

ISSN: 0859-8185 (Print)

ISSN: 2821-9988 (Online)

ราชภัฏเพชรบูรณ์สาร

Phetchabun Rajabhat Journal

ปีที่ 26 ฉบับที่ 2 กรกฎาคม - ธันวาคม 2567

ราชภัฏเพชรบูรณ์สาร
Phetchabun Rajabhat Journal
ปีที่ 26 ฉบับที่ 2 กรกฎาคม – ธันวาคม 2567

นโยบาย	1. สนับสนุนผลงานวิชาการของมหาวิทยาลัย 2. เผยแพร่ผลงานวิชาการของบุคลากรมหาวิทยาลัยและบุคคลทั่วไป 3. สร้างความรู้และองค์ความรู้ที่ถูกต้อง พัฒนาภูมิปัญญาท้องถิ่นสู่สากล
ขอบเขตงาน	เนื้อหาเป็นวารสารวิชาการที่เผยแพร่บทความวิจัยและบทความวิชาการทางด้านมนุษยศาสตร์ และสังคมศาสตร์ โดยสาขาวิชาที่รับตีพิมพ์ ได้แก่ มนุษยศาสตร์ สังคมศาสตร์ รัฐประศาสนศาสตร์ สหวิทยาการด้านมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ ครุศาสตร์ ศึกษาศาสตร์ จิตวิทยา บริหารธุรกิจ และการจัดการ
วัตถุประสงค์	1. เพื่อเผยแพร่ความก้าวหน้าทางวิชาการที่เกี่ยวข้องกับสาขาวิชามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ ได้แก่ มนุษยศาสตร์ สังคมศาสตร์ รัฐประศาสนศาสตร์ สหวิทยาการด้านมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ ครุศาสตร์ ศึกษาศาสตร์ จิตวิทยา บริหารธุรกิจและการจัดการ 2. เป็นสื่อกลางในการส่งเสริมการสร้างองค์ความรู้ทางด้านวิชาการ แลกเปลี่ยนแนวความคิดเห็นเชิงวิชาการ หรือประสบการณ์ของผู้ที่อยู่ในวงการด้านมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ 3. เพื่อส่งเสริมความร่วมมือและการแลกเปลี่ยนความรู้ระหว่าง นักวิชาการ นักวิจัย นักศึกษา และบุคคลที่มีความสนใจ
เจ้าของ	มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบูรณ์
ที่ปรึกษา	อธิการบดีมหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบูรณ์

ผู้ประเมินอิสระหรือทวิญพิจารณา (Peer review)

ศาสตราจารย์ ดร.ไพโรจน์ ประมวล
รองศาสตราจารย์ ดร.วัลลภ รัฐฉัตรานนท์
รองศาสตราจารย์ ดร.สุภาภรณ์ ประสงค์ทัน
รองศาสตราจารย์ ดร.วิรัช เรืองศรีตระกูล
รองศาสตราจารย์ ดร.ชไมพร กาญจนกิจสกุล
รองศาสตราจารย์ ดร.อัญชลี ศรีจำเริญ
รองศาสตราจารย์ ดร.วัชรพล พุทธิรักษา
รองศาสตราจารย์ ดร.ศจีมาถ ฌ วิเชียร
รองศาสตราจารย์ ดร.ศิริปัฐ บัญครอง
รองศาสตราจารย์ ดร.อรุณี อินทรไพโรจน์
รองศาสตราจารย์ ดร.จอมขวัญ สุวรรณรักษ์
รองศาสตราจารย์ ดร.ไพศาล สรรสวิสุทธิ

รองศาสตราจารย์ ดร.ภาสกร ดอกจันทร์

รองศาสตราจารย์ ดร.ธานี เกสทอง
รองศาสตราจารย์ ดร.สุภาวรรณ วงศ์คำจันทร์
รองศาสตราจารย์ ดร.สัญญา เคนาภูมิ
รองศาสตราจารย์ ดร.วีระศักดิ์ ขอมขุนทด
รองศาสตราจารย์ ดร.ฉัตรนภา พรหมมา
รองศาสตราจารย์ ดร.กันต์ อินทวงศ์
รองศาสตราจารย์ ดร.นิวัตร พัฒนะ
รองศาสตราจารย์ ดร.ธันวดี ศรีธาวินันท์
รองศาสตราจารย์ ดร.อนิรุจน์ มะโนธรรม
รองศาสตราจารย์ ดร.ณัฐ มากุล
รองศาสตราจารย์ ดร.บุญยเสนอ ตรีวิเศษ
รองศาสตราจารย์ ดร.ประดิษฐ์ นารักษ์
รองศาสตราจารย์ ดร.นิรุดี พิพรรณจินดา
รองศาสตราจารย์ ดร.ปรีชา ปัญญา
รองศาสตราจารย์ ดร.ธิตินันท์ ชานโกศล
รองศาสตราจารย์ ดร.กัลยารัตน์ ธีระชนชัยกุล
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.จิโรจน์ บุณศิริ
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ศจี สุวรรณศรี
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.จักรกฤษณ์ จันทะคุณ
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สัมฤทธิ์ ยศสมศักดิ์
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.พรรณนิดา ชันธพัทธ์
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.พิฑูร ธนบดีกิจ
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ปวีณา ชื่นวาริน
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ศักดิ์ชาย ตั้งวรรณวิทย์
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อรรณพ ทศนอุดม

มหาวิทยาลัยมหาสารคาม
มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
มหาวิทยาลัยขอนแก่น
มหาวิทยาลัยนเรศวร
มหาวิทยาลัยนเรศวร
มหาวิทยาลัยนเรศวร
มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าพระนครเหนือ
มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าพระนครเหนือ
มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี
มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลพระนคร
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
วิทยาเขตนครสวรรค์
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขต
ศรีล้านช้าง
มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์
มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์
มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย
มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรดิตถ์
มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรดิตถ์
มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม
มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม
มหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง
มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร
มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์
มหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร
มหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร
มหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
มหาวิทยาลัยศรีปทุม
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
มหาวิทยาลัยนเรศวร
มหาวิทยาลัยนเรศวร
มหาวิทยาลัยบูรพา
มหาวิทยาลัยแม่โจ้
มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ วิทยาเขตกำแพงแสน
มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าพระนครเหนือ
มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลล้านนาพิษณุโลก

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ฐิตินันท์ วารีนิช
 ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สิริวรรณพิชา ธนจิราวัฒน์
 ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ชัยชนะ ใจบุญ
 ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.กนกอร บุญมี
 ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ธวัชชา เดชสุภา
 ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุรพงษ์ จรัสโรจนกุล
 ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ฉัณษา ดันติสันติสม
 ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.มณฑา หมี่ไพรพฤษ
 ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุภาพร สุทิน
 ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.บุญแสน เตียวบุญกุลธรรม
 ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุรัชย์ บุญเจริญ
 ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สมบูรณ์ นิยม
 ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุทธิกร แก้วทอง
 ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.กุลวดี ปิ่นวัฒนะ
 ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ปิยวรรณ ศุภวิฑิตพัฒนา
 ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.พรดรัล จุลกัลป์
 ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.เทิน สีนวน
 ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.กุลวรา สุวรรณพิมล
 ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สายธาร ทองพร้อม
 ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สมสงวน ปัสสาโก
 ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.จรีรัตน์ สุวรรณ
 ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.พิรภาพ จันทรแสนต่อ
 ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.รัตนว สีดี

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ต่อศักดิ์ ขอแก้ว
 ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.พีรดา ดามาพงษ์
 ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุภาพร อภิรัตน์านุสรณ์
 ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อนุมาน จันทวงศ์
 ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.กฤษฎา ณ หนองคาย
 ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.นงลักษณ์ เพิ่มชาติ
 ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ดิฐพงษ์ อุเทศธำรง
 ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.กิตติ เมืองคุ้ม
 ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ดุชนิ บุญธรรม
 ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.กาญจน์สิริรักษา บุญเยี่ยม

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ชาญณวุฒิ ไชยรักษา
 อาจารย์ ดร.นันทิยะ ศรีแก้ว
 อาจารย์ ดร.นิทรา เนื่องจำนงค์
 อาจารย์ ดร.คุณานันท์ สุขพาสณ์เจริญ
 อาจารย์ ดร.เฉลียว เพชรทอง
 อาจารย์ ดร.เรืองเดช เร่งเพียร

มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลตะวันออก
 มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลรัตนโกสินทร์
 มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลรัตนโกสินทร์
 มหาวิทยาลัยภาคตะวันออกเฉียงเหนือ
 มหาวิทยาลัยชินวัตร
 มหาวิทยาลัยราชภัฏกาญจนบุรี
 มหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร
 มหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร
 มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช
 มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์
 มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์
 มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์
 มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม
 มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม
 มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม
 มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม
 มหาวิทยาลัยราชภัฏภูเก็ต
 มหาวิทยาลัยราชภัฏภูเก็ต
 มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
 มหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง
 มหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง
 มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์
 ในพระบรมราชูปถัมภ์
 มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา
 มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา
 มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี
 มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี
 มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี
 มหาวิทยาลัยราชภัฏหมู่บ้านจอมบึง
 มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี
 มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรดิตถ์
 มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรดิตถ์
 มหาวิทยาลัยการกีฬาแห่งชาติ
 วิทยาเขตสุโขทัย
 มหาวิทยาลัยนเรศวร
 มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
 มหาวิทยาลัยนเรศวร
 มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลตะวันออก
 มหาวิทยาลัยราชภัฏกาญจนบุรี
 มหาวิทยาลัยราชภัฏกาญจนบุรี

อาจารย์ ดร.บังอร ฉัตรรุ่งเรือง
 อาจารย์ ดร.อัครสิทธิ์ บุญส่งแท้
 อาจารย์ ดร.ศตพล มุ่งคำกลาง
 อาจารย์ ดร.บุญส่ง กวยเงิน
 อาจารย์ ดร.อภิชาติ สังข์ทอง
 อาจารย์ ดร.นงลักษณ์ สายเทพ
 อาจารย์ ดร.พท.ป.นรินทร์ กากะทุม
 อาจารย์ ดร.ธนวัฒน์ จอมประเสริฐ
 อาจารย์ ดร.วัชรระ แดงเทศ
 อาจารย์ ดร.บุญเลิศ วงศ์โพธิ์
 อาจารย์ ดร.กุลรภัส เทียมทิพร
 รองศาสตราจารย์ ดร.ชัยณรงค์ ชันผณี
 รองศาสตราจารย์ ดร.ธานี สุขเกษม
 รองศาสตราจารย์ ดร.ธีระภัทรา เอกผาชัยสวัสดิ์
 รองศาสตราจารย์ ดร.ปิยรัตน์ มูลศรี
 รองศาสตราจารย์ ดร.พวงผกา แก้วกรม
 รองศาสตราจารย์ ดร.สรวงพร กุลสลง
 รองศาสตราจารย์ ดร.อนุวัติ คุณแก้ว
 รองศาสตราจารย์ ดร.พณณา ตั้งวรรณวิทย์
 รองศาสตราจารย์ ดร.กาญจน์ คุ่มทรัพย์
 รองศาสตราจารย์ ดร.กานต์ อัมพานนท์
 รองศาสตราจารย์ ว่าที่ร้อยตรีหญิง ดร.สุมาลี พิมพ์พันธุ์
 ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.กมล อยู่สุข
 ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.กมลฉัตร ล่อมอิม
 ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.กมลวิษ ลอยมา
 ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.กฤษติญา มูลศรี
 ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.กอบกาญจน์ วิเศษรัมย์
 ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.เกรียงไกร ทองจิตติ
 ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.แขก บุญมาทัน
 ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ตรีนุช เอลลิส
 ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.นงลักษณ์ อาณี
 ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.บุษยากร ตีระพุดติกุลชัย
 ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ปรีชา ศรีเรืองฤทธิ์
 ผู้ช่วยศาสตราจารย์ สิทธิพร ดร.พิศุทธิ์ บัวเปรม
 ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ศศิธร แทนทอง
 ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สมใจ กงเดิม
 ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สำราญ ท้าวเงิน
 ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุภชัย ตรีเทศ
 ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุวัฒน์ อินทรประไพ
 ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อมลณัฐ นัตรตระกูล
 ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ธีรภัทร กิจจารักษ์

[illegible]

อาจารย์ ดร.ทิววรรณ ศิริเจริญ กันหา
อาจารย์ ดร.จตุพร จันทรเพชร

มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบูรณ์
มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบูรณ์

กองบรรณาธิการที่ปรึกษา

รองอธิการบดีฝ่ายวิจัยและบริการสังคม

กองบรรณาธิการ

ศาสตราจารย์ ดร.บังอร เสรีรัตน์
รองศาสตราจารย์ ดร.ชไมพร กาญจนกิจสกุล
รองศาสตราจารย์ ดร.วัชรพล พุทธิรักษา
รองศาสตราจารย์ ดร.ธิตินันท์ ชานุกูล
รองศาสตราจารย์ ดร.วรกมล วิเศษศรี
รองศาสตราจารย์ ดร.จอมขวัญ สุวรรณรักษ์
รองศาสตราจารย์ ดร.ธีระภัทรา เอกผาชัยสวัสดิ์
รองศาสตราจารย์ ธรรมนูญชนชาติ วันแต่ง
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สมบูรณ์ นิยม
อาจารย์ ดร.กฤษดา เขียววัฒนสุข

มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา
มหาวิทยาลัยนเรศวร
มหาวิทยาลัยนเรศวร
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าพระนครเหนือ
มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลพระนคร
มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบูรณ์
มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบูรณ์
มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์
มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี

บรรณาธิการ

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.กฤษติญา มูลศรี

ผู้ประสานงาน

นางสาวชุติมา พุ่มอ่อน

ฝ่ายวารสารออนไลน์

นายบรรจง สุรินทร์
นางสาวชุติมา พุ่มอ่อน

ฝ่ายดำเนินงาน

นางสาวชุติมา พุ่มอ่อน
นางกฤษวิณัฏ์ ทองสี
นางสาวมณีนุช เกตุแพง
นายบรรจง สุรินทร์
นางสาวศิรินทิพย์ ผลประเสริฐ
นางปิยนันท์ เพ็ญสูตร
นายเกื้อกูล พิมพ์ดี
นางรัตดา สำราญพันธุ์
นางสาวรมิดา สายทอง
นางสาวภัศราภรณ์ บุญสิงห์
นายยศรพี ทองเจริญ

บทบรรณาธิการ

วารสารราชภัฏเพชรบูรณ์ ได้ดำเนินการเผยแพร่ผลงานทางวิชาการและงานวิจัยอย่างต่อเนื่องและยาวนานโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อเผยแพร่ความก้าวหน้าทางวิชาการที่เกี่ยวข้องกับสาขาวิชามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ ได้แก่ มนุษยศาสตร์ สังคมศาสตร์ รัฐประศาสนศาสตร์ สหวิทยาการด้านมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ ครุศาสตร์ศึกษาศาสตร์ จิตวิทยา บริหารธุรกิจและการจัดการ เพื่อเป็นสื่อกลางในการสร้างองค์ความรู้ทางด้านวิชาการเหล่านี้ อีกทั้งแลกเปลี่ยนแนวความคิดเห็นเชิงวิชาการ และประสบการณ์ของผู้ที่อยู่ในวงการด้านมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ ปัจจุบันวารสารราชภัฏเพชรบูรณ์ได้รับการพิจารณาให้อยู่ในกลุ่มที่ 2 ของศูนย์ดัชนีการอ้างอิงวารสารไทย (TCI) แต่ทั้งนี้ด้วยการตั้งเป้าหมายประกอบกับความมุ่งมั่นของคณะผู้ดำเนินงานที่จะร่วมกันผลักดันให้วารสารราชภัฏเพชรบูรณ์ก้าวสู่กลุ่มที่ 1 ของศูนย์ดัชนีการอ้างอิงวารสารไทย (TCI) ให้ได้ในเวลาต่อไป

ฉบับนี้เป็นปีที่ 26 ฉบับที่ 2 กรกฎาคม – ธันวาคม 2567 ประกอบด้วย บทความวิชาการ จำนวน 2 เรื่อง และบทความวิจัย จำนวน 8 เรื่อง รวมทั้งสิ้นจำนวน 10 เรื่อง บทความที่นำเสนอในเล่มนี้ส่วนใหญ่มาจากการวิจัยที่มาจากโจทย์เชิงพื้นที่ โดยผลงานที่ได้รับการพิจารณาตีพิมพ์ในวารสารต้องผ่านการพิจารณาจากผู้ประเมินอิสระหรือพิชญพิจารณ์ (Peer Review) อย่างน้อยบทความละ 3 คน ในสาขาวิชานั้น ๆ และได้รับความเห็นชอบจากกองบรรณาธิการ

บรรณาธิการ

สารบัญ

หน้า

บทความวิชาการ

สัญญาณเตือนภัยการตกแต่งบัญชีในงบการเงินของบริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์
แห่งประเทศไทย 1-11

The Warning Signs in Financial Statements of Creative Accounting in Financial
Statements of Companies Listed on The Stock Exchange of Thailand

วันสิริ ประเสริฐทรัพย์

Vansiri Prasoehtthap

แนวทางการแก้ไขปัญหาภาคสนามในการดำเนินการสัมภาษณ์เพื่อการวิจัยเชิงคุณภาพ: แนวทาง
ปฏิบัติสำหรับนักวิจัยใหม่ 13-27

Guidance for Resolving Field Issues in Conducting Interview for Qualitative Research:
Guidance for Novice Researchers

จำเนียร จวงตระกูล, อรพินท์ บุญสิน, ลัดดาวัลย์ สำราญ และอรรครา ธรรมาธิกุล

Jamnean Joungrakul, Orapin Bunsin, Laddawan Someran and

Akara Thammathikul

บทความวิจัย

การพัฒนาหลักสูตรรายวิชาเพิ่มเติม การยกระดับแรงยึดเหนี่ยวทางสังคมในสังคมสูงวัยเพื่อคุณภาพ
ผู้สูงอายุ 4 มิติ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 29-43

Development of Selective Course on Raising Social Cohesion in an Aging Society for
the Quality of 4-Dimensional Aging for Students Grade 6

แขก บุญมาทัน

Khak Boonmatun

บรรยากาศในการทำงานมีอิทธิพลต่อพฤติกรรมการเป็นสมาชิกที่ดีขององค์การของพนักงานที่
ปฏิบัติงานด้านธุรกิจโรงแรม เขตจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ 45-56

The Working Atmosphere Influences the Organizational Citizenship Behavior of
Employees Working in the Hotel Business in Prachuap Khiri Khan Province

กัลยารัตน์ ธีระชนชัยกุล และศุภาสสินี กาญจนโรจน์

Kanyarat Tirathanachaiyakun and Supasinee Kanchanarote

การวิเคราะห์องค์ประกอบความทนทานทางใจของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น โรงเรียนในสังกัด
สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเชียงใหม่ 57-70

The Factor Analysis of Mental Toughness of Lower Secondary School Students in The
Secondary Educational Service Area Office Chiang Mai

ธนะดี สุริยะจันทร์หอม

Thanadee Suriyachanhom

สารบัญ (ต่อ)

หน้า

การนิเทศภายในของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา กรุงเทพมหานคร เขต 2 The Internal Supervision of School Administrators of Bangkok Secondary Educational Service Area Office 2 จีญาพัชญ์ แก้มทอง และกัลยมน อินทุสุต Jeeyaphat Kamthong and Kanyamon Indusuta	71-86
ผีอารักษ์เกลือ: การจัดการทรัพยากรเกลือในสภาวะสมัยใหม่ กรณีศึกษาหมู่บ้านชาวัว ตำบลพังง อำเภอหนองหาร จังหวัดอุดรธานี Salt guardian spirit: Salt resource management in modernity: A case study of Kha Wao village, Phang Ngu sub-district Nong Han district, Udon Thani province กิตติมา ขุนทอง, นนทวรรณ แสนไพร และพสุธา โกมลมาลย์ Kitima Khunthong, Nontawan Saenprai and Pasutha Komolmal	87-98
การพัฒนาแหล่งเรียนรู้ของชุมชนหม้อแกงทอง ตำบลแม่กา อำเภอเมือง จังหวัดพะเยา Development the Learning resources of Mo Kaeng Thong Community, Mae Ka Subdistrict, Mueang District, Phayao Province, Thailand ณวิญ เสริฐผล Nawin Serthpol	99-111
การพัฒนาทักษะการเขียนคำพื้นฐานภาษาไทย หมวดสัตว์ โดยใช้แบบฝึกทักษะการเขียน สำหรับ นักเรียนที่มีความบกพร่องทางการได้ยิน Develop Basic Thai Word Content Skills in The Animal CategoryContent Exercises for Students Can be Practiced Through Exposure พรกนก สุวรรณรัตน์, พัชยากรณ์ พูลเกตต์ และโสภณ ชัยวัฒนกุลวานิช Pornkanok Suwannarat, Patchayakorn Poonkate and Sopon Chaiwatanakulwanich	113-121
แนวทางการบริหารจัดการเพื่อความเป็นเลิศด้านกีฬาของสำนักงานกีฬา มหาวิทยาลัยการกีฬา แห่งชาติ วิทยาเขตเพชรบูรณ์ Guidelines For Management For Sport Excellence Of Office Sport national Sports University Phetchabun Campus วิไลลักษณ์ นิवासวัฒน์, ศิริกุล พิศมัย และพัชรินทร์ ปาวะลี Wilailuk Niwaswat, Sirikun Pitsamai and Pachcharin Pawalee	123-136

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
Publication Ethics (จริยธรรมการตีพิมพ์)	137-138
หลักเกณฑ์และรูปแบบการเตรียมต้นฉบับบทความ	139-147

สัญญาณเตือนภัยการตกแต่งบัญชีในงบการเงิน
ของบริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย
The Warning Signs in Financial Statements of Creative Accounting
in Financial Statements of Companies Listed
on The Stock Exchange of Thailand

วันสิริ ประเสริฐทรัพย์

Vansiri Prasoehtthap

สาขาวิชาการบัญชี คณะบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลพระนคร

Department of Accounting, Faculty of Business Administration, Rajamangala University of Technology Phra Nakhon

Corresponding author E-mail: vansiri.p@rmutp.ac.th

Received: February 8, 2024; Revised: June 13, 2024; Accepted: August 2, 2024

บทคัดย่อ

บทความวิชาการนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสัญญาณเตือนภัย การตกแต่งบัญชีในงบการเงินของบริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย จากสถานการณ์ที่เกิดขึ้นจริงทั้งในประเทศและต่างประเทศ โดยใช้แนวทางพิจารณาสัญญาณเตือนภัยการตกแต่งบัญชีในงบการเงิน จากแนวคิดปัญหาตัวแทน ทฤษฎีสามเหลี่ยมทุจริต การกำกับดูแลกิจการ และการวิเคราะห์งบการเงิน สรุปสัญญาณเตือนภัยการตกแต่งบัญชีในงบการเงิน ได้แก่ อัตราส่วนทางการเงิน การตกแต่งบัญชีสินทรัพย์หรือหนี้สิน การรับรู้รายได้หรือค่าใช้จ่าย กระแสเงินสดจากการดำเนินงาน รายการระหว่างบริษัทที่เกี่ยวข้องกัน รายการที่ใช้ดุลยพินิจผู้บริหาร ความอิสระของคณะกรรมการบริษัท แรงจูงใจ โอกาส และการหาเหตุกระทำผิด ความอิสระของผู้สอบบัญชี และการแสดงความเห็นรายงานของผู้สอบบัญชี เพื่อเป็นประโยชน์นักลงทุนในการนำไปใช้ในการติดตามข้อมูลการลงทุน ให้รู้ทันฐานะการเงินและผลการดำเนินงานที่แท้จริงของบริษัท ความมีประสิทธิภาพหลักการกำกับดูแลกิจการ และข้อระมัดระวังในการปฏิบัติงานตรวจสอบของผู้สอบบัญชี

คำสำคัญ: สัญญาณเตือนภัย, การตกแต่งบัญชี, งบการเงิน

Abstract

This academic article aimed to study the warning signs of creative accounting in financial statements of companies listed on the Stock Exchange of Thailand based on actual situations both domestically and internationally by using the considering guidelines for warning signs of creative accounting in financial statements from the concept of agent problem, fraud triangle theory, corporate governance, and financial statement analysis. The collected data was summarized to create the warning signs of creative accounting in financial statements namely

financial ratios, asset or liability creative accounting, account recognition of income or expenses, cash flow from operating activities, transactions between related companies, transactions of management manipulation, the independence of the company's board of directors, motivation, opportunities, and the reasons for misconduct, independence of the auditor, and opinions on the auditor's report. The result can be benefited for investors to be aware of investment information, financial status, the actual operating results of the companies, the effectiveness of the corporate governance principles, and the precautions in the auditor's auditing work.

Keywords: Warning Signs, Creative Accounting, Financial Statements

บทนำ

ปัจจุบันปัญหาการทุจริตในหลายธุรกิจทั้งในประเทศและต่างประเทศ ยังมีมาต่อเนื่องและเพิ่มขึ้น สะท้อนว่าวงการเงินมีการแสดงข้อมูลที่ขัดต่อข้อเท็จจริงอันเป็นสาระสำคัญ เช่น ในต่างประเทศปี 2564 บริษัทบริหารหนี้ด้อยคุณภาพรายใหญ่ของรัฐบาลจีน มีความล้มเหลวในการควบคุมภายในและการควบคุมความเสี่ยง และมีการตกแต่งบัญชีในงบการเงิน ในขณะที่ในประเทศไทย คณะกรรมการกำกับหลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์ (ก.ล.ต.) ได้สั่งให้มีการรายงานข้อเท็จจริงของบริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์ในประเทศไทยหลายบริษัท เช่น ในปี 2566 มีการตกแต่งบัญชีและทำธุรกรรมอำพรางโดยมีการทำยอดขายไม่เกิดขึ้นจริง ให้เครดิตเทอมลูกหนี้โดยไม่มีการจัดส่งสินค้าจริง มีลูกหนี้ไม่มีตัวตนจำนวนมาก นอกจากนี้ในปี 2564 พบว่ากรรมการบริษัทและผู้บริหาร ร่วมกันทุจริตการซื้อสินค้าที่ไม่เกิดขึ้นจริง และในปี 2561 มีกรรมการบริษัทและผู้บริหารร่วมกัน นำเงินรายรับของบริษัทไปใช้เพื่อประโยชน์ส่วนตน มีผลทำให้การบันทึกบัญชีในงบการเงินไม่ถูกต้อง รายการเหตุการณ์ดังกล่าวข้างต้นส่งผลกระทบต่อผู้มีส่วนได้เสียในตลาดทุนอย่างมาก

งบการเงิน (Financial Statements) เป็นการนำเสนอเกี่ยวกับฐานะการเงิน งบกำไรขาดทุน งบกระแสเงินสด และหมายเหตุประกอบงบการเงิน ของกิจการอย่างมีแบบแผน โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อให้ข้อมูลเกี่ยวกับฐานะการเงิน ผลการดำเนินงาน และกระแสเงินสดของกิจการ ซึ่งเป็นประโยชน์ต่อการตัดสินใจเชิงเศรษฐกิจของผู้ใช้งบการเงิน อย่างไรก็ตามผลการดำเนินงานที่ดีในงบการเงินของแต่ละบริษัท ก็ได้หมายความว่าฐานะทางการเงินของบริษัทนั้น ๆ ดีจริงเสมอไป เพราะปัจจุบันมีการบันทึกการบัญชีที่มีความสลับซับซ้อนมากขึ้น ความไม่รู้หรือความงมงายที่จะสร้างกลวงในงบการเงิน เพื่อบิดเบือนการรายงานฐานะการเงินและผลการดำเนินงานที่อาจส่งผลให้เกิดผลความเสียหายต่อสาธารณะ

การตกแต่งบัญชี (Creative Accounting) คำจำกัดง่าย ๆ คือ การตกแต่งบัญชีในงบการเงิน เป็นการเปลี่ยนรูปตัวเลขทางการเงินจากอะไรที่เป็นจริง จะถูกทำให้เป็นไปตามที่บุคคลนั้นต้องการ โดยทำให้เกิดความได้เปรียบทางกฎ หรือเพิกเฉยต่อกฎ มีชื่ออื่นที่ใช้ เช่น วิธีการบริหารรายได้ (Earnings Management) ผู้บริหารสามารถเลือกตั้งนโยบายการบัญชีตามมาตรฐานการรายงานทางการเงิน ในวิธีที่จะทำให้เกิดผลประโยชน์สูงสุดต่อราคาตลาดหุ้นของบริษัทของตน การบริหารรายได้นี้สามารถตกแต่งตัวเลขในงบการเงิน โดยการสร้างรายได้ที่เป็นไปไม่ได้ ให้เป็นไปได้ ด้วยความชำนาญ

สัญญาณเตือนภัยในงบการเงิน (Warning Signs in Financial Statements) ผู้เขียนใช้คำนี้ในความหมาย การรู้เท่าทัน กลอุบาย กลลวงต่าง ๆ ทางงบการเงิน การปกปิดและตกแต่งตัวเลขบัญชี ทำให้สาธารณชน เข้าใจผิดฐานะการเงินที่แท้จริง ทั้งตัวเลขรายได้ กำไร และหนี้สินมากมาย รวมถึงประเด็นเกี่ยวกับมาตรฐาน การรายงานทางการเงิน ตลอดจนจรรยาบรรณผู้ปฏิบัติงานเกี่ยวกับบัญชี และผู้เกี่ยวข้องทั้งหมด

สัญญาณเตือนภัยคุณภาพงบการเงินจากงานวิจัยที่ผ่านมา พิจารณาจากงบการเงิน เช่นรายได้ ค่าใช้จ่าย (กมลชนก สกุลเจริญ, 2562, น. 169) อัตราส่วนทางการเงิน (ณภัช จารุแพทย์ และพรพิพัฒน์ จูฑา, 2563, น. 42) การแสดงความเห็นของผู้สอบบัญชี (วันสิริ ประเสริฐทรัพย์, 2565, น. 16) การกำกับดูแลกิจการ (Hamdan, 2020, p. 135) และแรงจูงใจการทุจริตในงบการเงิน (กมลชนก สกุลเจริญ, 2562, น. 173) ดังนั้น บทเรียนจากการทุจริต ทางด้านรายงานทางการเงิน ทั้งในและต่างประเทศ ทำให้เกิดการเรียนรู้กลอุบายต่าง ๆ ในการตกแต่งบัญชี รวมถึง แรงจูงใจ ซึ่งเป็นเรื่องที่ผู้ลงทุนควรให้ความสำคัญและศึกษาเพิ่มเติม ความระมัดระวังในการอ่าน งบการเงิน เพื่อทำความเข้าใจสัญญาณเตือนภัย ให้รู้ทันฐานะการเงินและผลการดำเนินงานที่แท้จริงของบริษัท ส่งเสริมให้เกิด ความมีประสิทธิภาพตามหลักการกำกับดูแลกิจการ (สำนักงานคณะกรรมการกำกับหลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์, 2560) และข้อระมัดระวังในการปฏิบัติงานตรวจสอบของผู้สอบบัญชี

แนวคิด ทฤษฎี และวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

จากแนวคิดทฤษฎีตัวแทน (Agency theory) ตัวแทนคือฝ่ายบริหาร และตัวการคือผู้ถือหุ้น ปัญหาตัวแทน เกิดจากความขัดแย้งผลประโยชน์ของฝ่ายบริหาร และการสื่อสารข้อมูลงบการเงินที่ไม่เท่ากันระหว่างฝ่ายบริหาร และผู้ถือหุ้น ดังนั้น เพื่อลดปัญหาตัวแทน บริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์ หน่วยงานกำกับดูแล จึงมีการ ประกาศหลักการกำกับดูแลกิจการที่ดี (CG Code 2560) สำนักงานคณะกรรมการกำกับหลักทรัพย์และตลาด หลักทรัพย์ (2560) หนึ่งในหลักการสำคัญ คือ การแต่งตั้งคณะกรรมการบริษัทเพื่อมาถ่วงดุลฝ่ายบริหาร รักษาไว้ซึ่ง ผลประโยชน์ผู้ถือหุ้นและผู้มีส่วนได้เสีย ประกอบด้วยคณะกรรมการที่มีความอิสระ มีความเชี่ยวชาญทางการเงินและ บัญชี กำกับดูแลคุณภาพงบการเงินที่จัดทำโดยผู้บริหารที่เรียกว่าคณะกรรมการตรวจสอบ ผ่านการประสานและ สื่อสารผลการตรวจสอบงบการเงินจากผู้สอบบัญชีเพื่อปรับปรุงให้งบการเงินมีคุณภาพ และการคัดเลือกผู้สอบบัญชี ที่มีคุณภาพตรวจสอบเพื่อให้งบการเงินมีคุณภาพ (วันสิริ ประเสริฐทรัพย์, 2565, น. 16) อย่างไรก็ตาม ที่ผ่านมายังพบ ปัญหางบการเงินที่ผ่านการตรวจสอบของผู้สอบบัญชีจากสำนักงานสอบบัญชีที่ได้รับความเห็นชอบจาก คณะกรรมการหลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์ มีการแสดงข้อมูลที่ไม่ถูกต้อง ทำให้ผู้ลงทุนหลายคนกำลังสงสัยใน บริษัทที่ตนลงทุนว่างบการเงิน ที่นำมาแสดงให้ดูนั้นเป็นจริงและถูกต้อง มีการตกแต่งบัญชีในงบการเงินหรือไม่ ดังนั้น การมีแนวทางในการพิจารณาสัญญาณเตือนภัยการตกแต่งตัวเลขบัญชีในงบการเงิน จะเป็นประโยชน์ต่อผู้ถือหุ้น และผู้มีส่วนได้เสียเป็นประโยชน์ในการตัดสินใจและรู้เท่าทันกลลวงในงบการเงิน

จากแนวคิด ทฤษฎีสามเหลี่ยมทุจริต (Fraud Triangle) Cressey (1953) สาเหตุการกระทำทุจริตจาก 3 มุมมอง ได้แก่ โอกาส (Opportunity) แรงจูงใจหรือแรงกดดัน (Motivation or Pressure) และหาเหตุผลกระทำผิด (Rationalization) สามารถสรุปสาเหตุจากมุมมองแรงจูงใจหรือกดดัน ได้แก่ เพื่อรักษาราคาหุ้น แสดงกำไร เกินความจริง ความคาดหวังในเรื่องผลตอบแทนของฝ่ายบริหาร แสดงความมั่นคงเพื่อให้มั่นใจว่าสินเชื่อยังอยู่ในระดับดี และต้นทุนในการกู้ยืมต่ำ หรือถ้าบริษัทวางแผนจะออกหุ้น ผลประกอบการดี จะสร้างความมั่นใจ ส่งผลให้ราคาหุ้นสูง

สำหรับการนำเสนอ**มุมมองโอกาส** เกิดจากสภาพแวดล้อมการควบคุมภายในที่มีจุดอ่อน คณะกรรมการบริษัทกำกับดูแลกิจการที่ไม่เข้มแข็ง ไม่อิสระ ผู้ตรวจสอบภายในไม่เข้มแข็ง คณะกรรมการตรวจสอบ ขาดการกำกับดูแลคุณภาพงบการเงินผ่านผู้สอบบัญชี และ**มุมมองหาเหตุผลแห่งการกระทำผิด** จากมาตรฐานการรายงานทางการเงินที่ยืดหยุ่น เปิดช่องให้เกิดการใช้ประโยชน์ในการนำไปใช้เพื่อเอื้อประโยชน์ในการตกแต่งตัวเลขในงบการเงิน เป็นต้น

ดังนั้น จากทฤษฎีสามเหลี่ยมทุจริต สำหรับในมุมมองโอกาส ระบบการควบคุมภายในที่ไม่ดี กลไกการกำกับดูแลกิจการไม่เข้มแข็ง การตกแต่งผลการดำเนินงาน ในภาวะเศรษฐกิจถดถอย บริษัทต้องการแสดงผลการดำเนินงานให้ดีกว่าบริษัทอื่น หรือกำลังมีแผนที่จะขายหุ้นในตลาดหลักทรัพย์ หรือมุมมองแรงจูงใจหรือแรงกดดันจากสถาบันการเงินที่ให้อำนาจรักษาอัตราส่วนทางการเงินตามที่ระบุไว้ในสัญญาเงินกู้ จึงทำให้มีแรงจูงใจในการตกแต่งบัญชีในงบการเงิน และในมุมมองการหาเหตุผลการกระทำผิด อาจเกิดจากช่องว่าง บทลงโทษ หรือกฎระเบียบที่ไม่รัดกุม รวมถึงช่องโหว่มาตรฐานการรายงานทางการเงิน ดังนั้น ถือเป็นอีกแนวทางหนึ่งในการตรวจพบสัญญาณอันตรายจากงบการเงิน และบุคคลที่มีบทบาทสำคัญ ในการส่งสัญญาณ เป็นบุคคลที่ถูกแต่งตั้งโดยผู้ถือหุ้นที่มีความอิสระ มีส่วนสำคัญในหลักการกำกับดูแลกิจการที่ดี คือ ผู้สอบบัญชี ผ่านการประสานและสื่อสารกับคณะกรรมการตรวจสอบ ในการสร้างความเชื่อมั่นต่อคุณภาพงบการเงินสำหรับผู้มีส่วนได้เสีย

ผู้สอบบัญชี ต้องมีความอิสระ ตามจรรยาบรรณวิชาชีพบัญชี และปฏิบัติงานตรวจสอบ ด้วยความระมัดระวังรอบคอบ ในการพิจารณาความเสี่ยง ประเมินจุดบกพร่องการควบคุมภายใน การแทรกแซงของผู้บริหารในการทำทุจริตได้หรือไม่ ตระหนักถึงความรับผิดชอบเกี่ยวกับการพิจารณาการทุจริต ในการตรวจสอบงบการเงิน ตามมาตรฐานการสอบบัญชีรหัส 240 (สภาวิชาชีพบัญชี ในพระบรมราชูปถัมภ์, 2559ก, น. 8) นอกจากนี้ผู้สอบบัญชีต้องสื่อสารข้อบกพร่องของการควบคุมภายในไปยังผู้มีหน้าที่ในการกำกับดูแลและผู้บริหารของกิจการตามมาตรฐานการสอบบัญชีรหัส 265 (สภาวิชาชีพบัญชี ในพระบรมราชูปถัมภ์, 2559ข, น. 10) การประเมินความเสี่ยงจากการทุจริต ได้นำทฤษฎีสามเหลี่ยมทุจริต มาประยุกต์ใช้ ในมุมมองแรงกดดัน ผู้สอบบัญชีควรประเมินสภาพแวดล้อมของลูกค้ายามีแรงกดดันหรือไม่ และการสังเกตและสงสัยเยี่ยงผู้ประกอบวิชาชีพในการปฏิบัติงานในการวางแผนการตรวจสอบที่สอดคล้องกับความเสี่ยง สื่อสารผลการตรวจสอบผ่านการแสดงความเห็นในรายงานของผู้สอบบัญชี เพื่อสะท้อนคุณภาพงบการเงินตามข้อเท็จจริงที่ตรวจพบเป็นสัญญาณเตือนภัยในงบการเงิน ให้แก่คณะกรรมการตรวจสอบผู้ถือหุ้น นักลงทุน สามารถรู้ทันและสามารถใช้ข้อมูลในงบการเงินการตัดสินใจเชิงเศรษฐกิจได้อย่างเหมาะสม

คุณภาพงบการเงินที่จะสะท้อนว่าสัญญาณอันตรายหรือไม่ในงบการเงิน ปัจจุบันงานวิจัยมีการวัดคุณภาพงบการเงินที่หลากหลาย ทั้งจากตัวเลขในงบการเงินในงบฐานะการเงิน งบกำไรขาดทุน กระแสเงินสดจากการดำเนินงาน หมายเหตุประกอบงบการเงิน อัตราส่วนทางการเงิน เช่น อัตราการหมุนเวียนสินค้าคงเหลือ ลูกหนี้การค้า การเพิ่มขึ้นการขายอย่างผิดปกติ (ณปภัช จารุแพทย์ และพรพิพัฒน์ จูฑา, 2563, น. 42) และอัตราส่วนทางการเงิน เป็นตัวชี้วัดการทุจริตหรือสัญญาณเตือนภัย เช่น อัตราการหมุนเวียนลูกหนี้การค้า กำไรขั้นต้น เป็นต้น (เจษฎา เจริญสันติพงศ์, 2565; Sawangarreeerah and Thanothamathee, 2021, p. 1) กลไกการกำกับดูแลกิจการ ความสัมพันธ์คณะกรรมการบริษัท คณะกรรมการตรวจสอบ และฝ่ายบริหาร ที่มีหลายงานวิจัยพบว่าส่งผลต่อคุณภาพงบการเงิน (Hamdan, 2020, p. 135) นอกจากนี้วัดจากผลลัพธ์การตรวจสอบของผู้สอบบัญชีคือการแสดงความเห็นรายงานของผู้สอบบัญชี (วันสิริ ประเสริฐทรัพย์, 2565, น. 16) รวมถึงผู้สอบบัญชี เช่น

ความอิสระ มีค่าธรรมเนียมบริการอื่น ส่งผลต่อคุณภาพทางการเงิน (ธีรยุทธ์ รัตนโพธิ์แสงศรี และสันสกฤต วิจิตรเลขการ, 2554, น. 49)

แนวทางพิจารณาสัญญาณเตือนภัยการตกแต่งบัญชีในงบการเงิน

จากบทเรียนสถานการณ์การทุจริตทางการเงิน กลอบายการตกแต่งบัญชีในงบการเงินทั้งในและต่างประเทศบางส่วน ที่นำมาเพื่อให้เกิดการเรียนรู้เพื่อทำความเข้าใจ รู้ทันฐานะการเงินและผลการดำเนินงานที่แท้จริง สรุปได้ดังนี้

บริษัท สตาร์ค คอร์ปอเรชั่น จำกัด (มหาชน) หรือ STARK ในปี 2565 ราคาหุ้นลดลงอย่างมาก จากปัญหาทางการเงิน มีหนี้สินสูงมาก มีการขยายการลงทุนอย่างต่อเนื่อง มีการแสดงข้อมูลยอดขายและสินค้าคงเหลือที่ผิดปกติ รายงานวิเคราะห์อายุลูกหนี้ถูกจัดทำอย่างไม่ถูกต้อง และมีการเงินจ่ายล่วงหน้าค่าสินค้าผิดปกติ (สำนักงานคณะกรรมการกำกับหลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์, 2566ก) โดย ก.ล.ต. มีการกล่าวโทษอดีตกรรมการและอดีตผู้บริหารร่วมกันทำทุจริต มีการตกแต่งบัญชีในงบการเงินตั้งแต่ปี 2564 – 2565 มีการทำบัญชีไม่ถูกต้องปกปิดข้อเท็จจริง และให้ข้อมูลไม่ตรงกับข้อเท็จจริง ทั้งของ STARK และบริษัทย่อย (สำนักงานคณะกรรมการกำกับหลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์, 2567)

บริษัท โกลบอลกรีน เคมีคอล จำกัด (มหาชน) ในปี 2564 อดีตกรรมการและผู้บริหาร ร่วมกันดำเนินการให้บริษัทซื้อวัตถุดิบและจ่ายชำระเงินค่าซื้อเต็มจำนวนให้แก่ผู้ขาย โดยไม่ได้รับวัตถุดิบทั้งหมดหรือได้รับเพียงบางส่วน แต่กลับลงบันทึกในระบบบัญชีของบริษัทว่าได้รับวัตถุดิบครบถ้วนแล้ว รวมทั้งกรณีส่งมอบวัตถุดิบไปกลั่นโดยไม่ได้มีการกลั่นจริง (สำนักงานคณะกรรมการกำกับหลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์, 2564)

บริษัท เค.ซี.พีร็อพเพอร์ตี้ จำกัด (มหาชน) ในปี 2558 อดีตกรรมการและผู้บริหาร มีการร่วมกันทุจริตยกยอกเงินที่ได้จากการออกและเสนอขายตัวแลกเงินระยะสั้น ในนามบริษัทเพื่อประโยชน์ของตนเองหรือบุคคลอื่น โดยไม่มีการลงบันทึกบัญชี ทำให้บริษัทมีการบันทึกบัญชีไม่ถูกต้องไม่ตรงกับความเป็นจริง (สำนักงานคณะกรรมการกำกับหลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์, 2561) และมีการสร้างราคาหุ้น ทำให้ราคาและปริมาณการซื้อขายหุ้นแตกต่างจากสภาพปกติของตลาด เพื่อจูงใจนักลงทุนรายอื่น (สำนักงานคณะกรรมการกำกับหลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์, 2566ค)

บริษัท เวิลด์ คอร์ปอเรชั่น จำกัด (มหาชน) ในปี 2560 ในขณะนั้นผู้กระทำความผิด เคยดำรงตำแหน่งเป็นประธานกรรมการและประธานเจ้าหน้าที่บริหาร มีการกระทำทุจริตโดยแสวงหาประโยชน์โดยมิชอบด้วยกฎหมาย ด้วยการทำธุรกรรมจะซื้อจะขายที่ดินและสิ่งปลูกสร้าง เพื่อเอื้อประโยชน์ตนเองและบุคคลที่สาม อันเป็นเหตุให้เกิดความเสียหายและงบการเงินไม่ถูกต้อง (สำนักงานคณะกรรมการกำกับหลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์, 2566ข)

China Huarong Asset Management Co., Ltd. เป็นบริษัทบริหารหนี้ด้วยคุณภาพรายใหญ่ 1 ใน 4 ของรัฐบาลจีน ในปี 2564 ไม่สามารถเปิดเผยผลประกอบการประจำปี 2563 ได้ทันเวลา และมีการรายงานถึงภาวะขาดทุน โดยที่บริษัทสอบบัญชี ไม่ได้มีการเปิดเผยสถานการณ์จริงของสินทรัพย์ในการสอบบัญชี และไม่ได้แสดงความเห็นการสอบบัญชีเกี่ยวกับธุรกรรมที่ผิดปกติ (ลงทุนแมน, 2566)

จากเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นจริงข้างต้นเป็นเพียงส่วนหนึ่งเท่านั้น ยังมีอีกหลายสถานการณ์ที่ไม่ได้กล่าวถึงโดยภาพรวม สัญญาณเตือนภัยการตกแต่งบัญชีในงบการเงิน ผู้เขียนจะมีแนวทางการพิจารณาผ่านการวิเคราะห์งบการเงิน รวมถึงแรงจูงใจ โอกาส และการกระทำความผิด จากทฤษฎีสามเหลี่ยมทุจริต ปัญหาตัวแทนจากทั่วโลก

การกำกับดูแลกิจการ และความอิสระของผู้สอบบัญชีที่มีส่วนสำคัญในการตรวจสอบและแสดงความเห็น รวมถึงผลงานวิจัยที่ผ่านมา จึงสรุปแนวทางในการพิจารณา ดังนี้

การวิเคราะห์งบการเงิน

1. การบันทึกรายได้ในปัจจุบันออกไปในอนาคต การบันทึกรายได้รับล่วงหน้า เช่น STARK สอดคล้องงานวิจัยการตกแต่งบัญชีมีผลกระทบต่อคุณภาพกำไร การชะลอการรับรู้รายได้ในงวดปัจจุบันไปอนาคต (กมลชนก สุกุลเจริญ, 2562, น. 171)

2. การบันทึกค่าใช้จ่ายในงวดปัจจุบันไปในอนาคต การบันทึกจ่ายเงินล่วงหน้า เช่น STARK สอดคล้องงานวิจัยการตกแต่งบัญชีมีผลกระทบต่อคุณภาพกำไร การชะลอการรับรู้ค่าใช้จ่ายในงวดปัจจุบันไปอนาคต (กมลชนก สุกุลเจริญ, 2562, น. 169)

3. การจ่ายเงินให้คู่กับบริษัทที่เกี่ยวข้องกัน มองดูน้ำหนักการจ่ายเงินให้คู่กับบริษัทที่เกี่ยวข้องว่าเงินให้คู่หรือเงินจ่ายล่วงหน้าเป็นของบริษัทที่เกี่ยวข้องกัน อาจมีแนวโน้มเป็นรายการไม่เกิดขึ้นจริง เช่น STARK

4. การตกแต่งบัญชีสินทรัพย์หรือหนี้สิน มีการบันทึกสินค้าทั้งที่ไม่มีการซื้อจริง เช่น บริษัท โกลบอลกรีน เคมิคอล จำกัด (มหาชน) หรือมีการรับเงินแต่นำไปใช้โดยไม่มีการบันทึกบัญชี เช่น บริษัท เค.ซี.พีร็อพเพอร์ตี้ จำกัด (มหาชน)

5. การเพิ่มขึ้นของยอดขาย และลูกหนี้การค้าอย่างมีนัยสำคัญ รายการที่ผิดปกติที่เกิดขึ้นในช่วงสิ้นปี รวมถึง การขายให้บริษัทที่เกี่ยวข้องกันที่มีความผิดปกติ อาจเป็นการขายที่ไม่เกิดขึ้นจริง เพื่อให้ผลประกอบการดูดี เช่น STARK และสอดคล้องงานวิจัย (ณปภัช จารุแพทย์ และพรพิพัฒน์ จูฑา, 2563, น. 42; Sawangarreerah and Thanothamathee, 2021, p. 12)

6. การเพิ่มค่าใช้จ่ายที่ไม่เกิดขึ้นจริง ภายใต้ดุลยพินิจของผู้บริหาร เช่น การตั้งสำรองลูกหนี้การค้าจากการขายไม่เกิดขึ้นจริง ลูกหนี้ไม่มีอยู่จริง เมื่อไม่มีเงินเข้าจริง และในเวลาต่อมาจะดำเนินการตัดจำหน่ายหนี้สูญทางบัญชี เช่น STARK และการลดลงค่าใช้จ่ายที่ไม่เกิดขึ้นจริง ภายใต้ดุลยพินิจของผู้บริหาร การตัดจำหน่ายสำรองทางการบัญชี ต่อมามีการโอนกลับรายการสำรอง การทำให้กำไรเกินจริง เพื่อให้มีผลประกอบการที่ดีขึ้น สอดคล้องงานวิจัย การตกแต่งบัญชีมีผลกระทบต่อคุณภาพกำไร (กมลชนก สุกุลเจริญ, 2562, น. 171)

7. ผลประกอบการไม่ดี มีปัญหาทางการเงิน มีหนี้สินจำนวนมาก ส่วนของผู้ถือหุ้นติดลบ แต่มีการขยายการลงทุนอย่างต่อเนื่อง เช่น STARK

8. อัตราการหมุนเวียนสินค้าคงเหลือที่ต่ำลง แสดงถึงการขายสินค้าไม่ได้ ส่งผลต่อมูลค่าสินค้าคงเหลือที่มีการด้อยค่า อัตราการหมุนเวียนลูกหนี้ต่ำลง แสดงการขายสินค้า เก็บเงินไม่ได้ มูลค่าลูกหนี้ที่มีการด้อยค่า เช่น STARK ทำให้ขาดสภาพคล่อง ส่งผลต่อกระแสเงินสดจากการดำเนินงาน สอดคล้องผลการวิจัย (ณปภัช จารุแพทย์ และพรพิพัฒน์ จูฑา, 2563, น. 42; Sawangarreerah and Thanothamathee, 2021, p. 12)

การแสดงความเห็นรายงานของผู้สอบบัญชี และความอิสระของผู้สอบบัญชี

9. อ่านรายงานของผู้สอบบัญชี กรณีที่มีการแสดงรายงานของผู้สอบบัญชีแบบที่เปลี่ยนแปลงไป เช่น มีเงื่อนไข งบการเงินไม่ถูกต้อง ไม่แสดงความเห็น เช่น STARK ผู้สอบบัญชีแสดงความเห็นแบบไม่แสดงความเห็น เนื่องจากไม่สามารถได้มาซึ่งหลักฐานที่เพียงพออย่างเหมาะสมของตัวเลขในงบการเงิน ดังนั้นผู้อ่านต้องพิจารณาประเด็นปัญหาอะไรที่ผู้สอบบัญชีพบเกี่ยวกับการแสดงข้อมูลที่ขัดต่อข้อเท็จจริงอันเป็นสาระสำคัญในงบการเงิน (วันสิริ ประเสริฐทรัพย์, 2565, น. 16)

10. มีค่าบริการอื่นที่มีใช้ค่าสอบบัญชี ที่มีผลต่อคุณภาพงบการเงิน เช่นบทเรียนในอดีตของบริษัทเอนรอน บริษัทพลังงานของประเทศสหรัฐอเมริกา ผู้สอบบัญชีมีบริการอื่นนอกเหนือจากการสอบบัญชี ส่งผลให้การแสดงความเห็นในรายงานของผู้สอบบัญชีไม่สะท้อนข้อเท็จจริง เป็นผลจากความอิสระของผู้สอบบัญชีลดลง คุณภาพการตรวจสอบลดลงไม่สามารถปฏิบัติตามมาตรฐานการสอบบัญชีที่กำหนด ทำให้ไม่สามารถตรวจสอบพบการแสดงข้อมูลที่ขัดต่อข้อเท็จจริงอันเป็นสาระสำคัญ ทำให้คุณภาพกำไรลดลงไม่สะท้อนการดำเนินงานที่แท้จริง (ธีรยุทธ รัตนโพธิ์แสงศรี และสันสกฤต วิจิตรเลขการ, 2554, น. 6)

แรงจูงใจตามทฤษฎีสัมเหลียมทุจริต

11. โอกาสในการตกแต่งบัญชี จากกระบวนการควบคุมภายในมีข้อบกพร่อง ทำให้ฝ่ายบริหารกระทำการทุจริต ส่งผลต่องบการเงินไม่สะท้อนข้อเท็จจริง เช่น China Huarong Asset Management Co., Ltd.

12. แรงจูงใจเพื่อให้เป็นที่น่าสนใจกับนักลงทุน โดยแสดงให้เห็นในงบการเงินว่ามีการขยายการลงทุนอย่างต่อเนื่อง ทั้งที่ผลประกอบการไม่ดี มีปัญหาทางการเงิน เช่น STARK การสร้างราคาหุ้นจูงใจนักลงทุน เช่น บริษัท เค.ซี.พีร็อฟเพอร์ตี จำกัด (มหาชน)

13. การกระทำผิดเพื่อประโยชน์ส่วนตน โดยการนำเงินรายรับของบริษัทเพื่อเอื้อประโยชน์ตนเอง ทำให้บัญชีของบริษัทไม่ถูกต้อง เช่น บริษัท เค.ซี.พีร็อฟเพอร์ตี จำกัด (มหาชน)

การกำกับดูแลกิจการ

14. ประธานกรรมการบริษัทและประธานฝ่ายบริหารเป็นคนเดียวกัน เช่น บริษัท เวิลด์ คอร์ปอเรชั่น จำกัด (มหาชน) และจากเหตุการณ์ตัวอย่างข้างต้น จะพบว่าส่วนใหญ่การทุจริต เกิดจากความร่วมมือระหว่างกรรมการบริษัทและผู้บริหาร ดังนั้น กรรมการบริษัทที่ไม่มีความอิสระ ไม่สามารถกำกับและถ่วงดุลฝ่ายบริหาร ทำให้ฝ่ายบริหารมีอำนาจเบ็ดเสร็จ ในการบริหารที่เอื้อประโยชน์ตนเอง ส่งผลต่องบการเงินที่ไม่ถูกต้อง ทำให้เกิดปัญหาตัวแทน จากการไม่ปฏิบัติตามหลักการกำกับดูแลกิจการที่ดี (สำนักงานคณะกรรมการกำกับหลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์, 2560; Rezaee and Kedia, 2012, p. ๗) และผลวิจัย Hamdan (2020, p. 135) ขนาดของคณะกรรมการอิสระยิ่งมาก ส่งผลดีต่อคุณภาพกำไร และคณะกรรมการบริษัทที่มีอิสระมีความสัมพันธ์มูลค่ากิจการ (วันสิริ ประเสริฐทรัพย์, 2564, น. 140)

จากที่กล่าวข้างต้นจึงสรุปแนวทางในการพิจารณาสัญญาณเตือนภัยการตกแต่งบัญชีในงบการเงินดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 สรุปแนวทางพิจารณาสัญญาณเตือนภัยการตกแต่งบัญชีในงบการเงิน

งบการเงิน				
การใช้ดุลยพินิจผู้บริหาร	งบฐานะการเงิน	งบกำไรขาดทุน	งบกระแสเงินสด	หมายเหตุประกอบงบการเงิน
- การตัดจำหน่าย สำรองทางการ บัญชี การโอน กลับรายการ สำรอง เพื่อทำ	- อัตราการหมุนเวียน สินค้าคงเหลือและ ลูกหนี้การค้าช้าลง - การเพิ่มขึ้นของสินทรัพย์ หรือหนี้สิน เช่น	- การรับรู้รายได้เร็ว หรือทำรายได้ให้มากขึ้น หรือการลดลงของ ค่าใช้จ่าย เพื่อให้ผล ประกอบการดีขึ้น	- กระแสเงินสด จากการดำเนินงาน ติดลบ มีปัญหา สภาพคล่อง หรือ การเติบโตเร็วมาก	- รายการระหว่าง บริษัทที่เกี่ยวข้อง กัน เช่นการซื้อ หรือขาย ภูหรือให้ ภูที่ไม่เกิดขึ้นจริง

งบการเงิน				
การใช้ดุลยพินิจ ผู้บริหาร	งบฐานะการเงิน	งบกำไรขาดทุน	งบกระแส เงินสด	หมายเหตุ ประกอบงบ การเงิน
ให้กำไรเกินจริง	1) ลูกหนี้การค้าที่เกิด จากขายไม่เกิดขึ้นจริง ส่งผลต่อการตัดจำหน่าย หนี้สูญไม่เกิดขึ้นจริง 2) สินค้าคงเหลือ ที่เกิด จากการซื้อไม่ได้เกิดจริง ทำให้แสดงบัญชีสินค้า คงเหลือสูงเกินจริง 3) ประเมินมูลค่า สินทรัพย์สูงเกินจริงไม่ สมเหตุสมผล	- การเลื่อนรับรู้รายได้ ออกไปหรือการเลื่อน การรับรู้ค่าใช้จ่าย ออกไป - รายการซื้อขายที่ ผิดปกติ ที่เกิดขึ้น ในช่วงสิ้นปี - มีผลการดำเนินงาน ขาดทุนอย่างต่อเนื่อง	ต้องพิจารณาที่มา รายรับ	- รายการที่ไม่ เป็นตัวเงิน เช่น การค้าประกัน
ทฤษฎี สามเหลี่ยม ทุจริต	โอกาส ระบบการควบคุมภายในที่มีจุดอ่อน แรงจูงใจ/ความกดดัน ผลประกอบการไม่ดี ส่งผลต่อค่าตอบแทน และการดำรงอยู่ของ ฝ่ายบริหาร หาเหตุการกระทำผิด เอื้อประโยชน์ตนเอง รวมถึงช่องโหว่กฎระเบียบ และการกำหนด บทลงโทษเบา			
การกำกับดูแล กิจการ	คณะกรรมการบริษัท ความไม่มีประสิทธิภาพตามหลักการกำกับดูแลกิจการที่ดี ความไม่อิสระ ของคณะกรรมการบริษัท ประธานกรรมการบริษัทและประธานฝ่ายบริหารเป็นบุคคล เดียวกัน ทำให้เกิดปัญหาตัวแทน ในการกำกับดูแลองค์กรอย่างมีประสิทธิภาพ			
ผู้สอบบัญชี	ความเห็นรายงานของผู้สอบบัญชี - มีเงื่อนไข - งบการเงินไม่ถูกต้อง - ไม่แสดงความเห็น ความอิสระ มีค่าบริการอื่นที่มีค่าใช้จ่ายสูงกว่า			

ที่มา: วันสิริ ประเสริฐทรัพย์

สรุปผล

การตกแต่งบัญชีในงบการเงิน อาจเกิดจากแรงจูงใจค่าตอบแทนจากผลการดำเนินงาน การตกแต่งผล
การดำเนินงานจากฝ่ายบริหารที่ขาดจริยธรรม จึงทำให้เกิดการบิดเบือนตัวเลขในงบการเงิน ในขณะเดียวกัน
คณะกรรมการบริษัท มีปัญหาตัวแทน ไม่มีความอิสระ ในการกำกับและถ่วงดุลฝ่ายบริหาร ตามหลักการกำกับดูแล
กิจการที่ ผู้กำกับดูแลบริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์ คาดหวังจะทำให้เกิดความโปร่งใส และตระหนัก

ผลประโยชน์สาธารณะ รวมถึงผู้สอบบัญชีจากสำนักงานสอบบัญชีที่ได้รับความเห็นชอบจาก ก.ล.ต. ที่เสนอรายงานของผู้สอบบัญชีไม่สะท้อนข้อมูลในงบการเงินที่แท้จริง ส่งผลเสียหายต่อผู้มีส่วนได้เสียไม่ทราบข้อมูลที่แท้จริง ดังนั้น เพื่อให้สามารถเข้าถึงสัญญาณเตือนภัยการตกแต่งบัญชีในงบการเงินของบริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์ ได้ทันเวลา จึงมีข้อเสนอแนะแนวทางตรวจพบ และแนวทางการป้องกัน เพื่อรู้ทันสัญญาณเตือนภัย สรุปได้ดังนี้

ข้อเสนอแนะแนวทางการตรวจพบ

1. การวิเคราะห์งบการเงิน งบฐานะการเงิน งบกำไรขาดทุน งบกระแสเงินสด รวมถึง หมายเหตุประกอบงบการเงิน และการใช้ดุลยพินิจผู้บริหาร ดังนี้
 - 1.1 อัตราส่วนทางการเงิน เช่น อัตราหมุนเวียนสินค้าคงเหลือ และลูกหนี้การค้าช้าลง
 - 1.2 งบกำไรขาดทุน การเลื่อนรับรู้รายได้เร็วขึ้น เช่น การบันทึกรายได้รับล่วงหน้า หรือการรับรู้รายได้ไม่ได้เกิดขึ้นจริง เช่น การเพิ่มขึ้นของยอดขาย ลูกหนี้การค้า โดยเฉพาะในช่วงสิ้นปี การเลื่อนการรับรู้ค่าใช้จ่าย ทำให้มีการลดลงของค่าใช้จ่ายอย่างมีนัยสำคัญ
 - 1.3 งบฐานะการเงิน การตกแต่งบัญชีสินทรัพย์ เช่น ลูกหนี้การค้าไม่เกิดขึ้นจริง หรือหนี้สิน เช่น ชื่อสินค้าไม่เกิดขึ้นจริง ประเมินมูลค่าสินทรัพย์ไม่สมเหตุผล
 - 1.4 งบกระแสเงินสด กระแสเงินสดจากการดำเนินงาน (CFO) ติดลบ หรือมีการเติบโตเร็วมาก
 - 1.5 หมายเหตุประกอบงบการเงิน เช่น รายการซื้อขาย เงินให้กู้หรือกู้แก่บริษัทที่เกี่ยวข้องกัน รายการไม่เป็นตัวเงิน
 - 1.6 รายการเกี่ยวกับการใช้ดุลยพินิจผู้บริหาร เช่น การตัดจำหน่ายสำรองทางการบัญชี การโอนกลับรายการสำรอง
2. การแสดงความเห็นในรายงานของผู้สอบบัญชี แบบมีเงื่อนไข แบบไม่แสดงความเห็น และงบการเงินไม่ถูกต้อง ชี้ให้เห็นว่างบการเงินมีการแสดงข้อมูลที่ขัดต่อเท็จจริงอันเป็นสาระสำคัญ รวมถึงผู้สอบบัญชีที่ไม่มีความอิสระ หรือมีค่าบริการอื่นที่สูงกว่าค่าธรรมเนียมสอบบัญชี ที่อาจส่งผลต่อการขัดผลประโยชน์ตนเอง
3. กลไกการกำกับดูแลกิจการที่ไม่มีประสิทธิภาพ ทำให้เกิดปัญหาตัวแทน เช่น กรรมการบริษัทขาดความเป็นอิสระ ประธานกรรมการบริษัทเป็นคนเดียวกับประธานฝ่ายบริหาร ไม่สามารถถ่วงดุลฝ่ายบริหาร ส่งผลต่อการกำกับดูแลคุณภาพรายงานทางการเงิน
4. แรงจูงใจจากผลประโยชน์ไม่ดี มีผลต่อคำตอบแทนและการคงอยู่ผู้บริหาร โอกาสในการกระทำผิดจากระบบการควบคุมภายในมีข้อบกพร่อง รวมถึงหาเหตุกระทำผิด จากพฤติกรรมส่วนตัว กฎระเบียบที่ไม่เข้มแข็ง และบทลงโทษที่อ่อนแอ

ข้อเสนอแนะแนวทางการป้องกัน

1. นักวิเคราะห์และนักลงทุนควรติดตามข้อมูลธุรกิจอย่างต่อเนื่องเกี่ยวกับสัญญาณเตือนภัยในงบการเงินเบื้องต้นด้วยตนเอง รวมถึงการอ่านการแสดงความเห็นในหน้ารายงานของผู้สอบบัญชีเพื่อให้ทราบฐานะการเงินในงบการเงิน และผลการดำเนินงานที่แท้จริง
2. ผู้สอบบัญชี ต้องมีความอิสระ ตามจรรยาบรรณวิชาชีพบัญชี ปฏิบัติงานตรวจสอบด้วยความระมัดระวังรอบคอบ ตระหนักถึงความรับผิดชอบเกี่ยวกับการพิจารณาการทุจริต ในการตรวจสอบงบการเงิน นอกจากนี้ต้องสื่อสารข้อบกพร่องของการควบคุมภายในไปยังผู้มีหน้าที่ในการกำกับดูแลและผู้บริหารของกิจการ รวมถึงประเมินความเสี่ยงจากการทุจริต ในมุมมองแรงกดดัน และการสังเกตและสงสัยเยี่ยงผู้ประกอบวิชาชีพในการปฏิบัติงานและการแสดงความเห็น

3. คณะกรรมการตรวจสอบ ของบริษัทในตลาดหลักทรัพย์ ต้องกำกับดูแลคุณภาพงบการเงินของฝ่ายบริหาร ร่วมฝ่ายตรวจสอบภายใน และผู้สอบบัญชี เกี่ยวกับความเห็นในรายงานของผู้สอบบัญชี ข้อเสนอแนะ และข้อบกพร่องระบบการควบคุมภายใน

เอกสารอ้างอิง

- กมลชนก สกุลเจริญ. (2562). ผลกระทบของการตกแต่งบัญชีและการกำกับดูแลกิจการที่มีต่อคุณภาพกำไรของบริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย. (วิทยานิพนธ์บัญชีมหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยศรีปทุม.
- เจษฎา เจริญสันติพงศ์. (2565). วิเคราะห์งบการเงินเบื้องต้น ก่อนตัดสินใจลงทุน. <https://www.setinvestnow.com/th/knowledge/article/111-tsi-analyze-financial-statement-before-investing-in-stocks>.
- ณปภัช จารุแพทย์ และพรพิพัฒน์ จูฑา. (2563). สัญญาณเตือนภัยการตกแต่งบัญชีของบริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย. วารสารวิจัยวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์, 4(2), 42-55.
- ธีรยุทธ์ รัตนโพธิ์แสงศรี และสันสกฤต วิจิตรเลขการ. (2554, 1-4 กุมภาพันธ์). ผลกระทบของค่าบริการอื่นที่ไม่ใช่ค่าสอบบัญชีต่อคุณภาพกำไร [เอกสารนำเสนอ]. เรื่องเติมการประชุมทางวิชาการ ครั้งที่ 49 มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, กรุงเทพฯ, ประเทศไทย.
- ลงทุนแมน. (2566). Deloitte ในปีก็ ภูเก็ต 3 เดือน ปรับ 1,000 ล้าน. <https://www.longtunman.com/44614>.
- วันสิริ ประเสริฐทรัพย์. (2564). การกำกับดูแลกิจการ การเลือกผู้สอบบัญชี และมูลค่ากิจการของบริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย ที่มีผลประเมินการกำกับดูแลกิจการระดับดีเลิศ. วารสารบริหารธุรกิจเทคโนโลยีมหานคร, 18(1), 140-163.
- วันสิริ ประเสริฐทรัพย์. (2565). อิทธิพลคุณลักษณะของคณะกรรมการตรวจสอบที่มีผลต่อการแสดงความเห็นแบบที่เปลี่ยนแปลงไปในประเทศไทย. วารสารวิชาการวิทยาลัยสันตพล, 8(2), 14-24.
- สภาวิชาชีพบัญชี ในพระบรมราชูปถัมภ์. (2559ก). มาตรฐานการสอบบัญชี รหัส 240 ความรับผิดชอบของผู้สอบบัญชีเกี่ยวกับการพิจารณาการทุจริตในการตรวจสอบงบการเงิน. https://acprostd.tfac.or.th/test_std/uploads/files/TSA/2566_TSA240.pdf.
- สภาวิชาชีพบัญชี ในพระบรมราชูปถัมภ์. (2559ข). มาตรฐานการสอบบัญชี รหัส 265 การสื่อสารข้อบกพร่องของการควบคุมภายในไปยังผู้มีหน้าที่ในการกำกับดูแลและผู้บริหารของกิจการ. https://acprostd.tfac.or.th/test_std/uploads/files/TSA/2566_TSA265.pdf.
- สำนักงานคณะกรรมการกำกับหลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์. (2560). หลักการกำกับดูแลกิจการที่ดีสำหรับบริษัทจดทะเบียน. https://www.sec.or.th/TH/Documents/CompanyHandbooksandGuidelines/CGcode2560_th.pdf.
- สำนักงานคณะกรรมการกำกับหลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์. (2561). ข่าว ก.ล.ต. https://www.sec.or.th/TH/Pages/News_Detail.aspx?SECID=6908&NewsNo=2&NewsYear=2561&Lang=TH.

- สำนักงานคณะกรรมการกำกับหลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์. (2564). ข่าว ก.ล.ต. https://www.sec.or.th/TH/Pages/News_Detail.aspx?SECID=8883.
- สำนักงานคณะกรรมการกำกับหลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์. (2566ก). ข่าว ก.ล.ต. <https://weblink.set.or.th/dat/news/202311/0832NWS301120231704140152T.pdf>.
- สำนักงานคณะกรรมการกำกับหลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์. (2566ข). ข่าว ก.ล.ต. https://www.sec.or.th/TH/Pages/News_Detail.aspx?SECID=10241.
- สำนักงานคณะกรรมการกำกับหลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์. (2566ค). ข่าว ก.ล.ต. https://www.sec.or.th/TH/Pages/News_Detail.aspx?SECID=9885.
- สำนักงานคณะกรรมการกำกับหลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์. (2567). ข่าว ก.ล.ต. https://www.sec.or.th/TH/Pages/News_Detail.aspx?SECID=10597.
- Cressey, D. R. (1953). *Other people's money: a study in the social psychology of Embezzlement*. Glencoe, IL: The Free Press.
- Hamdan, A. (2020). The role of the audit committee improving earnings quality: The case of industrial companies in GCC. *Journal of International Studies*, 13(2), 127-138.
- Rezaee, Z. & Kedia, B. L. (2012). Role of corporate governance participants in preventing and detecting financial statement fraud. *Journal of Forensic & Investigative Accounting*, 4(2), 176-205.
- Sawangarreerah, S. & Thanothamathee, P. (2021). Detecting and Analyzing Fraudulent Patterns of Financial Statement for Open Innovation Using Discretization and Association Rule Mining. *Journal of Open Innovation: Technology, Market, and Complexity*, 7(2), 1-18.

แนวทางการแก้ไขปัญหาภาคสนามในการดำเนินการสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย

เชิงคุณภาพ: แนวทางปฏิบัติสำหรับนักวิจัยใหม่

Guidance for Resolving Field Issues in Conducting Interview for Qualitative Research: Guidance for Novice Researchers

จำเนียร จวงตระกูล^{1*}, อรพินท์ บุญสิน², ลัดดาวัลย์ สำราญ³ และอรรครา ธรรมาธิกุล⁴

Jamnean Joungrakul^{1*}, Orapin Bunsin², Laddawan Someran³ and Akara Thammathikul⁴

^{1*} คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยนอร์ทกรุงเทพ

² คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช

³ คณะบริหารธุรกิจและเทคโนโลยีสารสนเทศ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลสุวรรณภูมิ

⁴ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช

^{1*} Faculty of Liberal Arts North Bangkok University

² Faculty of Management Science Nakhon Si Thammarat Rajabhat University

³ Faculty of Business Administration and Information Technology Rajamangala University of Technology
Suvarnabhumi

⁴ Faculty of Humanities and Social Sciences Nakhon Si Thammarat Rajabhat University

*Corresponding author E-mail: orapin_bun@nstru.ac.th

Received: March 4, 2024; Revised: June 13, 2024; Accepted: August 2, 2024

บทคัดย่อ

บทความวิชาการฉบับนี้มีวัตถุประสงค์ที่จะนำเสนอปัญหาและแนวทางการแก้ไขปัญหาภาคสนามในการดำเนินการสัมภาษณ์เพื่อการวิจัยเชิงคุณภาพ การศึกษาดำเนินการโดยการทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องแล้วนำมาสกัดข้อมูลเพื่อใช้เป็นฐานในการเขียนบทความนี้ขอบเขตของการศึกษาประกอบด้วย 1. บทนำ 2. การทบทวน 3. สรุปผลการศึกษา 4. ความรู้ใหม่ที่ได้จากการศึกษา 5. ข้อเสนอแนะ ผลการศึกษา พบว่า องค์ประกอบสำคัญของการสัมภาษณ์ ประกอบด้วย 9 องค์ประกอบ คือ 1. นักวิจัย 2. ผู้ให้ข้อมูล 3. ระเบียบวิธีการวิจัย 4. เครื่องมือการวิจัย 5. สถานที่การวิจัย 6. จริยธรรมการวิจัย 7. วัฒนธรรมเกี่ยวกับการวิจัย 8. ข้อมูลการวิจัย 9. ผลการวิจัยที่คาดหวังการสัมภาษณ์ แบ่งได้ 3 ประเภทหลัก คือ 1. การสัมภาษณ์แบบไม่มีโครงสร้าง 2. การสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง และ 3. การสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง วิธีการสัมภาษณ์ ประกอบด้วย 4 วิธี คือ 1. วิธีการสัมภาษณ์แบบตัวต่อตัว 2. วิธีการสัมภาษณ์โดยการสนทนากลุ่ม 3. วิธีการสัมภาษณ์ทางโทรศัพท์ 4. วิธีการสัมภาษณ์แบบใช้ออนไลน์ แอปพลิเคชัน ปัญหาภาคสนามและแนวทางแก้ไขในการสัมภาษณ์ คือ 1. ปัญหาที่อาจเกิดขึ้นด้านเอกสารและเครื่องมือที่ใช้ในการสัมภาษณ์ 2. ปัญหาที่อาจเกิดขึ้นด้านการเข้าถึงผู้ให้ข้อมูลและสถานที่สัมภาษณ์ 3. ปัญหาที่อาจเกิดขึ้นจากตัวผู้ให้ข้อมูลผู้ให้สัมภาษณ์ 4. ปัญหาที่อาจเกิดขึ้นจากตัวนักวิจัยผู้สัมภาษณ์ 5. ปัญหาที่อาจเกิดขึ้นจากสภาพแวดล้อม จากการศึกษาครั้งนี้คณะผู้ศึกษาได้นำเสนอประเด็นปัญหาและแนวทางแก้ไข ปัญหาภาคสนามที่นักวิจัยผู้สัมภาษณ์โดยเฉพาะอย่างยิ่งนักวิจัยใหม่หรือนักวิจัยที่ปรับเปลี่ยนกระบวนทัศน์จากเดิมมาเป็นนักวิจัยเชิงคุณภาพสามารถนำไปใช้เป็นแนวทางในการดำเนินการสัมภาษณ์ในการวิจัยเชิงคุณภาพต่อไป

คำสำคัญ: การวิจัยเชิงคุณภาพ, การสัมภาษณ์เชิงลึก, องค์ของการสัมภาษณ์, วิธีการสัมภาษณ์, ปัญหาภาคสนาม

Abstract

This academic article aims to present problems and guidelines for solving field problems in conducting interviews for qualitative research. The study was conducted by reviewing relevant literature and extracting information to use as a basis for writing this article. The scope of the study consists of 1. Introduction 2. Review 3. Summary of the study results 4. New knowledge gained from the study 5. Suggestions The results of the study found that the important elements of the interview consisted of 9 elements: 1. Researcher 2. Informant 3. Research methods 4. Research tools 5. Research location 6. Research ethics 7. Culture regarding research 8. Research information 9. Expected research results: Interviews can be divided into 3 main types: 1. Unstructured interviews 2. Semi-structured interviews and 3. Structured interviews. The interview method consists of 4 methods: 1. Face-to-face interview method 2. Method of interview using group discussion 3. How to interview by phone 4. Online interview methods, applications, field problems and solutions in interviews are: 1. Problems that may occur in documents and tools used in interviews. 2. Problems that may arise in accessing information providers and interview locations. 3. Problems that may arise from the interviewer. 4. Problems that may arise from the researcher interviewing 5. Problems that may arise from the environment From this study, the study team presented issues and solutions to field problems that interview researchers, especially new researchers or researchers who have changed the paradigm from being a qualitative researcher, can apply. To be used as a guideline for conducting interviews in qualitative research

Keywords: Qualitative Research, Inadept Interview, Interview Components, Interviewing Techniques, Field Issues

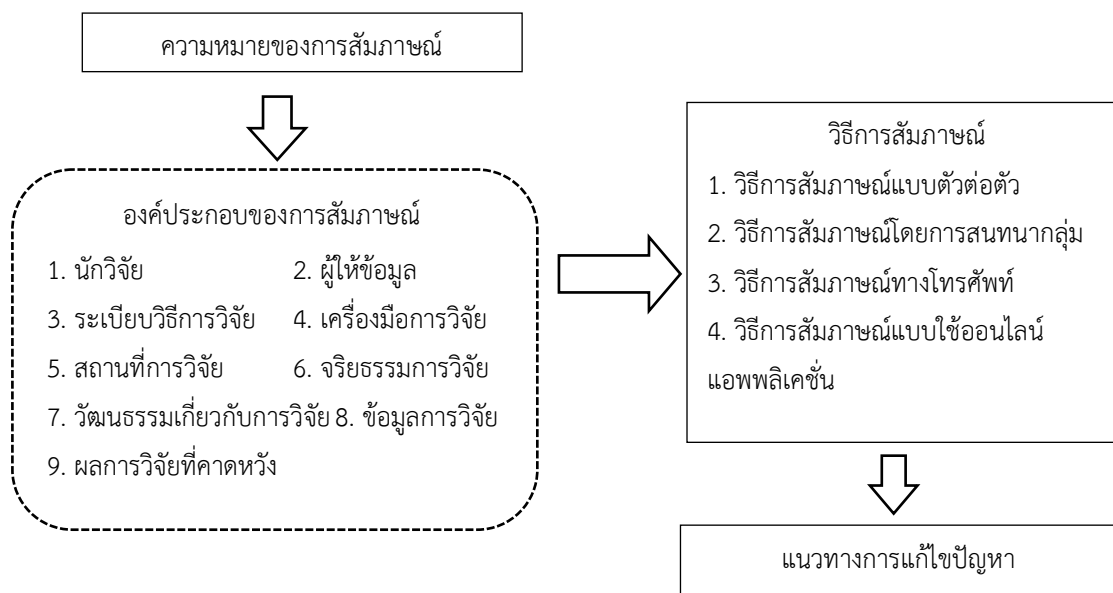
บทนำ

แบบสัมภาษณ์เป็นเครื่องมือที่สำคัญอย่างหนึ่งในการเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัยเชิงคุณภาพ ซึ่งข้อมูลที่ได้เป็นข้อมูลเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ อย่างไรก็ตามการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยการสัมภาษณ์นั้นยังมีปัญหาและความท้าทายหลายประการโดยเฉพาะอย่างยิ่งปัญหาที่เกิดขึ้นในงานในภาคสนามเมื่อนักวิจัยลงสู่ภาคสนามเพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลให้ได้ข้อมูลที่มีคุณภาพเพื่อนำไปสู่ผลการวิจัยที่มีคุณภาพเชื่อถือได้ซึ่งนักวิจัยต้องมีความรู้ความเข้าใจและความสามารถในการแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้าในสนามได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลจึงสามารถได้มาซึ่งข้อมูลที่มีคุณภาพที่นำไปสู่ผลการวิจัยที่มีคุณภาพเชื่อถือได้ดังกล่าว จากการทบทวนวรรณกรรมเบื้องต้นพบว่ายังมีการศึกษาและเผยแพร่ความรู้และแนวทางปฏิบัติในประเด็นนี้ไม่มากนักจึงถือว่าเป็นช่องว่างทางวิชาการที่มีความจำเป็นที่ต้องเติมเต็มในส่วนนี้คือการแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้าในภาคสนามในการดำเนินการ

สัมภาษณ์เพื่อเก็บข้อมูลในการวิจัยเชิงคุณภาพโดยเฉพาะอย่างยิ่งสำหรับนักวิจัยใหม่หรือนักวิจัยที่ปรับเปลี่ยนกระบวนทัศน์จากการวิจัยเชิงปริมาณมาเป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ วัตถุประสงค์ของการศึกษาเพื่อนำเสนอปัญหาภาคสนามในการสัมภาษณ์เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัยเชิงคุณภาพพร้อมแนวทางแก้ไขปัญหาเพื่อใช้เป็นแนวทางสำหรับนักวิจัยโดยเฉพาะอย่างยิ่งนักวิจัยใหม่หรือนักวิจัยที่ปรับเปลี่ยนกระบวนทัศน์จากการวิจัยเชิงปริมาณมาเป็นการวิจัยเชิงคุณภาพเพื่อให้มีแนวทางการป้องกันและแก้ไขปัญหาในการปฏิบัติการภาคสนามหน้างานในการสัมภาษณ์เพื่อการวิจัยเชิงคุณภาพต่อไป การศึกษาครั้งนี้ดำเนินการโดยการทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องเพื่อวิเคราะห์และสังเคราะห์ข้อมูลออกมาใช้เป็นฐานในการเขียนบทความฉบับนี้เป็นบทความวิชาการ (Academic Article) ตามแนวทางที่นำเสนอไว้โดย Dhillon (2022) และ Green, Johnson and Adams (2006); Ferrari (2015); Huelin et al. (2015); Rahman et al. (2019) และ ตามแนวทางที่นำเสนอโดย จำเนียร จวงตระกูล และคณะ (2566) ประกอบกับที่ได้ดำเนินการโดย จำเนียร จวงตระกูล และคณะ (2566) ซึ่งเป็นการศึกษาแบบการทบทวนวรรณกรรมที่ไม่ใช้ระบบ (Non-systematic Literature Review) ซึ่งการศึกษาแบบนี้มีความแตกต่างจากการศึกษาแบบการทบทวนวรรณกรรมที่เป็นระบบและการวิเคราะห์เชิงปริมาณ (Systematic Literature Review and Meta-Analysis) เนื่องจากการทบทวนวรรณกรรมอย่างเป็นระบบถือว่าเป็นระเบียบวิธีการวิจัยรูปแบบจำเพาะรูปแบบหนึ่ง (จำเนียร จวงตระกูล, กล้าหาญ ญ น่าน และอรธพล ศิริลัทธยากร, 2566; Kitchenham et al., 2009; Snyder, 2019; Xiao and Watson, 2019; Mengista et al., 2020) โดยบทความนี้ได้นำเสนอเป็นบทความวิชาการ (Academic Article) นำเสนอต่อไปนี้

กรอบการวิเคราะห์

ในการศึกษาครั้งนี้คณะผู้ศึกษาได้เสนอกรอบการวิเคราะห์ขึ้นโดยอาศัยแนวทางที่นำเสนอโดย Creswell (2009) เพื่อเป็นแนวทางในการทบทวนวรรณกรรมเพื่อใช้เป็นฐานในการศึกษา ดังแสดงในภาพที่ 1 ดังต่อไปนี้

ภาพที่ 1 กรอบการวิเคราะห์

ที่มา: คณะผู้ศึกษา, 2567

ความหมายของการสัมภาษณ์ในการวิจัยเชิงคุณภาพ

โดยทั่วไปแล้ว การสัมภาษณ์มีหลายประเภท เช่น การสัมภาษณ์เพื่อการจ้างงาน การสัมภาษณ์ต่อสื่อมวลชนและการสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย เป็นต้น ซึ่งแต่ละประเภทมีความหมายที่แตกต่างกันออกไป โดยในที่นี้เน้นที่การสัมภาษณ์เพื่อการวิจัยเชิงคุณภาพ จากการทบทวนวรรณกรรม (จำเนียร จวงตระกูล, 2553; Kvale, 1996; Ryan, Coughlan and Cronin, 2009; Alamri, 2019; Busetto, Wick and Gumbinger, 2020; Mwita, 2022) สรุปได้ว่าการสัมภาษณ์เพื่อการวิจัยเชิงคุณภาพเป็นการสนทนาอย่างไม่เป็นทางการระหว่างนักวิจัยผู้สัมภาษณ์กับผู้ให้ข้อมูลผู้ให้สัมภาษณ์โดยเป็นการสื่อสารสองทางมีการโต้ตอบกันระหว่างผู้สัมภาษณ์กับผู้ให้ข้อมูลในประเด็นต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับหัวข้อเรื่องที่ทำการศึกษาวินิจฉัย เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ตรงกับสภาพความเป็นจริงที่นักวิจัยสามารถนำไปวิเคราะห์และนำเสนอผลการวิจัย เพื่อให้ได้ผลการวิจัยที่มีคุณภาพเชื่อถือได้ต่อไป

องค์ประกอบของการสัมภาษณ์ในการวิจัยเชิงคุณภาพ

จากการทบทวนวรรณกรรม สรุปได้ว่าองค์ประกอบของการสัมภาษณ์ในการวิจัยเชิงคุณภาพ 9 ประการ (จำเนียร จวงตระกูล, 2553; Patton, 1990; Creswell, 2014; Elhami and Khoshnevisan, 2022; Khan and MacEachen, 2022; Taherdoost, 2022; Dunwoodie, Macaulay and Newman, 2023) ดังต่อไปนี้

1. **นักวิจัย** เป็นส่วนประกอบสำคัญยิ่งของการสัมภาษณ์เพราะถ้าไม่มีนักวิจัยก็ไม่มีโครงการวิจัยเมื่อไม่มีโครงการวิจัยก็ไม่มีสัมภาษณ์ ซึ่งในการวิจัยเชิงคุณภาพนั้นนักวิจัยต้องเป็นผู้ลงมือทำการสัมภาษณ์ด้วยตนเองไม่ว่าจะเป็นกรณีที่มีนักวิจัยคนเดียวหรือมีนักวิจัยหลายคนหรือทำงานเป็นทีมนักวิจัยก็ตาม ในกรณีที่มีนักวิจัยหลายคนหรือเป็นทีมนักวิจัยซึ่งจะต้องมีการประชุม เตรียมการสัมภาษณ์อยู่เป็นระยะ ๆ (Debriefing) เพื่อความเข้าใจร่วมกันในแนวทางและแลกเปลี่ยนความเห็นต่าง ๆ ในการดำเนินการสัมภาษณ์และเกิดความเข้าใจตรงกัน นักวิจัยมีบทบาทที่สำคัญมากในการวิจัยเชิงคุณภาพซึ่งเป้าหมายของการสัมภาษณ์ก็คือ เพื่อให้ได้ข้อมูลที่มีคุณภาพเพื่อนำไปสู่ผลการวิจัยที่มีคุณภาพเชื่อถือได้ต่อไป

2. **ผู้ให้ข้อมูล** ผู้ให้ข้อมูลถือว่าเป็นผู้ให้สัมภาษณ์ ซึ่งมีบทบาทสำคัญยิ่งไม่น้อยไปกว่านักวิจัยเพราะถ้าไม่มีผู้ให้ข้อมูล ผู้ให้สัมภาษณ์ นักวิจัย ก็จะได้ไม่ได้ข้อมูลและไม่สามารถดำเนินการวิจัยของตนให้บรรลุวัตถุประสงค์ของโครงการวิจัยได้ ในการวิจัยเชิงคุณภาพนั้น การกำหนดตัวผู้ให้ข้อมูลหรือการสุ่มตัวอย่างนั้นมีความแตกต่างไปจากการวิจัยเชิงปริมาณเป็นอย่างมากโดยเฉพาะอย่างยิ่งจะเน้นที่การสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจงและในบางกรณีใช้ยุทธศาสตร์การวิจัยเชิงคุณภาพที่แตกต่างกันก็จะมีวิธีการสุ่มตัวอย่างที่แตกต่างกัน

3. **ระเบียบวิธีการวิจัย** มีส่วนสัมพันธ์และสำคัญอย่างยิ่งต่อการสัมภาษณ์ในการวิจัยเชิงคุณภาพเนื่องจากการสัมภาษณ์ในการวิจัยเชิงคุณภาพนั้น มีประเภทและมีวิธีการสัมภาษณ์ที่หลากหลายและแตกต่างจากการสัมภาษณ์ที่ใช้ในการวิจัยแบบอื่น เนื่องจากการวิจัยเชิงคุณภาพนั้นมียุทธศาสตร์การวิจัยจำนวนมากให้เลือกใช้ ซึ่งในการวิจัยเชิงคุณภาพนั้น การเก็บรวบรวมข้อมูลจะต้องดำเนินการไปพร้อมกับการวิเคราะห์ข้อมูล และในขณะเดียวกันการวิเคราะห์ข้อมูลในการวิจัยเชิงคุณภาพแต่ละยุทธศาสตร์นั้นมีกระบวนการขั้นตอนที่แตกต่างกันออกไปซึ่งไม่สามารถใช้แทนกันได้ นักวิจัยจึงจำเป็นต้องศึกษาและทำความเข้าใจการเก็บข้อมูลโดยการสัมภาษณ์ในการวิจัยเชิงคุณภาพให้ชัดเจนและถ่องแท้ก่อนดำเนินการและในระหว่างการการวิจัย

4. **เครื่องมือการวิจัย** ในการวิจัยเชิงคุณภาพนั้นเครื่องมือที่ใช้ในการสัมภาษณ์มีทั้งเครื่องมือที่เป็นแบบสัมภาษณ์ซึ่งมีหลายประเภทที่สามารถเลือกใช้ได้โดยส่วนใหญ่แล้วการสัมภาษณ์ในการวิจัยเชิงคุณภาพนั้นจะใช้อย่างสัมภาษณ์เชิงลึกและเป็นแบบกึ่งโครงสร้าง นอกจากนี้ยังต้องมีแบบขอคำยินยอมจากผู้ให้ข้อมูลหรือผู้ปกครองและ

แบบฟอร์มอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องซึ่งนักวิจัยต้องศึกษาและทำความเข้าใจและสามารถนำมาใช้ได้อย่างเหมาะสมตามสถานการณ์หรือบริบทของการสัมภาษณ์ในการวิจัยเชิงคุณภาพเพื่อให้ได้ข้อมูลที่มีคุณภาพตามเป้าหมายของนักวิจัยและวัตถุประสงค์ของโครงการ

5. สถานที่การวิจัย ถือว่าเป็นส่วนสำคัญอย่างยิ่งในบริบทของการสัมภาษณ์เพราะถ้าหากสถานที่ไม่เหมาะสม เช่น ไม่มีความเป็นส่วนตัวมีเสียงรบกวนหรือมีสิ่งรบกวนอื่น ๆ ตลอดจนแสงสว่างหรือสีของผนังหรือห้องที่ใช้ในการสัมภาษณ์การวางตำแหน่งของผู้ให้ข้อมูลกับผู้สัมภาษณ์และอื่น ๆ ล้วนมีผลกระทบต่อกระบวนการสัมภาษณ์แทบทั้งสิ้น นักวิจัยต้องทำการศึกษาและเลือกสถานที่ที่เหมาะสมเพื่อใช้ในการสัมภาษณ์เพื่อให้ได้ข้อมูลที่มีคุณภาพและผลการวิจัยที่มีคุณภาพเชื่อถือได้ต่อไป

6. จริยธรรมการวิจัย การสัมภาษณ์ในการวิจัยเชิงคุณภาพนั้นจำเป็นต้องมีความใกล้ชิดระหว่างผู้ให้ข้อมูลกับผู้สัมภาษณ์ตลอดจนต้องมีความเชื่อถือไว้วางใจซึ่งกันและกันจึงจะนำไปสู่การได้ข้อมูลที่มีคุณภาพตามเป้าหมายของนักวิจัยประเด็นจริยธรรมจึงมีความสำคัญมาก ซึ่งรวมทั้งการรักษาความเป็นส่วนตัวของผู้ให้ข้อมูลต้องไม่เปิดเผยชื่อและข้อมูลต่าง ๆ เกี่ยวกับผู้ให้ข้อมูลโดยต้องถือไว้เป็นความลับสุดยอด นอกจากนี้ ยังจะต้องมีการปกป้องและคุ้มครองผู้ให้ข้อมูลจากอันตรายทั้งปวงที่อาจเกิดขึ้น รวมไปถึงการขอคำยินยอมจากผู้ให้ข้อมูลหรือผู้ปกครองในกรณีที่เป็นเด็กหรือเยาวชน อีกทั้งพิจารณาถึงจริยธรรมการวิจัยว่าด้วยการให้สิ่งตอบแทนแก่ผู้ให้ข้อมูลอย่างเหมาะสมถูกต้องตามหลักจริยธรรมและหลักปฏิบัติทั่วไปของชุมชนวิจัยและคณะกรรมการ จริยธรรม ประจำสถาบันอีกด้วย

7. วัฒนธรรมเกี่ยวกับการวิจัย มีบทบาทต่อการสัมภาษณ์เพราะวัฒนธรรมของผู้ให้ข้อมูลแต่ละคนจะมีความแตกต่างกันเนื่องจากมีภูมิหลังประสบการณ์ชีวิตและประสบการณ์ทำงานที่แตกต่างกันรวมทั้งวัฒนธรรมของชุมชนหรือท้องถิ่นและอื่น ๆ ที่แตกต่างกันด้วย นักวิจัยจะต้องทำการศึกษาและทำความเข้าใจในประเด็นวัฒนธรรมที่อาจมีผลกระทบต่อกระบวนการสัมภาษณ์อย่างลึกซึ้งและถ่องแท้ด้วยเช่น เรื่องของภาษาสำเนียงหรือน้ำเสียงเรื่องของระยะห่างระหว่างผู้ให้ข้อมูลกับผู้สัมภาษณ์เรื่องของเพศเรื่องของสถานภาพและจังหวะเวลา เรื่องของความเชื่อทางศาสนา และชาติพันธุ์ของผู้ให้ข้อมูล เป็นต้น

8. ข้อมูลการวิจัย เป็นส่วนสำคัญอย่างยิ่งต่อนักวิจัยและผลของโครงการวิจัยเนื่องจากการวิจัยจะประสบความสำเร็จได้ต้องมีข้อมูลที่มีคุณภาพ ถ้าไม่มีข้อมูลก็ไม่สามารถดำเนินการวิจัยได้ข้อมูลการวิจัยจึงเป็นเป้าหมายสูงสุดของนักวิจัย ทั้งนี้ นักวิจัยต้องปฏิบัติตามสถานการณ์หรือบริบทต่าง ๆ ในการสัมภาษณ์รวมถึงจริยธรรมคุณธรรมและวัฒนธรรมโดยนักวิจัยต้องสามารถนำมาใช้ได้อย่างถูกต้องเหมาะสมและสามารถแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้าที่เป็นปัญหานำงานในภาคสนามได้อย่างถูกต้องเหมาะสมซึ่งเป็นประเด็นหลักในการศึกษาครั้งนี้

9. ผลการวิจัยที่คาดหวัง เป็นส่วนประกอบที่สำคัญที่สุดของโครงการวิจัยและการสัมภาษณ์เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัยเชิงคุณภาพ เพราะถ้าหากการดำเนินการสัมภาษณ์ไม่เหมาะสมไม่มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลก็ทำให้ไม่สามารถได้ข้อมูลที่มีคุณภาพที่นำไปสู่การจัดการและการวิเคราะห์ที่มีคุณภาพและเชื่อถือได้ ดังนั้น นักวิจัยจึงจำเป็นต้องคำนึงถึงผลของการวิจัยอยู่เสมอในการดำเนินการวิจัยโดยเฉพาะอย่างยิ่งในการสัมภาษณ์เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูล

วิธีการสัมภาษณ์ในการในการวิจัยเชิงคุณภาพ

แบ่งออกได้เป็นสามประเภทหลัก คือ 1. การสัมภาษณ์แบบไม่มีโครงสร้าง เป็นการสนทนากันระหว่างนักวิจัยกับผู้ให้ข้อมูลโดยไม่มีแนวทางการสัมภาษณ์กำหนดไว้ล่วงหน้า เหมาะสำหรับนักวิจัยที่มีประสบการณ์สูง 2. การสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง เป็นการสนทนากันระหว่างนักวิจัยกับผู้ให้ข้อมูลโดยมีแนวทางการสัมภาษณ์

ไว้ล่วงหน้าเหมาะสำหรับนักวิจัยที่ยังไม่มีประสบการณ์มากนัก และ 3. การสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง เป็นการสัมภาษณ์แบบมีคำถามและคำตอบกำหนดไว้ล่วงหน้า เพียงแต่นักวิจัยตั้งคำถามพร้อมคำตอบแล้วให้ผู้ให้ข้อมูลเลือกคำตอบจากคำตอบที่ได้กำหนดไว้นั้นเป็นการสัมภาษณ์ที่ใช้ในการวิจัยเชิงปริมาณ สำหรับวิธีการสัมภาษณ์นั้นแบ่งออกได้เป็นหลายวิธี จากการทบทวนวรรณกรรม สามารถแบ่งออกได้เป็น 4 วิธี ดังแสดงในตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ลักษณะ ข้อดี ข้อเสีย และการใช้งาน จำแนกตามวิธีการสัมภาษณ์เพื่อการวิจัยเชิงคุณภาพ

วิธีการสัมภาษณ์	ลักษณะ/ข้อดี/ข้อเสีย/การใช้งาน
1. วิธีการสัมภาษณ์แบบตัวต่อตัว	ลักษณะ เป็นการสนทนากันระหว่างนักวิจัยกับผู้ให้ข้อมูลแบบตัวต่อตัว สามารถมองเห็นกันอย่างใกล้ชิดและชัดเจน สามารถโต้ตอบกันด้วยภาษาพูดและภาษากายโดยใช้เวลาประมาณ 1-2 ชั่วโมง ข้อดี นักวิจัยกับผู้ให้ข้อมูลมีความใกล้ชิดกัน ได้ยินเสียงชัดเจน มองเห็นพฤติกรรมหรือปฏิกิริยารวมทั้งภาษากายของผู้ให้ข้อมูลได้อย่างชัดเจน ทำให้ได้ข้อมูลครบถ้วน ข้อเสีย ต้องเดินทางไปพบกับผู้ให้ข้อมูลทำให้เสียเวลาและมีค่าใช้จ่ายเพิ่มขึ้นจากการใช้วิธีสัมภาษณ์ทางโทรศัพท์หรือแบบออนไลน์ การใช้งาน เหมาะสำหรับการวิจัยเชิงคุณภาพ
2. วิธีการสัมภาษณ์โดยการสนทนากลุ่ม	ลักษณะ เป็นการสัมภาษณ์แบบเป็นกลุ่มโดยมีผู้ให้ข้อมูลประมาณ 6-12 คน ดำเนินการสนทนาโดยผู้ดำเนินการสนทนาและช่วยดำเนินการโดยนักวิจัยหรือผู้ช่วยอำนวยความสะดวก นอกจากผู้ให้ข้อมูลจะมีปฏิสัมพันธ์และตอบโต้กับผู้ดำเนินการแล้วยังสามารถโต้ตอบและมีปฏิสัมพันธ์กันในกลุ่มระหว่างผู้ให้ข้อมูลด้วยกันด้วย ใช้เวลาประมาณ 1-2 ชั่วโมง ข้อดี สามารถลดจำนวนครั้งของการสัมภาษณ์ลง โดยนำผู้ให้ข้อมูลมาร่วมกันให้สัมภาษณ์เป็นกลุ่มสามารถสอบถามจนได้ข้อมูลครบถ้วน ข้อเสีย ไม่สามารถลงในรายละเอียดเกี่ยวกับปฏิกิริยาหรือพฤติกรรมรวมทั้งภาษากายของผู้ให้ข้อมูลได้ อีกทั้งข้อมูลที่ได้จะเป็นข้อมูลสรุปความเห็นของกลุ่มแทนที่จะเป็นความเห็นของรายบุคคล นอกจากนี้ยังมีค่าใช้จ่ายเพิ่มเติมในส่วนของการประชุม ค่าอาหารระหว่างพักหรือค่าอาหารกลางวัน รวมทั้งค่าเดินทางและค่าตอบแทนผู้ให้ข้อมูลและผู้ดำเนินการรวมทั้งผู้ช่วยดำเนินการอีกด้วย การใช้งาน เหมาะสำหรับการวิจัยเชิงคุณภาพ
3. วิธีการสัมภาษณ์ทางโทรศัพท์	ลักษณะ เป็นการสัมภาษณ์โดยการสนทนาระหว่างนักวิจัยกับผู้ให้ข้อมูล คล้ายกับการสัมภาษณ์ตัวต่อตัวแต่เปลี่ยนมาใช้ในการสัมภาษณ์โดยใช้โทรศัพท์แทน ข้อดี สะดวกสำหรับทั้งนักวิจัยและผู้ให้ข้อมูล ประหยัดค่าใช้จ่ายในการเดินทาง สามารถใช้ได้ทั้งในกรณีสัมภาษณ์เป็นรายบุคคลและสัมภาษณ์เป็น

วิธีการสัมภาษณ์	ลักษณะ/ข้อดี/ข้อเสีย/การใช้งาน
	กลุ่ม ข้อเสีย ไม่สามารถมองเห็นกันได้ระหว่างนักวิจัยกับผู้ให้ข้อมูลไม่สามารถสังเกตพฤติกรรมหรือการแสดงออกรวมทั้งภาษากายที่อาจใช้ประกอบในการวิเคราะห์ข้อมูลได้อาจประสบปัญหาในเรื่องสัญญาณโทรศัพท์ได้ การใช้งาน ใช้ได้ทั้งการวิจัยเชิงคุณภาพและการวิจัยเชิงปริมาณที่ใช้แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้างและสามารถใช้ได้ทั้งในการสัมภาษณ์แบบรายบุคคลและแบบกลุ่ม
4. วิธีการสัมภาษณ์แบบใช้ออนไลน์ แอปพลิเคชัน	ลักษณะ เป็นการสัมภาษณ์โดยการสนทนาระหว่างนักวิจัยกับผู้ให้ข้อมูลคล้ายกับการสัมภาษณ์ตัวต่อตัวหรือการสัมภาษณ์ทางโทรศัพท์ แต่เปลี่ยนมาใช้ในการสัมภาษณ์โดยใช้ออนไลน์แอปพลิเคชันแทน เช่น Microsoft Team หรือ Zoom Meeting เป็นต้น สามารถมองเห็นกันได้ทั้งผู้ให้ข้อมูลและนักวิจัยผู้สัมภาษณ์ ข้อดี สะดวกสำหรับทั้งนักวิจัยและผู้ให้ข้อมูลประหยัดค่าใช้จ่ายในการเดินทาง สามารถใช้ได้ทั้งการสัมภาษณ์รายบุคคลและการสัมภาษณ์เป็นกลุ่ม ข้อเสีย แม้จะสามารถมองเห็นกันได้ระหว่างนักวิจัยกับผู้ให้ข้อมูลแต่ไม่สามารถสังเกตพฤติกรรมหรือการแสดงออก รวมทั้งภาษากายที่อาจใช้ประกอบในการวิเคราะห์ข้อมูลได้ ปัญหาในเรื่องสัญญาณอินเทอร์เน็ตได้มีค่าใช้จ่ายเพิ่มขึ้นสำหรับค่าเวลาในการใช้แอปพลิเคชันที่เลือกใช้แม้จะมีแอปพลิเคชันบางตัวไม่มีค่าใช้จ่าย แต่จะมีข้อจำกัดด้านเวลาและด้านอื่น ๆ การใช้งาน ใช้ได้ทั้งการวิจัยเชิงคุณภาพและการวิจัยเชิงปริมาณที่ใช้แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง และสามารถใช้ได้ทั้งในการสัมภาษณ์แบบรายบุคคลและแบบกลุ่ม

ที่มา: (จำเนียร จวงตระกูล, 2553; Patton, 1990; Opdenakker, 2006; Ryan, Coughlan and Cronin, 2009; Block and Erskine, 2012; Creswell, 2014; Drabble et al., 2016; Alamri, 2019; Sah, Singh and Sah, 2020; De Villiers, Farooq, and Molinari, 2021; Khan and MacEachen, 2022; Keen, Lomeli-Rodriguez and Joffe, 2022; Dursun, 2023; Frey and Bloch, 2023)

ปัญหาภาคสนามและแนวทางแก้ไขในการสัมภาษณ์

เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัยเชิงคุณภาพนั้น นักวิจัยมักจะเผชิญปัญหาหน้างานในภาคสนามในการสัมภาษณ์อยู่ตลอดเวลาจึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่นักวิจัยต้องเตรียมความพร้อมที่จะเผชิญปัญหาเหล่านั้น และสามารถแก้ไขปัญหาคือความท้าทายเหล่านั้นได้อย่างทันที่และถูกต้องเหมาะสมตามบริบทและสถานการณ์ที่เกิดขึ้นเฉพาะหน้านั้นได้เป็นอย่างดีจากการทบทวนวรรณกรรม สรุปได้ตารางที่ 2

ตารางที่ 2 ปัญหาและแนวทางการแก้ไขความท้าทายในภาคสนามการสัมภาษณ์เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลการวิจัยเชิงคุณภาพจำแนกตามประเด็นปัญหา

ประเด็นปัญหา	ปัญหาและแนวทางแก้ไข
1. ปัญหาที่อาจเกิดขึ้นด้านเอกสารและเครื่องมือที่ใช้ในการสัมภาษณ์	ปัญหา - การนำเครื่องมือหรือเอกสารไปไม่ครบ เช่น แบบขอคำยินยอม แบบสัมภาษณ์ เอกสารเซ็นรับคำตอบแทน บัตรประจำตัวหรือเอกสารแสดงตน เอกสารการประสานงาน สำเนาเอกสารเพื่อใช้งาน เช่น สำเนาบัตรประจำตัวประชาชน และอื่น ๆ เพื่อไม่เป็นการรบกวนผู้ให้ข้อมูล - การนำเครื่องมือหรือสิ่งของเครื่องใช้ที่ต้องใช้ในการสัมภาษณ์ไปไม่ครบ เช่น ของที่ระลึก คำตอบแทน เครื่องมือที่ใช้ในการบันทึกเสียง เช่น โทรศัพท์มือถือ ไมโครโฟน ที่ชาร์จแบตเตอรี่ และแบตเตอรี่สำรอง เป็นต้น แนวทางแก้ไข - ควรจัดทำแบบตรวจสอบรายการ (Checklist) เพื่อใช้ตรวจสอบเครื่องมือหรือเอกสารที่จำเป็นต้องนำไปใช้งานให้พร้อมก่อนออกเดินทางไปสัมภาษณ์ทุกครั้ง - ควรจัดทำกระเป๋า (Toolkit) เพื่อบรรจุเครื่องมือหรือเอกสารที่จำเป็นต้องนำไปใช้ในการสัมภาษณ์ให้ครบถ้วนโดยใช้แบบตรวจสอบรายการเพื่อตรวจสอบความครบถ้วนก่อนออกเดินทางไปสัมภาษณ์ทุกครั้ง - ควรตรวจทานเอกสารเครื่องมือและสิ่งของเครื่องใช้ที่บรรจุลงในกระเป๋าหรือสัมภาระอื่นโดยใช้แบบตรวจสอบรายการและดำเนินการทำให้ครบถ้วนก่อนออกเดินทางไปสัมภาษณ์
2. ปัญหาที่อาจเกิดขึ้นด้านการเข้าถึงผู้ให้ข้อมูลและสถานที่สัมภาษณ์	ปัญหา - ความยากลำบากในการได้รับการตอบรับเข้าร่วมโครงการเพื่อเป็นผู้ให้ข้อมูล เช่น กลุ่มผู้ให้ข้อมูลเป้าหมายปฏิเสธเข้าร่วมโครงการ เป็นต้น - ความยุ่งยากในการติดต่อประสานงานเบื้องต้น เช่น การไม่ได้รับความเชื่อถือไว้้วางใจจากผู้รับการติดต่อเนื่องจากรู้สึกว่าเป็นบุคคลภายนอกที่คุกคามต่อสถานที่หรือหน่วยงานที่จะไปสัมภาษณ์ - ความยุ่งยากในการเข้าถึงตัวบุคคลผู้ที่เป็นผู้ให้ข้อมูลและสถานที่ที่จะไปทำการสัมภาษณ์ เช่น อาจต้องติดต่อประสานผ่านด้านหลายด้าน รวมทั้งฝ่ายประชาสัมพันธ์เลขานุการและอื่น ๆ อาจต้องติดต่อประสานงานหลายครั้งและอาจต้องทำหนังสือขออนุญาตอย่างเป็นทางการ เป็นต้น - ความยากลำบากในการที่จะได้รับการตอบรับจากเจ้าตัวผู้ให้ข้อมูลในการเข้าร่วมโครงการและเป็นผู้ให้ข้อมูล - ความยุ่งยากในการตัดสินใจเลือกว่าจะเลือกผู้ให้ข้อมูลคนใดว่ามีความเหมาะสมที่จะเป็นผู้ให้ข้อมูลและจะตัดสินใจคัดเลือกเข้าเป็นผู้ร่วมโครงการหรือไม่ - ความยากลำบากในการทำความเข้าใจเกี่ยวกับตัวผู้ให้ข้อมูลและสถานที่การ

ประเด็นปัญหา	ปัญหาและแนวทางแก้ไข
	สัมภาษณ์ที่มีความสลับซับซ้อนยากแก่การทำความเข้าใจว่าสมควรจะคัดเลือกเข้าร่วมโครงการหรือไม่ - ความยากในการนัดหมายผู้ให้ข้อมูลเนื่องจากมีจำนวนหลายคนทำให้การนัดหมายไม่ลงตัว - ควรทำการศึกษาเพื่อทำความคุ้นเคย (Familiarization Study) โดยการทดลองติดต่อประสานงานเบื้องต้นและทดลองนัดหมายไปพบปะเพื่อทำความคุ้นเคยหรือศึกษาสถานที่ที่จะไปทำการสัมภาษณ์ เช่น ทดลองเดินทางโดยใช้ GPS นำทางในการไปดูสถานที่ก่อนอาจทดลองนัดหมายเพื่อประมาณเวลาในการเดินทางเบื้องต้นทำความรู้จักเส้นทางเบื้องต้น - ควรทำบัญชีหรือตารางการนัดหมายขึ้นมาเพื่อใช้เป็นแนวทางในการปัญหาการนัดหมายผู้ให้ข้อมูลไม่ลงตัวนั้น ในบางกรณีอาจต้องขอความช่วยเหลือจากผู้เฝ้าประตู (Gatekeeper) เช่น เลขานุการหรืออาจขอความช่วยเหลือจากฝ่ายบุคคล อย่างไรก็ตามนักวิจัยจะต้องถือเอาความสะดวกของผู้ให้ข้อมูลเป็นหลัก
3. ปัญหาที่อาจเกิดขึ้นจากตัวผู้ให้ข้อมูลผู้ให้สัมภาษณ์	ปัญหา - การปฏิเสธการลงนามในเอกสารต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง เช่น หนังสือขอคำยินยอมเป็นต้น - การปฏิเสธที่จะให้มีการบันทึกเสียงการสัมภาษณ์ - ผู้ให้ข้อมูลพูดน้อยหรือมีลักษณะแบบถามคำตอบคำ - ผู้ให้ข้อมูลพูดยาวจนเกินไป - ผู้ให้ข้อมูล อธิบายการสัมภาษณ์ไปศึกษาล่วงหน้า - การที่ผู้ให้ข้อมูลไม่สามารถให้สัมภาษณ์คนเดียวได้แต่จะต้องมีพยานอยู่ด้วย แนวทางแก้ไข - ในกรณีที่ผู้ให้ข้อมูลปฏิเสธที่จะลงนามในเอกสารหรือปฏิเสธที่จะให้มีการบันทึกเสียงนั้น นักวิจัยควรพยายามอธิบายให้เกิดความชัดเจนแต่ถ้าผู้ให้ข้อมูลยังยืนยันที่จะไม่ลงนามในเอกสารการขอคำยินยอมก็ใช้วิธีการขอคำยินยอมด้วยวาจาแทน - ในกรณีการปฏิเสธการบันทึกเสียงนั้นหากผู้ให้ข้อมูลไม่ยินยอมอาจใช้วิธีการจดบันทึกการสัมภาษณ์แทน - ในกรณีที่ผู้ให้ข้อมูลเป็นคนพูดน้อย นักวิจัยอาจใช้วิธีการถามซ้ำหรือขอให้มีการขยายความเพิ่มเติมหรืออาจข้ามไปถามคำถามอื่นก่อนหรืออาจชวนคุยในประเด็นอื่นซึ่งเป็นประเด็นที่ใกล้ตัวผู้ให้ข้อมูลและเป็นประเด็นที่ไม่มีความสลับซับซ้อนก่อนเพื่อให้ผู้ให้ข้อมูลคลายกังวลแล้วจึงเริ่มถามคำถามในการสัมภาษณ์ต่อไป - ในกรณีที่ผู้ให้ข้อมูลพูดยาวจนเกินไป นักวิจัยอาจใช้คำถามแทรกด้วยความสุภาพโดยขอให้อธิบายเพิ่มเติมในประเด็นคำถามการสัมภาษณ์ที่ได้ทำไปเพื่อให้ผู้ให้

ประเด็นปัญหา	ปัญหาและแนวทางแก้ไข
	ข้อมูลกลับเข้ามาพูดในประเด็นของคำถามการสัมภาษณ์ - ในกรณีผู้ให้ข้อมูลขอคำถามการสัมภาษณ์ไปศึกษาล่วงหน้า เนื่องจากการสัมภาษณ์เชิงคุณภาพเป็นการสัมภาษณ์ที่ต้องการข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลโดยตรง การให้คำถามไปศึกษาล่วงหน้าจะทำให้ผู้ให้ข้อมูลไปศึกษาจากตำราหรือทฤษฎีต่าง ๆ เพื่อเตรียมตัวตอบคำถาม ดังนั้นคำถามคำตอบที่ได้รับจึงอาจไม่ใช่คำตอบของผู้ให้ข้อมูลโดยตรงซึ่งไม่ตรงตามเป้าหมายของการสัมภาษณ์ ดังนั้นนักวิจัยต้องอธิบายให้ผู้ให้ข้อมูลได้ทราบว่าตอนสัมภาษณ์ครั้งนี้เป็นการสัมภาษณ์เพื่อขอความรู้ความเห็นหรือประสบการณ์ความรู้สึกนึกคิดของผู้ให้ข้อมูลโดยตรงไม่จำเป็นต้องมีการเตรียมตัวล่วงหน้า เนื่องจากการสัมภาษณ์เป็นการสนทนาอย่างไม่เป็นทางการเพื่อให้ผู้ให้ข้อมูลใคร่กังวลใจในเรื่องของการเตรียมตัวเพื่อการสัมภาษณ์ - ในกรณีผู้ให้ข้อมูลจำเป็นต้องมีบุคคลอื่นเข้าร่วมในการสัมภาษณ์ นักวิจัยต้องอธิบายให้ผู้ให้ข้อมูลและผู้เข้าร่วมเข้าใจถึงจุดมุ่งหมายของการสัมภาษณ์และอย่างชัดเจนทำนองเดียวกันกับกรณีที่ผู้ให้ข้อมูลขอคำถามไปศึกษาล่วงหน้าดังกล่าวข้างต้น
4 ปัญหาที่อาจเกิดขึ้นจากตัวนักวิจัยผู้สัมภาษณ์	ปัญหา - ความไม่มั่นใจในตนเองว่ามีทักษะเพียงพอที่จะดำเนินการสัมภาษณ์หรือไม่ - ความสามารถในการสร้างความเป็นกันเองกับผู้ให้ข้อมูลก่อนเริ่มต้นสัมภาษณ์ - การตั้งคำถามแรกที่จะเริ่มต้นการสัมภาษณ์ว่าจะใช้คำถามอย่างไรจึงจะเหมาะสม - การตั้งคำถามที่เหมาะสมกับภูมิหลังของผู้ให้ข้อมูล - ความยุ่งยากในการจดบันทึกข้อมูลในขณะที่สัมภาษณ์ - การจูงใจหรือสนับสนุนให้ผู้ให้ข้อมูลพูดและอธิบายขยายความให้ชัดเจน - การที่จะทำให้ผู้ให้ข้อมูลกลับเมื่อพูดอยู่ในประเด็นคำถามหรือตอบคำถามการสัมภาษณ์ให้ตรงประเด็น - การควบคุมตนเองให้เป็นนักฟังที่ดีพูดให้น้อยแต่ปล่อยให้ผู้ให้สัมภาษณ์พูดให้มากที่สุด - การควบคุมตนเองเพื่อไม่ให้มีอคติ (Blanketing) - การจัดการอารมณ์ของผู้ให้ข้อมูลในการสัมภาษณ์ เช่น มีความคับแค้นใจจนร้องไห้ เป็นต้น - การถอดเทปบันทึกเสียงหรือการหาผู้ถอดเทปบันทึกเสียง เนื่องจากในการวิจัยเชิงคุณภาพต้องทำการสัมภาษณ์ไปพร้อมกับการวิเคราะห์ข้อมูลจนข้อมูลจะอึดอัด แนวทางแก้ไข - ควรศึกษาการสัมภาษณ์จากวิดีโอทัศน์หรือ YouTube ที่มีผู้จัดทำไว้เพื่อเรียนรู้

ประเด็นปัญหา	ปัญหาและแนวทางแก้ไข
	เทคนิคต่าง ๆ ที่ใช้ในการแก้ไขปัญหาลักษณะเฉพาะหน้าในการสัมภาษณ์เพื่อนำไปใช้เป็นฐานในการฝึกซ้อมหรือทดลองการสัมภาษณ์ของตนต่อไป - ควรศึกษากระบวนการขั้นตอนการสัมภาษณ์รวมทั้งวิธีการจัดการปัญหาต่าง ๆ เพื่อนำไปใช้เป็นฐานในการฝึกซ้อมหรือทดลองการสัมภาษณ์ รวมถึงฝึกซ้อมด้วยการทดลองการสัมภาษณ์โดยการบันทึกวิดีโอทัศน์แล้วนำมาฉายเพื่อหาข้อบกพร่องแล้วทำการปรับปรุงแก้ไขหรือจัดให้มีผู้สังเกตการสัมภาษณ์และให้ข้อมูลป้อนกลับเพื่อแก้ไขปรับปรุงหรืออาจใช้วิธีการทดลองสัมภาษณ์
5. ปัญหาที่อาจเกิดขึ้นจากสภาพแวดล้อม	ปัญหา - มีเสียงรบกวน ไฟดับ สัญญาณโทรศัพท์ หรือ สัญญาณ อินเทอร์เน็ตไม่ดี เป็นต้น - เครื่องมือหรืออุปกรณ์ต่าง ๆ ที่ใช้ในการสัมภาษณ์ไม่ทำงานเช่นบันทึกเสียงไม่ได้ เป็นต้น - ปัญหาอื่น ๆ ที่อาจเกิดขึ้นได้ แนวทางแก้ไข - ในกรณีมีเสียงรบกวนอาจมีการเปลี่ยนห้องหรือสถานที่สัมภาษณ์ไปใช้ห้องที่ไม่มีเสียงรบกวนแทน - ในกรณีสัญญาณโทรศัพท์หรือสัญญาณอินเทอร์เน็ตนั้น อาจร้องขอให้เจ้าของสถานที่ดำเนินการแก้ไขปัญหาดังกล่าว หรืออาจย้ายไปใช้สถานที่หรือถ้าหากไม่สามารถแก้ไขได้อาจเลื่อนนัดสัมภาษณ์ - ในกรณีปัญหาที่เกิดขึ้นจากเครื่องมือเครื่องใช้หรืออุปกรณ์ที่จำเป็นต้องใช้ในการสัมภาษณ์ขัดข้องหรือไม่ทำงานนั้นนักวิจัยสามารถใช้อุปกรณ์สำรองที่ได้เตรียมไว้ เช่น โทรศัพท์สำรอง แบตเตอรี่สำรอง เป็นต้น นอกจากนี้ ยังอาจขอความช่วยเหลือจากผู้ให้ข้อมูลให้ช่วยแก้ไขปัญหาดังกล่าวตามที่เห็นสมควรที่ - ส่วนปัญหาอื่นๆ ที่อาจเกิดขึ้นได้นั้นนักวิจัยควรดำเนินการแก้ไขปัญหาลักษณะเฉพาะหน้าตามสถานการณ์ตามที่เห็นว่าเหมาะสมหรือเลื่อนนัดการสัมภาษณ์ไปเป็นวันเวลาและสถานที่อื่นตามที่ตกลงกัน

ที่มา: (จำเนียร จวงตระกูล, 2553; Creswell, 2009; Engward et al., 2022; Drabble et al., 2016; Block and Erskine, 2012; Enoch, Subramanian and Willig, 2023; Sah, Singh and Sah, 2020; Frey and Bloch, 2023; Keen, Lomeli-Rodriguez and Joffe, 2022; De Villiers, Farooq and Molinari, 2021)

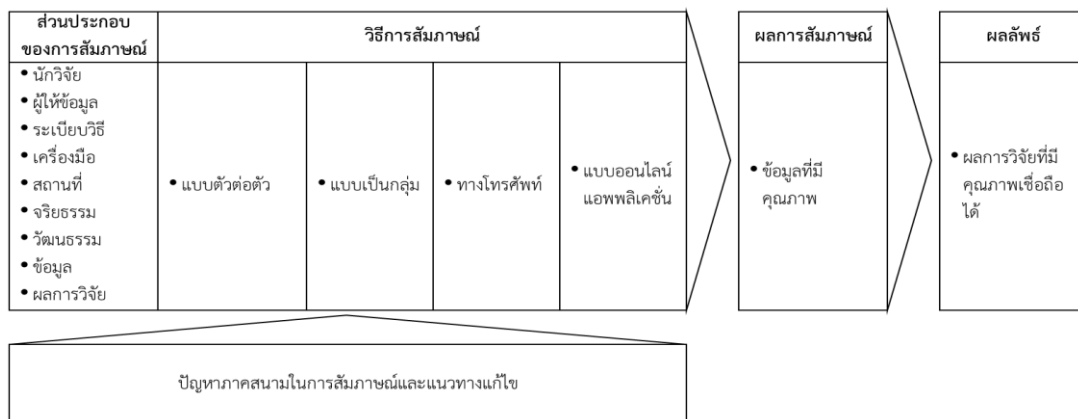
สรุปผล

จากการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้สรุปได้ว่าความหมายของการสัมภาษณ์การวิจัยเชิงคุณภาพเป็นการสนทนาอย่างไม่เป็นทางการระหว่างนักวิจัยผู้สัมภาษณ์กับผู้ให้ข้อมูลผู้ให้สัมภาษณ์โดยเป็นการสื่อสารสองทางมีการโต้ตอบกันระหว่างผู้สัมภาษณ์กับผู้ให้ข้อมูลในประเด็นต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับหัวข้อเรื่องที่ทำการศึกษาค้นคว้า เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ตรงกับสภาพความเป็นจริงเพื่อนักวิจัยสามารถนำไปวิเคราะห์และนำเสนอผลการวิจัยตาม การสัมภาษณ์ แบ่งได้

3 ประเภทหลักแบ่งออกได้เป็นสามกลุ่มใหญ่ คือ การสัมภาษณ์แบบไม่มีโครงสร้าง การสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง และการสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง โดยการสัมภาษณ์ในการวิจัยเชิงคุณภาพนิยมใช้การสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้างมากที่สุด ในขณะที่การสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้างนั้นใช้ในการวิจัยเชิงปริมาณ ส่วนการสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้างสามารถนำไปปรับใช้ในวิธีการสัมภาษณ์หรือการวิจัยเชิงคุณภาพได้ หลายวิธีการ เช่น การสัมภาษณ์แบบตัวต่อตัว การสนทนากลุ่ม การสัมภาษณ์ทางโทรศัพท์ การสัมภาษณ์ผ่านสื่อสังคมออนไลน์หรือการสัมภาษณ์ผ่านแอปพลิเคชันการประชุมออนไลน์ต่าง ๆ ได้อีกด้วย เนื่องจากการสัมภาษณ์ในการวิจัยเชิงคุณภาพนั้นมีความแตกต่างจากการสัมภาษณ์ในการวิจัยแบบอื่น และมักจะเกิดปัญหาในงานในภาคสนามในการดำเนินการสัมภาษณ์อยู่เสมอ ตามบริบทและสถานการณ์ที่แตกต่างกันออกไป ดังนั้นนักวิจัยจึงจำเป็นต้องทำความเข้าใจปัญหาและแนวทางการดำเนินการสัมภาษณ์ในการวิจัยเชิงคุณภาพอย่างลึกซึ้งเพื่อให้เกิดความพร้อมและสามารถแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้าในภาคสนามได้อย่างถูกต้องเหมาะสมและทันทั่วถึง ซึ่งจะนำไปสู่การได้มาซึ่งข้อมูลที่มีคุณภาพและผลการวิจัยที่มีคุณภาพเชื่อถือได้ต่อไป จากการศึกษาพบว่า มี ผลงานทางวิชาการที่นำเสนอเกี่ยวกับประเด็นปัญหาความท้าทายพร้อมทั้งแนวทางแก้ไขปัญหามานานในภาคสนามในการวิจัยเชิงคุณภาพในชุมชนวิจัยไทยไม่มากนัก ดังนั้น การศึกษาครั้งนี้จะสามารถช่วยปิดช่องว่างดังกล่าวและนักวิจัยโดยเฉพาะอย่างยิ่งนักวิจัยใหม่และนักวิจัยที่ปรับเปลี่ยนกระบวนทัศน์จากนักวิจัยเชิงปริมาณมาเป็นนักวิจัยเชิงคุณภาพสามารถใช้เป็นแนวทางในการดำเนินการสัมภาษณ์เพื่อการวิจัยเชิงคุณภาพของตนได้ต่อไป

ความรู้ใหม่ที่ได้จากการศึกษา

เพื่อเป็นแนวทางในการดำเนินการป้องกันและแก้ไขปัญหาในงานในภาคสนามในการดำเนินการสัมภาษณ์เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลการวิจัยเชิงคุณภาพในอนาคตต่อไป คณะผู้ศึกษาได้นำผลการศึกษามาสังเคราะห์เป็นแบบจำลองการป้องกันและแก้ไขปัญหาภาคสนามในการ สัมภาษณ์เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลการวิจัยเชิงคุณภาพ ดังปรากฏในภาพที่ 2

ภาพที่ 2 แบบจำลองแนวทางการป้องกันและแก้ไขปัญหาภาคสนามในการสัมภาษณ์เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลการวิจัยเชิงคุณภาพ
ที่มา: คณะผู้ศึกษา, 2567

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะจากการศึกษา นักวิจัยเชิงคุณภาพโดยเฉพาะนักวิจัยใหม่ควรนำแบบจำลองการป้องกันและแก้ไขปัญหาภาคสนามในการเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัยเชิงคุณภาพที่ได้จากการศึกษาครั้งนี้ไปเป็นแนวทางในการดำเนินการสัมภาษณ์ในโครงการวิจัยเชิงคุณภาพของตนเพื่อให้ได้ข้อมูลจากการสัมภาษณ์และผลการวิจัยที่มีคุณภาพและเชื่อถือได้ต่อไป
2. ข้อเสนอแนะเพื่อการศึกษาในอนาคตต่อไป ควรศึกษาประเด็นปัญหาความท้าทายในภาคสนามการเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัยเชิงคุณภาพ ทั้งนี้ อาจใช้การวิจัยเชิงคุณภาพยุทธศาสตร์การศึกษาเพื่อสร้างทฤษฎีจากข้อมูล (Grounded Theory) ดำเนินการวิจัยได้

เอกสารอ้างอิง

- จำเนียร จวงตระกูล. (2553). การวิจัยเชิงคุณภาพ: เครื่องมือสร้างองค์ความรู้เพื่อการพัฒนาประเทศ. กรุงเทพฯ: บริษัท ศูนย์กฎหมายธุรกิจอินเทอร์เน็ตเนชั่นแนล จำกัด.
- จำเนียร จวงตระกูล, นพพงศ์ เกิดเงิน, ตระกูล จิตวัฒนากร และภาวิธ ครูช. (2566). แนวทางการเขียนบทความวิชาการเพื่อตีพิมพ์ในวารสารทางวิชาการสำหรับนักวิชาการใหม่. *วารสารวิชาการการตลาดและการจัดการ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี*, 10(1), 1-19.
- จำเนียร จวงตระกูล, ศิวะพร ภูพันธ์, อุทัย อันพิมพ์ และอารี ผสานสินธุวงศ์. (2566). การใช้การวิจัยเชิงคุณภาพ ยุทธศาสตร์การศึกษาเพื่อสร้างทฤษฎีจากข้อมูลในงานรัฐประศาสนศาสตร์: การทบทวนวรรณกรรมแบบไม่ใช้ระบบ. *PAAT Journal*, 5(10), 7-34.
- จำเนียร จวงตระกูล, กล้าหาญ ณ น่าน และอรธพล ศิริลัทธยากร. (2566). การนำการวิจัยแบบการทบทวนวรรณกรรมอย่างเป็นระบบไปใช้ในการวิจัยทางรัฐประศาสนศาสตร์ในประเทศไทย. *PAAT Journal*, 5(9), 1-23.
- Alamri, W. A. (2019). Effectiveness of Qualitative Research Methods: Interviews and Diaries. *International Journal of English and Cultural Studies*, 2(1), 65-70.
- Block, E. S. & Erskine, L. (2012). Interviewing by Telephone: Specific Considerations, Opportunities, and Challenges. *International Journal of Qualitative Methods*, 11(4), 428-445.
- Busetto, L., Wick, W. & Gumbinger, C. (2020). *How to use and assess qualitative research methods*. [Neurological Research and Practice]. <https://neurorespract.biomedcentral.com/counter/pdf/10.1186/s42466-020-00059-z.pdf>: retrieved 1 February 2024.
- Creswell, J. W. (2009). *Research Design: Qualitative, Quantitative, and Mixed Methods Approaches* (3rd ed.). Los Angeles: SAGE.
- Creswell, J. W. (2014). *Research Design: Qualitative, Quantitative, and Mixed Methods Approaches* (4th ed.). Los Angeles: SAGE.
- De Villiers, C., Farooq, M.B. & Molinari, M. (2021). *Qualitative Research Interviews Using Online Video Technology - Challenges and Opportunities*, *Meditari Accountancy Research*, forthcoming. <https://doi.org/10.1108/MEDAR-03-2021-1252>.

- Dhillon, P. (2022) How to write a good scientific review article. *The FEBS Journal*, 289, 3592-3602.
- Drabble, L., Trocki K. F., Salcedo, B., Walker, P. C. & Korcha, R. A. (2016). Conducting qualitative interviews by telephone: Lessons learned from a study of alcohol use among sexual minority and heterosexual women. *Qual Soc Work*, 15(1), 118-133.
- Dunwoodie, K., Macaulay, L. & Newman, A. (2023). Qualitative interviewing in the field of work and organisational psychology: Benefits, challenges and guidelines for researchers and reviewers. *Applied Psychology*, 72(2023), 863–889.
- Dursun, B., (2023). A Qualitative Research Technique: Interview. *Journal of Interdisciplinary Educational Research*, 7(14), 100-113.
- Elhami, A. & Khoshnevisan, B. (2022). Conducting an Interview in Qualitative Research: The Modus Operandi. *MEXTESOL Journal*, 46(1), 1-7.
- Engward, H., Goldspink, S., Iancu, M., Kersey, T., & Wood, A. (2022). Togetherness in Separation: Practical Considerations for Doing Remote Qualitative Interviews Ethically. *International Journal of Qualitative Methods*, 21. <https://journals.sagepub.com/doi/epub/10.1177/16094069211073212>.
- Enoch, J., Subramanian, A. & Willig, C. (2023). “If I don’t like it, I’ll just pop the phone down!”: Reflecting on participant and researcher experiences of telephone interviews conducted during the COVID-19 pandemic. *SSM - Qualitative Research in Health*, 4(2023), 1-10.
- Ferrari, R. (2015). Writing narrative style literature reviews. *Medical Writing*, 24(4), 230-235.
- Frey, T. K. & Bloch, B. S. (2023). Using Microsoft Teams to Facilitate Asynchronous Online Focus Groups. *International Journal of Qualitative Methods*, 22. <https://journals.sagepub.com/doi/epub/10.1177/16094069231211251>.
- Green, B. N., Johnson, C. D. & Adams, A. (2006). Writing narrative literature reviews for peer-reviewed journals: secrets of the trade. *JOURNAL OF CHIROPRACTIC MEDICINE*, 5(3), 101-117.
- Huelin, R., Iheanacho, I., Payne, K. & Sandman, K. (2015). *What’s in a Name? Systematic and Non-Systematic Literature Reviews, and Why the Distinction Matters*. THE EVIDENCE FORUM May 2015. <https://www.evidera.com/wp-content/uploads/2015/06/Whats-in-a-Name-Systematic-and-Non-Systematic-Literature-Reviews-and-Why-the-Distinction-Matters.pdf>.
- Keen, S., Lomeli-Rodriguez, M. & Joffe, H. (2022). From Challenge to Opportunity: Virtual Qualitative Research During COVID-19 and Beyond. *Int J Qual Methods*, 4(21). <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC9167989/>.
- Khan, T. & MacEachen, E. (2022). An Alternative Method of Interviewing: Critical Reflections on Videoconference Interviews for Qualitative Data Collection. *International Journal of Qualitative Methods*, 21. <https://journals.sagepub.com/doi/epub/10.1177/16094069221090063>.

- Kitchenham, B., Brereton, O. P., Budgen, D., Turner, M., Bailey, J. & Linkman, S. (2009). Systematic literature reviews in software engineering – A systematic literature review. *Information and Software Technology*, 51, 7–15.
- Kvale, S. (1996). *InterViews: An Introduction to Qualitative Research Interviewing*. Thousand Oaks: Sage.
- Mengista, W., Soromessa, T. & Legese, G. (2020). Method for conducting systematic literature review and metaanalysis for environmental science research. *MethodsX* 7, 100777. <https://shorturl.asia/HJ7Vg>.
- Mwita, M.K. (2022). Factors to consider when using qualitative interviews in data collection. *Social Sciences, Humanities and Education Journal (SHE Journal)*, 3(3), 313-323.
- Opdenakker, R. J. G. (2006). Advantages and disadvantages of four interview techniques in qualitative research. *Forum Qualitative Sozialforschung = Forum : Qualitative Social Research*, 7(4), art.11. <https://pure.tue.nl/ws/portalfiles/portal/1948695/Metis202565.pdf>.
- Patton, M., Q. (1990). *Qualitative Evaluation and Research Methods* (2nd ed.). Newbury Park, California: Sage.
- Rahman, A., Zulkifle, M., Aslam, M. & Khan, M. R. (2019). Components of Writing a Review Article. *Journal of Integrated Community Health*, 8(1–2019), 8-12.
- Ryan, F., Coughlan, M. & Cronin, P. (2009). Interviewing in qualitative research: The one-to-one interview. *International Journal of Therapy and Rehabilitation*, 16(6), 309-314.
- Sah, L. K., Singh, D. R., Sah, R. K. (2020). Conducting Qualitative Interviews using Virtual Communication Tools amid COVID-19 Pandemic: A Learning Opportunity for Future Research. *JNMA J Nepal Med Assoc*, 58(232), 1103-1106.
- Snyder, H. (2019). Literature review as a research methodology: An overview and guidelines. *Journal of Business Research*, 104, 333–339.
- Taherdoost, H. (2022). How to Conduct an Effective Interview; A Guide to Interview Design in Research Study Authors. *International Journal of Academic Research in Management (IJARM)*, 11(1), 39-51.
- Xiao, Y. & Watson, M. (2019). Guidance on Conducting a Systematic Literature Review. *Journal of Planning Education and Research*, 39(1), 93–112.

การพัฒนาหลักสูตรรายวิชาเพิ่มเติม การยกระดับแรงยึดเหนี่ยวทางสังคม
ในสังคมสูงวัยเพื่อคุณภาพผู้สูงอายุ 4 มิติ สำหรับนักเรียน
ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6

Development of Selective Course on Raising Social Cohesion in
an Aging Society for the Quality of 4-Dimensional Aging for
Students Grade 6

แขก บุญมาตัน

Khak Boonmatun

คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบูรณ์

Faculty of Education, Phetchabun Rajabhat University

Corresponding author E-mail: Khak.boon@pcru.ac.th

Received: May 10, 2023; Revised: February 21, 2024; Accepted: April 19, 2024

บทคัดย่อ

มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาความต้องการจำเป็น 2) สร้างหลักสูตรรายวิชาเพิ่มเติม 3) เปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เรื่อง แรงยึดเหนี่ยวทางสังคมในสังคมสูงวัยเพื่อคุณภาพผู้สูงอายุ 4 มิติ ดำเนินการวิจัยตามระเบียบวิธีการวิจัยและพัฒนา 3 ระยะ คือ ระยะ 1 ศึกษาความต้องการจำเป็น ดำเนินการ 3 ขั้นตอน คือ ขั้นที่ 1 วิเคราะห์ สังเคราะห์เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องด้านแนวคิด ทฤษฎี ขั้นที่ 2 สัมภาษณ์ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย โดยใช้แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้างกับผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย 30 คน วิเคราะห์ข้อมูลโดยการวิเคราะห์ สังเคราะห์เนื้อหา ขั้นที่ 3 ตรวจสอบความถูกต้องและความตรงของข้อมูลกับผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 10 คน โดยใช้วิธีการสนทนากลุ่มด้วยประเด็นการสนทนากลุ่ม ระยะ 2 สร้างหลักสูตรรายวิชาเพิ่มเติม ดำเนินการ 3 ขั้นตอนคือ ขั้นที่ 1 ยกร่างหลักสูตรโดยสังเคราะห์ข้อมูลจากขั้นที่ 1 ขั้นที่ 2 ตรวจสอบหลักสูตร โดยใช้การสนทนากลุ่ม ด้วยประเด็นการสนทนากลุ่มกับผู้ทรงคุณวุฒิ 10 คน วิเคราะห์ข้อมูลด้วยการสรุปอุปนัย ขั้นที่ 3 ทดลองนำร่องและใช้หลักสูตร จำนวน 2 ครั้ง ระยะ 3 ทดลองใช้ในสภาพจริงเพื่อศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เรื่อง แรงยึดเหนี่ยวทางสังคมในสังคมสูงวัยเพื่อคุณภาพผู้สูงอายุ 4 มิติ ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 จำนวน 30 คน วิเคราะห์ข้อมูลด้วยค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการทดสอบค่าทีแบบไม่อิสระ ผลการวิจัย พบว่า 1) หลักสูตรรายวิชาเพิ่มเติมมีความต้องการจำเป็นอยู่ในระดับมากถึงมากที่สุด 2) หลักสูตรรายวิชาเพิ่มเติม มี 3 ส่วนคือ 2.1) ส่วนนำ 2.2) ส่วนเนื้อหา มีขอบข่ายของเนื้อหา 4 หน่วย คือ ครอบคลุมของฉันทน์ บทบาทหน้าที่ของฉันทน์ การดูแลสมาชิกในครอบครัว การปฏิบัติหน้าที่เพื่อคุณภาพผู้สูงอายุ 4 มิติ ใช้เวลา 20 ชั่วโมง จัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนศึกษาค้นคว้าได้ด้วยตนเอง แหล่งเรียนรู้ที่สำคัญคือ ข้อมูลจากสื่ออินเทอร์เน็ตและครอบครัว และการวัดและประเมินผลตามสภาพจริง 2.3) เอกสารประกอบหลักสูตร 3) ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เรื่อง แรงยึดเหนี่ยวทางสังคมในสังคมสูงวัยเพื่อคุณภาพผู้สูงอายุ 4 มิติ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 หลังใช้หลักสูตรรายวิชาเพิ่มเติมฯ สูงกว่าก่อนใช้หลักสูตรอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ 0.01

คำสำคัญ: หลักสูตรรายวิชาเพิ่มเติม, แรงยึดเหนี่ยวทางสังคม, สังคมสูงวัย

Abstract

The objectives were to 1) study essential needs 2) create the selective course curriculum 3) compare learning achievements on the topic of social cohesion in an aging society for 4 dimensions of quality for the elderly, conduct research according to research and development methods in 3 phases: Phase 1: study the necessary needs, proceeding in 3 steps: Step 1: analyze and synthesize relevant documents and research on concepts and theories; Step 2: interview stakeholders by using structured interviews with 30 stakeholders. The data were analyzed by analysis, synthesize the content. Step 3: Check the correctness and consistency of the information with 10 experts using group discussion methods with group discussion topics. Phase 2: create social cohesion course curriculum. by carry out 3 steps: Step 1: draft the curriculum by synthesizing information from step 1, Step 2, examining the curriculum by using group chat with the topic of group discussion with 10 experts, the data were analyzed using inductive conclusions. Phase 3: pilot test and use of the curriculum 2 times. Phase 3: trial in real conditions to study academic achievement on the topic of social cohesion in an aging society in order to elderly quality in 4 dimensions of 30 Grade 6 students. The data were analyzed using the mean, standard deviation and independent t-test. The research results found that 1) the selective course curriculum had the highest level of need. 2) the selective course curriculum had 3 parts: 2.1) the introduction section, 2.2) the content section, which had the scope of the content, 4 units was My family, My role, Caring for family members, Performing duties for the quality of the elderly in 4 dimensions took 20 hours, organizing learning activities that encourage students to study and research on their own. The important learning resources were information from the internet and family and measurement and evaluation according to actual conditions 2.3) curriculum documents 3) academic achievement on the topic of social cohesion in an aging society for the quality of the elderly in 4 dimensions for Grade 6 students after using the selective course curriculum. The significantly higher than before using the curriculum at the 0.01 level.

Keywords: Selective Course, Social Cohesion, Aging Society

บทนำ

ครอบครัวไทยเป็นครอบครัวที่มีความอบอุ่นจากความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกในครอบครัวที่มีลักษณะเป็นครอบครัวใหญ่ มีสมาชิกอาศัยอยู่ร่วมกันหลายรุ่น เช่น รุ่นปู่ย่า ตายาย พ่อแม่ ลูก และหลาน ซึ่งสมาชิกทุกคนล้วนปฏิบัติตนตามบทบาทหน้าที่ และดูแลกันเป็นอย่างดีตามขนบธรรมเนียม ประเพณีและวัฒนธรรมที่สืบทอด

ต่อมา คือ การเคารพเชื่อฟังผู้ใหญ่ ความกตัญญูต่อบิดา มารดาหรือญาติผู้ใหญ่ซึ่งเป็นแรงยึดเหนี่ยวทางสังคมที่สำคัญ (พูนสุข เวชวิฐาน, 2557, น. 16) หากแต่ในช่วง 3 ทศวรรษที่ผ่านมา ครอบครัวไทยมีการเปลี่ยนแปลงโดยมีจำนวนครอบครัวแห่งกลางหรือครอบครัวที่มีรุ่นปู่ตายายอาศัยอยู่กับหลานเพิ่มขึ้นจาก 1% เป็น 2.1% ของจำนวนครัวเรือนไทยทั้งหมด และ 76% ของครอบครัวแห่งกลางอาศัยอยู่ในชนบท (กองทุนประชากรแห่งสหประชาชาติประจำประเทศไทย และสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2558) ประกอบกับข้อมูลจากการสู่มตัวอย่างครอบครัวเด็กไทยเจนซี-อัลฟา จำนวน 1,340 ครอบครัว พบว่า มากกว่า 1 ใน 3 ของครอบครัวที่มีเด็กเจนซี-อัลฟา (generation Z-Alpha) ซึ่งมีอายุระหว่าง 3-14 ปี มีแนวโน้มที่ไม่ได้อยู่พร้อมหน้าพ่อแม่ลูก โดย 10.6% จาก 1,340 ครอบครัวเด็กเจนซี-อัลฟาอาศัยอยู่ในครอบครัวแห่งกลาง ที่ผู้สูงอายุถูกทอดทิ้งให้รับภาระเลี้ยงดูหลาน เนื่องจากพ่อแม่ไปประกอบอาชีพต่างถิ่น (จงจิตต์ ฤทธิรงค์, สุภรต์ จรัสสิทธิ์ และ พิมลพรรณ นิตยัณรา, 2563) การเปลี่ยนแปลงข้างต้นส่งผลต่อการดำเนินชีวิตของสมาชิกในครอบครัวที่แตกต่างไปจากเดิม ส่งผลให้ความสัมพันธ์ในครอบครัวเสื่อมถอย สมาชิกไม่ได้ทำตามบทบาทหน้าที่ของตนอย่างเต็มที่ ละเลยการอบรมปลูกฝังจริยธรรม คุณธรรม ค่านิยม การหล่อหลอมบุคลิกภาพและพฤติกรรมที่พึงประสงค์ เด็กจึงไม่มีที่พึ่งและหันไปพึ่งยาเสพติด เด็กขาดความอบอุ่น ได้รับการเลี้ยงดูแบบอิสระปล่อยตามสบาย ขาดการชี้แนะให้คำปรึกษา ทำให้ขาดการควบคุมตนเอง ครอบครัวผลักระโดยให้เป็นหน้าที่ของสถาบันการศึกษา (สำนักงานกิจการสตรีและสถาบันครอบครัว กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์, 2560) การเสริมสร้างแรงยึดเหนี่ยวทางสังคมในเด็กเจนซี-อัลฟา (generation Z-Alpha) จึงเป็นสิ่งสำคัญ เนื่องจากเด็กในวัยนี้ เป็นวัยที่สามารถปฏิบัติตามกฎกติกา จัดการกับปัญหา ควบคุมตนเอง ใช้เหตุผล และการวางแผน (ณิชา ทิศนชาญชัย และจริยา จุฑาลิทธิ, 2559) ซึ่งสุภาวดี หายูเมธี (2561, น. 95-111) วิธีการคือ ส่งเสริมให้เด็กเรียนรู้ผ่านกิจวัตรประจำวัน การที่เด็กได้ทำกิจวัตรประจำวันด้วยตนเอง จะทำให้เด็กตระหนักว่าตนเองมีความสามารถและการพึ่งพาตนเองได้ ก่อให้เกิดความรู้สึกมั่นคง ปลอดภัย มีความมั่นใจที่จะลงมือทำสิ่งต่าง ๆ ด้วยตนเอง และสุชา จันทน์เอม (2536, น. 2-3) กล่าวถึง จิตวิทยาพัฒนาการวัยเด็กตอนปลายที่มีอายุอยู่ในช่วง 6-12 ปี ว่าวัยนี้จะคาบเกี่ยวกับระยะก่อนวัยรุ่น ลักษณะพัฒนาการสำคัญที่เกิดขึ้นในวัยนี้คือ การเตรียมตัวเพื่อเติบโตเป็นเด็กวัยรุ่นและวัยผู้ใหญ่ที่พร้อมจะเผชิญและรับผิดชอบต่อตนเองในทุก ๆ ด้าน โดยใช้หลักสูตร ทั้งนี้เนื่องจากงานศึกษาเชิงประจักษ์โดย Center on Conflict, Development, and Peace building (CCDP) (Paffenholz, 2010) เสนอว่า โรงเรียนและสถาบันการศึกษาอื่น ๆ เป็นสถาบันทางสังคมที่มีบทบาทต่อการสร้างแรงยึดเหนี่ยวทางสังคมอย่างมีนัยสำคัญ

ปัจจุบันโรงเรียนจัดการเรียนรู้โดยใช้หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ซึ่งประกอบด้วยสมรรถนะ คุณลักษณะที่พึงประสงค์ และวิชาการทั้ง 8 กลุ่มสาระ อย่างไรก็ตามในกลุ่มวิชาทั้ง 8 กลุ่มสภะนั้นมีสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมมีเนื้อหาเกี่ยวข้องกับแรงยึดเหนี่ยวทางสังคม เรื่อง ครอบครัว และบทบาทหน้าที่ของสมาชิกในครอบครัว หากแต่เน้นที่องค์ความรู้ มากกว่าการปฏิบัติ รวมทั้งเนื้อหาที่เกี่ยวกับครอบครัวยังยึดตามครอบครัวขยายซึ่งยังไม่สอดคล้องกับสภาพปัจจุบัน ดังนั้นเพื่อเป็นการยกระดับการปฏิบัติตามบทบาทหน้าที่เพื่อเพิ่มแรงยึดเหนี่ยวทางสังคมในระดับครอบครัวที่มีการเปลี่ยนแปลง จึงต้องมีการสร้างหลักสูตรรายวิชาเพิ่มเติมตามที่ อุดม เขียวกิ่ง (2545) กล่าวถึง การพัฒนาหลักสูตรรายวิชาเพิ่มเติมว่า หลักสูตรรายวิชาเพิ่มเติมต้องพัฒนาจากสภาพปัญหาและความต้องการหรือวิถีชีวิตของผู้เรียน อาจพัฒนาจากหลักสูตรแกนกลางที่ปรับให้เข้ากับวิถีชีวิตจริงของนักเรียนตามท้องถิ่นต่าง ๆ หรือพัฒนาจากเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในปัจจุบันซึ่งกระทบต่อนักเรียน ทั้งนี้มีการเพิ่มเนื้อหาตามวัฒนธรรมท้องถิ่นตามแนวคิดของปัทมา มารีบุญภพ (2547, น. 11) ที่ได้กล่าวว่า เป็นการนำรูปแบบของการดำเนินชีวิต หรือวิถีการดำเนินชีวิตของชุมชนกลุ่มหนึ่งหรือท้องถิ่น

หนึ่ง ซึ่งจะมีความสัมพันธ์เกี่ยวเนื่องกับสภาพความเป็นอยู่ของสังคมนั้น ๆ มาใช้ รวมทั้งธีรศักดิ์ อัครบรร (2540, น. 43) ที่กล่าวว่า หน้าที่ที่สำคัญประการหนึ่งของการจัดการศึกษาที่สำคัญคือ การถ่ายทอดวัฒนธรรม ผู้ที่ทำหน้าที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาโดยเฉพาะครูต้องตระหนักถึงบทบาทดังกล่าวและทำการเลือกสรร วิเคราะห์วัฒนธรรมท้องถิ่นที่มีคุณค่าเพื่อนำไปจัดกิจกรรม และจัดการเรียนการสอนเพื่อถ่ายทอดให้กับนักเรียนได้เรียนรู้ต่อไป

การยกระดับแรงยึดเหนี่ยวทางสังคมในสังคมสูงวัยเพื่อคุณภาพผู้สูงอายุ 4 มิติ โดยผ่านการเรียนรู้ตามหลักสูตรที่สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงของสังคม จึงควรจัดทำเป็นหลักสูตรรายวิชาเพิ่มเติมเพื่อเสริมหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานในระดับชั้นประถมศึกษา โดยเฉพาะชั้นประถมศึกษาตอนปลายเนื่องจากเป็นวัยที่ต้องอยู่ร่วมกับผู้สูงอายุในครอบครัวแห่งกลางที่ต้องรับภาระ ดูแลผู้สูงอายุในครอบครัวที่ต้องการการดูแลใน 4 มิติ คือ ด้านกาย ใจ สังคม และสิ่งแวดล้อม และในวัยนี้เด็กจะเริ่มเข้าใจและต้องการเป็นที่ยอมรับของผู้อื่น เด็กจะเกิดพัฒนาการทางด้านความซนซนแข็งโดยพยายามคิดทำให้เหมือนผู้ใหญ่ด้วยการทุบแท่งกำลังกาย และกำลังใจ ถ้าเด็กได้รับการยกย่องชมเชยก็จะเป็นแรงกระตุ้นให้เกิดกำลังใจและความมานะพยายามมากขึ้น (Erikson อ้างถึงใน สิริมา ภิญโญนันตพงษ์, 2547, น. 46-49)

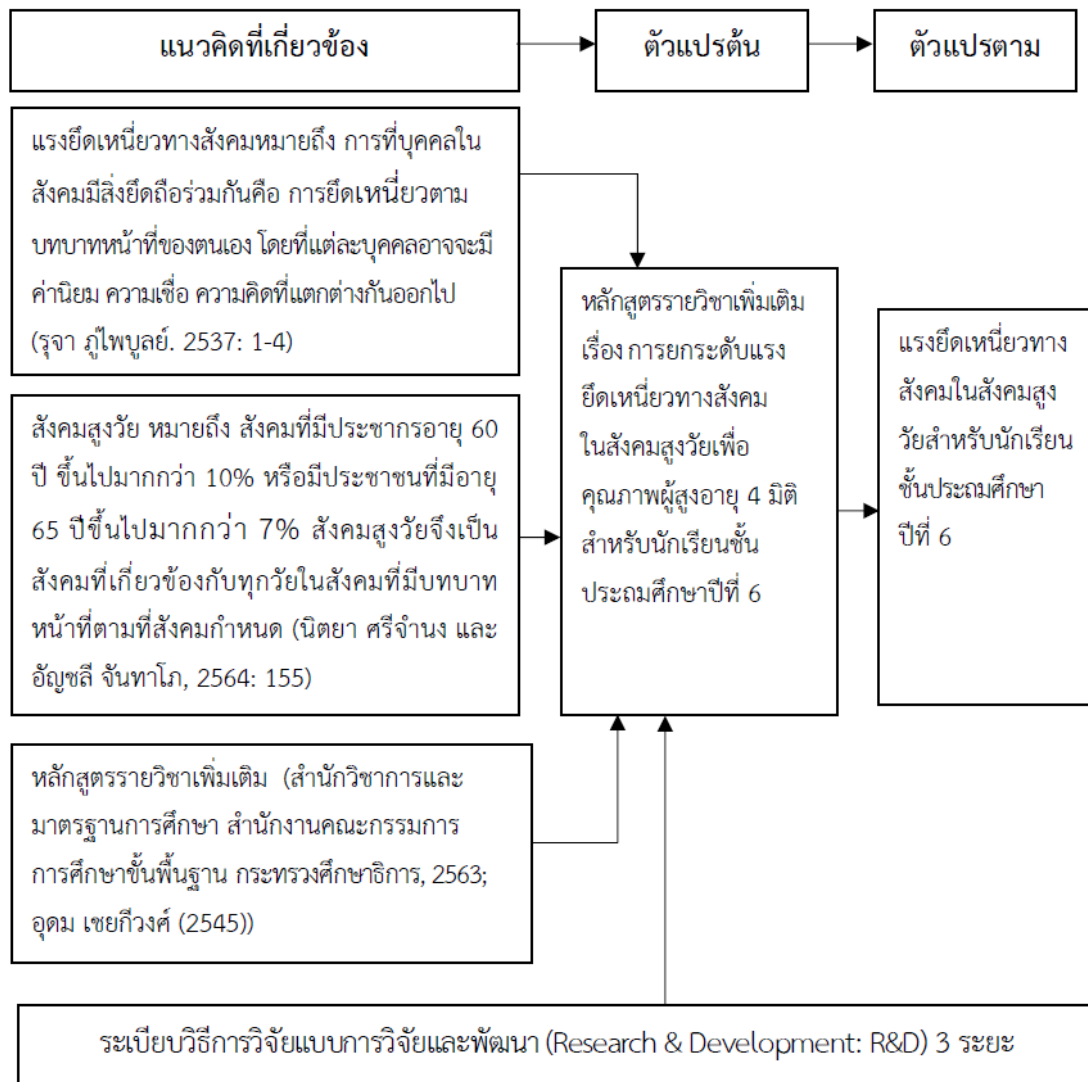
จากสภาพและแนวทางการแก้ปัญหาข้างต้น ผู้วิจัยจึงสนใจดำเนินการวิจัยเรื่อง การพัฒนาหลักสูตรรายวิชาเพิ่มเติม เรื่อง การยกระดับแรงยึดเหนี่ยวทางสังคมในสังคมสูงวัยเพื่อคุณภาพผู้สูงอายุ 4 มิติ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 เพื่อปลูกฝังให้นักเรียนปฏิบัติตามบทบาทหน้าที่ทั้งในครอบครัวและสังคมอันส่งผลต่อการใช้ชีวิตประจำวันอย่างมีความสุขและเพิ่มแรงยึดเหนี่ยวทางสังคมในสังคมสูงวัยเพื่อคุณภาพผู้สูงอายุ 4 มิติต่อไป

วัตถุประสงค์

1. ศึกษาความต้องการจำเป็นในการพัฒนาหลักสูตรรายวิชาเพิ่มเติม เรื่อง การยกระดับแรงยึดเหนี่ยวทางสังคมในสังคมสูงวัยเพื่อคุณภาพผู้สูงอายุ 4 มิติ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6
2. สร้างหลักสูตรรายวิชาเพิ่มเติม เรื่อง การยกระดับแรงยึดเหนี่ยวทางสังคมในสังคมสูงวัยเพื่อคุณภาพผู้สูงอายุ 4 มิติ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6
3. เปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เรื่อง แรงยึดเหนี่ยวทางสังคมในสังคมสูงวัยเพื่อคุณภาพผู้สูงอายุ 4 มิติ

กรอบแนวคิดในการวิจัย

การวิจัยเรื่อง การพัฒนาหลักสูตรรายวิชาเพิ่มเติม เรื่อง การยกระดับแรงยึดเหนี่ยวทางสังคมในสังคมสูงวัยเพื่อคุณภาพผู้สูงอายุ 4 มิติ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ได้ศึกษาแนวคิดจากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อเป็นแนวทางในการดำเนินการวิจัยดังนี้ แนวคิดเกี่ยวกับแรงยึดเหนี่ยวทางสังคม สังคมสูงวัย หลักสูตรรายวิชาเพิ่มเติม และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องทั้งในและต่างประเทศ ซึ่งพบว่า ครอบครัวและสังคมที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็วส่งผลต่อความสัมพันธ์และแรงยึดเหนี่ยวในครอบครัวซึ่งต้องเร่งสร้างหลักสูตรรายวิชาเพิ่มเติมเพื่อพัฒนาแรงยึดเหนี่ยวทางสังคมในระดับครอบครัว ผู้วิจัยจึงนำมากำหนดเป็นกรอบแนวคิดในการวิจัยดังภาพที่ 1

ภาพที่ 1 แสดงกรอบแนวคิดในการวิจัย

วิธีดำเนินการวิจัย

ผู้วิจัยดำเนินการวิจัยด้วยกระบวนการวิจัยและพัฒนาแบ่งเป็น 3 ระยะ ดังนี้

ระยะที่ 1 การศึกษาความต้องการจำเป็นในการพัฒนาหลักสูตรรายวิชาเพิ่มเติม เรื่อง การยกระดับแรงยึดเหนี่ยวทางสังคมในสังคมสูงวัยเพื่อคุณภาพผู้สูงอายุ 4 มิติ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 มี 3 ขั้นตอน คือ

ขั้นที่ 1 ผู้วิจัยศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับแรงยึดเหนี่ยวทางสังคมในสังคมสูงวัยเพื่อคุณภาพผู้สูงอายุ 4 มิติและหลักสูตรรายวิชาเพิ่มเติม จากนั้นนำมาวิเคราะห์ สังเคราะห์เพื่อสร้างร่างแบบสัมภาษณ์

ขั้นที่ 2 สัมภาษณ์ผู้เกี่ยวข้องเพื่อให้ได้ข้อมูลเกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตรรายวิชาเพิ่มเติม เรื่อง การยกระดับแรงยึดเหนี่ยวทางสังคมในสังคมสูงวัยเพื่อคุณภาพผู้สูงอายุ 4 มิติ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6

ผู้ให้ข้อมูล

ผู้ให้ข้อมูล เป็นผู้มีส่วนได้ส่วนเสียกับหลักสูตร และองค์ความรู้ยกระดับแรงยึดเหนี่ยวทางสังคมในสังคมสูงวัยเพื่อคุณภาพผู้สูงอายุ 4 มิติ จำนวน 30 คน ประกอบด้วย ครูผู้สอน 5 ท่าน คณาจารย์กลุ่มหลักสูตร

และการสอน 2 ท่าน กลุ่มจิตวิทยา 2 ท่าน กลุ่มสื่อและเทคโนโลยี 2 ท่าน กลุ่มวัดและประเมินผล 2 ท่าน ผู้ปกครองนักเรียน 5 ท่าน ปราชญ์ชาวบ้าน 2 ท่าน เจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องกับสาธารณสุข 2 ท่าน ผู้สูงอายุ จำนวน 5 ท่าน และนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 จำนวน 3 คน เลือกแบบเจาะจงกับผู้ที่เกี่ยวข้องและมีเวลาในการให้ข้อมูล

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

แบบสัมภาษณ์เรื่อง ความต้องการจำเป็นในการพัฒนาหลักสูตรรายวิชาเพิ่มเติม เรื่อง การยกระดับแรงยึดเหนี่ยวทางสังคมในสังคมสูงวัยเพื่อคุณภาพผู้สูงอายุ 4 มิติ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 แบ่งเป็น 4 ตอน คือ ตอนที่ 1 เป็นข้อมูลพื้นฐาน ตอนที่ 2 เป็นสภาพปัญหาและความต้องการด้านแรงยึดเหนี่ยวทางสังคมในสังคมสูงวัยเพื่อคุณภาพผู้สูงอายุ 4 มิติ ตอนที่ 3 เป็นโครงสร้างหลักสูตรรายวิชาเพิ่มเติม ตอนที่ 4 เป็นข้อเสนอแนะอื่น ๆ ซึ่งแต่ละตอนมีลักษณะเป็นข้อคำถามปลายเปิด มีค่า Index of item objective – congruence: IOC = 1.0

วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล

เก็บรวบรวมข้อมูล โดยผู้วิจัยและทีมงานดำเนินการสัมภาษณ์โดยใช้วิธีการสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง ในระยะเวลา 30 วัน

การวิเคราะห์ข้อมูล

วิเคราะห์ข้อมูลด้วยการวิเคราะห์ สังเคราะห์เนื้อหา

ขั้นที่ 3 ตรวจสอบความถูกต้องและความตรงโดยผู้ทรงคุณวุฒิ

ผู้ให้ข้อมูล

ผู้ให้ข้อมูล คือ ผู้ทรงคุณวุฒิ 10 คน ที่มีความเชี่ยวชาญด้านหลักสูตรและการสอน ด้านสื่อและเทคโนโลยี ด้านการวัดผลและการวิจัย ด้านสุขภาพและด้านการสอน ด้านละ 2 คน เลือกแบบเจาะจงตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้เป็นประเด็นการสนทนากลุ่ม เกี่ยวกับโครงสร้างและเนื้อหาของหลักสูตรรายวิชาเพิ่มเติม เรื่อง การยกระดับแรงยึดเหนี่ยวทางสังคมในสังคมสูงวัยเพื่อคุณภาพผู้สูงอายุ 4 มิติ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ประกอบด้วย 3 ส่วน คือ ส่วนที่ 1 แนะนำผู้นำการสนทนา ชี้แจงเนื้อหาเกี่ยวกับการวิจัย และกิจกรรม ส่วนที่ 2 เป็นเนื้อหา และโครงสร้างหลักสูตร ส่วนที่ 3 สรุป ยืนยันข้อมูล ขอบคุนและปิดการสนทนากลุ่ม ประเด็นการสนทนากลุ่ม มีค่า IOC. = 1.0

วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยและผู้ช่วยนักวิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลโดยการสนทนากลุ่มทางสื่อออนไลน์ ใช้เวลา 4 ชั่วโมง

การวิเคราะห์ข้อมูล

วิเคราะห์ข้อมูลด้วยการสรุปอุปนัย

ระยะที่ 2 การสร้างหลักสูตรรายวิชาเพิ่มเติม เรื่อง การยกระดับแรงยึดเหนี่ยวทางสังคมในสังคมสูงวัยเพื่อคุณภาพผู้สูงอายุ 4 มิติ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ดำเนินงาน 3 ขั้นตอนคือ

ขั้นที่ 1 ผู้วิจัยร่างหลักสูตรโดยนำข้อมูลจากระยะที่ 1 มาออกแบบหลักสูตรรายวิชาเพิ่มเติม เรื่อง การยกระดับแรงยึดเหนี่ยวทางสังคมในสังคมสูงวัยเพื่อคุณภาพผู้สูงอายุ 4 มิติ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6

ขั้นที่ 2 ตรวจสอบความถูกต้องและความตรงโดยผู้ทรงคุณวุฒิ

ผู้ให้ข้อมูล

ผู้ให้ข้อมูล คือ ผู้ทรงคุณวุฒิ 10 คน ที่มีความเชี่ยวชาญด้านหลักสูตรและการสอน ด้านสื่อและเทคโนโลยี ด้านการวัดผลและการวิจัย ด้านสุขภาพ และด้านการสอน ด้านละ 2 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้เป็น ประเด็นการสนทนากลุ่มเกี่ยวกับร่างหลักสูตรรายวิชาเพิ่มเติม เรื่อง การยกระดับแรงยึดเหนี่ยวทางสังคมในสังคมสูงวัยเพื่อคุณภาพผู้สูงอายุ 4 มิติ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ประกอบด้วย 3 ส่วน คือ ส่วนที่ 1 แนะนำผู้นำการสนทนา ชี้แจงเนื้อหาเกี่ยวกับหลักสูตร และกิจกรรม ส่วนที่ 2 ร่างหลักสูตรมีส่วนประกอบ 3 ส่วนคือ 1) ส่วนนำ ดังนี้ ชื่อหลักสูตร รหัสวิชา ชั้น กลุ่มสาระการเรียนรู้ หน่วยกิต เวลา 2) ส่วนเนื้อหา ดังนี้ ความนำ วิสัยทัศน์ หลักการ จุดมุ่งหมาย สมรรถนะสำคัญของผู้เรียน คุณลักษณะอันพึงประสงค์ โครงสร้าง คำอธิบายรายวิชา ผลการเรียนรู้ ขอบข่ายเนื้อหา 4 หน่วย 3) เอกสารประกอบหลักสูตร ส่วนที่ 3 สรุป ยืนยันข้อมูล ขอบคุณและปิดการสนทนากลุ่ม ประเด็นการสนทนากลุ่ม มีค่า IOC. = 1.0

วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลโดยการสนทนากลุ่มทางสื่อออนไลน์ ใช้เวลา 3 ชั่วโมง

การวิเคราะห์ข้อมูล

วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้การสรุปอุปนัย

ขั้นที่ 3 การวิจัยเชิงทดลอง (Research: R₂) เพื่อหาคุณภาพของหลักสูตรรายวิชาเพิ่มเติม เรื่อง การยกระดับแรงยึดเหนี่ยวทางสังคมในสังคมสูงวัยเพื่อคุณภาพผู้สูงอายุ 4 มิติ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 จำนวน 2 ครั้ง ดังนี้

1. การทดลองใช้ครั้งที่ 1

กลุ่มเป้าหมาย

เป็นนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2565 โรงเรียนบ้านยางสามต้น สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพิจิตร เขต 2 จำนวน 3 คน เลือกแบบเจาะจงตามความสมัครใจของนักเรียนและครูประจำชั้น

เครื่องมือที่ใช้ในการทดลอง

การทดลองในครั้งนี้ใช้เครื่องมือ 2 ชนิด คือ

- 1) หลักสูตรรายวิชาเพิ่มเติม เรื่อง การยกระดับแรงยึดเหนี่ยวทางสังคมในสังคมสูงวัยเพื่อคุณภาพผู้สูงอายุ 4 มิติ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6
- 2) แบบทดสอบก่อนและหลังการพัฒนา เรื่อง การยกระดับแรงยึดเหนี่ยวทางสังคมในสังคมสูงวัยเพื่อคุณภาพผู้สูงอายุ 4 มิติ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 เป็นแบบทดสอบประเภทถูกผิด จำนวน 20 ข้อ มีค่า IOC. = 1.0

วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูล โดยใช้วิธีการวิจัยกึ่งทดลองแบบ One Group Pre- Posttest Design (ชูศรี วงศ์รัตน์, 2551) เป็นเวลา 3 วัน 20 ชั่วโมงตามที่กำหนดไว้ในหลักสูตร

การวิเคราะห์ข้อมูล

วิเคราะห์ข้อมูลด้วยค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และเปรียบเทียบแรงยึดเหนี่ยวทางสังคมในสังคมสูงวัยก่อนและหลังพัฒนาด้วยการทดสอบค่าที่แบบไม่อิสระ (t-test Dependent)

2. การทดลองใช้ครั้งที่ 2

กลุ่มเป้าหมาย

เป็นนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2565 โรงเรียนบ้านสะเดียง สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเพชรบูรณ์ เขต 1 จำนวน 30 คน ใช้การสุ่มอย่างง่ายโดยใช้โรงเรียนเป็นหน่วยสุ่ม

เครื่องมือที่ใช้ในการทดลอง

การทดลองในครั้งนี้ใช้เครื่องมือ 2 ชนิด คือ

1) หลักสูตรรายวิชาเพิ่มเติม เรื่อง การยกระดับแรงยึดเหนี่ยวทางสังคมในสังคมสูงวัยเพื่อคุณภาพผู้สูงอายุ 4 มิติ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ในขั้นตอนนี้เป็นการหาคุณภาพของเครื่องมือ โดยกำหนดเป็นค่าร้อยละเฉลี่ยของคะแนนการทากิจกรรมของผู้เรียนทั้งหมดต่อร้อยละของผลการประเมินหลังเรียนทั้งหมด นั่นคือ E_1/E_2 หมายถึง ประสิทธิภาพของกระบวนการ/ประสิทธิภาพของผลลัพธ์ ตัวอย่าง 80/80 หมายความว่า เมื่อเรียนจากนวัตกรรมการเรียนรู้แล้ว ผู้เรียนจะสามารถทำกิจกรรมได้ผลเฉลี่ย 80% และประเมินหลังเรียนได้ผลเฉลี่ย 80% ในขั้นตอนนี้พบว่า $E_1/E_2 = 88.80/96.67$

2) แบบทดสอบก่อนและหลังการพัฒนา เรื่อง การยกระดับแรงยึดเหนี่ยวทางสังคมในสังคมสูงวัยเพื่อคุณภาพผู้สูงอายุ 4 มิติ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 มีค่า $KR_{20} = 0.91$ มีค่าอำนาจจำแนกรายข้ออยู่ระหว่าง 0.47-0.73

วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล

เก็บรวบรวม ด้วยวิธีการวิจัยกึ่งทดลองแบบ One Group Pre- Posttest Design (ชูศรี วงศ์รัตน์, 2551) เป็นเวลา 3 วัน 20 ชั่วโมง โดยทำการทดสอบก่อนเรียน จำนวน 1 ชั่วโมง จัดกิจกรรมตามหลักสูตร จำนวน 18 ชั่วโมงและทดสอบหลังเรียน จำนวน 1 ชั่วโมง

การวิเคราะห์ข้อมูล

วิเคราะห์ข้อมูลด้านผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก่อนและหลังเรียน ด้วยค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการทดสอบค่าทีแบบไม่อิสระ (t-test Dependent)

ระยะที่ 3 การทดลองใช้ในสภาพจริงเพื่อศึกษาระดับแรงยึดเหนี่ยวทางสังคมในสังคมสูงวัยเพื่อคุณภาพผู้สูงอายุ 4 มิติ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6

กลุ่มเป้าหมาย

เป็นนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2565 โรงเรียนบ้านโนนสะอาด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเพชรบูรณ์ เขต 1 จำนวน 30 คน ใช้การสุ่มอย่างง่ายโดยใช้โรงเรียนเป็นหน่วยสุ่ม

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย มี 2 ชนิด คือ

1) หลักสูตรรายวิชาเพิ่มเติม เรื่อง การยกระดับแรงยึดเหนี่ยวทางสังคมในสังคมสูงวัยเพื่อคุณภาพผู้สูงอายุ 4 มิติ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6

2) แบบทดสอบก่อนและหลังการพัฒนา เรื่อง การยกระดับแรงยึดเหนี่ยวทางสังคมในสังคมสูงวัยเพื่อคุณภาพผู้สูงอายุ 4 มิติ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6

วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูล โดยใช้แนวคิดวิธีการวิจัยกึ่งทดลองแบบ One Group Pre-Posttest Design (ชูศรี วงศ์รัตน์, 2551) เป็นเวลา 20 วัน ๆ ละ 1 ชั่วโมง รวม 20 ชั่วโมง โดยทำการทดสอบก่อนเรียน จำนวน 1 ชั่วโมง จัดกิจกรรมตามหลักสูตร จำนวน 18 ชั่วโมงและทดสอบหลังเรียน จำนวน 1 ชั่วโมง

การวิเคราะห์ข้อมูล

วิเคราะห์ข้อมูลด้วยการเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเรื่อง แรงยึดเหนี่ยวทางสังคม ในสังคมสูงวัยก่อนและหลังพัฒนา ด้วยการใช้การทดสอบค่าทีแบบไม่อิสระ (t-test Dependent)

ผลการวิจัย

1. ความต้องการจำเป็นในการพัฒนาหลักสูตรรายวิชาเพิ่มเติม เรื่อง การยกระดับแรงยึดเหนี่ยวทางสังคม ในสังคมสูงวัยเพื่อคุณภาพผู้สูงอายุ 4 มิติ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 พบว่า มีความจำเป็นมาก-มากที่สุด ทั้ง 4 มิติ ดังนี้ 1. ด้านร่างกาย (Physical Health) คือ ความรู้เกี่ยวกับร่างกาย และการดูแล ช่วยเหลือผู้สูงอายุ เช่น การดูแลเรื่องอาหาร เครื่องนุ่งห่ม การทำความสะอาดร่างกาย 2. ด้านจิตใจ (Psychological) คือ การรับรู้ความรู้สึกทางบวกของสมาชิกในครอบครัว ความรู้เกี่ยวกับสภาพจิตใจ และครอบครัวที่เปลี่ยนแปลงไป บทบาทหน้าที่ของสมาชิกในครอบครัว 3. ด้านความสัมพันธ์ทางสังคม (Social Relationship) คือ ทักษะการนัดพ้องนคลาย การแช่เท้า การสื่อสารกับผู้สูงอายุ เช่น การไหว้ การทักทาย การใช้โทรศัพท์มือถือ รวมทั้งการมีเวลาปฏิบัติกิจกรรมร่วมกัน 4. ด้านสิ่งแวดล้อม (Environment) คือ การทำความสะอาดบ้านและบริเวณบ้าน

2. หลักสูตรรายวิชาเพิ่มเติม เรื่อง การยกระดับแรงยึดเหนี่ยวทางสังคมในสังคมสูงวัยเพื่อคุณภาพผู้สูงอายุ 4 มิติ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 มีส่วนประกอบ 3 ส่วนคือ 1) ส่วนนำ ดังนี้ ชื่อหลักสูตร รหัสวิชา ชั้น กลุ่มสาระการเรียนรู้ หน่วยกิต เวลา 2) ส่วนเนื้อหา ดังนี้ ความนำ วิสัยทัศน์ หลักการ จุดมุ่งหมาย สมรรถนะสำคัญของผู้เรียน คุณลักษณะอันพึงประสงค์ โครงสร้าง คำอธิบายรายวิชา ผลการเรียนรู้ ขอบข่ายเนื้อหา 4 หน่วย ดังนี้ หน่วยที่ 1 ชื่อหน่วยการเรียนรู้ ครอบครัวและบทบาทหน้าที่ของฉัน (4 ชั่วโมง) ประกอบด้วย ความหมายของครอบครัว แนวโน้มการเปลี่ยนแปลงของครอบครัว บทบาทหน้าที่ของคนในครอบครัว หน่วยที่ 2 ชื่อหน่วยการเรียนรู้ การดูแลผู้สูงอายุในครอบครัว (5 ชั่วโมง) ประกอบด้วย การดูแลด้านร่างกาย ด้านจิตใจ ด้านความสัมพันธ์ทางสังคม และด้านสิ่งแวดล้อม หน่วยที่ 3 ชื่อหน่วยการเรียนรู้ การช่วยเหลืองานในหน้าที่ (5 ชั่วโมง) ประกอบด้วย การทำความสะอาดบ้านและบริเวณบ้านและหน่วยที่ 4 ชื่อหน่วยการเรียนรู้ การประพฤติตนให้เหมาะสม (4 ชั่วโมง) ประกอบด้วย การปฏิบัติตัวต่อผู้สูงอายุเกี่ยวกับการนัดพ้องนคลาย การแช่เท้า การสื่อสารกับผู้สูงอายุ เช่น การไหว้ การทักทาย การใช้โทรศัพท์มือถือ รวมทั้งการมีเวลาปฏิบัติกิจกรรมร่วมกันเวลาเรียน จำนวน 20 ชั่วโมง แนวการจัดการกิจกรรมการเรียนรู้ ใช้การจัดการเรียนรู้โดยเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญและทักษะการปฏิบัติ สื่อ/แหล่งเรียนรู้ การวัดและประเมินผล ใช้การประเมินตามสภาพจริง โดยให้ผู้สูงอายุในครอบครัวมีส่วนร่วมในการประเมิน 3) เอกสารประกอบหลักสูตร ทั้งนี้หลักสูตรรายวิชาเพิ่มเติมจัดทำตามข้อเสนอแนะของผู้ทรงคุณวุฒิ เกี่ยวกับการจัดเรียงหน่วยการเรียนรู้ให้มีเนื้อหาที่สอดคล้องสัมพันธ์กัน และครอบคลุมเนื้อหาเกี่ยวกับ การยกระดับแรงยึดเหนี่ยวทางสังคมในสังคมสูงวัยเพื่อคุณภาพผู้สูงอายุ 4 มิติ

3. หลักสูตรรายวิชาเพิ่มเติม เรื่อง การยกระดับแรงยึดเหนี่ยวทางสังคมในสังคมสูงวัยเพื่อคุณภาพผู้สูงอายุ 4 มิติ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 มีประสิทธิภาพดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ประสิทธิภาพของหลักสูตรรายวิชาเพิ่มเติม เรื่อง การยกระดับแรงยึดเหนี่ยวทางสังคมในสังคมสูงวัย เพื่อคุณภาพผู้สูงอายุ 4 มิติ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6

รายการ	คะแนนเต็ม	คะแนนเฉลี่ย	ร้อยละของคะแนนเฉลี่ย
คะแนนระหว่างเรียน	180	159.83	88.80
ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียน	20	19.33	96.67
ประสิทธิภาพ (E_1/E_2) = 88.80/96.67			

จากตารางที่ 1 พบว่า นักเรียนได้คะแนนระหว่างเรียน (E_1) มีค่าเฉลี่ย 159.83 คะแนน จากคะแนนเต็ม 180 คะแนน คิดเป็นร้อยละ 88.80 และนักเรียนได้คะแนนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียน (E_2) มีค่าเฉลี่ย 19.33 จากคะแนนเต็ม 20 คะแนน คิดเป็นร้อยละ 96.67 แสดงว่า หลักสูตรรายวิชาเพิ่มเติม เรื่อง การยกระดับแรงยึดเหนี่ยวทางสังคมในสังคมสูงวัยเพื่อคุณภาพผู้สูงอายุ 4 มิติ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 มีประสิทธิภาพ (E_1/E_2) เท่ากับ 88.80/96.67 ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนดไว้ คือ 80/80

4. ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เรื่อง แรงยึดเหนี่ยวทางสังคมในสังคมสูงวัยเพื่อคุณภาพผู้สูงอายุ 4 มิติ ดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 เปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เรื่อง แรงยึดเหนี่ยวทางสังคมในสังคมสูงวัยเพื่อคุณภาพผู้สูงอายุ 4 มิติ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ก่อนและหลังการใช้หลักสูตรรายวิชาเพิ่มเติมฯ

แรงยึดเหนี่ยวทางสังคม	N	คะแนนเต็ม	$\bar{X}$	S.D.	t	p
ก่อนใช้หลักสูตรรายวิชาเพิ่มเติมฯ	30	20	9.63	2.48	19.02	0.00**
หลังใช้หลักสูตรรายวิชาเพิ่มเติมฯ	30	20	19.33	0.96		

**มีนัยสำคัญที่ระดับ 0.01

จากตารางที่ 2 ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเรื่อง แรงยึดเหนี่ยวทางสังคมในสังคมสูงวัยเพื่อคุณภาพผู้สูงอายุ 4 มิติ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 หลังใช้หลักสูตรรายวิชาเพิ่มเติม เรื่อง การยกระดับแรงยึดเหนี่ยวทางสังคมในสังคมสูงวัยเพื่อคุณภาพผู้สูงอายุ 4 มิติ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 สูงกว่าก่อนใช้หลักสูตรอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ 0.01

อภิปรายผล

หลักสูตรรายวิชาเพิ่มเติม เรื่อง การยกระดับแรงยึดเหนี่ยวทางสังคมในสังคมสูงวัยเพื่อคุณภาพผู้สูงอายุ 4 มิติ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 มีความจำเป็นมากยิ่งมากที่สุด เนื่องจากสภาพครอบครัวมีการเปลี่ยนแปลงไปตามกระแสโลกอย่างรวดเร็ว ส่งผลต่อความสุขในครอบครัว ซึ่งความสุขในครอบครัวล้วนเกิดจากพฤติกรรมของสมาชิกในครอบครัว รวมทั้งหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมยังมีเนื้อหาสาระที่เกี่ยวข้องน้อยและยังไม่เน้นการปฏิบัติอย่างจริงจังจึงเป็นเพียงการเรียนรู้ที่วัดผลจากความรู้โดยไม่เน้นการปฏิบัติ ดังนั้นจึงจำเป็นต้องสร้างหลักสูตรรายวิชาเพิ่มเติมมาเสริมความรู้จากสาระการเรียนรู้แกนกลาง โดยเน้นที่พฤติกรรม และปฏิบัติจริงของนักเรียนต่อผู้สูงอายุในครอบครัวที่มี

ความสัมพันธ์ที่แตกต่างจากในอดีตและลักษณะของครอบครัวเปลี่ยนไปอย่างรวดเร็วตามแนวคิดของของสุพัตรา สุภาพ (2541, น. 61) ที่แบ่งครอบครัวเป็น 3 แบบ ดังนี้ 1. ครอบครัวเดี่ยว (Nuclear Family) 2. ครอบครัวขยาย (Extended Family) 3. โพลีแกมัสแฟมิลี (Polygamous Family) และด้วยการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วของครอบครัว จึงทำให้ต้องมีหลักสูตรรายวิชาเพิ่มเติมที่กำหนดให้มีการนำเนื้อหาที่ทันสมัย และสามารถแก้ปัญหาสังคมได้อย่างทันทั่วทั้งมาใช้ในการจัดการเรียนรู้ โดยเนื้อหาต้องมีความหลากหลาย ตั้งอยู่บนฐานการปฏิบัติจริงในชีวิตประจำวัน เป็นวิธีที่จะช่วยเสริมสร้างความรัก และสามัคคีให้เกิดขึ้นในครอบครัว ด้วยการดูแลเอาใจใส่ การช่วยเหลือ เอื้ออาทร และการมีกิจกรรมร่วมกัน สอดคล้องกับจิราภา กุลชาติ (2557: ก) ที่ดำเนินการวิจัยเรื่อง การพัฒนาหลักสูตรรายวิชาเพิ่มเติม เรื่อง งานประดิษฐ์จากวัสดุรีไซเคิล เพื่อส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 และผลการวิจัย พบว่า ต้องการให้พัฒนาหลักสูตรรายวิชาเพิ่มเติม กลุ่มสาระการเรียนรู้ การงานอาชีพและเทคโนโลยีคืออยู่ในระดับมากที่สุด

หลักสูตรรายวิชาเพิ่มเติม เรื่อง การยกระดับแรงยึดเหนี่ยวทางสังคมในสังคมสูงวัยเพื่อคุณภาพผู้สูงอายุ 4 มิติ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 มีองค์ประกอบ 3 ส่วน เนื่องจาก หลักสูตรเพิ่มเติมเป็นหลักสูตรที่เกิดขึ้นตามที่หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานกำหนด โดยมีเป้าหมายในการจัดทำหลักสูตรรายวิชาเพิ่มเติมเพื่อเสริมหลักสูตรแกนกลางตามความต้องการจำเป็นและบริบทของพื้นที่ ดังนั้นในรายละเอียดของหลักสูตรจึงเป็นไปตามที่หลักสูตรแกนกลาง และกฎ ระเบียบที่เกี่ยวข้องกำหนด ซึ่งทำให้หลักสูตรมีความง่ายต่อการนำไปใช้ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดการพัฒนาหลักสูตรของนักวิชาการและกระทรวงศึกษาธิการ และสอดคล้องกับงานวิจัยของจิราภา กุลชาติ (2557: ก) ดำเนินการวิจัยเรื่อง การพัฒนาหลักสูตรรายวิชาเพิ่มเติม เรื่อง งานประดิษฐ์จากวัสดุรีไซเคิล เพื่อส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ที่พบว่า หลักสูตรมีความสอดคล้องกับหลักสูตรแกนกลาง พุทธศักราช 2551

หลักสูตรรายวิชาเพิ่มเติม เรื่อง การยกระดับแรงยึดเหนี่ยวทางสังคมในสังคมสูงวัยเพื่อคุณภาพผู้สูงอายุ 4 มิติ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 มีประสิทธิภาพ (E_1/E_2) เท่ากับ 88.80/96.67 ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนดไว้คือ 80/80 ทั้งนี้เนื่องจาก หลักสูตรรายวิชาเพิ่มเติมนี้เป็นหลักสูตรที่เน้นเนื้อหาสาระที่เป็นการปฏิบัติในชีวิตประจำวันหากแต่ในปัจจุบันกลับลืมนและไม่ค่อยได้ปฏิบัติมากนัก เมื่อมีการนำหลักสูตรรายวิชาเพิ่มเติมมาใช้จึงทำให้ผู้ปกครองนักเรียนได้รับประโยชน์จากการปฏิบัติกิจกรรมของนักเรียนตามหลักสูตร ซึ่งถือว่าผู้ปกครองนักเรียนเป็นผู้กระตุ้นให้นักเรียนปฏิบัติกิจกรรมทำให้นักเรียนเกิดความตระหนักในการปฏิบัติกิจกรรมต่าง ๆ ที่เป็นการส่งเสริมคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุทั้ง 4 มิติ คือ เป็นการส่งเสริมคุณภาพชีวิตทั้งทางด้านร่างกาย อารมณ์ สังคม และสภาพแวดล้อม ดังนั้นหลักสูตรรายวิชาเพิ่มเติมจึงสามารถยกระดับแรงยึดเหนี่ยวของคนในครอบครัวเพิ่มมากขึ้นโดยผ่านกิจกรรมที่เกิดขึ้นร่วมกันของคนในครอบครัว และเมื่อมีการปฏิบัติกิจกรรมเป็นระยะเวลาหนึ่ง นักเรียนก็จะเกิดสมรรถนะด้านการบริหารจัดการตนเอง โดยการปฏิบัติกิจกรรมตามรอบเวลาได้ด้วยตนเองโดยบางครั้งผู้ปกครองไม่ต้องบอกหรือสั่ง จึงทำให้ทั้งคะแนนระหว่างการฝึกและหลังจากใช้หลักสูตรมีสูงขึ้น สอดคล้องกับวิจิตร วิไลพรหม (2559: ก) ได้ดำเนินการวิจัยเรื่อง การพัฒนาหลักสูตรรายวิชาเพิ่มเติม เรื่อง ป่าชุมชนนาบอน กลุ่มสาระการเรียนรู้ สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ที่พบว่า ผลการใช้หลักสูตรทำให้นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียน โดยมีคะแนนรวม 757 คะแนน เฉลี่ย 25.23 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.90 คิดเป็นร้อยละ 84.11 และนักเรียนผ่านเกณฑ์ร้อยละ 80 ทุกคน และนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 มีความคิดสร้างสรรค์หลังเรียน โดยได้คะแนนรวม 491 คะแนน เฉลี่ย 16.37 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.96 คิดเป็นร้อยละ 81.83 และนักเรียนมีความคิดสร้างสรรค์หลังเรียน สูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญ

ทางสถิติที่ระดับ .01 และลววรรณ สกलगรณอารีย์ (2560: ง-จ) ได้ดำเนินการวิจัยเรื่อง การพัฒนาหลักสูตรบูรณาการภูมิปัญญาท้องถิ่นสุพรรณบุรี ในกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมเพื่อเสริมสร้างการใช้ทักษะชีวิตและรักความเป็นไทย สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 นักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลักสูตรบูรณาการภูมิปัญญาท้องถิ่น กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 นอกจากนั้นในการพัฒนาหลักสูตรยังให้ผู้เรียนและครูมีส่วนร่วมในการพัฒนาหลักสูตรซึ่งสอดคล้องกับ Goulart and Roth (2010) ได้วิจัยเรื่องการมีส่วนร่วมของนักเรียนในการออกแบบหลักสูตรวิทยาศาสตร์ร่วมกับครู พบว่า นักเรียนที่มีส่วนร่วมในการออกแบบหลักสูตรและสามารถคิดรูปแบบในการสร้างจิตสำนึกต่อสังคมร่วมกันจากประสบการณ์ที่เกิดขึ้นในชีวิตจริงของพวกเขา ทำให้ได้บทเรียนที่น่าสนใจที่เกิดจากการมีประสบการณ์ในการคิดร่วมกัน นักเรียนได้เรียนรู้จากกระบวนการกลุ่มและส่งเสริมให้เด็กมีพัฒนาการในการเรียนรู้

ระดับแรงยึดเหนี่ยวทางสังคมในสังคมสูงวัยของบุคคลในครอบครัวก่อนและหลังฯ ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 หลังใช้หลักสูตรรายวิชาเพิ่มเติม เรื่อง การยกระดับแรงยึดเหนี่ยวทางสังคมในสังคมสูงวัยเพื่อคุณภาพผู้สูงอายุ 4 มิติ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 สูงกว่าก่อนใช้หลักสูตรอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ 0.01 ทั้งนี้เนื่องจากกิจกรรมที่นักเรียนปฏิบัติในหลักสูตรเพิ่มเติมนั้นเป็นกิจกรรมที่นักเรียนปฏิบัติกับผู้สูงอายุหรือผู้ปกครองในครอบครัวที่สร้างความรัก ความเอื้ออาทร การดูแลช่วยเหลือซึ่งกันและกันโดยใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ เช่น การนวด การล้าง/แช่เท้า การดูแล หยิบสิ่งของ อาหาร เสื้อผ้า ต่าง ๆ ซึ่งเสมือนเป็นการปฏิบัติในชีวิตประจำวัน โดยมีหลักสูตรรายวิชาเพิ่มเติมมาช่วยเน้นย้ำให้ปฏิบัติเพิ่มมากขึ้น ดังนั้นการปฏิบัติกิจกรรมตามหลักสูตรเพิ่มเติมของนักเรียนจึงเป็นการเพิ่มแรงยึดเหนี่ยวในครอบครัวได้เป็นอย่างดี ซึ่งสอดคล้องกับการวิจัยของวิจิตร วิไลพรหม (2559: ก) ได้ดำเนินการวิจัยเรื่อง การพัฒนาหลักสูตรรายวิชาเพิ่มเติม เรื่อง ป่าชุมชนนาบอน กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ที่พบว่า นักเรียนมีความคิดสร้างสรรค์หลังเรียน สูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ.01 และลววรรณ สกलगรณอารีย์ (2560: ง-จ) ได้ดำเนินการวิจัยเรื่อง การพัฒนาหลักสูตรบูรณาการภูมิปัญญาท้องถิ่นสุพรรณบุรี ในกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมเพื่อเสริมสร้างการใช้ทักษะชีวิตและรักความเป็นไทย สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ที่พบว่า นักเรียนมีการใช้ทักษะชีวิตหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01และนักเรียนมีคุณลักษณะรักความเป็นไทยหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01

สรุป

หลักสูตรรายวิชาเพิ่มเติม เรื่อง การยกระดับแรงยึดเหนี่ยวทางสังคมในสังคมสูงวัยเพื่อคุณภาพผู้สูงอายุ 4 มิติ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 เป็นหลักสูตรรายวิชาเพิ่มเติมที่ตรงกับความต้องการของท้องถิ่น และสามารถแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชน เนื่องจากหลักสูตรรายวิชาเพิ่มเติมสร้างและพัฒนาจากการศึกษาความต้องการจำเป็นของท้องถิ่น จากนั้นนำสาระที่มีความต้องการจำเป็นมากที่สุดมาจัดทำเป็นหลักสูตรรายวิชาเพิ่มเติมมีการนำไปทดลองใช้ และวัดระดับแรงยึดเหนี่ยวทางสังคมในสังคมสูงวัยของบุคคลในครอบครัว ซึ่งเป็นการเตรียมความพร้อมเพื่อให้บุคคลในแต่ละช่วงวัยสามารถอยู่ร่วมกันได้อย่างมีความสุขในสังคมสูงวัยและครอบครัวแห่งกลาง โดยแต่ละบุคคลมีความตระหนักและปฏิบัติตามบทบาทหน้าที่ของตนเอง

ผู้วิจัยจึงนำเสนอข้อเสนอแนะ เพื่อการนำผลการวิจัยไปใช้ ดังนี้

1. ผู้นำหลักสูตรไปใช้ต้องศึกษารายละเอียดของหลักสูตรและเอกสารประกอบหลักสูตรต่าง ๆ ให้เข้าใจ ตลอดจนเตรียมสื่อประกอบการจัดการเรียนรู้ เครื่องมือวัดและประเมินผลรวมทั้งการชี้แจงผู้ปกครองก่อนนำไปใช้ จัดกิจกรรมการเรียนรู้ให้กับผู้เรียน
 2. หลักสูตรรายวิชาเพิ่มเติมสามารถนำไปใช้จัดการเรียนรู้เป็นรายชั่วโมงในแต่ละวัน หรืออาจจัดแบบ อบรมเชิงปฏิบัติครั้งเดียวตามเนื้อหา กิจกรรม และเวลาตามที่หลักสูตรกำหนด
 3. การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนตามหลักสูตรรายวิชาเพิ่มเติมควรมีการปรับยืดหยุ่นเวลาเรียนให้ สอดคล้องกิจกรรม สภาพปัญหาและบริบท โดยเฉพาะการฝึกปฏิบัติควรเน้นให้ผู้เรียนได้เรียนรู้จากการปฏิบัติจริง มากที่สุด เพื่อเพิ่มทักษะและความชำนาญเฉพาะเรื่อง โดยมีครูผู้สอนและบุคคลในครอบครัวเป็นผู้กระตุ้นให้นักเรียน อยากรู้และปฏิบัติได้ดีที่สุด
 4. ควรมีการกำกับ ติดตาม และกระตุ้นพฤติกรรมหลังเรียนเป็นระยะเพื่อเสริมสร้างแรงยึดเหนี่ยวทางสังคม ในสังคมสูงวัยเพื่อคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุให้คงทน
- ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป ดังนี้
1. ควรมีการวิจัยและพัฒนาหลักสูตรรายวิชาเพิ่มเติมในกลุ่มสาระการเรียนรู้อื่น ๆ เพื่อตอบสนองความต้องการ ของท้องถิ่นและแก้ปัญหาชุมชน
 2. ควรมีการวิจัยและพัฒนาหลักสูตรโดยอาศัยการมีส่วนร่วมของชุมชนเพื่อให้ชุมชนเกิดการยอมรับและ มีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรม
 3. ควรมีการวิจัยเชิงประเมินเกี่ยวกับการใช้หลักสูตรรายวิชาเพิ่มเติม เพื่อนำผลการประเมินมาปรับปรุง พัฒนาหลักสูตรระยะยาวต่อไป

องค์ความรู้ใหม่และผลที่เกิดต่อสังคม ชุมชน ท้องถิ่น

หลักสูตรรายวิชาเพิ่มเติม เรื่อง การยกระดับแรงยึดเหนี่ยวทางสังคมในสังคมสูงวัยเพื่อคุณภาพผู้สูงอายุ 4 มิติ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 เป็นหลักสูตรที่มีความต้องการจำเป็นในระดับมากที่สุดทั้งนี้ เนื่องจากสภาพสังคมที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว และการเข้าสู่สังคมสูงวัยที่ส่งผลกระทบต่อระดับแรงยึดเหนี่ยว ทางสังคมโดยเฉพาะครอบครัวที่มีแนวโน้มลดลง อันก่อให้เกิดผลกระทบกับคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ 4 มิติ ดังนั้น การปลูกฝังและหล่อหลอมให้เกิดขึ้นกับผู้เรียนโดยเฉพาะวัยที่เริ่มย่างเข้าสู่วัยรุ่นตอนต้น จึงเป็นสิ่งสำคัญ เพื่อให้ เยาวชนได้ตระหนักถึงคุณค่าของแรงยึดเหนี่ยวทางสังคมจนกระทั่งปฏิบัติกิจกรรมตามบทบาทหน้าที่เพื่อยกระดับ แรงยึดเหนี่ยวทางสังคมให้สูงขึ้นซึ่งจะส่งผลโดยตรงต่อความรัก ความผูกพัน และความสุขในครอบครัวรวมทั้งชุมชน และสังคมต่อไป นอกจากนี้ครูและสถานศึกษายังมีประสบการณ์ในการสร้างหลักสูตรเพิ่มเติมที่สอดคล้องกับปัญหา และแก้ปัญหาของชุมชนได้อย่างทันท่วงทีโดยอาศัยกระบวนการพัฒนาหลักสูตรอย่างมีส่วนร่วม ซึ่งการพัฒนา หลักสูตรในครั้งนี้ใช้กระบวนการพัฒนาหลักสูตรด้วยกระบวนการวิจัยและพัฒนา โดยมีระยะที่สำคัญคือ ระยะที่ 1 ซึ่งเป็นระยะในการศึกษาความต้องการจำเป็นในการสร้างหลักสูตร ซึ่งในระยะนี้จะทำให้หลักสูตรรายวิชาเพิ่มเติม ที่สร้างและพัฒนาขึ้นมานั้นตรงกับสภาพปัญหาและความต้องการของชุมชนและสถานศึกษา ส่งผลให้สถานศึกษา มีหลักสูตรที่ใช้ในการแก้ปัญหาของชุมชนได้อย่างทันท่วงทีหรือทันต่อการเปลี่ยนแปลงนั่นเอง

กิตติกรรมประกาศ

งานวิจัยเรื่อง การวิจัยเรื่อง การพัฒนาหลักสูตรรายวิชาเพิ่มเติม เรื่อง การยกระดับแรงยึดเหนี่ยวทางสังคม ในสังคมสูงวัยเพื่อคุณภาพผู้สูงอายุ 4 มิติ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 สำเร็จลงได้ด้วยดี โดยได้รับการสนับสนุนทุนในการวิจัยจากสำนักงานคณะกรรมการการวิจัยแห่งชาติ และมหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบูรณ์ ผู้วิจัยขอขอบคุณเป็นอย่างสูง

เอกสารอ้างอิง

- กองทุนประชากรแห่งสหประชาชาติประจำประเทศไทย และสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2558). *ครอบครัวไทย*. <https://thailand.unfpa.org/th/swop-launch-2021>.
- จงจิตต์ ฤทธิรงค์, สุภรต์ จรัสสิทธิ์ และพิมลพรรณ นิตยัณรา. (2563). *เปิดบ้านเด็กซี-แอลฟา การอบรมเลี้ยงดู พัฒนาการ พฤติกรรม บรรยากาศในครอบครัว*. นครปฐม: สถาบันวิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล.
- จิราภา กุลชาติ. (2557). *การพัฒนาหลักสูตรรายวิชาเพิ่มเติม เรื่อง งานประดิษฐ์จากวัสดุรีไซเคิล เพื่อส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6*. (ปริญญา กศ.ม.). มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, สาขาวิชา หลักสูตรและการสอน มหาวิทยาลัย.
- ชูศรี วงศ์รัตน์. (2551). *แบบแผนการวิจัยเชิงทดลองและสถิติวิเคราะห์: แนวคิดพื้นฐานและวิธีการ*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- ณิชา พันธ์ชาญชัย และจรียา จุฑาภิสิทธิ์. (2559). *กิจกรรมตามวัยเพื่อส่งเสริมทักษะการบริหารจัดการและการควบคุมตนเอง*. <https://Media-20161129093332.pdf>.
- ธีรศักดิ์ อัครบรร. (2540). *ความเป็นครูไทย*. กรุงเทพฯ: พลพิมพ์.
- ปัทมา มาริบุญภพ. (2547). *การจัดการเรียนรู้วัฒนธรรมท้องถิ่นในวิชาภาษาอังกฤษสำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ที่มีพื้นฐานทางวัฒนธรรมต่างกัน*. (วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, บัณฑิตวิทยาลัย.
- พูนสุข เวชวิฐาน. (2557). *ทฤษฎีครอบครัวเบื้องต้น*. กรุงเทพฯ: ภาพพิมพ์.
- ลาารณ สกลกรุณาอารีย์. (2560). *การพัฒนาหลักสูตรบูรณาการภูมิปัญญาท้องถิ่นสุพรรณบุรี ในกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมเพื่อเสริมสร้างการใช้ทักษะชีวิตและรักความเป็นไทยสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6*. (ดุชนิพนธ์ตามหลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต). มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, สาขาวิชาศึกษาศาสตร์.
- วิจิตร วิไลพรหม. (2559). *การพัฒนาหลักสูตรรายวิชาเพิ่มเติม เรื่อง ป่าชุมชนนาบอน กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2*. (ปริญญาานิพนธ์ตามหลักสูตร). มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน.
- สำนักงานกิจการสตรีและสถาบันครอบครัว กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ (2560). *องค์ความรู้ด้านครอบครัว*. http://www.km.moi.go.th/km/18_gender/gender39.pdf.

สิริมา ภิญโญนนตพงษ์. (2547). *ทฤษฎีพัฒนาการทางบุคลิกภาพของอีริกสัน (Erikson)*.

<https://sites.google.com/site/thvsdiphathnakardekpthmway/thvsdi-thi-keiywkhxng-kab-pha-thnakar-dek-pthmway/thvsdi-phathnakar-thang-bukhlikphaph-khx-ngxi-rikh-san-erikson>.

สุชา จันทน์เอม. (2536). *พัฒนาการของมนุษย์*. [http:// www.educ-bkkthon.com](http://www.educ-bkkthon.com).

สุพัตรา สุภาพ. (2541). *อิทธิพลของครอบครัวที่มีต่อวัยรุ่น*. [https:// sites. google. com/site/rubsabproduction/home/xiththipl-khxng-khrxbkhrw-thi-mi-tx-way-run](https://sites.google.com/site/rubsabproduction/home/xiththipl-khxng-khrxbkhrw-thi-mi-tx-way-run).

สุภาวดี หาญเมธี. (2561). *ความคิดสร้างสรรค์*. กรุงเทพฯ: รักลูกแฟมิลีกรุ๊ป.

อุดม เขยกิจวงศ์. (2545). *ประเพณีพิธีกรรมท้องถิ่นไทย*. กรุงเทพฯ: สุขภาพใจ.

Goulart, M. & Roth, W. (2010). *Engaging Young Children in Collective Curriculum Design*. *Cultural Studies of Science Education*, 5(3), 533-562.

Paffenholz, T. (Ed.). (2010). *Civil society & peace building: A critical assessment*. Boulder: Lynne Rienner Publishers.

บรรยากาศในการทำงานมีอิทธิพลต่อพฤติกรรมการเป็นสมาชิกที่ดีของ
องค์กรของพนักงานที่ปฏิบัติงานด้านธุรกิจโรงแรม
เขตจังหวัดประจวบคีรีขันธ์

The Working Atmosphere Influences the Organizational
Citizenship Behavior of Employees Working in the Hotel
Business in Prachuap Khiri Khan Province

กัลยารัตน์ ธีระธนชัยกุล^{1*} และศุภาสิณีย์ กาญจนโรจน์²

Kanyarat Tirathanachaiyakun^{1*} and Supasinee Kanchanarote²

^{1*} สาขาวิชาการบริหารและการจัดการสมัยใหม่ คณะบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยศรีปทุม

² นักวิจัยอิสระ สาขาบริหารธุรกิจ

^{1*} Business Administration Program in Modern Administration and Management,

Faculty of Business Administration, Sripatum University

² Independent Researcher, Business Administration

*Corresponding author E-mail: Kanyarat.ti@spu.ac.th

Received: January 29, 2024; Revised: July 17, 2024; Accepted: August 2, 2024

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาระดับบรรยากาศในการทำงานและพฤติกรรมการเป็นสมาชิกที่ดีขององค์กร ของพนักงานที่ปฏิบัติงานด้านธุรกิจโรงแรมเขตจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ และศึกษาบรรยากาศในการทำงานมีอิทธิพลต่อพฤติกรรมการเป็นสมาชิกที่ดีขององค์กรของพนักงานที่ปฏิบัติงานด้านธุรกิจโรงแรม เขตจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ผู้วิจัยกำหนดกลุ่มตัวอย่างในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ คือ พนักงานที่ปฏิบัติงานด้านธุรกิจโรงแรมเขตจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ จำนวน 375 คน ซึ่งในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ทำการวิเคราะห์ข้อมูล โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติเพื่อการวิจัย ดังนี้ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และ ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน การวิเคราะห์สมการถดถอยพหุคูณ สำหรับค่านัยสำคัญทางสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ครั้งนี้กำหนดไว้ที่ระดับ 0.05

ผลการวิจัย พบว่า ระดับบรรยากาศในการทำงานและพฤติกรรมการเป็นสมาชิกที่ดีขององค์กร อยู่ในระดับปานกลาง ด้านการเปรียบเทียบระดับความคิดเห็นที่มีต่อพฤติกรรมการเป็นสมาชิกที่ดีขององค์กร จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคลพบว่า ปัจจัยส่วนบุคคลแตกต่างกันมีพฤติกรรมการเป็นสมาชิกที่ดีขององค์กรต่างกัน และบรรยากาศในการทำงานมีอิทธิพลต่อพฤติกรรมการเป็นสมาชิกที่ดีขององค์กร

คำสำคัญ: พฤติกรรมการเป็นสมาชิกที่ดีขององค์กร, บรรยากาศในการทำงาน, ธุรกิจโรงแรมเขตจังหวัดประจวบคีรีขันธ์

Abstract

This research has the objective: To study The Working Atmosphere Influences the Organizational Citizenship Behavior of Employees Working in the Hotel Business in Prachuap Khiri Khan Province. And The Working Atmosphere Influences the Organizational Citizenship Behavior of Employees Working in the Hotel Business in Prachuap Khiri Khan Province. Researchers identified the sample group for this research, which consisted of 375 employees working in the hotel business in the Prachuap Khiri Khan province. In this research, data were analyzed using statistical software for research purposes, including frequency, percentage, mean, and standard deviation values. Multiple regression analysis was employed, and statistical significance was set at the 0.05 level.

The research findings revealed that working atmosphere and behavior of being a good Organizational citizenship behavior were at a moderate level. In comparing the levels of opinions regarding the behavior of being a good member of the organization, categorized by personal factors, it was found that individuals with different personal factors exhibited different behaviors as good Organizational citizenship behavior. Additionally, the working atmosphere had an influence on the behavior of being a good Organizational citizenship behavior.

Keywords: Organizational Citizenship Behavior, The Working Atmosphere, Hotel business in Prachuap Khiri Khan Province

บทนำ

กรมพัฒนาธุรกิจการค้า (2566) ได้อธิบายไว้อย่างน่าสนใจว่า ในปัจจุบันอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวเป็นอุตสาหกรรมบริการประเภทหนึ่งที่มีความสำคัญต่อเศรษฐกิจของประเทศ เนื่องจากอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวสามารถสร้างรายได้ให้กับประเทศเป็นจำนวนมาก และมีแนวโน้มเพิ่มขึ้น โดยอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวสามารถจำแนกออกเป็นธุรกิจบริการต่าง ๆ ได้จำนวนมาก เช่น ธุรกิจโรงแรมและเกสต์เฮาส์ ธุรกิจร้านอาหาร ธุรกิจด้านการขนส่ง ธุรกิจการท่องเที่ยว ธุรกิจบริการด้านกิจกรรมนันทนาการ ธุรกิจแลกเปลี่ยนเงินตราต่างประเทศ และธุรกิจการค้าของที่ระลึกและสินค้าพื้นเมือง เป็นต้น โดยเฉพาะธุรกิจโรงแรมและเกสต์เฮาส์เป็นธุรกิจที่มีความเกี่ยวเนื่องกับอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวเป็นอย่างมาก และมีบทบาทสำคัญต่อการนำรายได้เข้าสู่ประเทศ ตลอดจนส่งเสริม และ พัฒนาการเจริญเติบโตเศรษฐกิจและสังคมของประเทศไทย เมื่อธุรกิจโรงแรมและเกสต์เฮาส์เป็นธุรกิจที่มีความเกี่ยวเนื่องกับอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวเป็นอย่างมาก พนักงานในองค์กรจึงเป็นสิ่งสำคัญอย่างยิ่ง ที่มีส่วนช่วยให้ธุรกิจมีความเจริญเติบโต เมื่อองค์กรได้พนักงานที่มีศักยภาพสูงในการทำงานมาร่วมงานกับองค์กรแล้วนั้น สิ่งสำคัญที่สุดคือองค์กรต้องสร้างรักษาบุคลากรให้อยู่กับองค์กรนานที่สุดเพื่อการบรรลุเป้าหมายในการทำงานอย่างมีประสิทธิภาพเป็นวัตถุประสงค์หลักอย่างหนึ่งขององค์กรทุกองค์กร ทั้งนี้ ภิญญาดา รื่นสุข (2561) ได้อธิบายไว้อย่างน่าสนใจว่า ในปัจจุบันองค์กรได้ให้ความสำคัญต่อบุคคลในองค์กรเป็นอย่างยิ่ง เนื่องจากมุมมองใหม่ในขณะนี้ คือ การมองบุคคลในเชิงของการเป็นทุน (Human Capital) ที่สำคัญอย่างหนึ่งขององค์กร ซึ่งหมายถึง บุคคลเป็น

พื้นฐานสำคัญในการปฏิบัติงานขององค์กร การบริหารจัดการบุคคลที่ดีจึงมีผลต่อความมั่นคงขององค์กรในระยะยาว และในอนาคต ด้วยสภาพสังคม เศรษฐกิจ การเมือง และวัฒนธรรมที่เปลี่ยนแปลงไป เนื่องจากความก้าวหน้าทางเทคโนโลยี จึงทำให้สภาพของการปฏิบัติงาน และลักษณะงานเปลี่ยนแปลงไปด้วยเช่นกัน ดังนั้นการปฏิบัติงานของบุคคลภายในองค์กร จึงต้องอาศัยทักษะ ความรู้ ความสามารถ และการเรียนรู้ในด้านต่าง ๆ มากขึ้น ส่งผลให้องค์กรต้องการบุคคลที่มีทักษะความรู้ และความสามารถสูงในการปฏิบัติงาน ดังนั้นองค์กร จึงให้ความสำคัญต่อพฤติกรรมของบุคคลในองค์กรมากขึ้น เนื่องจากองค์กรประกอบด้านบุคคลหลายคนเข้ามาปฏิบัติงานร่วมกัน เพื่อให้บรรลุทั้งเป้าหมายขององค์กร และเป้าหมายส่วนบุคคล ดังนั้นพฤติกรรมของบุคคลในองค์กรจึงเป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งเสริมประสิทธิภาพและประสิทธิผลในการปฏิบัติงานขององค์กรให้บรรลุเป้าหมาย โดยเฉพาะพฤติกรรมการเป็นสมาชิกที่ดีขององค์กร เพราะบุคลากรเป็นผู้นำนโยบายจากผู้บริหารไปขับเคลื่อนปฏิบัติให้ประสบผลสำเร็จ ดังนั้นผู้บริหารองค์กร จึงควรให้ความสำคัญกับคุณภาพชีวิตในการทำงานของบุคลากร เพราะเมื่อบุคลากรมีคุณภาพชีวิตในการทำงานที่ดี ก็จะมีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ ให้ความร่วมมือร่วมใจ และแสดงพฤติกรรมพิเศษ (Extra-Role Behavior) นอกเหนือจากบทบาทหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายที่กำหนดไว้ ซึ่งพฤติกรรมพิเศษที่นักวิชาการต่างให้การยอมรับว่าเป็นปัจจัยหนึ่งที่สำคัญอย่างยิ่งที่ทำให้้องค์กรประสบความสำเร็จ นั่นคือ พฤติกรรมการเป็นสมาชิกที่ดีขององค์กร (Organizational Citizenship Behavior หรือ OCB) ทั้งนี้พฤติกรรมการเป็นสมาชิกที่ดีขององค์กร ไม่ใช่พฤติกรรมหรือการกระทำในลักษณะเชิงรับ แต่เป็นเรื่องของการรับรู้ของบุคลากร ระหว่างงานกับองค์กร เป็นพฤติกรรมเชิงรุกที่บุคลากรเลือกที่จะปฏิบัติเพื่อให้บรรลุความต้องการบางอย่าง และเพื่อให้ตนเกิดความพึงพอใจ ทั้งนี้ Buentello, Jung and Sun. (2014) ได้อธิบาย ไว้อย่างน่าสนใจว่า ถ้าบุคลากรรับรู้ว่าการแสดงออกถึงพฤติกรรมการเป็นสมาชิกที่ดีขององค์กรนำผลประโยชน์มาสู่ตน พนักงานมีแนวโน้มจะแสดงพฤติกรรมดังกล่าว มากขึ้น

จากการทบทวนวรรณกรรมดังกล่าวข้างต้น ทำให้ผู้วิจัยสนใจศึกษาเรื่อง ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมการเป็นสมาชิกที่ดีขององค์กรของพนักงานที่ปฏิบัติงานด้านธุรกิจโรงแรม เขตจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ โดยผลที่ได้จากการวิจัยครั้งนี้ทำให้ทราบระดับของบรรยากาศในการทำงาน และพฤติกรรมการเป็นสมาชิกที่ดี ของพนักงานที่ปฏิบัติงานด้านธุรกิจโรงแรม เขตจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ และผู้ประกอบการธุรกิจโรงแรม ตลอดจนพนักงานที่ปฏิบัติงานในธุรกิจโรงแรม และผู้ประกอบการในธุรกิจอื่น ๆ หรือผู้ที่สนใจสามารถนำผลการวิจัยไปใช้ในการปรับปรุงพฤติกรรมการเป็นสมาชิกที่ดีของพนักงานในองค์กรได้ ตลอดจนหน่วยงานที่เกี่ยวข้องสามารถนำผลการวิจัยไปใช้ในการกำหนดนโยบายทั้งในระดับ มหภาค และระดับจุลภาค เพื่อเพิ่มศักยภาพการแข่งขันของผู้ประกอบการ ให้มีประสิทธิภาพ และเกิดประสิทธิผลในทางปฏิบัติได้มากยิ่งขึ้น

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาระดับบรรยากาศในการทำงานและพฤติกรรมการเป็นสมาชิกที่ดีขององค์กร ของพนักงานที่ปฏิบัติงานด้านธุรกิจโรงแรมเขตจังหวัดประจวบคีรีขันธ์
2. เพื่อศึกษาบรรยากาศในการทำงานมีอิทธิพลต่อพฤติกรรมการเป็นสมาชิกที่ดีขององค์กรของพนักงานที่ปฏิบัติงานด้านธุรกิจโรงแรม

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษานี้ครั้งนี้ ใช้วิทยาการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research Methodology) โดยมีขอบเขตการศึกษาดังนี้

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ศึกษา

ประชากรที่ใช้ในการศึกษานี้ ได้แก่ ผู้บริหารและพนักงานที่ปฏิบัติงานด้านธุรกิจโรงแรม เขตจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ที่อยู่ในสมาคมธุรกิจโรงแรมจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ จำนวน 178 แห่ง เท่านั้น (สำนักงานจังหวัดประจวบคีรีขันธ์, 2566)

กลุ่มตัวอย่าง

ผู้วิจัยได้ทำการกำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ให้มีความคลาดเคลื่อนได้ที่ 0.05 หรือที่ระดับความเชื่อมั่น 95% โดยใช้ตารางการกำหนดกลุ่มตัวอย่างสำเร็จรูป ของ Krejcie and Morgan (1970) ได้กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษานี้ทั้งสิ้น จำนวน 125 คน นอกจากนี้ การเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยการแจกแบบสอบถามทางไปรษณีย์ (Mailing) เป็นการเก็บรวบรวมข้อมูลที่ผู้ตอบมักไม่ให้ความร่วมมือ หรือหมายถึงสัดส่วนที่ผู้ตอบจะส่งแบบสอบถามคืน (Response Rate) ค่อนข้างต่ำ (กัลยา วานิชย์บัญชา, 2549) และเพื่อป้องกันความผิดพลาดในการเก็บข้อมูล และเป็นการสำรองข้อมูล กรณีที่มีการส่งแบบสอบถามคืนค่อนข้างต่ำ หรือลดความคลาดเคลื่อนจากการตอบแบบสอบถามของกลุ่มตัวอย่าง เพื่อให้ได้ข้อมูลที่มีความสมบูรณ์ครบถ้วน มีความน่าเชื่อถือมากยิ่งขึ้น ผู้วิจัยจึงกำหนดผู้ให้ข้อมูลสถานประกอบการละ 3 คน ดังนั้น จำนวนกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ (125×3) จำนวน 375 คน

ขอบเขตด้านเนื้อหา

การศึกษานี้วิจัย เรื่องปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมการเป็นสมาชิกที่ดีขององค์กรของพนักงานที่ปฏิบัติงานด้านธุรกิจโรงแรม เขตจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ผู้วิจัยสามารถนำมาประยุกต์ใช้ เพื่อสร้างเป็นกรอบแนวคิดในการวิจัย ได้ดังนี้

ตัวแปรต้น ได้แก่

1. ปัจจัยส่วนบุคคล ประกอบด้วย เพศ อายุ สถานภาพสมรส ระดับการศึกษา และระยะเวลาในการปฏิบัติงาน

2. บรรยากาศในการทำงาน ผู้วิจัยประยุกต์ใช้แนวคิด ทฤษฎีของ Stringer (2002) ประกอบด้วย 6 องค์ประกอบ ได้แก่ (1) โครงสร้างองค์การ (2) มาตรฐานการปฏิบัติงาน (3) ความรับผิดชอบ (4) การได้รับการยอมรับ (5) การได้รับการสนับสนุน และ (6) ความยืดหยุ่นผูกพัน

ตัวแปรตาม ได้แก่

พฤติกรรมการเป็นสมาชิกที่ดีขององค์กร ผู้วิจัยประยุกต์ใช้แนวคิด ทฤษฎีของ Organ (1990) ประกอบด้วย 5 องค์ประกอบ ได้แก่ (1) พฤติกรรมการช่วยเหลือผู้อื่น (2) พฤติกรรมการคำนึงถึงผู้อื่น (3) พฤติกรรมความอดทนอดกลั้น (4) พฤติกรรมการให้ความร่วมมือ และ (5) พฤติกรรมความสำนึกในหน้าที่

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ แบบสอบถาม ซึ่งผู้วิจัยได้สร้างขึ้นมาจากการศึกษาแนวความคิด ทฤษฎี และผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง โดยแบ่งแบบสอบถาม ออกเป็น 3 ส่วน ดังนี้

ส่วนที่ 1 ส่วนที่1 ข้อคำถามเกี่ยวกับปัจจัยส่วนบุคคลของกลุ่มตัวอย่าง ประกอบด้วย เพศ อายุ สถานภาพสมรส ระดับการศึกษา และระยะเวลาในการปฏิบัติงาน

ส่วนที่ 2 ข้อคำถามเกี่ยวกับปัจจัยด้านบรรยากาศในการทำงาน

ส่วนที่ 3 ข้อคำถามเกี่ยวกับปัจจัยด้านพฤติกรรมที่เป็นสมาชิกที่ดีขององค์กร

การตรวจสอบเครื่องมือในการวิจัย

1. การหาความเที่ยงตรงของเครื่องมือ (Validity)

ผู้วิจัยนำแบบสอบถามเสนอต่อผู้ทรงคุณวุฒิและผู้เชี่ยวชาญจำนวน 3 ท่าน เพื่อตรวจสอบความถูกต้อง และเที่ยงตรงในเนื้อหา (Validity) โดยหาค่าดัชนีของความสอดคล้องกันระหว่างข้อคำถามแต่ละข้อกับจุดประสงค์ (Index of Item Objective Congruence หรือ IOC) ระหว่างข้อคำถามกับนิยามศัพท์เฉพาะแปลความหมายของคะแนน ดังนี้

- +1 เมื่อแน่ใจว่าข้อคำถามนั้นวัดได้ตรงตามนิยามศัพท์เฉพาะ
- 0 เมื่อไม่แน่ใจว่าข้อคำถามนั้นวัดได้ตรงตามนิยามศัพท์เฉพาะ
- 1 เมื่อแน่ใจว่าข้อคำถามนั้นวัดไม่ตรงตามนิยามศัพท์เฉพาะ

และเลือกข้อที่มีค่าดัชนีความสอดคล้องมากกว่าหรือเท่ากับ 0.6 ส่วนที่มีค่าน้อยกว่า 0.6 นำมาปรับปรุงแก้ไขให้เหมาะสมตามคำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญ โดยค่าดัชนีของความสอดคล้องกันระหว่างข้อคำถามแต่ละข้อกับจุดประสงค์การวิจัย (Index of Item Objective Congruence หรือ IOC) ได้เท่ากับ 0.85 ซึ่งมีความเหมาะสมสามารถนำมาใช้กับการวิจัยครั้งนี้ได้

2. การหาความเชื่อมั่น (Reliability)

การหาความเชื่อมั่น (Reliability) ของแบบสอบถาม ผู้วิจัยนำแบบสอบถามที่ผ่าน การตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (Validity) แล้ว ไปทดลองใช้ (Try - out) กับผู้บริหารและพนักงานที่ปฏิบัติงานด้านธุรกิจโรงแรม เขตจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 30 คน แล้วนำข้อมูลมาหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (α - Coefficient) ของครอนบาค ซึ่งงานวิจัยครั้งนี้ ได้ค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (α - Coefficient) ของครอนบาคเท่ากับ 0.93 ซึ่งมีความเหมาะสม สามารถนำมาใช้กับการวิจัยครั้งนี้ได้

การเก็บรวบรวมข้อมูล

1. ส่งหนังสือแนะนำตัวเพื่อขอความอนุเคราะห์สำหรับการเก็บรวบรวมข้อมูล ไปยังผู้ประกอบการธุรกิจโรงแรม เขตจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ที่เป็นกลุ่มตัวอย่างในการเก็บรวบรวมข้อมูล
2. ผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตนเอง เขตจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ และจัดทีมงานจำนวน 20 คน เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลอำเภอต่าง ๆ ของจังหวัดประจวบคีรีขันธ์
3. ผู้วิจัยส่งแบบสอบถามบางส่วน (อำเภอที่ห่างไกล) พร้อมหนังสือขอความอนุเคราะห์ ในการตอบแบบสอบถาม โดยการจัดส่งทางไปรษณีย์ ให้กับผู้ประกอบการธุรกิจโรงแรม เขตจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ที่เป็นกลุ่มตัวอย่างในกรณีที่ยังไม่ได้รับแบบสอบถามคืน ผู้วิจัยจะดำเนินการติดตามครั้งที่ 2 และ 3 โดยวิธีการต่าง ๆ เช่น ส่งแบบสอบถามไปให้ใหม่ โทรศัพท์สอบถาม และหรือติดตามด้วยตนเอง ทั้งนี้เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ครบถ้วนและสมบูรณ์ให้มากที่สุด
4. ผู้วิจัยตรวจสอบความถูกต้องสมบูรณ์ของแบบสอบถามที่ได้รับกลับคืนมาทั้งหมด
5. ผู้วิจัยดำเนินการรวบรวมแบบสอบถามที่สมบูรณ์ทั้งหมด ไปวิเคราะห์ข้อมูล เพื่อหาค่าสถิติที่เกี่ยวข้องต่อไป

สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

1. ค่าความถี่ (Frequency) และค่าร้อยละ (Percentage) ใช้สำหรับวิเคราะห์ปัจจัยพื้นฐานส่วนบุคคล ได้แก่ เพศ อายุ สถานภาพการสมรส ระดับการศึกษา ระยะเวลาในการปฏิบัติงาน
2. ค่าเฉลี่ย (Mean) และ ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation หรือ S.D.) ใช้สำหรับวิเคราะห์ระดับของบรรยากาศในการทำงาน และพฤติกรรมความเป็นสมาชิกที่ดีขององค์กร
3. ใช้การวิเคราะห์หาค่าวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณ (Multiple Regression)

ผลการวิจัย

ผู้วิจัยวิเคราะห์ปัจจัยส่วนบุคคลของกลุ่มตัวอย่าง ประกอบด้วย เพศ อายุ สถานภาพการสมรส ระดับการศึกษา และระยะเวลาในการปฏิบัติงาน ของผู้ตอบแบบสอบถามจำนวน 375 ฉบับ เพื่อคำนวณหาสถิติพื้นฐานที่เกี่ยวข้อง ปรากฏดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 จำนวนและร้อยละปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม (n=375)

ข้อมูลทั่วไป	จำนวน	ร้อยละ
เพศ		
ชาย	195	52
หญิง	180	48

ข้อมูลทั่วไป	จำนวน	ร้อยละ
อายุ		
25-35 ปี	195	52
36-41 ปี	105	28
42-47 ปี	35	9.33
48 ปีขึ้นไป	40	11.47
สถานภาพการสมรส		
โสด	120	32
สมรส	142	37.87
หย่า/หม้าย/แยกกันอยู่	113	30.13
ระดับการศึกษา		
ต่ำกว่ามัธยมต้น	20	5.34
มัธยมต้น	75	20
มัธยมปลาย	120	32
ปริญญาตรีขึ้นไป	160	42.66
ระยะเวลาในการปฏิบัติงาน		
1-3 ปี	115	30.67
4-6 ปี	125	33.33
มากกว่า 6 ปี ขึ้นไป	135	36

จากตารางที่ 1 พบว่า ข้อมูลทั่วไปมีดังนี้

1. เพศ พบว่า กลุ่มตัวอย่างผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นเพศชาย มีจำนวน 195 คน คิดเป็นร้อยละ 52 และเป็นเพศหญิง มีจำนวน 180 คน คิดเป็นร้อยละ 48 ตามลำดับ
2. อายุ พบว่า กลุ่มตัวอย่างผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีอายุอยู่ในช่วง 25-35 ปี มีจำนวน 195 คน คิดเป็นร้อยละ 52 รองลงมา คือ ช่วงอายุ 36-41 ปีมีจำนวน 105 คน คิดเป็นร้อยละ 28 ช่วงb48 ปีขึ้นไป มีจำนวน 40 คน คิดเป็น ร้อยละ 11.47 และช่วงอายุ 42-47 ปี มีจำนวน 35 คน คิดเป็นร้อยละ 9.33 ตามลำดับ
3. สถานภาพสมรส พบว่า กลุ่มตัวอย่างผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีสถานภาพสมรส มีจำนวน 42 คน คิดเป็นร้อยละ 37.87 รองลงมาคือ สถานภาพหย่า/หม้าย/แยกกันอยู่ มีจำนวน 113 คน คิดเป็นร้อยละ 13.13 และ สถานภาพโสด มีจำนวน 120 คน คิดเป็นร้อยละ 32 ตามลำดับ
4. ระดับการศึกษา พบว่า กลุ่มตัวอย่างผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีการศึกษาปริญญาตรีขึ้นไป มีจำนวน 160 คน คิดเป็น ร้อยละ 42.66 รองลงมาคือ ระดับมัธยมปลาย มีจำนวน 120 คน คิดเป็นร้อยละ 32 ระดับมัธยมต้น มีจำนวน 75คน คิดเป็นร้อยละ 20 และต่ำกว่ามัธยมต้น มีจำนวน 20 คน คิดเป็นร้อยละ 5.34 ตามลำดับ
5. ระยะเวลาในการปฏิบัติงาน พบว่า กลุ่มตัวอย่างผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีระยะเวลาในการปฏิบัติงาน มากกว่า 6 ปี ขึ้นไป มีจำนวน 135 คน คิดเป็นร้อยละ 36 รองลงมาคือ ระยะเวลาในการปฏิบัติงาน 4-6

ปี มีจำนวน 125 คน คิดเป็นร้อยละ 33.33 คือ และระยะเวลาในการปฏิบัติงาน 1-3 ปีมีจำนวน 115 คน คิดเป็นร้อยละ 30.67 ตามลำดับ

ผลการวิเคราะห์บรรยากาศในการทำงานของพนักงานที่ปฏิบัติงานธุรกิจโรงแรม เขตจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ พิจารณาจากความถี่ (Frequency) ค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard deviation) พิจารณาจากความถี่ (Frequency) ค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard deviation) สามารถอธิบายได้ดังนี้

กลุ่มตัวอย่างผู้ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นเกี่ยวกับบรรยากาศในการทำงานในภาพรวม อยู่ในระดับปานกลาง มีค่าเฉลี่ย 3.23 ดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 แสดงจำนวนความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ภาพรวมของบรรยากาศในการทำงาน

บรรยากาศในการทำงาน	$\bar{x}$	S.D.	แปลผล
1. โครงสร้างองค์กร	3.27	1.09	ปานกลาง
2. มาตรฐานการปฏิบัติงาน	3.02	1.13	ปานกลาง
3. ความรับผิดชอบ	3.34	1.01	ปานกลาง
4. การได้รับการยอมรับ	3.45	1.18	ปานกลาง
5. การได้รับการสนับสนุน	3.19	1.07	ปานกลาง
6. ความยืดหยุ่นผูกพัน	3.13	0.98	ปานกลาง
รวม	3.23	0.98	ปานกลาง

ผลการวิเคราะห์ ตารางที่ 2 พบว่า กลุ่มตัวอย่างมีความคิดเห็นเกี่ยวกับบรรยากาศในการทำงานในภาพรวม อยู่ในระดับปานกลาง มีค่าเฉลี่ย 3.23 โดยด้านการได้รับการยอมรับมีค่าเฉลี่ยสูงสุด เท่ากับ 3.45 รองลงมาคือ ด้านความรับผิดชอบ เท่ากับ 3.34 และด้านมาตรฐานการปฏิบัติงานมีค่าเฉลี่ยต่ำสุด เท่ากับ 3.02

เมื่อทำการตรวจสอบการกระจายของข้อมูลโดยพิจารณาจากค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) พบว่า มีค่าอยู่ระหว่าง 0.98 ถึง 1.18 โดยพบว่า บรรยากาศในการทำงาน ในภาพรวม มีค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน เท่ากับ 0.98 เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ด้านการได้รับการยอมรับ มีการกระจายตัวมากที่สุด ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน เท่ากับ 1.18 รองลงมาคือ ด้านมาตรฐานการปฏิบัติงาน ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน เท่ากับ 1.13 และด้านความยืดหยุ่นผูกพัน มีค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานต่ำสุด เท่ากับ 0.98

กลุ่มตัวอย่างผู้ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นเกี่ยวกับพฤติกรรมความเป็นสมาชิกที่ดีต่อองค์การในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง มีค่าเฉลี่ย 3.07 แสดงดังตารางที่ 3

ตารางที่ 3 แสดงค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ภาพรวมของพฤติกรรมความเป็นสมาชิกที่ดีขององค์การของพนักงานในภาพรวม

พฤติกรรมความเป็นสมาชิกที่ดีต่อองค์การ	$\bar{x}$	S.D.	แปลผล
1. พฤติกรรมการช่วยเหลือผู้อื่น	2.91	0.99	ปานกลาง

พฤติกรรมการเป็นสมาชิกที่ดีต่อองค์กร	$\bar{x}$	S.D.	แปลผล
2. พฤติกรรมการคำนึงถึงผู้อื่น	3.02	1.06	ปานกลาง
3. พฤติกรรมความอดทนอดกลั้น	3.11	0.98	ปานกลาง
4. พฤติกรรมการให้ความร่วมมือ	3.06	0.90	ปานกลาง
5. พฤติกรรมความสำนึกในหน้าที่	3.26	0.88	ปานกลาง
รวม	3.07	0.91	ปานกลาง

ผลการวิเคราะห์ตารางที่ 3 พบว่า ด้านการเปรียบเทียบระดับความคิดเห็นที่มีต่อพฤติกรรมการเป็นสมาชิกที่ดีขององค์กร ของพนักงานที่ปฏิบัติงานด้านธุรกิจโรงแรม เขตจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเปรียบเทียบความคิดเห็นเกี่ยวกับพฤติกรรมการเป็นสมาชิกที่ดีขององค์กร พบว่า ปัจจัยส่วนบุคคลต่างก็มีพฤติกรรมการเป็นสมาชิกที่ดีขององค์กรแตกต่างกัน

ตารางที่ 4 ผลการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณ (Multiple Regression) บรรยายภาพในการทำงานมีอิทธิพลต่อพฤติกรรมการเป็นสมาชิกที่ดีขององค์กรของพนักงานที่ปฏิบัติงานด้านธุรกิจโรงแรม เขตจังหวัดประจวบคีรีขันธ์

Model	ตัวแปรต้น	b	SE _{est}	β	t	p-value(sig.)
1	ค่าคงที่ (Constant)	0.260	0.049		5.270	0.000**
	WA1		0.036	0.080	1.881	0.061
	WA2	0.099	0.034	0.124	2.898	0.004*
	WA3		0.045	0.012	0.246	0.806
	WA4	0.078	0.029	0.101	2.642	0.009*
	WA5	0.100	0.034	0.119	2.941	0.004*
	WA6	0.138	0.039	0.149	3.520	0.001*

** มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 *R = 0.967, R² = 0.935, Seest = 0.000, F = 599.235, Sig. of F = 0.000

WA1	แทน	โครงสร้างองค์กร
WA2	แทน	มาตรฐานการปฏิบัติงาน
WA3	แทน	ความรับผิดชอบ
WA4	แทน	การได้รับการยอมรับ
WA5	แทน	การได้รับการสนับสนุน
WA6	แทน	ความยืดหยุ่นผูกพัน

สรุปค่าโดยรวมของโมเดล

- ค่า R (ความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรต้นกับตัวแปรตาม) R = 0.967 แสดงว่ามีความสัมพันธ์สูงมาก

2. ค่า R^2 (อธิบายความแปรปรวนของตัวแปรตาม) $R^2 = 0.935$ แสดงว่าตัวแปรต้นทั้งหมดสามารถอธิบายความแปรปรวนของตัวแปรตามได้ถึง 93.5%

3. Sig. of F = 0.000 แสดงว่าโมเดลโดยรวมมีความเหมาะสมอย่างมีนัยสำคัญ

ผลการวิเคราะห์ตารางที่ 4 สามารถอธิบายได้ดังนี้

1. ตัวแปรด้านมาตรฐานการปฏิบัติงานด้านการได้รับการยอมรับ และความยึดมั่นผูกพันมีอิทธิพลต่อพฤติกรรมการเป็นสมาชิกที่ดีขององค์กรของพนักงานที่ปฏิบัติงานด้านธุรกิจโรงแรมเขตจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

2. ตัวแปรด้านโครงสร้างองค์การและตัวแปรด้านความรับผิดชอบไม่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมการเป็นสมาชิกที่ดีขององค์กรของพนักงานที่ปฏิบัติงานด้านธุรกิจโรงแรมเขตจังหวัดประจวบคีรีขันธ์

อภิปรายผล

ผลการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ในภาพรวม พบว่า บรรยากาศในการทำงานมีอิทธิพลต่อพฤติกรรมการเป็นสมาชิกที่ดีขององค์กร ของพนักงานที่ปฏิบัติงานด้านธุรกิจโรงแรม เขตจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ สอดคล้องกับงานวิจัยของ ภิญญา รื่นสุข (2561) ที่ได้ทำการศึกษาวิจัย เรื่องการเป็นสมาชิกที่ดีขององค์กร: กรณีศึกษาบริษัทเอกชนในเขตกรุงเทพมหานคร ผลการศึกษาพบว่า สภาพการเป็นสมาชิกที่ดีของพนักงานบริษัทเอกชนในเขตกรุงเทพมหานคร โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ด้านการเปรียบเทียบพนักงานบริษัทเอกชนในเขตกรุงเทพมหานครที่มี เพศ อายุ ระดับ การศึกษาระยะเวลาการปฏิบัติงาน และรายได้ต่อเดือนแตกต่างกันมีความคิดเห็นต่อการเป็นสมาชิกที่ดีขององค์กร ไม่แตกต่างกัน และโดยรวมไม่แตกต่างกันและปัญหาการเป็นสมาชิกที่ดีขององค์กร พบว่าผู้บริหารขาดภาวะผู้นำ และคุณภาพของผู้บริหาร การไม่เติบโตและขาดความก้าวหน้าทางสายงาน และปัญหาอัตราค่าจ้างและเงินเดือนที่จ่ายจริงต่ำเกินไปและขาดความยุติธรรม ส่วนข้อเสนอแนะ พบว่าผู้บริหารควรปลูกฝังวิถีคิดวิถีปฏิบัติที่จะนำมาซึ่ง ความเป็นพนักงานที่เก่ง สร้างสรรค์ เป็นคนดีและมีความสุขในการทำงาน โดยส่งเสริมให้รับผิดชอบสูงต่อตนเอง และต่อทีม มีใจรักในสิ่งที่ทำ รักในอาชีพของตนเอง และเรียนรู้จากการเป็น “มืออาชีพ” กับมืออาชีพ และการสร้างความเข้าใจระหว่างนายจ้างและพนักงาน สอดคล้องกับงานวิจัยของ ปกรณ์ ลิ้มโยธิน (2558) ได้ทำการศึกษาวิจัย เรื่องพฤติกรรมการเป็นสมาชิกที่ดีขององค์กร ในธุรกิจโรงแรม ผลการวิจัย พบว่า จากโมเดลความสัมพันธ์เชิง สาเหตุที่พัฒนาขึ้นสามารถสรุปได้ว่า ตัวแปรบรรยากาศในการทำงาน มีอิทธิพลรวมเชิงบวกต่อพฤติกรรมการเป็น สมาชิกที่ดีขององค์กรในธุรกิจโรงแรมมากที่สุดรองลงมาคือ การรับรู้ความยุติธรรมในองค์กร แต่หากพิจารณา อิทธิพลทางตรงจะพบว่า การรับรู้ความยุติธรรมในองค์กร มีอิทธิพลทางตรงเชิงบวกต่อพฤติกรรมการเป็นสมาชิกที่ ดีขององค์กรในธุรกิจโรงแรมมากที่สุด และสอดคล้องกับงานวิจัยของ เจนวิทย์ เลิศอารยกุล (2558) ได้ทำการศึกษา วิจัยเรื่อง แบบจำลองเชิงสาเหตุของพฤติกรรมการเป็นสมาชิกที่ดีต่อองค์การของบุคลากรในสำนักงานสถิติ ผลการวิจัยพบว่า บรรยากาศในการทำงาน ลักษณะงาน ผู้บังคับบัญชา การรับรู้ ความยุติธรรมในองค์กร ความผูกพัน ต่อองค์การ และพฤติกรรมการเป็นสมาชิกที่ดีต่อองค์การของบุคลากรในสำนักงานสถิติ มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ทุกรายการ โดยบรรยากาศในการทำงาน มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด รองลงมาคือ พฤติกรรมการเป็นสมาชิกที่ดีต่อองค์การ ผู้บังคับบัญชา ลักษณะของงาน และการรับรู้ความยุติธรรมในองค์กร ตามลำดับ ส่วนการพัฒนาแบบจำลองเชิงสาเหตุ ของพฤติกรรมการเป็นสมาชิกที่ดีต่อองค์การของบุคลากรในสำนักงานสถิติพบว่า แบบจำลองมีความสอดคล้องกับ ข้อมูลเชิงประจักษ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ผลการทดสอบสมมติฐานความสัมพันธ์ของตัวแปรในแบบจำลอง พบว่า

บรรยากาศในการทำงาน มีอิทธิพลทางตรง ต่อพฤติกรรมการเป็นสมาชิกที่ดีต่อองค์กรมากที่สุด รองลงมาคือ ลักษณะงาน และผู้บังคับบัญชา ในขณะที่การรับรู้ความยุติธรรมในองค์กรส่งอิทธิพลทางตรงในทิศทางตรงกันข้าม กับพฤติกรรมการเป็นสมาชิกที่ดีต่อองค์กร

สรุป

ผู้วิจัยสามารถสรุปผลการวิจัยตามรายข้อวัตถุประสงค์การวิจัย ได้ดังนี้

วัตถุประสงค์ที่ 1 เพื่อศึกษาระดับบรรยากาศในการทำงานและพฤติกรรมการเป็นสมาชิกที่ดีขององค์กรของพนักงานที่ปฏิบัติงานด้านธุรกิจโรงแรม เขตจังหวัดประจวบคีรีขันธ์

ผลการวิจัยพบว่า ระดับบรรยากาศในการทำงานและพฤติกรรมการเป็นสมาชิกที่ดีขององค์กรของพนักงานที่ปฏิบัติงานด้านธุรกิจโรงแรม เขตจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ อยู่ในระดับปานกลาง

วัตถุประสงค์ที่ 2 เพื่อเปรียบเทียบระดับความคิดเห็นที่มีต่อพฤติกรรมการเป็นสมาชิกที่ดีขององค์กรของพนักงานที่ปฏิบัติงานด้านธุรกิจโรงแรม เขตจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล

ผลการวิจัยพบว่า ปัจจัยส่วนบุคคลต่างกันมีพฤติกรรมการเป็นสมาชิกที่ดีขององค์กรแตกต่างกัน

วัตถุประสงค์ที่ 3 เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมการเป็นสมาชิกที่ดีขององค์กรของพนักงานที่ปฏิบัติงานด้านธุรกิจโรงแรม เขตจังหวัดประจวบคีรีขันธ์

ผลการวิจัยพบว่า บรรยากาศในการทำงานมีอิทธิพลต่อพฤติกรรมการเป็นสมาชิกที่ดีขององค์กรอยู่ในระดับมาก

องค์ความรู้ใหม่และผลที่เกิดต่อสังคม ชุมชน ท้องถิ่น

สภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการทำงาน เช่น ความปลอดภัย ความสะอาด และความสะอาดสบาย จะส่งผลดีต่อพฤติกรรมการทำงานของพนักงาน และการได้รับการสนับสนุน การยอมรับจากผู้บริหาร ทำให้พนักงานรู้สึกมีคุณค่าและมีแรงจูงใจในการทำงาน ตลอดจนบุคลิกภาพที่เป็นมิตร มีความรับผิดชอบ มีความอดทน และมีทัศนคติที่ดีต่อการทำงานของพนักงาน จะส่งผลให้พนักงานมีพฤติกรรมการเป็นสมาชิกที่ดีขององค์กรสูง

ข้อเสนอแนะจากผลการวิจัย

1. ผู้ประกอบการธุรกิจโรงแรม ตลอดจนพนักงานที่ปฏิบัติงานในธุรกิจโรงแรม และผู้ประกอบการในธุรกิจอื่น ๆ หรือผู้ที่สนใจ สามารถนำผลการวิจัยไปใช้ในการปรับปรุงพฤติกรรมการเป็นสมาชิกที่ดีของพนักงานในองค์กรได้

2. หน่วยงานที่เกี่ยวข้องสามารถนำผลการวิจัยไปใช้ในการกำหนดนโยบายทั้งในระดับ ภูมิภาค และระดับจุลภาค เพื่อเพิ่มศักยภาพการแข่งขันของผู้ประกอบการ ให้มีประสิทธิภาพ และเกิดประสิทธิผลในทางปฏิบัติได้มากยิ่งขึ้น

กิตติกรรมประกาศ

ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สอาด บรรเจิดฤทธิ์ ที่ให้คำแนะนำที่เป็นประโยชน์ต่องานวิจัย และขอขอบพระคุณ คณะบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยศรีปทุม ที่สนับสนุนส่งเสริมการทำวิจัย จนสำเร็จลุล่วงด้วยดี มา ณ ที่นี้

เอกสารอ้างอิง

- กัลยา วานิชย์บัญชา. (2549). *การใช้ SPSS for Windows ในการวิเคราะห์ข้อมูล*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์ ซีเคแอนด์ เอส โฟโต้สตูดิโอ.
- กรมพัฒนาธุรกิจการค้า. (2566). *ธุรกิจโรงแรมไทย*. <http://www.dbd.go.th>.
- เจนวิทย์ เลิศอารยกุล. (2558). แบบจำลองเชิงสาเหตุของพฤติกรรมการเป็นสมาชิกที่ดีต่อองค์การของบุคลากรในสำนักงานสถิติ. *วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี*, 7(3), 175-194.
- ภิญญา รื่นสุข. (2561). การเป็นสมาชิกที่ดีขององค์กร: กรณีศึกษาบริษัทเอกชนในเขตกรุงเทพมหานคร. *Journal of Nakhonratchasima College*, 12(1), 157-168
- ปกรณ ล้อมโยธิน. (2558). พฤติกรรมการเป็นสมาชิกที่ดีขององค์การในธุรกิจโรงแรม. *วารสารหาดใหญ่วิชาการ*, 13(2), 155-165.
- สำนักงานจังหวัดประจวบคีรีขันธ์. (2566). *แผนปฏิบัติการจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ประจำปีงบประมาณ 2566*. http://www.prachuapkirikhan.go.th/_2018/news_project.
- Buentello, O., Jung, J. & Sun, J. (2014). Exploring the casual relationships between organizational citizenship behavior, total quality management, and performance. *British Journal of Management*, 16, 78-87.
- Krejcie, R. V. & Morgan, D. W. (1970). Determining Sample Size for Research Activities. *Educational and Psychological Measurement*, 30(3), 607-610.
- Organ, D. W. (1990). The motivational basis of organizational citizenship behaviour. *Journal of Research in Organizational Behaviour*, 12, 43-72.
- Stringer, R. A. (2002). *Leadership and organizational climate*. Upper Saddle River: Prentice Hall.

การวิเคราะห์องค์ประกอบความทนทานทางใจของ
นักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น
โรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเชียงใหม่
The Factor Analysis of Mental Toughness of Lower Secondary
School Students in The Secondary Educational Service Area
Office Chiang Mai

ธนะดี สุริยะจันทร์หอม

Thanadee Suriyachanhom

ภาควิชาจิตวิทยา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ ถนนโชตนา (เชียงใหม่-ฝาง)

ตำบลศรีเหล็ก อำเภอแม่อริม จังหวัดเชียงใหม่ 50180

Department of Psychology, Faculty of Education, Chiang Mai Rajabhat University,

Chotana Road (Chiang Mai-Fang), Khi Lek Subdistrict, Mae Rim District, Chiang Mai Province 50180

Corresponding author E-mail: Thanadee_suri@cmru.ac.th

Received: February 28, 2024; Revised: June 21, 2024; Accepted: August 30, 2024

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงสำรวจความทนทานทางใจของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น โรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเชียงใหม่ กลุ่มตัวอย่างคือนักเรียนระดับมัธยมศึกษาปีที่ 1-3 ปีการศึกษา 2565 จำนวน 1,292 คน ได้มาจากการสุ่มแบบหลายขั้นตอน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ แบบวัดความทนทานทางใจของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น เป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ จำนวน 18 ข้อ มีค่าอำนาจจำแนกรายข้ออยู่ระหว่าง 0.405-0.737 และมีความค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับเท่ากับ 0.911 ใช้การสกัดองค์ประกอบแบบวิเคราะห์องค์ประกอบหลักและหมุนแกนแบบมูมดาก ด้วยวิธีแวนิแมกซ์ ผลการวิจัยพบว่า องค์ประกอบความทนทานทางใจของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น ทั้งหมด 4 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) การจัดการอารมณ์ ประกอบด้วย 9 ตัวบ่งชี้ ได้แก่ 9, 13, 18, 4, 14, 19, 10, 15 และ 7 มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบตั้งแต่ 0.500 – 0.687 2) การทบทวนอย่างมีสติ ประกอบด้วย 3 ตัวบ่งชี้ ได้แก่ 21, 17 และ 8 มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบตั้งแต่ 0.542-0.737 3) การตั้งเป้าหมายอย่างชัดเจน ประกอบด้วย 3 ตัวบ่งชี้ ได้แก่ 5, 6 และ 12 มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบตั้งแต่ 0.547-0.811 และ 4) ความเชื่อมั่นในตนเองและการมีสัมพันธภาพที่ดี ประกอบด้วย 3 ตัวบ่งชี้ ได้แก่ 22, 20 และ 2 มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบตั้งแต่ 0.578-0.645

คำสำคัญ: การวิเคราะห์องค์ประกอบ, ความทนทานทางใจ, นักเรียน

Abstract

The purpose of this research was to analyze the exploratory factor of Mental Toughness of Lower Secondary School Students in The Secondary Educational Service Area Office Chiang Mai. The samples were 1,292 level M1-M3 the academic year of 2021. They were chosen by multiple random sampling. The instrument used in this research was Mental Toughness questionnaire for Lower Secondary School Students in The Secondary Educational Service Area Office Chiang Mai. There 18 items with 5 rating scales by had division item between 0.405 – 0.737 and the reliabilities at 0.911. Data were analyzed by exploratory factor analysis performed, using the principal component analysis with the orthogonal rotation by varimax method. The research results was found that; there were 4 factors of Mental Toughness questionnaire for Lower Secondary School Students in The Secondary Educational Service Area Office Chiang Mai; 1) Managing Emotion and coping strategies had 9 indicators to 9, 13, 18, 4, 14, 19, 10, 15 and 7 the weighted score of each component was 0.500 – 0.687 2) Life Review and mindfulness had 3 indicators to 21, 17 and 8 the weighted score of each component was 0.542-0.737 3) Clear Goals had 3 indicators to 5, 6 and 12 the weighted score of each component was 0.547-0.81 and 4) the Establishment of good Relationships had 3 indicators to 22, 20 and 2 the weighted score of each component was 0.578-0.645

Keywords: Analyze the Exploratory Factor, Mental Toughness, Student

บทนำ

ในสภาวะการณ์ปัจจุบันที่มีการเปลี่ยนแปลงทางด้านสังคม โดยเฉพาะรูปแบบการดำเนินชีวิตที่เปลี่ยนแปลงไป การใช้ชีวิตในรูปแบบปกติใหม่ (New normal) ที่ต่างคนต่างอยู่ การสื่อสารแบบพบหน้ากันในครอบครัวลดลง อาศัยการสื่อสารผ่านสื่อโซเชียลมีเดีย แทน ทำให้ขาดความกระตือรือร้น ขาดความเอาใจใส่ต่อความสัมพันธ์กับคนรอบข้าง และการเกิดความสับสนในตัวเอง ที่มีทั้งตัวตนที่แท้จริงกับตัวตนเสมือนในโลกออนไลน์ เกิดเป็นสังคมก้มหน้า (Social ignorance) (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2565) ก่อให้เกิดความรู้สึกอ้างว้างและโดดเดี่ยว ประกอบกับการที่เยาวชนต้องเผชิญกับการแข่งขันในการสอบเข้าเรียน หรือการทดสอบวัดระดับต่าง ๆ ก็ยิ่งส่งผลให้เกิดความรู้สึกกดดัน เครียด เศร้า รู้สึกโดดเดี่ยวมากขึ้น เยาวชนรู้สึกขาดที่พึ่งพิงทางจิตใจ เกิดความอ่อนไหวได้ง่าย ส่งผลให้ไม่สามารถระบอจิตใจของตนเองให้ฝ่าฟันต่อสถานการณ์เชิงลบได้ จนนำไปสู่การแสดงพฤติกรรมต่อต้านสังคม ฝ่าฝืนกฎระเบียบของโรงเรียน จนนำไปสู่การออกจากระบบโรงเรียน และครอบครัว เข้าสู่กลุ่มสังคมที่มีความเสี่ยงในการกระทำผิดกฎหมาย โดย ทิชา ณ นคร (2560) ผู้อำนวยการศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชน (ชาย) บ้านกาญจนาภิเษก ได้กล่าวถึงปัญหาของเยาวชนไว้ในวาทะบรรยายพิเศษหัวข้อ วัฒนธรรมองค์กร สร้างคน สร้างงาน สร้างคุณค่า ในการประชุม National Forum on Human Resources for Health 2017 ไว้ว่า เยาวชนที่ถูกจับกุมมีจำนวนระหว่าง 3.5 - 5 หมื่นคน ในจำนวนนี้มีเกือบ 70% ที่มีประวัติเหมือนกันคือเป็นเด็กที่เรียนไม่จบหรือต้องเลิกเรียนกลางคัน (Drop out) ซึ่งแต่ละปีประเทศไทยมีเด็กที่ drop out กว่า 1 แสนราย

โดยกลุ่มที่ drop out มากที่สุดอยู่ในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น สาเหตุจริงที่ทำให้นักเรียนตัดสินใจออกจากคณนั้น อาจเกิดจากหลายปัญหารวมกัน โดยอาจแบ่งปัจจัยของปัญหาใหญ่ ๆ ออกเป็น 4 ด้าน คือ 1. ตัวนักเรียนเอง 2. ครอบครัว 3. โรงเรียน และ 4. ชุมชนที่อยู่อาศัย ซึ่งแต่ละปัจจัยก็สนับสนุนกันและกันให้ปัญหารุนแรงมากขึ้น ซึ่งสาเหตุที่เกี่ยวข้องกับตัวนักเรียน คือการขาดเป้าหมายในการเรียน เรียนไม่ทันเพื่อน และขาดความสัมพันธ์ที่ดีกับเพื่อนนักเรียนด้วยกัน (กริณ ธนะโชติภน และเพ็ญณี แนนรท, 2564, น. 64) ซึ่งจากสาเหตุข้างต้นจะพบว่า เมื่อพบกับสิ่งที่ปัญหานักเรียนไม่สามารถอดทนและการจัดการอารมณ์ต่อสถานการณ์ทางลบได้อย่างสร้างสรรค์ ขาดการปรับความคิดในการหาทางออก ดังนั้นการส่งเสริมให้นักเรียนสามารถจัดการกับอารมณ์ทางลบได้อย่างเหมาะสมเป็นสิ่งสำคัญที่ต้องสร้างให้เกิดขึ้นในกลุ่มนักเรียน ดังพระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช พระราชทานแก่คณะครูและนักเรียนโรงเรียนราชวินิต ณ พระตำหนักจิตรลดารโหฐาน วันศุกร์ที่ 31 ตุลาคม 2518 (ปตท, ม.ป.ป.) ไว้ว่า “ความเข้มแข็งในจิตใจนี้เป็นสิ่งที่จะต้องฝึกฝนแต่เล็กเพราะว่าต่อไป ถ้ามีชีวิตที่ลำบาก ไปประสบอุปสรรคใด ๆ ถ้าไม่มีความเข้มแข็ง ไม่มีความรู้ ไม่มีทางที่จะผ่านอุปสรรคนั้นได้ เพราะว่าถ้าไปเจออุปสรรคอะไร ก็ไม่มีอะไรที่จะมาช่วยเราได้แต่ถ้ามีความรู้ มีอัธยาศัยที่ดี และมีความเข้มแข็ง ในกาย ในใจ ก็สามารถที่จะผ่านพ้นอุปสรรคต่าง ๆ นั้นได้”

ความทนทานทางใจ จึงเปรียบเสมือนเป็นเกราะป้องกันทางใจ ต่อความเครียด ความกดดัน ความยากลำบากที่กำลังเผชิญอยู่ในห้วงเวลาและผ่านให้สามารถผ่านช่วงเวลาที่ยากลำบากนั้นไปได้ โดยไม่แสดงพฤติกรรมที่ส่งผลกระทบทางลบต่อตนเองและผู้อื่น อีกทั้ง ความทนทานทางใจยังเป็นพื้นฐานของการสร้างครอบครัวที่มั่นคงในอนาคต จากวัยรุ่นที่มีความทนทานทางใจเติบโตเข้าสู่วัยทำงาน และค่อย ๆ เริ่มสร้างครอบครัวของตนเองทำให้สามารถประคับประคองตนเองและครอบครัวให้เติบโตอย่างมั่นคงได้ ซึ่งสถาบันครอบครัวเป็นสถาบันพื้นฐานที่สำคัญของการพัฒนาประเทศให้เจริญก้าวหน้าได้ ในทางกลับกัน เด็กที่พ่อแม่หย่าร้างมักมีปัญหาทางจิตใจสูงกว่าเด็กที่พ่อแม่อยู่ด้วยกัน การศึกษาเปรียบเทียบเด็กที่มารับการรักษา พบว่า เด็กที่พ่อแม่หย่าร้างมีภาวะซึมเศร้าสูงถึงร้อยละ 65 ในขณะที่เด็กที่พ่อแม่อยู่ด้วยกันมีเพียงร้อยละ 21 การวิจัยเปรียบเทียบคนที่เติบโตมาจากครอบครัวที่พ่อแม่หย่าร้างกับคนจากครอบครัวปกติ พบว่ากลุ่มแรกมีอัตราการหย่าร้างสูง ทั้งนี้เพราะมีความอดทนและความเสียสละในชีวิตแต่งงานน้อยกว่า และมีทัศนคติว่าการหย่าร้างเป็นทางออกที่ดีสำหรับการแต่งงานที่ล้มเหลว (อุมพร ตรังคมบัติ, 2563, น. 79) โดยความทนทานทางใจ หมายถึง โครงสร้างทางบุคลิกภาพที่มีความสัมพันธ์ร่วมกันระหว่างการจัดการสิ่งที่ยุ่งยาก สิ่งที่เกิดขึ้นให้เกิดความเครียด และความกดดันต่อเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่สามารถเกิดขึ้นได้โดยทั่วไป (St Clair-Thompson et al., 2015) ซึ่งความทนทานทางใจเริ่มจากการศึกษาในกลุ่มวิทยาศาสตร์การกีฬา ที่ศึกษาความอดทน การควบคุมอารมณ์ มีสติและมีความมั่นคงทางอารมณ์ต่อการเผชิญหน้ากับการแข่งขันที่มีทั้งความเครียด ความกดดัน (Loehr, 1995) ซึ่งนักกีฬาที่มีคุณสมบัติความเข้มแข็งทางจิตใจจะมีโอกาสที่จะประสบความสำเร็จในด้านกีฬา ซึ่งคุณสมบัติความทนทานทางใจเป็นคุณสมบัติพื้นฐานที่สำคัญของการดำรงชีวิตในยุคปัจจุบันที่เยาวชนต้องเผชิญหน้ากับความเครียด และความกดดันไม่แตกต่างกัน เช่น การทดสอบทางวิชาการ ความคาดหวังจากครอบครัว การค้นหาตัวเอง การแข่งขันทางสังคมอันจะนำไปสู่การได้รับการยอมรับสิ่งเหล่านี้ย่อมทำให้เกิดความเครียดและความกดดัน ซึ่งผู้ที่มีระดับความทนทานทางใจที่สูง สามารถจัดการกับปัญหาที่เกิดขึ้น สามารถฟื้นกลับจากมุมมองทางลบได้รวดเร็วกว่า มีความสามารถในการปรับเปลี่ยนมุมมอง วางเป้าหมายใหม่ในชีวิต ไม่วิตกกังวลต่อความผิดพลาดที่เกิดขึ้น (กันตภณ มนัสพล และคณะ, 2562, น. 277) ซึ่งจะเห็นได้ชัดว่าหากเยาวชนได้รับการส่งเสริมให้เกิดความทนทานทางใจ จะส่งผลให้เกิดประโยชน์ทั้งในด้านการดำเนินชีวิตอย่างเข้มแข็ง

มีความสามารถในการวางแผน วางเป้าหมายในชีวิต และมีสติต่อการจัดการกับปัญหาทั้งในด้านการเรียนและการใช้ชีวิตส่วนตัว

จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยเกี่ยวกับองค์ประกอบของความทนทานทางใจ พบว่า มีนักวิชาการหลายท่าน ทั้งในประเทศและต่างประเทศได้พูดถึงองค์ประกอบของความทนทานทางใจ ได้แก่ Loehr (1995) ได้กำหนดองค์ประกอบของคุณลักษณะความทนทานทางใจ โดยแบ่งได้ทั้งหมด 7 ด้าน ได้แก่ ความมั่นใจในตนเอง (Self Confidence), การควบคุมพลังเชิงลบ (Negative Energy Control), การควบคุมสมาธิ (Attention Control), จินตนาการ (Imagery), แรงจูงใจ (Motivation), พลังงานเชิงบวก (Positive Energy) และ การควบคุมทัศนคติ (Attitude Control) Clough, Earle and Sewell (2002) ได้ทำการศึกษาคุณลักษณะความทนทานทางใจของนักกีฬาทั้ง 4 ประการ ได้แก่ ความรับผิดชอบ (Commitment), ความท้าทาย (Challenge), การควบคุม (Control) และความมั่นใจ (Confidence) Fourie and Potgieter (2001) ได้ศึกษาองค์ประกอบที่ช่วยสร้างความเข้มแข็งทางจิตใจจากผู้ฝึกสอนกีฬาและนักกีฬากีฬา สรุปลองค์ประกอบของความทนทานทางใจได้ 12 ข้อ ประกอบด้วย ระดับของแรงจูงใจ (Motivation Level), ความเชี่ยวชาญ (Coping Skills), ระดับความเชื่อมั่น (Confidence Maintenance), ความเชี่ยวชาญในกระบวนการรับรู้ (Cognitive Skill), การฝึกฝน (Discipline and Goal-Directedness), การตั้งเป้าหมายในการแข่งขัน (Competitiveness), สภาพร่างกายที่พร้อมสมบูรณ์และความต้องการในจิตใจ (Possession of Prerequisite Physical and Mental Requirements), การอยู่ร่วมกันเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกัน (Team Unity), ความเชี่ยวชาญในการฝึกซ้อม (Preparation Skills), ความแข็งแกร่งในจิตใจ (Psychological Hardiness), มีความเชื่ออย่างแรงกล้า (Religious Convictions) และ การมีจริยธรรม (Ethics) ประเวศ ตันติพิวัฒนสกุล (2551, น. 3-4) ได้อธิบายถึง องค์ประกอบของความเข้มแข็งทางใจเกิดขึ้นจากปัจจัย 4 ประการ ได้แก่ 1) รู้สึกดีกับตัวเอง (Sense of self) 2) จัดการชีวิตได้ (Sense of control) 3) มีสายสัมพันธ์เกื้อหนุน (Sense of connection) 4) มีจุดหมายในชีวิต (Sense of purpose) จากการศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับองค์ประกอบจะเห็นได้ว่า องค์ประกอบของความทนทานทางจิตใจในนักกีฬามีจำนวนมาก และการศึกษาในเชิงการศึกษาก็มีจำนวนน้อย และในประเทศไทยก็ยังไม่มีการศึกษาองค์ประกอบที่สำคัญของความทนทานทางใจ โดยเฉพาะกับนักเรียนในวัยมัธยมศึกษาตอนต้นที่กำลังเข้าสู่ช่วงของวัยรุ่นที่ต้องเผชิญกับการปรับตัวในหลายมิติ เช่น ปรับตัวทางร่างกายจากเด็กเข้าสู่วัยรุ่น การปรับตัวเรื่องการย้ายสถานศึกษา การปรับตัวเข้ากับเพื่อนใหม่ การปรับตัวต่อการเรียนการสอนที่มีเนื้อหาที่ยากมากขึ้น การที่ได้ทราบองค์ประกอบที่แน่ชัดจะเป็นประโยชน์ต่อการเสริมสร้างความทนทานทางใจให้เกิดขึ้นในกลุ่มนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้นที่อยู่ในวัยของการเปลี่ยนผ่านจากเด็กไปสู่วัยรุ่นที่เข้มแข็งทางใจ สามารถเผชิญหน้ากับความยุ่งยากและปัญหาที่จะต้องรับมือในอนาคตได้

วัตถุประสงค์

เพื่อวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงสำรวจของความทนทานทางใจของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น โรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเชียงใหม่

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยประเภทสำรวจ โดยผู้วิจัยได้ดำเนินการวิเคราะห์องค์ประกอบความทนทานทางใจ ของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น โรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเชียงใหม่ โดยมี ลำดับขั้นตอนดังนี้

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการศึกษาองค์ประกอบ เป็นนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ที่กำลังศึกษาอยู่ในปี การศึกษา 2565 โรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเชียงใหม่ ทั้งหมด 34 แห่ง แบ่งเป็น นักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 จำนวน 6,577 คน มัธยมศึกษาปีที่ 2 จำนวน 6,517 คน มัธยมศึกษาปีที่ 3 จำนวน 6,386 คน รวมทั้งสิ้น 19,480 คน (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเชียงใหม่, 2564)

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาองค์ประกอบของความทนทานทางใจ ด้วยการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงสำรวจ (Exploratory Factor Analysis: EFA) เป็นนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ที่กำลังศึกษาอยู่ในปี การศึกษา 2565 ปีการศึกษา 2565 คน ในโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเชียงใหม่ 8 แห่ง จำนวน 1,292 ที่ได้มาตามขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 ผู้วิจัยกำหนดการแบ่งกลุ่มของโรงเรียนโดยใช้วิธีเลือกตัวอย่างแบบชั้นภูมิ (Stratified Random Sampling) โดยกำหนดให้มี 4 ชั้นภูมิ คือ ใหญ่พิเศษ ใหญ่ กลาง และเล็ก

ขั้นตอนที่ 2 กำหนดสัดส่วนโรงเรียนในแต่ละชั้นภูมิด้วยการใช้เกณฑ์ร้อยละ 20 ในแต่ละชั้น ได้โรงเรียน ขนาดใหญ่พิเศษ 1 แห่ง โรงเรียนขนาดใหญ่ 2 แห่ง โรงเรียนขนาดกลาง 4 แห่ง และ โรงเรียนขนาดเล็ก 1 แห่ง

ขั้นตอนที่ 3 เลือกโรงเรียนตัวอย่าง ด้วยวิธีอย่างสุ่มอย่างง่าย (Sample random sampling) ด้วยวิธีการ จับฉลากโดยสุ่มรายชื่อโรงเรียนในแต่ละชั้น (Stratified Random Sampling) โดยมีขนาดของโรงเรียนเป็นชั้น (Strata)

ขั้นตอนที่ 4 กำหนดจำนวนของนักเรียนที่ตกเป็นกลุ่มตัวอย่างในแต่ละโรงเรียนจากการสุ่มชื่อโรงเรียนใน ชั้นที่ 3 โดยกำหนดสัดส่วนของจำนวนนักเรียนร้อยละ 20 ในแต่ละระดับชั้น การกำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ใน การพัฒนาตัวบ่งชี้ในครั้งนี้ ผู้วิจัยกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างตามแนวคิดของ Tabachnick ที่ได้เสนอแนะว่า กลุ่ม ตัวอย่างที่ดีเยี่ยมสำหรับวิเคราะห์องค์ประกอบควรใช้ 1,000 คนขึ้นไป (Tabachnick and Fidell, 2013)

เครื่องมือวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้เป็นแบบวัดความทนทานทางใจของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น โรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเชียงใหม่ ผู้วิจัยดำเนินการสร้างเครื่องมือการวิจัย โดยมี ขั้นตอนดังนี้

1. ผู้วิจัยศึกษาเอกสาร แนวคิดทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับความทนทานทางใจของนักเรียนระดับ มัธยมศึกษา
2. ผู้วิจัยดำเนินการร่างแบบวัดความทนทานทางใจ มีลักษณะเป็นแบบวัดมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับ คือ มากที่สุด มาก ปานกลาง น้อย น้อยที่สุด จำนวน 22 ข้อ เสนอต่อผู้เชี่ยวชาญทั้งหมด 3 ท่าน เพื่อพิจารณาความตรงเชิงเนื้อหา (IOC: Index of Item Objective Congruence) โดยคัดเลือกข้อคำถามที่มีความสอดคล้องตั้งแต่ .50 ถึง 1.00 (ทรงศักดิ์ ภูสีอ่อน, 2561, น. 50)

3. ผู้วิจัยนำแบบวัดความทนทานทางใจไปทดลองใช้ (Tryout) กับนักเรียนที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่างจำนวน 100 คน เพื่อตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือ โดยดำเนินการตัดข้อคำถามที่มีค่าอำนาจจำแนกน้อยกว่า 0.2 ได้ข้อคำถามที่มีค่าอำนาจจำแนกรายข้ออยู่ระหว่าง 0.405 – 0.737 และวิเคราะห์ค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามด้วยการหาค่าสัมประสิทธิ์อัลฟา (Alpha coefficient) ของครอนบาค (Cronbach) มีความเชื่อมั่นของแบบวัดทั้งฉบับ 0.911
4. ผู้วิจัยดำเนินการคัดเลือกข้อคำถามที่มีผ่านการวิเคราะห์มาจัดพิมพ์ ได้ทั้งหมด 18 ข้อมาจัดพิมพ์เป็นแบบวัดความทนทานทางใจของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น โรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเชียงใหม่ ฉบับสมบูรณ์

การเก็บรวบรวมข้อมูล

1. ผู้วิจัยขอหนังสืออนุญาตเก็บรวบรวมข้อมูลจากคณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ ต่อผู้อำนวยการโรงเรียนที่ตกเป็นกลุ่มตัวอย่าง
2. ผู้วิจัยดำเนินการเก็บข้อมูลโดยการประสานผ่านครูแนะแนวของโรงเรียนที่ตกเป็นกลุ่มตัวอย่าง โดยให้นักเรียนตอบแบบสอบถามผ่านระบบแบบสอบถามออนไลน์ (Google Forms)
3. ผู้วิจัยตรวจสอบจำนวนนักเรียนที่ตอบแบบสอบถามในแต่ละโรงเรียน พร้อมกับตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูล ก่อนนำไปวิเคราะห์ในขั้นตอนต่อไป

การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติ

ผู้วิจัยดำเนินการจัดกระทำข้อมูลและวิเคราะห์ข้อมูล ตามระเบียบวิธีสถิติโดยใช้วิธีวิเคราะห์องค์ประกอบ (Factor Analysis) โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป ซึ่งมีขั้นตอนการวิเคราะห์ข้อมูลดังนี้

1. ผู้วิจัยจัดเตรียมข้อมูลและทำการวิเคราะห์ข้อมูลโดยตรวจสอบข้อตกลงเบื้องต้นของการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงสำรวจ โดยพิจารณาจากค่า KMO โดยมีค่ามากกว่า .05 และค่า สถิติ Bartlett's Test มีค่า sig น้อยกว่านัยสำคัญที่ตั้งไว้ แสดงว่าตัวแปรมีความสัมพันธ์กันเหมาะสมที่จะวิเคราะห์องค์ประกอบต่อไป
2. วิเคราะห์องค์ประกอบเชิงสำรวจด้วยวิธีวิเคราะห์องค์ประกอบหลัก (Principal Component Analysis) และใช้วิธีการหมุนแกนโดยวิธี Varimax ซึ่งใช้เกณฑ์การพิจารณาองค์ประกอบดังนี้ (สมบัติ ท้ายเรือคำ, 2555, น. 137-152)
 - 2.1 การเลือกตัวแปรเข้าองค์ประกอบ ถ้าองค์ประกอบใดหรือข้อคำถามใดหรือตัวแปรไม่ถึง 3 ข้อ จะต้ององค์ประกอบนั้นออก เพราะถือว่าเป็นองค์ประกอบที่ไม่ชัดเจน
 - 2.2 ค่าของตัวแปรสังเกตได้ในแต่ละองค์ประกอบ ในแต่ละตัวบ่งชี้จะต้องมีค่าน้ำหนักองค์ประกอบ (Factor Loading) ต้องไม่ต่ำกว่า 0.30
 - 2.3 องค์ประกอบต้องมีความแปรปรวนมากกว่า 1 ขึ้นไป
3. ผู้วิจัยกำหนดชื่อองค์ประกอบให้สอดคล้องกับข้อคำถามที่รวมกันในองค์ประกอบของความทนทานทางใจของนักเรียน

ผลการวิจัย

1. ก่อนการวิเคราะห์องค์ประกอบ ผู้วิจัยได้ทำการตรวจสอบข้อตกลงเบื้องต้นของความเหมาะสมของข้อมูลก่อนที่จะทำการวิเคราะห์องค์ประกอบของข้อมูลที่ได้มานั้นมีความเหมาะสม โดยใช้ผลการวิเคราะห์ค่าสถิติของไคเซอร์-เมเยอร์-โอลคิน (Kaiser-Meyer-Olkin Measure of Sampling Adequacy: KMO) เป็นการตรวจสอบความเหมาะสมของข้อมูล ควรมีค่ามากกว่า 0.5 ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 แสดงค่า ไคเซอร์-เมเยอร์-โอลคิน (Bartlett's Test of Sphericity)

KMO and Bartlett's Test		
Kaiser-Meyer-Olkin Measure of Sampling Adequacy.		0.935
Bartlett's Test of Sphericity	Approx. Chi-Square	6960.125
	df	153
	Sig.	.000

จากตารางที่ 1 พบว่า ผลการวิเคราะห์ค่าสถิติของไคเซอร์-เมเยอร์-โอลคิน (Kaiser-Meyer-Olkin Measure of Sampling Adequacy: KMO) มีค่าเท่ากับ 0.935 แสดงว่าข้อมูลมีความเหมาะสมมากในการนำไปใช้วิเคราะห์องค์ประกอบ

2. การวิเคราะห์องค์ประกอบหลัก (Principal Component Analysis) หลังหมุนแกนแบบมุมฉาก (Orthogonal Rotation) ด้วยวิธีแวนริแมกซ์ (Varimax Rotation) ดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 แสดงค่าไอเกน ค่าเปอร์เซ็นต์ความแปรปรวน (Eigenvalue of Variance)

Component	Initial Eigen values			Extraction Sums of Squared Loadings			Rotation Sums of Squared Loadings		
	Total	% of Variance	Cumulative %	Total	% of Variance	Cumulative %	Total	% of Variance	Cumulative %
1	6.315	35.085	35.085	6.315	35.085	35.085	3.873	21.517	21.517
2	1.252	6.956	42.041	1.252	6.956	42.041	2.097	11.648	33.165
3	1.051	5.841	47.882	3	1.051	5.841	47.882	3	1.051
4	1.012	5.623	53.505	4	1.012	5.623	53.505	4	1.012
5	0.826	4.589	58.094	5	0.826	4.589	58.094	5	0.826
6	0.783	4.347	62.441	6	0.783	4.347	62.441	6	0.783
7	0.744	4.133	66.574	7	0.744	4.133	66.574	7	0.744
8	0.696	3.865	70.438	8	0.696	3.865	70.438	8	0.696
9	0.686	3.812	74.250	9	0.686	3.812	74.250	9	0.686

Component	Initial Eigen values			Extraction Sums of Squared Loadings			Rotation Sums of Squared Loadings		
	Total	% of Variance	Cumulative %	Total	% of Variance	Cumulative %	Total	% of Variance	Cumulative %
10	0.661	3.674	77.924						
11	0.577	3.203	81.127						
12	0.552	3.064	84.191						
13	0.542	3.012	87.204						
14	0.524	2.909	90.112						
15	0.505	2.804	92.916						
16	0.470	2.612	95.528						
17	0.414	2.300	97.828						
18	0.391	2.172	100.000						

จากตารางที่ 2 พบว่า การสกัดองค์ประกอบของความทนทานทางใจ สามารถสกัดได้ 4 องค์ประกอบ สามารถอธิบายความแปรปรวนของตัวแปรทั้งหมดได้ร้อยละ 53.505

ตารางที่ 3 แสดงค่าการหมุนแกนขององค์ประกอบความทนทานทางใจ (The Rotated Component Matrix of Mental Toughness)

Component				
ข้อป่งชี้	1	2	3	4
9	0.687	0.220	0.025	0.029
13	0.659	0.251	0.105	0.001
18	0.631	0.019	0.132	0.260
4	0.602	0.010	0.168	0.165
14	0.601	0.269	0.198	0.155
19	0.597	0.160	0.291	0.260
10	0.595	0.373	0.217	0.178
15	0.522	0.460	0.138	0.119
7	0.500	-0.029	0.188	0.401
21	0.066	0.737	0.177	0.195
17	0.447	0.561	0.190	-0.094

Component				
ข้อบ่งชี้	1	2	3	4
8	0.240	0.542	0.223	0.044
5	0.096	0.150	0.811	0.039
6	0.257	0.184	0.773	0.122
12	0.263	0.282	0.547	0.184
22	-0.052	0.486	-0.011	0.645
20	0.201	0.094	0.075	0.635
2	0.403	-0.048	0.232	0.578

จากตารางที่ 3 พบว่า จำนวนองค์ประกอบที่ได้จากการสกัดองค์ประกอบหลักภายหลังหมุนแกนแบบอโรทอนอล (Orthogonal) เพื่อให้ได้องค์ประกอบที่เป็นอิสระด้วยวิธีแวนแมกซ์ (Varimax Orthogonal Rotation) ได้ทั้งหมด 4 องค์ประกอบ โดยพิจารณาค่าน้ำหนักองค์ประกอบ 0.3 ขึ้นไป และมีจำนวนตัวบ่งชี้แต่ละองค์ประกอบตั้งแต่ 3 ตัวขึ้นไป โดยแต่ละองค์ประกอบที่มีและตัวบ่งชี้ต่าง ๆ ดังนี้

องค์ประกอบที่ 1 การจัดการอารมณ์ บรรยายได้ด้วยตัวบ่งชี้ 9 ตัวบ่งชี้ ได้แก่ 9, 13, 18, 4, 14, 19, 10, 15 และ 7 มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบตั้งแต่ 0.500 – 0.687 ประกอบด้วยตัวบ่งชี้เรียงตามลำดับน้ำหนักองค์ประกอบมากไปน้อย ได้แก่ 9 เมื่อเผชิญหน้ากับการเรียนที่ทำให้รู้สึกอึดอัดใจ ข้าพเจ้าสามารถผ่อนคลายความกดดันนั้นได้ (0.687) รองลงมาคือ 13 เมื่อข้าพเจ้าพบกับการเรียนที่เคร่งเครียด ข้าพเจ้าสามารถผ่อนคลายความเครียดลงและกลับมาจดจ่อกับการเรียนได้ (0.659) 18 คือ เมื่อเผชิญกับเหตุการณ์ที่ตึงเครียด ข้าพเจ้ารู้สึกไม่กังวลใจและกล้าจัดการกับปัญหาที่เกิดขึ้น (0.631) 4 เมื่อต้องเผชิญหน้ากับสถานการณ์ที่ทำให้รู้สึกกดดัน ข้าพเจ้าสามารถจัดการความรู้สึกกดดันได้ (0.602) 14 ไม่ว่าสถานการณ์ที่เผชิญจะทำให้เกิดความกดดันมากเพียงใด (0.601) 19 ข้าพเจ้ามีความมั่นใจว่าตนเองสามารถจัดการปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นได้ (0.597) 10 เมื่อต้องเผชิญกับปัญหา ข้าพเจ้าสามารถตั้งสติ คิดหาวิธีการแก้ไขจนปัญหานั้นผ่านไป (0.595) 15 เมื่อเกิดอยู่ในสถานการณ์ของความขัดแย้ง ข้าพเจ้าสามารถควบคุมอารมณ์ พร้อมคิดวิธีแก้ปัญหที่เกิดขึ้นได้ (0.522) และ 7 เมื่ออาจารย์เรียกให้ออกมาตอบคำถามหน้าชั้นเรียน ข้าพเจ้าก็สามารถตั้งสติพร้อมกับการตอบคำถามได้ (0.500) และพบว่าองค์ประกอบที่ 1 เป็นหลักความแปรปรวนขององค์ประกอบคิดเป็นร้อยละ 21.517 ของความแปรปรวนทั้งหมด จากตัวบ่งชี้แสดงให้เห็นถึง การควบคุมอารมณ์และการเผชิญหน้าต่อสถานการณ์ จึงตั้งชื่อว่า การจัดการอารมณ์

องค์ประกอบที่ 2 การทบทวนอย่างมีสติ บรรยายได้ด้วยตัวบ่งชี้ 3 ตัวบ่งชี้ ได้แก่ 21, 17 และ 8 มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบตั้งแต่ 0.542-0.737 ประกอบด้วยตัวบ่งชี้เรียงตามลำดับน้ำหนักองค์ประกอบมากไปน้อย ได้แก่ 21 ข้าพเจ้ารับฟังความคิดเห็นของผู้อื่นอย่างเปิดใจ พร้อมทำความเข้าใจในความคิดเห็นที่มีความแตกต่างกัน (0.737) 17 เมื่อต้องพบกับความผิดหวัง ข้าพเจ้าจะพยายามตั้งสติพร้อมทบทวนถึงสิ่งที่เกิดขึ้น (0.561) 8 เมื่อคนในครอบครัวตำหนิ ในเรื่องที่ไม่เป็นความจริง ข้าพเจ้าจะพยายามอธิบายและชี้แจงจนกว่าคนในครอบครัวจะเข้าใจ (0.547) และ พบว่าองค์ประกอบที่ 2 เป็นหลักความแปรปรวนขององค์ประกอบคิดเป็นร้อยละ 11.647 ของความ

แปรปรวนทั้งหมด จากตัวบ่งชี้แสดงให้เห็นถึง การจัดจ่อกับการฟัง การทบทวนในสิ่งที่เกิดขึ้นไปพร้อมกับพยายามทำความเข้าใจกับสถานการณ์ที่เกิดขึ้น จึงตั้งชื่อว่า การทบทวนอย่างมีสติ

องค์ประกอบที่ 3 การตั้งเป้าหมายอย่างชัดเจน บรรยายได้ด้วยตัวบ่งชี้ 3 ตัวบ่งชี้ ได้แก่ 5, 6 และ 12 มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบตั้งแต่ 0.547-0.811 ประกอบด้วยตัวบ่งชี้เรียงตามลำดับน้ำหนักองค์ประกอบมากไปน้อย ได้แก่ 5 แม้ครอบครัวไม่เห็นด้วยกับเป้าหมายในการศึกษาต่อ ข้าพเจ้าก็จะมุ่งมั่นเดินตามเป้าหมายที่วางไว้อย่างแน่วแน่ (0.811) 6 ข้าพเจ้ามีเป้าหมายและมุ่งมั่นที่จะเดินหน้าไปยังเป้าหมายนั้นด้วยความมั่นใจ (0.773) 12 ข้าพเจ้ามีจะวางแผน วางเป้าหมายในการดำเนินชีวิตพร้อมมุ่งมั่นในการเดินตามเป้าหมายที่กำหนดไว้ (0.547) และ พบว่า องค์ประกอบที่ 2 เป็นหลักความแปรปรวนขององค์ประกอบคิดเป็นร้อยละ 11.191 ของความแปรปรวนทั้งหมด จากตัวบ่งชี้แสดงให้เห็นถึงการวางแผนเกี่ยวกับอนาคตอย่างมุ่งมั่น จึงตั้งชื่อว่า การตั้งเป้าหมายอย่างชัดเจน

องค์ประกอบที่ 4 ความเชื่อมั่นในตนเองและการมีสัมพันธภาพที่ดี บรรยายได้ด้วยตัวบ่งชี้ 3 ตัวบ่งชี้ ได้แก่ 22, 20 และ 2 มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบตั้งแต่ 0.578-0.645 ประกอบด้วยตัวบ่งชี้เรียงตามลำดับน้ำหนัก องค์ประกอบมากไปน้อย ได้แก่ 22 ข้าพเจ้ามักยิ้มและทักทายเพื่อนก่อนเสมอ (0.645) 20 เมื่อต้องทำงานกลุ่มร่วมกับเพื่อน ข้าพเจ้าไม่กังวลใจกับความผิดพลาดที่อาจจะเกิดขึ้น (0.635) 2 เมื่อได้รับมอบหมายให้เป็นผู้นำกลุ่ม ข้าพเจ้าก็มั่นใจในตัวเองว่าเป็นผู้นำที่ดีได้ (0.578) และ พบว่าองค์ประกอบที่ 2 เป็นหลักความแปรปรวนของ องค์ประกอบคิดเป็นร้อยละ 9.149 ของความแปรปรวนทั้งหมด จากตัวบ่งชี้แสดงให้เห็นถึงการสร้างสัมพันธภาพที่ดี มีทักษะทางสังคม จึงตั้งชื่อว่า ความเชื่อมั่นในตนเองและการมีสัมพันธภาพที่ดี

อภิปรายผล

จากการวิเคราะห์องค์ประกอบความทนทานทางใจของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น โรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเชียงใหม่ ได้องค์ประกอบที่สำคัญทั้งหมด 4 องค์ประกอบ ซึ่งสามารถนำมาอภิปรายผลได้ดังนี้

องค์ประกอบที่ 1 การจัดการอารมณ์ เป็นองค์ประกอบที่มีความสำคัญอันดับแรก มีค่าการอธิบายความทนทานทางใจได้มากที่สุด โดยตัวบ่งชี้ส่วนใหญ่จะอธิบายถึง การแสดงถึงการควบคุมอารมณ์เมื่อต้องเผชิญหน้ากับสถานการณ์ที่ตึงเครียด กดดัน อีกทั้งสามารถหาแนวทางการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นเฉพาะหน้าได้อย่างเหมาะสมโดยไม่กระทบตัวเองและผู้อื่น เพราะถ้าหากเป็นเพียงการควบคุมอารมณ์แต่ไม่สามารถหาแนวทางการแก้ไขได้ ก็จะทำให้ปัญหานั้นวนกลับมาก่อให้เกิดอารมณ์ทางลบซ้ำ ๆ ซึ่งสนับสนุนกับแนวคิดของความทนทานทางใจ เป็นโครงสร้างทางบุคลิกภาพที่มีความสัมพันธ์กับวิธีการจัดการกับสิ่งที่ก่อให้เกิด ความกดดัน เช่น ความท้าทาย สถานการณ์หรือสิ่งที่กระตุ้นให้เกิดความเครียดที่เกิดขึ้นได้โดยทั่วไป (St Clair-Thompson et al., 2015) ซึ่งการมีจิตใจที่จัดจ่อเตรียมพร้อมที่จะเผชิญหน้ากับสถานการณ์ตรงหน้าได้ มีความมั่นใจ อารมณ์มั่นคง อดทน (Hoover, 2006) อีกทั้งยังสอดคล้องกับแนวคิดความเข้มแข็งในการมองโลกของ แอรอน แอนโทนอฟสกี (Aaron Antonovsky) ได้ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างความเครียด การเผชิญปัญหา และภาวะสุขภาพของบุคคล พบว่าความเข้มแข็งในการมองโลก มีบทบาทสำคัญช่วยให้บุคคล สามารถเผชิญกับปัญหาหรือภาวะความเครียดที่เกิดขึ้นในชีวิต มองเหตุการณ์หรือสถานการณ์ที่เกิดขึ้นในชีวิตด้วยความเข้าใจ สามารถจัดการกับเหตุการณ์ที่ทำให้เกิดความเครียดที่เกิดขึ้นได้อย่างเหมาะสม ซึ่งความเข้มแข็งในการมองโลก บุคคลจะมีความเข้าใจในตนเองและสิ่งที่เกิดขึ้น เชื่อว่าสามารถจัดการกับสิ่งที่เกิดขึ้นได้ รวมทั้งเห็นคุณค่าและความหมายของตนเอง (ชยพล มั่นจิต, 2563)

องค์ประกอบที่ 2 การทบทวนอย่างมีสติ เป็นองค์ประกอบที่มีความสำคัญอันดับ 2 โดยตัวบ่งชี้ส่วนใหญ่จะอธิบายถึง การตั้งสติเมื่อเกิดเหตุการณ์หรือสถานการณ์ทางลบ พร้อมทั้งทบทวนพยายามทำความเข้าใจกับสิ่งที่เกิดขึ้น การไม่ด่วนตัดสิน การรู้เท่าทันตนเองและการค่อย ๆ มองดูสถานการณ์อย่างรอบคอบเป็นเหตุเป็นผลก่อนจะนำไปสู่การแก้ไขปัญหา ซึ่งการทบทวนอย่างมีสติเป็นสิ่งสำคัญที่จะทำให้นักเรียนเกิดความรอบคอบในการจัดการกับปัญหาที่เกิดขึ้นได้อย่างเหมาะสมและเกิดเป็นประสบการณ์ที่มีคุณค่าที่จะนำไปสู่การแก้ไขปัญหาที่ยั่งยืนมากขึ้นต่อไปในอนาคต สอดคล้องกับแนวคิดที่กล่าวถึงการควบคุม (Control) การควบคุมเป็นแนวคิดสำคัญในการจัดการความเครียด จากการศึกษาพบว่าปริมาณของงานที่ถูกมอบหมายให้ทำไม่ได้เป็นเรื่องสำคัญเท่าความสามารถในการควบคุมและจัดการงานเหล่านั้นได้ ถ้าสามารถควบคุมและจัดการได้ก็จะมีผลเครียดต่ำ แต่ถ้าควบคุมหรือจัดการงานได้น้อยก็ทำให้เกิดความเครียดสูงขึ้น ซึ่งการควบคุมและจัดการมีความสำคัญต่อการเรียนและการทำงาน ซึ่งการควบคุม แบ่งออกเป็น 2 ประเภทที่มีความแตกต่างกันแต่มีความเกี่ยวข้องกัน คือ การควบคุมชีวิตและการควบคุมอารมณ์ (Strycharczyk and Clough, 2018) โดยการจะควบคุมอารมณ์ได้ดีต้องอาศัยการรู้ตัว หรือที่เรียกว่า สติ (mindfulness) ที่เป็นคุณลักษณะของบุคคลที่จะสามารถมุ่งใส่ใจต่อปรากฏการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นอยู่ในปัจจุบันขณะ โดยส่งผ่านจากขณะหนึ่งสู่อีกขณะหนึ่งในลักษณะที่ต่อเนื่องกัน โดยที่บุคคลยอมรับและเปิดรับต่อประสบการณ์โดยไม่ประเมิน วิเคราะห์ และตัดสิน ซึ่งเป็นการยอมรับต่อประสบการณ์หรือปรากฏการณ์นั้น ๆ อย่างสมบูรณ์ (คณะจิตวิทยา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2561) ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ภูว แสงวัฒน์ (2559) ที่ศึกษาเรื่องการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างสติ การกำกับอารมณ์แบบปรับเปลี่ยนความคิดการกำกับอารมณ์แบบเก็บกด และสุขภาวะทางจิต ผลการศึกษาพบว่า สติ และการจัดการอารมณ์มีส่วนเกี่ยวข้องกับสุขภาวะทางจิต เนื่องจากความสามารถที่จะเข้าใจต่อการรับรู้ กระบวนการทางความคิดและอารมณ์ของตนโดยที่ไม่นำเอาประสบการณ์ส่วนตัวมาตัดสิน ในขณะที่เดียวกันการเลือกใช้การกำกับอารมณ์ที่เหมาะสมก็มีส่วนช่วยส่งเสริมต่อสุขภาวะทางจิต

องค์ประกอบที่ 3 การตั้งเป้าหมายอย่างชัดเจน เป็นองค์ประกอบที่มีความสำคัญอันดับ 3 ของความทนทานทางใจ โดยตัวบ่งชี้ส่วนใหญ่จะอธิบายถึง การวางแผน การตั้งเป้าหมายในอนาคตอย่างชัดเจน มีแนวทางในการดำเนินการเพื่อไปให้ถึงเป้าหมาย แม้จะมีอุปสรรคก็ยังคงยึดมั่นในเป้าหมายของตนเอง และมีความมุ่งมั่น ตั้งใจในการเดินตามแผนเพื่อไปสู่เป้าหมายด้วยความมั่นใจ ซึ่งการวางแผนและมีเป้าหมายที่ชัดเจน จะทำให้นักเรียนเกิดความแรงจูงใจในการเรียน มีความอดทน มีพลังใจในการฝ่าฟันไปให้ถึงจุดหมาย ซึ่งสอดคล้องกับทฤษฎีการตั้งเป้าหมายของเอ็ดวิน ล็อก (Edwin Locke) และ แกรี ลาธัม (Gary Latham) ใน ค.ศ.1968 (Edwin Locke and Gary Latham, 1968 อ้างถึงใน จิราภรณ์ ตั้งกิตติภรณ์, 2557, น. 159) ได้อธิบายว่า การปฏิบัติงานของบุคคลถูกจูงใจด้วยการตั้งเป้าหมายที่ชัดเจน (Clear Goals) และการให้ข้อมูลย้อนกลับที่เหมาะสม (Appropriate Feedback) การตั้งเป้าหมายและการรับรู้ผลการปฏิบัติงานเป็นกระบวนการการรู้การคิดที่มีอิทธิพลต่อการกระตุ้นเร้าให้บุคคลเกิดความพยายามในการทำสิ่งใดสิ่งหนึ่งให้สำเร็จ โดยสรุปผลหลักการตั้งเป้าหมายไว้ 4 ข้อ ดังนี้ 1. เป้าหมายต้องชัดเจนและเฉพาะ (Clarity) การตั้งเป้าหมายที่ชัดเจนเฉพาะ เจาะจงจะนำไปสู่ผลการปฏิบัติงานที่ดีกว่าการตั้งเป้าหมายที่คลุมเครือไม่เจาะจง 2. ความท้าทาย (Challenge) เป้าหมายควรมีความท้าทายอย่างมีเหตุผลและปฏิบัติได้จริง 3. พันธะผูกพัน (Commitment) การมีส่วนร่วมในการคิดและตั้งเป้าหมายจะทำให้ผู้ปฏิบัติงานยอมรับเป้าหมายและมีพันธะผูกพันที่จะทำงานให้สำเร็จ 4. การให้ข้อมูลย้อนกลับ (Feedback) จะทำให้ผลการปฏิบัติงานดีกว่าการไม่ทราบข้อมูลของผลการปฏิบัติงาน และ 5. ความซับซ้อน (Complexity) หากเป้าหมายมีความซับซ้อน ควรกำหนดเวลาที่เหมาะสมแก่ผู้ปฏิบัติงาน เพื่อให้ผู้ปฏิบัติงานได้เรียนรู้งานและปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล

องค์ประกอบที่ 4 ความเชื่อมั่นในตนเองและการมีสัมพันธภาพที่ดี เป็นองค์ประกอบที่มีความสำคัญอันดับ 4 ของความทนทานทางใจ โดยตัวบ่งชี้ส่วนใหญ่จะอธิบายถึง การสร้างสัมพันธภาพที่ดี มีความเป็นมิตร การยอมรับซึ่งกันและกันในกลุ่มสังคม สามารถแสดงความเป็นผู้นำและผู้ตามได้เหมาะสมกับสถานการณ์และโอกาส ซึ่งการมีสัมพันธภาพที่ดีทำให้เกิดพลังใจในการเผชิญกับสถานการณ์ที่ยากลำบาก อีกทั้งการสร้างสัมพันธภาพที่ดีจะก่อให้เกิดการสร้างเครือข่ายที่ดีที่เป็นแหล่งสนับสนุนให้มีพลังใจเพิ่มขึ้นอีกด้วย สอดคล้องกับทักษะในการสร้างสัมพันธภาพมีเพื่อให้เกิดความมั่นคงต้องเปิดเผยตนเอง และไว้วางใจซึ่งกันประกอบด้วย การถาม การฟัง การทวนเนื้อหาและการสะท้อนความรู้สึกเป็นไปอย่างเหมาะสมพร้อมกับเปิดเผยตนเอง (Self-disclosure) ช่วยให้ผู้อื่นรู้ถึงความรู้สึกและเข้าใจปฏิกิริยาที่บ่งบอกถึงความพอใจ ไม่พอใจ มีการสร้างความสนใจในสิ่งเดียวกัน รู้จักระบายความเครียดเมื่อมีทุกข์ และพร้อมที่จะเป็นกำลังใจให้กันและกันพร้อมกับสร้างความอบอุ่นด้วยการไว้วางใจซึ่งกันและกัน (ชุดิมา ปัญญาพินิจนุญ และเทียนทอง ทาระบุตร, 2561, น. 238)

สรุป

การวิเคราะห์องค์ประกอบความทนทานทางใจของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น โรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเชียงใหม่ มีองค์ประกอบทั้งหมด 4 องค์ประกอบ 1) การจัดการอารมณ์ 2) การทบทวนอย่างมีสติ 3) การตั้งเป้าหมายอย่างชัดเจน และ 4) ความเชื่อมั่นในตนเองและการมีสัมพันธภาพที่ดี จากผลการศึกษาสามารถนำไปใช้ประโยชน์และต่อยอดเพื่อการวิจัยในอนาคตได้ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1.1 ผู้บริหารในกลุ่มโรงเรียนในระดับมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเชียงใหม่ ควรมีนโยบายให้นำแบบวัดความทนทานทางใจไปใช้ในงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน เพื่อให้ครูที่ปรึกษาได้ข้อมูลเพิ่มเติมเกี่ยวกับการคัดกรองนักเรียน อันจะนำไปสู่งานส่งเสริม ป้องกัน และแก้ไขต่อไป

1.2 ครูที่ปรึกษา ครูแนะแนวที่รับผิดชอบดูแลนักเรียนในระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น สามารถนำองค์ประกอบของความทนทานทางใจไปออกแบบกิจกรรมโฮมรูม หรือ กิจกรรมแนะแนวให้สอดคล้องกับบริบทของนักเรียนในโรงเรียน เพื่อเสริมสร้างให้นักเรียนเกิดความทนทานทางใจเพิ่มมากขึ้น

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรศึกษาถึงรูปแบบการเสริมสร้างความทนทานทางใจ เพื่อจะได้นำรูปแบบไปปรับใช้ในการเสริมสร้างความทนทานทางใจที่สามารถนำไปใช้ได้จริงทั้งในบริบทของสถานศึกษาและสถานบันครอบครัว

2.2 ควรขยายการศึกษาความทนทานทางใจของนักเรียนในระดับชั้นประถมศึกษา และ มัธยมศึกษาตอนปลาย เพื่อให้ได้ข้อมูลที่จะนำไปสู่การพัฒนาความทนทานทางใจให้เกิดขึ้นเพื่อให้นักเรียนจะได้เกิดความร่วมมือในการรับมือกับปัญหาที่เพิ่มมากขึ้นตามระดับชั้นที่สูงขึ้น

องค์ความรู้ใหม่และผลที่เกิดต่อสังคม ชุมชน ท้องถิ่น

ความทนทานทางใจของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น โรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเชียงใหม่ มีทั้งหมด 4 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) การจัดการอารมณ์ 2) การทบทวนอย่างมีสติ 3) การตั้งเป้าหมายอย่างชัดเจน และ 4) ความเชื่อมั่นในตนเองและการมีสัมพันธภาพที่ดี ซึ่งการทราบองค์ประกอบที่แน่ชัดจะเป็น

ประโยชน์ต่อโรงเรียนในการกำหนดนโยบายการส่งเสริมให้นักเรียนเกิดความทนทานทางใจ โดยอาศัยความร่วมมือทั้งครูที่ปรึกษา ครูผู้สอน ครูแนะแนว และ ผู้ปกครองกันระหว่างครู

กิตติกรรมประกาศ

ผู้วิจัยขอขอบพระคุณ ดร.วิชชุดา สุวรรณฟู, ดร.ธนพจน์ โพสม์คร และ ดร.ลักขณา สกุลทอง ผู้ทรงคุณวุฒิในการตรวจเครื่องมือแบบวัดความทนทานทางใจ ขอขอบคุณผู้อำนวยการโรงเรียน และคุณครูแนะแนว ของโรงเรียนที่เป็นกลุ่มตัวอย่างในงานวิจัยที่อนุญาตให้เก็บข้อมูล และขอบคุณนักเรียนที่ให้ความร่วมมือในการตอบแบบวัดความทนทานทางใจเป็นอย่างดี ทำให้สามารถนำข้อมูลมาวิเคราะห์ผลที่เป็นประโยชน์ในครั้งนี้

เอกสารอ้างอิง

- กันตภณ มนัสพล, วรากร ทรัพย์วิระปรกรณ์ และสุรินทร์ สุทธิธาทิพย์. (2562). ผลของการปรึกษากลุ่มตามทฤษฎีพฤติกรรมทางปัญญาต่อความทนทานทางจิตใจของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย. *วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์*, 10(1), 274-295.
- คณะจิตวิทยา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. (2561). *Mindfulness – สติ*. <https://www.psy.chula.ac.th/th/feature-articles/mindfulness>.
- จิราภรณ์ ตั้งกิตติภรณ์. (2557). *จิตวิทยาทั่วไป* (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ชยพล มั่นจิต. (2563). ความสัมพันธ์ของความเข้มแข็งในการมองโลก. *วารสารพุทธจิตวิทยา*, 5(2), 18-24.
- ชุดิมา ปัญญาพิณินกุล และเทียนทอง ทาระบุตร. (2561). ความสุขกับการสร้างสัมพันธ์ภาพ. *วารสารเกษมบัณฑิต*, 19(1), 236-247.
- ภูว แสงวันฉ. (2559). *การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างสติ การกำกับอารมณ์แบบปรับเปลี่ยนความคิด การกำกับอารมณ์แบบเก็บกด และสุขภาวะทางจิต*. (วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต). จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, จิตวิทยา, สาขาจิตวิทยา.
- ทิวา ณ นคร. (2560). *ถอดบทเรียนบ้านกาญจนา ฯ อาชญากรเด็กคือผลลัพธ์ของสังคม*. <https://www.hfocus.org/content/2017/01/13372>.
- ทรงศักดิ์ ภูสีอ่อน. (2561). *การประยุกต์ใช้SPSSวิเคราะห์ข้อมูลงานวิจัย* (พิมพ์ครั้งที่ 8). มหาสารคาม: ตักสิลาการพิมพ์. ปตท. (ม.ป.ป.). 70 *พลังความดีที่พอให้*. <https://pubhtml5.com/mwfp/nytc/basic/>.
- ประเวช ตันติพิวัฒนสกุล. (2551). *คู่มือจัดกิจกรรมการสร้างเสริมความเข้มแข็งทางใจสำหรับบุคลากรสาธารณสุข* (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.
- ภริน ธนะโชติภณ และเพ็ญณี แนนรท. (2564). สาเหตุการออกกลางคันของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นในเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 25 จังหวัดขอนแก่น. *Journal of Modern Learning Development*, 6(3), 58-68.
- สมบัติ ท้ายเรือคำ. (2555). *สถิติขั้นสูงสำหรับการวิจัยทางการศึกษา* (พิมพ์ครั้งที่ 2). มหาสารคาม: มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

- สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเชียงใหม่. (2564). *สารสนเทศทางการศึกษาปีการศึกษา 2564*.
<https://shorturl.asia/WdZ6p>.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2565). *แผนพัฒนาการศึกษาขั้นพื้นฐาน (พ.ศ.2566-2570) ของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน*. <https://shorturl.asia/5djYO>.
- อุมาพร ตรังคสมบัติ. (2563). *จิตบำบัดและการให้คำปรึกษาครอบครัว* (พิมพ์ครั้งที่ 8). กรุงเทพฯ: ศูนย์วิจัยและพัฒนาครอบครัว: ศูนย์การพิมพ์.
- Clough, P. J., Earle, K., & Sewell, D. (2002). *Mental toughness: The concept and its measurement*. London: Thomson.
- Fourie, S., & Potgieter, J. R. (2001). The nature of mental toughness in sport. *South African Journal for Research in Sport, Physical Education and Recreation*, 23(2), 63-72.
- Hoover, A. J. (2006). *A study of student-athletes' and coaches' views on mental toughness*. (The Degree Master of Arts in the Graduate School of Marietta College). Marietta College.
- Loehr, J. E. (1995). *The new mental toughness training for sports*. New York,
- Strycharczyk, D., & Clough, P. (Eds.). (2018). *Developing mental toughness in young people: Approaches to achievement, well-being, employability, and positive behavior*. Routledge.
- St Clair-Thompson, H., Bugler, M., Robinson, J., Clough, P., McGeown, S. P., & Perry, J. (2015). Mental toughness in education: Exploring relationships with attainment, attendance, behaviour and peer relationships. *Educational Psychology*, 35(7), 886-907.
- Tabachnick, G. & Fidell, S. (2013). *Using Multivariate Statistics*. United States of America. Allyn; & Bacon.

การนิเทศภายในของผู้บริหารสถานศึกษา
สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 2
The Internal Supervision of School Administrators
of Bangkok Secondary Educational Service Area Office 2

จีญาพัชญ์ แก้มทอง¹ และกัลยมน อินทุสุต²

Jeeyaphat Kamthong¹ and Kanyamon Indusuta²

^{1*} สาขาวิชาการบริหารการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง

² สาขาวิชาการบริหารการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง

^{1*} Education Administration, Faculty of Education, Ramkhamhaeng University

² Education Administration, Faculty of Education, Ramkhamhaeng University

*Corresponding author E-mail: 6514470068@rumail.ru.ac.th

Received: March 8, 2024; Revised: September 11, 2024; Accepted: October 10, 2024

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงสำรวจมีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) เพื่อศึกษาการนิเทศภายในของผู้บริหารสถานศึกษาตามความคิดเห็นของครูสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา กรุงเทพมหานคร เขต 2 2) เพื่อเปรียบเทียบการนิเทศภายในของผู้บริหารสถานศึกษาตาม ความคิดเห็นของครูสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา กรุงเทพมหานคร เขต 2 โดยจำแนกตามวุฒิการศึกษา อายุ และวิทยฐานะ กลุ่มตัวอย่าง คือ ครูในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 2 ปีการศึกษา พ.ศ. 2566 จำนวน 357 คน โดยการกำหนดกลุ่มตัวอย่างจากการเปิดตารางเทียบหากกลุ่มตัวอย่างของ Cohen และทำการสุ่มตัวอย่างแบบแบ่งชั้นภูมิ เครื่องมือที่ใช้ในการ วิจัยเป็นแบบสอบถามมาตราส่วนประมาณค่า จำนวน 50 ข้อ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ คือ ความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การทดสอบค่าที การวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว และเปรียบเทียบ ความแตกต่างของค่าเฉลี่ยรายคู่โดยวิธีของ Scheffe

ผลการวิจัยพบว่า

1. การนิเทศภายในของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา กรุงเทพมหานคร เขต 2 โดยภาพรวมและรายด้านอยู่ในระดับมาก

2. ผลการเปรียบเทียบการนิเทศภายในของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 2 ตามความคิดเห็นของครู พบว่า

2.1 ครูที่มีวุฒิการศึกษาที่ต่างกันมีความคิดเห็นการนิเทศภายในของผู้บริหารสถานศึกษา ต่างกัน โดยรวมและรายด้าน แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และเมื่อเปรียบเทียบรายคู่ พบว่าโดยภาพรวมและรายด้าน แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ยกเว้นด้านการให้ความช่วยเหลือครูโดยตรง และด้านการเสริมสร้างประสบการณ์ทางวิชาชีพ ไม่พบความแตกต่าง

2.2 ครูที่มีอายุ และวิทยฐานะที่ต่างกันมีความคิดเห็นการนิเทศภายในของผู้บริหารสถานศึกษา ต่างกันโดยรวมและรายด้าน แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และเมื่อเปรียบเทียบรายคู่ พบว่าครูที่

มีอายุ 30-40 ปี มีความคิดเห็นต่อการนิเทศภายในของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา มัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 2 ในภาพรวมมากกว่าครูที่มีอายุน้อยกว่า 30 ปี และครูที่มีอายุมากกว่า 40 ปีขึ้นไป และครูที่มีวิทยฐานะชำนาญการมีความคิดเห็นต่อการนิเทศภายในของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา มัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 2 ในภาพรวมมากกว่าครูที่ไม่มีวิทยฐานะและครูชำนาญการขึ้นไป

คำสำคัญ: นิเทศภายใน, ผู้บริหารสถานศึกษา, สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 2

Abstract

This research is a survey research with the objective of studying and comparing the internal supervision of school administrators under the Bangkok Secondary Educational Service Area Office 2, classified by educational qualifications and age. and academic status. The sample group was teachers in educational institutions. Under the jurisdiction of the Bangkok Secondary Educational Service Area Office, Area 2, academic year 2023, numbering 357 people, the sample was determined by opening the Cohen's Sampling Table and using stratified sampling. Tools used in The research was a rating scale questionnaire with 50 items, with a consistency value of 1.00 and a confidence value of 1.00. By finding Cronbach's alpha coefficient equal to 0.97. Statistics used in the analysis are frequency, percentage, mean, standard deviation. T-test (t-test), one-way analysis of variance (One-way ANOVA) and comparison Differences in pairwise means by (Scheffe's post hoc comparison method)

The results of the research appear as follows: 1) The internal supervision of educational institution administrators under the Bangkok Secondary Educational Service Area Office, Area 2, overall and in each aspect, is at a high level. 2) The results of comparing the internal supervision of the Administering educational institutions under the Bangkok Secondary Educational Service Area Office, Area 2, classified according to educational qualifications, found that teachers in educational institutions Under the jurisdiction of the Bangkok Secondary Educational Service Area Office, Area 2, those with different educational degrees have different opinions on the internal supervision of school administrators. Statistically significant at the .05 level.

Keywords: Internal supervision, Supervision Administrators, The Bangkok primary educational service area, Region 2

บทนำ

ยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี (พ.ศ. 2561-2580) เป็นยุทธศาสตร์ชาติฉบับแรกของประเทศไทย ตาม รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ซึ่งจะต้องนำไปสู่การ ปฏิบัติเพื่อให้ประเทศไทยบรรลุวิสัยทัศน์ “ประเทศไทยมี ความมั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน เป็นประเทศพัฒนาแล้ว ด้วยการพัฒนาตามหลักปรัชญาของ เศรษฐกิจพอเพียง ” ภายในช่วงเวลา

ดังกล่าว การพัฒนาประเทศในช่วงระยะเวลาของยุทธศาสตร์ชาติ จะมุ่งเน้นการ สร้างสมดุลระหว่าง การพัฒนา ความมั่นคง เศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม โดยการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนใน รูปแบบ “ประชารัฐ” โดยประกอบด้วย 6 ยุทธศาสตร์ ได้แก่ ยุทธศาสตร์ชาติด้านความมั่นคง ยุทธศาสตร์ชาติ ด้านการ สร้างความสามารถ ในการแข่งขัน ยุทธศาสตร์ชาติด้านการ พัฒนาและเสริมสร้างศักยภาพ ทรัพยากรมนุษย์ ยุทธศาสตร์ชาติด้านการ สร้างโอกาสและความเสมอภาคทาง สังคม ยุทธศาสตร์ชาติที่เกี่ยวข้องโดยตรงกับการศึกษา คือ ยุทธศาสตร์ชาติด้าน การพัฒนาและเสริมสร้างศักยภาพ ทรัพยากรมนุษย์ มีเป้าหมาย การพัฒนาที่สำคัญเพื่อพัฒนาคนในทุกมิติและใน ทุกช่วงวัย ให้เป็นคนดี เก่ง และมีคุณภาพ และแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 11 หัวใจสำคัญของการขับเคลื่อนพัฒนาประเทศเข้าสู่ความสมดุลและยั่งยืน จะต้องให้ความสำคัญกับการเสริมสร้างทุนของประเทศที่มี อยู่ให้เข้มแข็ง และมีพลังเพียงพอในการขับเคลื่อนกระบวนการพัฒนาประเทศ โดยเฉพาะการพัฒนาคนหรือทุน มนุษย์ให้เข้มแข็ง ให้มีความพร้อมรับการเปลี่ยนแปลงของโลกในยุคศตวรรษที่ 21 และการเสริมสร้างปัจจัยแวดล้อม ที่เอื้อต่อการพัฒนา คุณภาพของคน ทั้งในเชิงสถาบัน ระบบโครงสร้างของสังคมให้เข้มแข็ง สามารถเป็นภูมิคุ้มกันต่อ การเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ที่จะเกิดขึ้นในอนาคต (กระทรวงศึกษาธิการ, 2554, น. 1) สอดคล้องกับพระราชบัญญัติ การศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 (สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ, 2545) แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 และ (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2553 ได้กำหนดเป้าหมายว่าการศึกษาในมาตรา 6 ไว้ว่า การจัดการศึกษาต้อง เป็นไปเพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็น มนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้ และ คุณธรรม มีจริยธรรมและ วัฒนธรรมในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข และในมาตรา 8(3) กำหนดให้มีมีการกำหนด มาตรฐานการศึกษา และ จัดระบบประกันคุณภาพการศึกษาทุกระดับและประเภทการศึกษา ดังนั้นสำนักงาน คณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานจึงได้มีนโยบายการพัฒนาคุณภาพการศึกษาให้ดีขึ้นอย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง ด้วยระบบนิเทศการศึกษาซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของการประกันคุณภาพการศึกษาและเป็นกระบวนการทำงานและร่วมมือ กันระหว่างผู้นิเทศกับผู้รับการนิเทศเพื่อประสิทธิภาพสูงสุดของผู้เรียน

การนิเทศภายในโรงเรียน เป็นกระบวนการเชิงบริหารจัดการทางวิชาการด้านการการศึกษา เพื่อช่วย เสริมสร้างประสิทธิภาพการจัดการศึกษาและการเรียนรู้ให้บังเกิดขึ้นภายในโรงเรียนหรือสถาบันการศึกษาแต่ละแห่ง การนิเทศภายในโรงเรียนจะเป็นฐานสำคัญเชิงบริหารที่เกิดจากความร่วมมือยึดหลักความเสมอภาคและความเป็น ประชานิยมของบุคลากรในโรงเรียน โดยมีข้อปฏิบัติหรือข้อตกลง ร่วมกันที่จะร่วมจัดการเรียนการสอนให้บรรลุ ตามนโยบายการจัดการศึกษาและหลักสูตรที่กำหนดไว้ การนิเทศจึงเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับหน่วยงานทุกระดับ โดยเฉพาะการจัดการศึกษา ดังที่ ดวงใจ ศรีไชย (2560, น. 2) ได้กล่าวไว้ว่า การนิเทศเปรียบเสมือนกระจกที่คอย ส่องให้เห็นภาพการสอนของครูและเป็นกระบวนการที่เสริมสร้างการสอนของครูให้มีประสิทธิภาพ เพื่อเป็นข้อมูลใน การวางแผนพัฒนา การศึกษา การสร้างสื่อและนวัตกรรมการเรียนรู้ให้เหมาะสมในการจัดการเรียนรู้ให้กับผู้เรียนได้ ถูกต้องตามจุดหมายของหลักสูตรสถานศึกษา โดยเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ และยังเป็นการสร้างความตระหนักให้กับครู ถึงปัญหาที่เกี่ยวกับการจัดประสบการณ์เรียนรู้ให้สามารถแก้ปัญหาได้ และสร้างขวัญกำลังใจให้กับครูผู้สอนอีกด้วย ซึ่งผู้บริหารสถานศึกษาเป็นผู้ที่มีบทบาทสำคัญในการขับเคลื่อนกระบวนการนิเทศภายใน สอดคล้องกับ กลิคแมน (Glickman, 2007, p. 299-300) ได้กล่าวถึงจุดเน้นของผู้บริหารสถานศึกษากับการนิเทศภายในว่าองค์ประกอบ ทางการศึกษาที่ทำให้การสอนของครูมีคุณภาพและประสิทธิภาพสูงขึ้น ได้แก่ การให้ความช่วยเหลือแก่ครูโดยตรงให้ มีการปรับปรุงการสอนด้วยตัวครูเองอย่างสม่ำเสมอ การพัฒนาทักษะการทำงานกลุ่ม การเสริมสร้างประสบการณ์ ทางวิชาชีพ การพัฒนาหลักสูตร และการวิจัยเชิงปฏิบัติการในชั้นเรียนของครู ทำให้นักเรียนซึ่งเป็นเป้าหมายหลัก ของการเรียนการสอนได้รับผลประโยชน์จากการสอนของครู ดังนั้นผู้บริหารสถานศึกษา จึงต้องศึกษาหาความรู้และ

ติดตามความเคลื่อนไหวด้านการนิเทศภายในอยู่เสมอและนำไปประยุกต์ใช้ในการบริหารสถานศึกษา เพื่อพัฒนาคุณภาพของผู้เรียน (กฤษฎา มั่นส, 2556)

ซึ่งสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 2 ได้กำหนดทิศทางการบริหารจัดการการศึกษาเพื่อขับเคลื่อนการดำเนินงานตามนโยบายของรัฐบาล กระทรวงศึกษาธิการ และสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานที่มีทิศทางการจัดการศึกษา โดยกำหนดแนวทางด้านการพัฒนาผู้เรียน คือ เพื่อให้ผู้เรียนได้รับการพัฒนาเต็มตามศักยภาพ ซึ่งมีตัวชี้วัดความสำเร็จ คือ ร้อยละของผู้เรียนที่มีคะแนนผลการทดสอบทางการศึกษาระดับชาตินี้ขั้นพื้นฐาน (O-Net) มากกว่าร้อยละ 50 ในแต่ละวิชาเพิ่มขึ้นจากปีการศึกษาที่ผ่านมา แต่พบว่า มีโรงเรียนจำนวนมากในสังกัดที่ประสบปัญหาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนตกต่ำ ซึ่งพิจารณาได้จากผลคะแนนการทดสอบทางการศึกษาระดับชาตินี้ขั้นพื้นฐาน (O-NET) ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 และชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 ประจำปีการศึกษา 2562-2563 พบว่า ค่าพัฒนาผลการทดสอบระดับชาตินี้ขั้นพื้นฐาน (O-NET) ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ปีการศึกษา 2562 และปีการศึกษา 2563 กลุ่มวิชาที่มีค่าพัฒนาเป็นลบในระดับประเทศ ได้แก่ ภาษาไทย คณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ และค่าพัฒนาผลการทดสอบระดับชาตินี้ขั้นพื้นฐาน (O-NET) ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 ปีการศึกษา 2562 และปีการศึกษา 2563 กลุ่มวิชาที่มีค่าพัฒนาเป็นลบในระดับเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 2 ได้แก่ สังคม ศาสนา และวัฒนธรรม (กระทรวงศึกษาธิการ, 2565, น. 7) สะท้อนให้เห็นถึงการนิเทศภายในสถานศึกษาที่ส่งผลประสิทธิภาพการสอนของครู ซึ่งสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 2 เป็นสถานศึกษาที่มีคุณภาพในเมืองหลวง ผู้บริหารสถานศึกษาต้องปฏิบัติหน้าที่อย่างมีประสิทธิภาพและมีความเข้มแข็งในการบริหารจัดการในสถานศึกษา (กระทรวงศึกษาธิการ, 2565, น. 13) จากเหตุผล ความสำคัญและปัญหาของการนิเทศภายในดังกล่าว ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาสภาพและปัญหาของกระบวนการนิเทศภายในของผู้บริหารสถานศึกษาโรงเรียนมัธยมศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 2 เพื่อนำผลการศึกษามาเป็นแนวทางในการพัฒนาคุณภาพการศึกษาในสถานศึกษา พัฒนา กระบวนการนิเทศภายในสถานศึกษาให้เป็นส่วนสำคัญในการขับเคลื่อนการจัดการศึกษา ผู้บริหารสถานศึกษาได้ตระหนักถึงความสำคัญในการปรับปรุงวิธีการนิเทศภายในสถานศึกษา พัฒนาคุณภาพการจัดการศึกษาสู่เป้าหมายของหลักสูตร สถานศึกษาตามแนวพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ ซึ่งช่วยให้ผู้เรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาการนิเทศภายในของผู้บริหารสถานศึกษาตามความคิดเห็นของครูสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 2
2. เพื่อเปรียบเทียบการนิเทศภายในของผู้บริหารสถานศึกษาตามความคิดเห็นของครูสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 2 จำแนกตามวุฒิการศึกษา อายุ และวิทยฐานะ

วิธีดำเนินการวิจัย

1. ขอบเขตด้านประชากรและกลุ่มตัวอย่าง การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตประชากรและกลุ่มตัวอย่างได้ดังนี้ ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ ครูในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 2 ในปี พ.ศ. 2566 จำนวน 6,036 คน และ กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ ครูในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 2 จำนวน 357 คน โดยใช้การ

กำหนดกลุ่มตัวอย่างที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ .05 จากการเปิดตารางกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างของ Cohen (Cohen, Manion and Morrison, 2011, p.147) และการสุ่มแบบชั้นภูมิ (Simple Random Sampling)

2. ขอบเขตด้านตัวแปร

ตัวแปรอิสระ คือ สถานภาพของครูที่ปฏิบัติงานในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา มัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร 2 ปีการศึกษา 2565 จำแนกเป็น 1) วุฒิการศึกษา จำแนกเป็นปริญญาตรีและ สูงกว่าปริญญาตรี 2) อายุ จำแนกเป็นน้อยกว่า 30 ปี 30-40 ปี และมากกว่า 40 ปีขึ้นไป 3) วิทยฐานะ จำแนกเป็นไม่มีวิทยฐานะ ขำนาญการ และชำนาญการขึ้นไป

ตัวแปรตาม คือ ความคิดเห็นของครูที่มีต่อการนิเทศภายในของผู้บริหารสถานศึกษาตาม แนวคิดของกลิคแมน (Glickman, 2007) จำนวน 5 ด้าน ดังนี้ 1) ด้านการให้ความช่วยเหลือครูโดยตรง 2) ด้านการเสริมสร้างประสบการณ์ทางวิชาชีพ 3) ด้านการพัฒนาทักษะการทำงานกลุ่ม 4) ด้านการพัฒนาหลักสูตร 5) ด้านการวิจัยเชิงปฏิบัติการในชั้นเรียน

3. ขอบเขตด้านระยะเวลา ระยะเวลาการทำวิจัย ระหว่างเดือนตุลาคม-ธันวาคม พ.ศ. 2566

สมมติฐานการวิจัย

การนิเทศภายในของผู้บริหารสถานศึกษาตามความคิดเห็นของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา มัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 2

1. จำแนกตามวุฒิการศึกษา
2. อายุ
3. วิทยฐานะแตกต่างกัน

วิธีดำเนินการวิจัย

การสร้างเครื่องมือและหาคุณภาพเครื่องมือ

วิจัยครั้งนี้มีขั้นตอนในการสร้างและการตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือการวิจัยเพื่อใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ดังนี้

1. ศึกษาเอกสารและตำราที่เกี่ยวข้องกับการนิเทศภายในตามความคิดเห็นของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 2 เพื่อใช้เป็นเครื่องมือในการรวบรวมข้อมูล เพื่อสร้างแบบสอบถามตามแนวคิดของกลิคแมน (Glickman, 2007) จำนวน 5 ด้าน ดังนี้ 1) ด้านการให้ความช่วยเหลือครูโดยตรง 2) ด้านการเสริมสร้างประสบการณ์ทางวิชาชีพ 3) ด้านการพัฒนาทักษะการทำงานกลุ่ม 4) ด้านการพัฒนาหลักสูตร 5) ด้านการวิจัยเชิงปฏิบัติการในชั้นเรียน

2. ดำเนินการสร้างแบบสอบถาม และพัฒนาแบบสอบถามการนิเทศภายในของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 2 จำนวน 50 ข้อ ซึ่งแบ่งเป็น 3 ตอน ได้แก่

ตอนที่ 1 สอบถามเกี่ยวกับสถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม

ตอนที่ 2 แบบสอบถามการนิเทศภายในของผู้บริหารสถานศึกษาตามแนวคิดของกลิคแมน 5 ด้าน

ตอนที่ 3 ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับบทบาทของผู้บริหารกับการนิเทศภายในสถานศึกษา

เพื่อนำเสนอต่ออาจารย์ที่ปรึกษาและผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 ท่าน เพื่อตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) โดยหาค่าดัชนีความสอดคล้อง หรือ IOC (Index of Congruence) และปรับปรุงตามข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญ พบว่ามีค่า IOC เท่ากับ 1.00

3. นำแบบสอบถามที่ผ่านการปรับปรุงแก้ไข และผ่านการหาค่า (IOC) แล้วนำไปทดลองใช้ (Try out) กับครูผู้สอนสังกัดกรุงเทพมหานครที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง 30 คน เพื่อหาค่าความเชื่อมั่น (Reliability) โดยใช้สูตรคำนวณสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค (Cronbach's Alpha Coefficient) ได้ค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับเท่ากับ 0.978

4. นำแบบสอบถามที่ผ่านการหาค่าความเชื่อมั่น ไปดำเนินการเก็บข้อมูลต่อไป

การเก็บรวบรวมข้อมูล

1. ขอนหนังสือแนะนำตัวจากบัณฑิตศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง ส่งไปยังผู้อำนวยการสถานศึกษาทั้ง 4 แห่ง เพื่อขออนุญาตจัดเก็บข้อมูล โดยส่งแบบสอบถามไปยังกลุ่มตัวอย่างจำนวน 357 คน ผ่าน Google form

2. ผู้วิจัยดำเนินการขอความอนุเคราะห์จากข้าราชการครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา กรุงเทพมหานคร เขต 2 ตอบแบบสอบถาม จากกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาระหว่างวันที่ 15-30 ตุลาคม 2566

3. รวบรวมแบบสอบถามที่ได้รับคืนทั้งหมด คิดเป็นร้อยละ 100 ผู้วิจัยตรวจสอบความสมบูรณ์ของการตอบแบบสอบถาม ที่ได้จาก Google Form และนำข้อมูลไปวิเคราะห์ด้วยโปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติต่อไป

การวิเคราะห์ข้อมูล

1. สถานภาพของผู้ตอบคำถามโดยใช้การวิเคราะห์ค่าความถี่และร้อยละ

2. การนิเทศภายในของผู้บริหารสถานศึกษาตามความคิดเห็นของครู ใช้การวิเคราะห์ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน S.D. (Standard Deviation) เกณฑ์ในการแปลค่าคะแนนเฉลี่ย (บุญชม ศรีสะอาด, 2553, น. 103)

ค่าเฉลี่ย 4.51 – 5.00 หมายถึง ความคิดเห็นของครูต่อการนิเทศภายในอยู่ในระดับมากที่สุด

ค่าเฉลี่ย 3.51 – 4.50 หมายถึง ความคิดเห็นของครูต่อการนิเทศภายในอยู่ในระดับมาก

ค่าเฉลี่ย 2.51 – 3.50 หมายถึง ความคิดเห็นของครูต่อการนิเทศภายในอยู่ในระดับปานกลาง

ค่าเฉลี่ย 1.50 – 2.50 หมายถึง ความคิดเห็นของครูต่อการนิเทศภายในอยู่ในระดับน้อย

ค่าเฉลี่ย 1.00 – 1.50 หมายถึง ความคิดเห็นของครูต่อการนิเทศภายในอยู่ในระดับน้อยที่สุด

3. การเปรียบเทียบการนิเทศภายในของผู้บริหารสถานศึกษาตามความคิดเห็นของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 2 จำแนกตามวุฒิการศึกษา ใช้การวิเคราะห์การทดสอบค่าที (t-test)

4. การเปรียบเทียบการนิเทศภายในของผู้บริหารสถานศึกษาตามความคิดเห็นของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 2 จำแนก ตามอายุ และวิทยฐานะ ใช้การวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One Way ANOVA) เปรียบเทียบความแตกต่างเป็นรายคู่โดยวิธีการของ Scheffe'

ผลการวิจัย

ตอนที่ 1 ผลการวิเคราะห์ความคิดเห็นของครูที่มีต่อการนิเทศภายในของ ผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 2

ตารางที่ 1 แสดงการใช้ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเกี่ยวกับความคิดเห็นของครูที่มีต่อการนิเทศภายในของผู้บริหารสถานศึกษาในภาพรวมทั้ง 5 ด้าน

การนิเทศภายในของผู้บริหารสถานศึกษา	$\bar{x}$	S.D.	ระดับ
1. ด้านการให้ความช่วยเหลือครูโดยตรง	4.01	0.55	มาก
2. ด้านการเสริมสร้างประสบการณ์ทางวิชาชีพ	4.03	0.68	มาก
3. ด้านการพัฒนาทักษะการทำงานกลุ่ม	4.08	0.66	มาก
4. ด้านการพัฒนาหลักสูตร	4.11	0.59	มาก
5. ด้านการวิจัยเชิงปฏิบัติการในชั้นเรียน	3.98	0.75	มาก
รวม	4.04	0.61	มาก

จากตารางที่ 1 พบว่า การนิเทศของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 2 โดยภาพรวมและรายด้านอยู่ในระดับมาก โดยเรียงลำดับจากค่าเฉลี่ยมากไปหาน้อย ดังนี้ ด้านการพัฒนาหลักสูตร ด้านการพัฒนาทักษะการทำงานกลุ่ม ด้านการเสริมสร้างประสบการณ์ทางวิชาชีพ ด้านการให้ความช่วยเหลือครูโดยตรง และด้านการวิจัยเชิงปฏิบัติการในชั้นเรียน ตามลำดับ

ตอนที่ 2 ผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบการนิเทศของผู้บริหารสถานศึกษาตามความคิดเห็นของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 2

ตารางที่ 2 การเปรียบเทียบการนิเทศของผู้บริหารสถานศึกษาตามความคิดเห็นของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 2 จำแนกตามวุฒิการศึกษา

การนิเทศภายในของผู้บริหารสถานศึกษา	ปริญญาตรี		สูงกว่าปริญญาตรี		t	p
	$\bar{x}$	S.D.	$\bar{x}$	S.D.		
1. ด้านการให้ความช่วยเหลือครูโดยตรง	4.03	0.56	3.91	0.46	1.575	0.116
2. ด้านการเสริมสร้างประสบการณ์ทางวิชาชีพ	4.06	0.64	3.87	0.81	1.712	0.091
3. ด้านการพัฒนาทักษะการทำงานกลุ่ม	4.13	0.62	3.86	0.79	3.006*	0.003
4. ด้านการพัฒนาหลักสูตร	4.17	0.61	3.86	0.42	4.734*	0.000
5. ด้านการวิจัยเชิงปฏิบัติการในชั้นเรียน	4.04	0.76	3.71	0.66	3.521*	0.001
รวม	4.09	0.61	3.84	0.60	2.874*	0.004

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากตารางที่ 2 พบว่า ค่า t มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ในภาพรวมแสดงว่าครูที่มีวุฒิการศึกษาต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการนิเทศภายในของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 2 โดยภาพรวมแตกต่างกัน ยกเว้นด้านการให้ความช่วยเหลือครูโดยตรง และด้านการเสริมสร้างประสบการณ์ทางวิชาชีพ ไม่พบความแตกต่าง

ตารางที่ 3 การเปรียบเทียบการนิเทศภายในของผู้บริหารสถานศึกษา ตามความคิดเห็นครูสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 2 จำแนกตามอายุ

การนิเทศภายในของ ผู้บริหารสถานศึกษา	น้อยกว่า 30 ปี	30-40 ปี	มากกว่า 40 ปี ขึ้นไป	F	p
	$\bar{x}$	$\bar{x}$	$\bar{x}$		
1. ด้านการให้ความช่วยเหลือครูโดยตรง	3.95	4.09	3.92	3.669*	0.026
2. ด้านการเสริมสร้างประสบการณ์ทางวิชาชีพ	3.92	4.21	3.78	15.110**	0.000
3. ด้านการพัฒนาทักษะการทำงานกลุ่ม	3.92	4.20	3.99	6.363**	0.002
4. ด้านการพัฒนาหลักสูตร	4.03	4.24	3.96	8.287**	0.000
5. ด้านการวิจัยเชิงปฏิบัติการในชั้นเรียน	3.92	4.09	3.92	5.929**	0.003
รวม	3.95	4.17	3.89	8.068**	0.000

*มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

**มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

จากตารางที่ 3 พบว่า ค่า F มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และ .05 ในภาพรวมและรายด้าน แสดงว่าครูที่มีอายุต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการนิเทศภายในของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 2 แตกต่างกัน และเมื่อเปรียบเทียบรายค่าพบว่า ครูที่มีอายุ 30-40 ปี มีความคิดเห็นต่อการนิเทศภายในของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 2 ในภาพรวมมากกว่าครูที่มีอายุน้อยกว่า 30 ปี และครูที่มีอายุมากกว่า 40 ปีขึ้นไป

ตารางที่ 4 การเปรียบเทียบการนิเทศของผู้บริหารสถานศึกษาตามความคิดเห็นของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 2 จำแนกตามวิทยฐานะ

การนิเทศภายในของผู้บริหารสถานศึกษา	ไม่มี วิทยฐานะ	ชำนาญการ	ชำนาญการ ขึ้นไป	F	p
	$\bar{x}$	$\bar{x}$	$\bar{x}$		
1. ด้านการให้ความช่วยเหลือครูโดยตรง	3.98	4.23	3.56	38.798*	0.000
2. ด้านการเสริมสร้างประสบการณ์ทางวิชาชีพ	4.05	4.32	3.28	68.527*	0.000
3. ด้านการพัฒนาทักษะการทำงานกลุ่ม	4.06	4.33	3.55	34.819*	0.000
4. ด้านการพัฒนาหลักสูตร	4.11	4.35	3.56	46.636*	0.000
5. ด้านการวิจัยเชิงปฏิบัติการในชั้นเรียน	4.04	4.29	3.46	38.798*	0.000
รวม	3.98	4.23	3.56	48.032*	0.000

*มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากตารางที่ 4 พบว่า ค่า F มีนัยสำคัญทางสถิติที่ .05 ทั้งในภาพรวมและรายด้าน แสดงว่าครูที่มีวิทยฐานะต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการนิเทศภายในของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 2 แตกต่างกัน และเมื่อเปรียบเทียบรายคู่พบว่า ครูที่มีวิทยฐานะชำนาญการมีความคิดเห็นต่อการนิเทศภายในของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 2 ในภาพรวมมากกว่าครูที่ไม่มีวิทยฐานะและครูชำนาญการขึ้นไป

อภิปรายผล

1. การนิเทศภายในของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 2 โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้อาจเป็นเพราะผู้บริหารสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 2 ให้ความสำคัญในการให้ความช่วยเหลือครูให้ความรู้ในการจัดการเรียนการสอน มุ่งเสริมสร้างประสบการณ์ทางวิชาชีพให้ครูมีทัศนคติที่ดีต่อวิชาชีพ พัฒนาทักษะการทำงานกลุ่มในสถานศึกษา มีการพัฒนาหลักสูตรอย่างต่อเนื่อง และสนับสนุนการทำวิจัยเชิงปฏิบัติการเพื่อแก้ปัญหาในชั้นเรียน สอดคล้องกับแนวคิดของบีชและไรฮาร์ทซ (Beach and Reinhartz, 2000, p.16) ที่ได้นำเสนอบทบาทของผู้บริหารในฐานะผู้นำ ผู้นำต้องแสดงภาวะผู้นำ เพื่อโน้มน้าวให้ครูได้ทำการเรียนรู้ร่วมกัน อันจะนำไปสู่การบรรลุวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ โดยผู้นำสามารถทำงานกับครูเพื่อให้บรรลุเป้าหมายการจัดการเรียนการสอนของสถานศึกษา และสอดคล้องกับโอลิวาและพอลัส (Oliva & George, 2001) ได้กล่าวว่า การพัฒนาคุณภาพการศึกษาต้องอาศัยกระบวนการ จัดการนิเทศอย่างเป็นระบบ ซึ่งเป็นบทบาทสำคัญ ของผู้บริหารสถานศึกษาที่จะสนับสนุนส่งเสริมอย่างจริงจัง ดังนั้น ผู้บริหารสถานศึกษาจำเป็นต้องเป็นผู้มีบทบาทในการเป็นผู้นำในสถานศึกษา สอดคล้องกับการศึกษาของธารทิพย์ คำยศ (2561) ได้ทำวิจัยเรื่องการนิเทศภายในของผู้บริหารสถานศึกษาในโรงเรียนขนาดเล็ก ตามการรับรู้ของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุราษฎร์ธานี เขต 3 มีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก สอดคล้องกับ สายวินิตย์ ดวงสนาม (2561) วิจัยเรื่องการนิเทศภายในสถานศึกษาของโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสระบุรีเขต 2 ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาในรายละเอียด จึงนำมาอภิปราย ดังนี้

1.1 ด้านการให้ความช่วยเหลือครูโดยตรง โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้อาจเป็นเพราะผู้บริหารสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 2 ให้ความสำคัญในการให้ความช่วยเหลือครู ส่งเสริมให้ครูมีความรู้ในการจัดการเรียนการสอนโดยจัดให้มีการนิเทศแบบเพื่อนนิเทศเพื่อนในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ด้านการจัดการเรียนการสอน และสนับสนุนและให้คำแนะนำแก่ครูให้ใช้วิธีสอนที่หลากหลายและสอดคล้องกับแผนการจัดการเรียนรู้ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของอภิสรา กังสังข์ (2561, น. 47) ได้กล่าวไว้ว่า การให้ความช่วยเหลือแก่ครูโดยตรง เป็นงานที่ครอบคลุมบทบาทของการ นิเทศ ในการให้คำปรึกษา แนะนำ การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนโดยช่วยให้ครูได้รับข้อมูล ย้อนกลับ ผู้บริหารเปิดโอกาสให้ครูได้มีส่วนร่วมในการวางแผนการนิเทศ โดยมีการประชุมร่วมกัน ผู้บริหารจะต้องทำการสำรวจปัญหาและความต้องการของครู เพื่อเป็นแนวทางในการวางแผน ปรับปรุงการสอน ทั้งรูปแบบที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการส่งเสริมให้มีการนิเทศแบบเพื่อนนิเทศ เพื่อน การนิเทศแบบคลินิก เพื่อให้การช่วยเหลือครูและสร้างสัมพันธ์ที่ดีระหว่างครูกับผู้บริหาร ทั้งนี้ สอดคล้องกับงานวิจัยของ นุชจรี จันทวาท (2562) ได้ทำวิจัยเรื่อง การนิเทศการศึกษาของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุพรรณบุรี เขต 2 พบว่า ด้านการให้ความช่วยเหลือครูโดยตรง

อยู่ในระดับมาก และสอดคล้องกับ เสาวลักษณ์ บุญมาก (2564) ได้ทำการวิจัยเรื่อง บทบาทของผู้บริหารกับการนิเทศภายในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุราษฎร์ธานี เขต 2 พบว่า ด้านการให้ความช่วยเหลือครูโดยตรง อยู่ในระดับมาก

1.2 ด้านการเสริมสร้างประสบการณ์ทางวิชาชีพ พบว่า อยู่ในระดับมาก ทั้งนี้อาจเป็นเพราะผู้บริหารส่งเสริมให้ครูมีทัศนคติที่ดีต่อวิชาชีพ มีความคิดสร้างสรรค์ มีคุณธรรม และจริยธรรม ผู้บริหารจัดให้มีการอบรมครูเพื่อพัฒนาวิชาชีพทั้งด้านการสอนและการส่งเสริมให้มีทัศนคติที่ดีต่อวิชาชีพครู เพื่อให้ครูจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ โดยคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคลของผู้เรียน ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของพัชรินทร์ ช่วยศิริ (2554, น. 48) ได้กล่าวไว้ว่า การเสริมสร้างประสบการณ์ทางวิชาชีพ หมายถึง การส่งเสริม สนับสนุนให้ครูมี ความรู้ ความเข้าใจในวิชาที่สอน หลักการและเทคนิคการสอน ความเข้าใจในผู้เรียน มีทัศนคติที่ดี ต่ออาชีพครู มีบุคลิกภาพดี มีความคิดสร้างสรรค์ มีคุณธรรม จริยธรรม รู้จักการใช้สื่อวัสดุอุปกรณ์ เทคโนโลยีสารสนเทศที่ทันสมัยและมีการประเมินผลปฏิบัติงานร่วมกัน ทั้งนี้สอดคล้องกับงานวิจัยของ รวิสร่า แป้งคุณญาติ (2563) ได้ทำการวิจัยเรื่อง บทบาทการนิเทศภายในของผู้บริหารสถานศึกษาในโรงเรียนประถมศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครปฐม เขต 1 พบว่า ด้านการพัฒนาบุคลากร โดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก และสอดคล้องกับ ชลชรัส นุกอง (2564) ได้ทำการวิจัยเรื่อง ความสัมพันธ์ระหว่างบทบาทการนิเทศภายในของผู้บริหารสถานศึกษากับประสิทธิภาพการสอนของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 41 สหวิทยาเขตบางมูลนาก พบว่า ด้านสนับสนุนและส่งเสริมการเรียนการสอน โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก

1.3 ด้านการพัฒนาทักษะการทำงานกลุ่ม พบว่า อยู่ในระดับมาก ทั้งนี้อาจเป็นเพราะ ผู้บริหารมีการแต่งตั้งคณะกรรมการกลุ่มต่าง ๆ เช่น คณะกรรมการการนิเทศ คณะกรรมการแต่ละกลุ่ม ภาระการเรียนรู้เพื่อพัฒนาการจัดการเรียนการสอน ส่งเสริมกระบวนการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในลักษณะชุมชนวิชาชีพ (PLC) โดยเริ่มต้นจากจุดเล็ก ๆ (Start Small) แล้วค่อยปรับขยายหรือนำไปทดลองใช้ในการเรียนการสอนในชั้นเรียน ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของวิจารณ์ พานิช (2556, น. 15) ได้กล่าวว่า สถานศึกษาต้องมี “ชุมชนแห่งวิชาชีพ หรือ Professional Community” สำหรับการปฏิสัมพันธ์ของมวลสมาชิกผู้ประกอบวิชาชีพครูของสถานศึกษาเกี่ยวกับเรื่อง การให้ความดูแลและพูดถึงการปรับปรุงผลการเรียนของผู้เรียน ตลอดจนงานทางวิชาการของสถานศึกษา มีการประชุมปรึกษาหารือกับเพื่อนร่วมงาน การให้คำปรึกษาและทำงานกับผู้เรียนเป็นรายบุคคล การจัดทำแผนการจัดการเรียนรู้ การแวะเยี่ยมชั้นเรียนอื่นเพื่อสังเกตการเรียนรู้ รวมทั้งได้ใช้เวลาในการจัดกิจกรรมต่าง ๆ ซึ่งช่วยให้ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของผู้เรียนสูงขึ้นตามไปด้วย ทั้งนี้สอดคล้องกับงานวิจัยของ อภิสร่า กังสังข์ (2561) ได้ทำการวิจัยเรื่อง บทบาทการนิเทศภายในของผู้บริหารสถานศึกษาโรงเรียนประถมศึกษา ในอำเภอสะบ้าย้อย จังหวัดสงขลา พบว่า ด้านการพัฒนาทักษะการทำงานกลุ่ม โดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก และสอดคล้องกับ ธัญพิชชา อุ่นรัมย์ (2564) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การพัฒนาแนวทางการนิเทศภายในแบบสอนแนะโดยใช้แนวคิดชุมชนแห่งการเรียนรู้เชิงวิชาชีพ สำหรับสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 33 พบว่า การดำเนินงานนิเทศภายในแบบสอนแนะโดยใช้แนวคิดชุมชน การเรียนรู้ทางวิชาชีพ โดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก

1.4 ด้านการพัฒนาหลักสูตร พบว่า อยู่ในระดับมาก ทั้งนี้อาจเป็นเพราะผู้บริหารมีการนิเทศ ติดตามการใช้หลักสูตรสถานศึกษา ส่งเสริมให้ครูผู้สอนจัดทำแผนการจัดการเรียนรู้ ใช้สื่อการเรียนรู้ และวัดผลประเมินผลที่สอดคล้องกับหลักสูตรสถานศึกษา และมีการแต่งตั้งคณะกรรมการวิเคราะห์บริหาร และพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาอย่างต่อเนื่อง ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของสุทนต์ ศรีไสย์ (2555, น. 302) ได้กล่าวไว้ว่า การพัฒนาหลักสูตรควรจะต้องสอดคล้องกับการพัฒนาครูอย่างเหมาะสม ผู้นิเทศควรต้องคำนึงถึงเรื่อง การลงมือปฏิบัติ (Commitment)

นามธรรม (Abstract) และผู้เชี่ยวชาญ (Expertise) ก่อนเริ่มดำเนินการพัฒนาหลักสูตร นอกจากนั้น จะต้องพิจารณาว่า หลักสูตรที่ใช้อยู่ในปัจจุบัน มีความเหมาะสมกับสถานการณ์และระดับภารกิจของครูผู้สอนมากน้อยเพียงใด ถ้าไม่เหมาะสมก็ควรปรับปรุงใหม่ ครูผู้สอนที่มีอำนาจไม่มากนัก จะเหมาะสมกับการพัฒนาหลักสูตรแบบวัตถุประสงค์เชิงพฤติกรรมหรือการเลียนแบบ ครูเหล่านี้จะมีโอกาสปรับปรุงหลักสูตรเล็กน้อยในระดับชั้นเรียน ในทางตรงกันข้ามครูผู้สอนในระดับกลางมักจะมีความคิดที่จะเปลี่ยนแปลงองค์ประกอบบางประการของหลักสูตรให้ดีขึ้น ครูกลุ่มนี้จะขาดความเชี่ยวชาญในการเขียนหลักสูตรจะได้รับอนุญาตให้เข้าไปมีส่วนร่วมในการพัฒนาหลักสูตรในระยะแรกเท่านั้น โดยทำงานอย่างใกล้ชิดกับผู้เชี่ยวชาญภายนอก การพัฒนาหลักสูตรตั้งแต่ขั้นแรกจนถึงขั้นการนำไปใช้ จะมีการประชุมครูเพื่อแก้ปัญหาอยู่เสมอ สำหรับครูผู้สอนในระดับสูง จะมีส่วนร่วมในการแสดงการเลียนแบบ พร้อมทั้งให้ข้อเสนอแนะแนวทางที่ควรเปลี่ยนแปลง รวมทั้งรอบรู้กระบวนการสร้างสรรค์หลักสูตรให้มีความเหมาะสมกับหลักสูตรภายในที่จะเน้นผลควรจะได้รับเท่านั้น (Results-only) กิจกรรมที่ครูกลุ่มนี้เกี่ยวข้องมักจะเป็นกิจกรรมประเภทต่อเนื่อง และมักจะเปิดโอกาสให้ครูปรับปรุงอยู่เสมอ ทั้งนี้สอดคล้องกับงานวิจัย นุชจรี จันทวาท (2562) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การนิเทศการศึกษาของผู้บริหารสถานศึกษากับการปฏิบัติงานวิชาการในสถานศึกษาชั้น พื้นฐานสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุพรรณบุรี เขต 2 พบว่า ด้านการพัฒนาหลักสูตร โดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก และสอดคล้องกับ เสาวลักษณ์ บุญมาก (2564) ได้ทำการวิจัยเรื่อง บทบาทของผู้บริหารกับการนิเทศภายในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุราษฎร์ธานี เขต 2 พบว่า ด้านการพัฒนาหลักสูตร โดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก

1.5 ด้านการวิจัยเชิงปฏิบัติการในชั้นเรียน พบว่า อยู่ในระดับมาก ทั้งนี้อาจเป็นเพราะ ผู้บริหารส่งเสริมให้ครูจัดทำวิจัยเกี่ยวกับกิจกรรมการเรียนการสอน และการวิจัยเกี่ยวกับวิธีสอน ส่งเสริมจัดทำข้อมูลสารสนเทศที่เกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้และการวิจัยอย่างเป็นระบบ และผู้บริหารส่งเสริมให้ครูวิเคราะห์และสำรวจปัญหาเพื่อนำไปสู่การวิจัยในชั้นเรียน ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของวัชร่า เล่าเรียนดี (2552, น. 157) กล่าวว่า การวิจัยเชิงปฏิบัติการเป็นการศึกษาที่เป็นระบบและมีขั้นตอนลำดับ เป็นรูปแบบการวิจัยเชิงทดลองและการวิจัยเชิงทดลองผสมผสานกับการวิจัย เชิงบรรยาย มีการเก็บข้อมูลต่าง ๆ ในชั้นเรียนหรือในโรงเรียนกับกลุ่มบุคคล เช่น ครู นักเรียน ผู้บริหารโรงเรียน หรือบุคลากรอื่น ในโรงเรียน เพื่อที่จะศึกษาคำตอบของปัญหา หรือศึกษาวิธีการ หรือนวัตกรรมใหม่ ๆ ในโรงเรียน เพื่อนำผลศึกษานั้นมาแก้ปัญหา หรือปฏิบัติการจัดการเรียนการสอนในชั้นเรียนต่าง ๆ ในโรงเรียน ทั้งนี้สอดคล้องกับงานวิจัยของ อภิสร่า กังสังข์ (2561) ได้ทำการวิจัยเรื่อง บทบาทการนิเทศภายในของผู้บริหารสถานศึกษาโรงเรียนประถมศึกษา ในอำเภอสะบ้าย้อย จังหวัดสงขลา ด้านการวิจัยเชิงปฏิบัติการในชั้นเรียน พบว่า อยู่ในระดับมาก และสอดคล้องกับ นุชจรี จันทวาท (2562) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การนิเทศการศึกษาของผู้บริหารสถานศึกษากับการปฏิบัติงานวิชาการในสถานศึกษาชั้น พื้นฐานสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุพรรณบุรี เขต 2 พบว่า ด้านการวิจัยเชิงปฏิบัติการในชั้นเรียน พบว่า อยู่ในระดับมาก

2. ผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นของครูที่มีต่อการนิเทศภายในของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 2 จำแนกตามวุฒิการศึกษา อายุ และวิทยฐานะ พบว่า

2.1 ครูที่มีวุฒิการศึกษาต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการนิเทศภายในของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 2 โดยรวมและรายด้าน แตกต่างกันมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 เป็นไปตามสมมุติฐานที่ตั้งไว้ โดยครูที่มีวุฒิการศึกษาปริญญาตรีมีความคิดเห็นต่อการนิเทศภายในของผู้บริหารสถานศึกษาสูงกว่าครูที่มีวุฒิการศึกษาสูงกว่าปริญญาตรี ทั้งนี้เนื่องจากครูที่มีวุฒิการศึกษา

สูงกว่าปริญญาตรีมีผลงานทางวิชาการเป็นที่ประจักษ์ทั้งการจัดการเรียนการสอนนักเรียน มีการทำวิจัยเพื่อพัฒนาการจัดการเรียนการสอนนักเรียนหรือวิจัยในการบริหารงานจึงทำให้มีความคิดเห็นการนิเทศภายในแตกต่างกันกับครูที่มีวุฒิการศึกษาปริญญาตรีสอดคล้องกับ พชรทัตชา รุ่งเลิศนันทกุล (2560) ได้ศึกษาความพึงพอใจของครูที่มีต่อกระบวนการนิเทศภายในโรงเรียนหนองจอกพิทยาสรรณ์ ผลการวิจัยพบว่า ครูที่มีวุฒิการศึกษาต่างกันมีความพึงพอใจต่อกระบวนการนิเทศภายในโรงเรียนโดยภาพรวม แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ .05 และสอดคล้องกับปฏิพัทธ์ น้อมสูงเนิน (2563) ได้ศึกษาสภาพและปัญหาการนิเทศภายในของสถานศึกษาในอำเภอบุณฑริก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุบลราชธานี เขต 5 ผลการวิจัยพบว่า ปัญหาการนิเทศภายในทุกด้านของโรงเรียนที่มีวุฒิการศึกษาต่างกันแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ที่ระดับ 0.05

2.2 ครูที่มีอายุต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการนิเทศภายในของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 2 โดยรวมและรายด้านแตกต่างกันนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 เป็นไปตามสมมุติฐานที่ตั้งไว้ โดยครูที่มีอายุ 30-40 ปี มีความคิดเห็นต่อการนิเทศภายในของผู้บริหารสถานศึกษาสูงกว่าครูที่มีอายุน้อยกว่า 30 ปี และครูที่มีอายุมากกว่า 40 ปี ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากครูที่มีอายุ 30-40 ปี เป็นช่วงอายุของครูที่ปฏิบัติหน้าที่ส่วนใหญ่ที่มีความเข้าใจในกระบวนการนิเทศใหม่ๆ มีความยืดหยุ่นสูง เข้าใจกระบวนการการนิเทศของผู้บริหารสถานศึกษามากกว่า สอดคล้องกับ อธิกร ทาแกง (2564) ได้ศึกษาการศึกษาค้นคว้าการนิเทศเพื่อส่งเสริมการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเชียงราย ผลการวิจัยพบว่า ผู้บริหารและครูที่มีอายุแตกต่างกันมีความคิดเห็นต่อการนิเทศเพื่อส่งเสริมการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเชียงรายในภาพรวมแตกต่างกัน

2.3 ครูที่มีวิทยฐานะต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการนิเทศภายในของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 2 โดยรวมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 เป็นไปตามสมมุติฐานที่ตั้งไว้ โดยครูที่มีวิทยฐานะชำนาญการมีความคิดเห็นต่อการนิเทศภายในของผู้บริหารสถานศึกษาสูงกว่าครูที่ไม่มีวิทยฐานะและครูที่มีวิทยฐานะชำนาญการขึ้นไป ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากการผู้บริหารสถานศึกษาสร้างความรู้ความเข้าใจในขอบข่ายของงานนิเทศภายใน ซึ่งครูอาจมีความตระหนัก ความเข้าใจในการนิเทศภายในไม่เท่ากัน ทำให้ครูที่มีวิทยฐานะต่างกัน มีการรับรู้ต่อการนิเทศภายในมากน้อยไม่เท่ากัน สอดคล้องกับ ริวิสรา แป้งคุณญาติ (2563) ได้ศึกษาบทบาทการนิเทศภายในของผู้บริหารสถานศึกษาในโรงเรียนประถมศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครปฐม เขต 1 ผลการวิจัยพบว่า ผลการเปรียบเทียบตำแหน่งของผู้ตอบแบบสอบถามกับระดับการปฏิบัติของผู้บริหาร สถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครปฐม เขต 1 จำแนกตามตำแหน่งของผู้ตอบ โดยภาพรวมและรายด้านแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 สอดคล้องกับ เสาวลักษณ์ บุญมาก (2564) ได้ศึกษาบทบาทการนิเทศภายใน สถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุราษฎร์ธานี เขต 2 ผู้บริหารสถานศึกษาที่มีวิทยฐานะต่างกัน โดยภาพรวมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

อภิปรายผล

1. ผลการศึกษานิเทศภายในของผู้บริหารสถานศึกษาตามความคิดเห็นของครูสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา กรุงเทพมหานคร เขต 2 โดยภาพรวมและรายด้านอยู่ในระดับมาก

2. ผลเปรียบเทียบการนิเทศภายในของผู้บริหารสถานศึกษาตาม ความคิดเห็นของครูสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา กรุงเทพมหานคร เขต 2 จำแนกตามวุฒิการศึกษา อายุ และวิทยฐานะ พบว่า

2.1 ครูที่มีวุฒิการศึกษาที่ต่างกันมีความคิดเห็นการนิเทศภายในของผู้บริหารสถานศึกษา ต่างกันโดยรวมและรายด้าน แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และเมื่อเปรียบเทียบรายคู่ พบว่าโดยภาพรวมและรายด้าน แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ยกเว้นด้านการใช้ความช่วยเหลือครูโดยตรง และด้านการเสริมสร้างประสบการณ์ทางวิชาชีพ ไม่พบความแตกต่าง

2.2 ครูที่มีอายุ และวิทยฐานะที่ต่างกันมีความคิดเห็นการนิเทศภายในของผู้บริหารสถานศึกษา ต่างกันโดยรวมและรายด้าน แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และเมื่อเปรียบเทียบรายคู่ พบว่าครูที่มีอายุ 30-40 ปี มีความคิดเห็นต่อการนิเทศภายในของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 2 ในภาพรวมมากกว่าครูที่มีอายุน้อยกว่า 30 ปี และครูที่มีอายุมากกว่า 40 ปีขึ้นไป และครูที่มีวิทยฐานะชำนาญการมีความคิดเห็นต่อการนิเทศภายในของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 2 ในภาพรวมมากกว่าครูที่ไม่มีวิทยฐานะและครูชำนาญการขึ้นไป

ข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาการนิเทศภายในของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา กรุงเทพมหานคร เขต 2 มีข้อเสนอแนะในการวิจัยดังนี้

1. ด้านการให้ความช่วยเหลือครูโดยตรง ผู้บริหารควรมีการสอบถามปัญหา ความจำเป็นพิเศษกับครู/หัวหน้ากลุ่มสาระ เพื่อนำมาสู่แนวทาง และพัฒนาให้ความช่วยเหลือครูได้ตรงตามสภาพจริง มีการพูดคุยกับครูโดยตรงหากครูมีปัญหาจะได้ช่วยเหลืออย่างทันท่วงที ควรให้ความช่วยเหลือด้านสวัสดิการที่มีประสิทธิภาพ

2. ด้านการเสริมสร้างประสบการณ์ทางวิชาชีพ ผู้บริหารควรให้คำแนะนำและหรือช่วยแก้ปัญหาและพัฒนาการจัดการเรียนรู้ในภาวะถดถอยทางการเรียนรู้ได้จริง ส่งเสริมให้ครูพัฒนาวิชาชีพอย่างต่อเนื่องทั้งภายในและภายนอกโรงเรียน โดยมีการสำรวจหัวข้อการอบรมตามความต้องการของครู

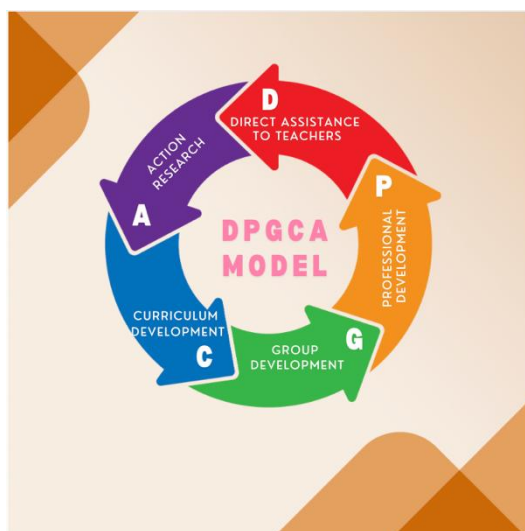
3. ด้านการพัฒนาทักษะการทำงานกลุ่ม ผู้บริหารมีการส่งเสริมให้ครูเข้าใจบทบาทของตนเอง เพื่อจัดพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์โดยใช้กระบวนการทำงานกลุ่มหรือชุมชนทางวิชาชีพ ส่งเสริมและติดตามรายงานผลกิจกรรม PLC เพื่อแก้ปัญหาและพัฒนาการจัดการเรียนการสอน และควรมีการประชุม เพื่อนำข้อสรุปมาพิจารณาปรับปรุงอย่างเป็นรูปธรรม

4. ด้านการพัฒนาหลักสูตร ผู้บริหารควรมีการจัดประชุมการพัฒนาหลักสูตรของสถานศึกษาเพื่อปรับหลักสูตรให้ตรงกับความต้องการของผู้เรียน สอดคล้องกับบริบทสถานศึกษา เปิดโอกาสให้ครูในการพัฒนาหลักสูตร และจัดให้มีการอบรมด้านหลักสูตร

5. ด้านการวิจัยเชิงปฏิบัติการในชั้นเรียน ผู้บริหารสนับสนุนให้ครูทำวิจัยในชั้นเรียน โดยมีแนวทางในการทำงานวิจัยอย่างชัดเจน เพื่อนำผลการวิจัยมาแก้ปัญหาและพัฒนาการจัดการเรียนการสอน ส่งเสริมด้านงบประมาณในการอบรมเกี่ยวกับการทำวิจัยในชั้นเรียน

องค์ความรู้ใหม่และผลที่เกิดต่อสังคม ชุมชน ท้องถิ่น

องค์ความรู้ที่ได้รับจากงานวิจัย เรื่อง การนิเทศภายในของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 2 สามารถแสดงแนวทางการนิเทศภายในของผู้บริหารสถานศึกษาในรูปแบบของ “DPGCA Model” ดังนี้

ภาพที่ 1 แผนภาพแสดงการสรุปองค์ความรู้ใหม่

จากภาพที่ 1 แสดงรูปแบบแนวทางการนิเทศภายในของผู้บริหารสถานศึกษาในรูปแบบของ “DPGCA Model” อธิบายรายละเอียดได้ดังนี้

1. Direct Assistance to Teachers (D) คือ การให้ความช่วยเหลือครูโดยตรง ผู้บริหารสอบถามปัญหาความจำเป็นพิเศษกับครู/หัวหน้ากลุ่มสาระ เพื่อนำมาสู่แนวทางพัฒนาให้ความช่วยเหลือครูได้ตรงตามสภาพจริง
2. Professional Development (P) คือ การเสริมสร้างประสบการณ์ทางวิชาชีพ ผู้บริหารให้คำแนะนำและหรือช่วยแก้ปัญหาและพัฒนากิจการการเรียนรู้ในภาวะถดถอยทางการเรียนรู้ได้จริง ส่งเสริมให้ครูพัฒนาวิชาชีพอย่างต่อเนื่องทั้งภายในและภายนอกโรงเรียน
3. Group Development (G) คือ การพัฒนาทักษะการทำงานกลุ่ม ผู้บริหารมีการส่งเสริมให้ครูเข้าใจบทบาทของตนเอง เพื่อจัดพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์โดยใช้กระบวนการทำงานกลุ่มหรือชุมชนทางวิชาชีพเพื่อแก้ปัญหาและพัฒนากิจการการเรียนรู้การสอนอย่างเป็นรูปธรรม
4. Curriculum Development (C) คือ การพัฒนาหลักสูตร ผู้บริหารมีการจัดประชุมการพัฒนาหลักสูตรของสถานศึกษาเพื่อปรับหลักสูตรให้ตรงกับความต้องการของผู้เรียน สอดคล้องกับบริบทสถานศึกษา เปิดโอกาสให้ครูในการพัฒนาหลักสูตร และจัดให้มีการอบรมด้านหลักสูตร
5. Action Research (A) คือ การวิจัยเชิงปฏิบัติการในชั้นเรียน ผู้บริหารสนับสนุนให้ครูทำวิจัยในชั้นเรียน โดยมีแนวทางในการทำงานวิจัยอย่างชัดเจน เพื่อนำผลการวิจัยมาแก้ปัญหาและพัฒนากิจการการเรียนรู้ ส่งเสริมด้านงบประมาณในการอบรมเกี่ยวกับการทำวิจัยในชั้นเรียน

กิตติกรรมประกาศ

การศึกษานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จได้ด้วยความรู้ของรองศาสตราจารย์ดร.กัลยมนอินทุสุต ที่ปรึกษาการศึกษานิพนธ์ที่ให้ความกรุณาให้คำแนะนำและแก้ไขข้อบกพร่องต่างๆจนทำให้การศึกษานิพนธ์ครั้งนี้มีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้นผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณเป็นอย่างสูง ณ โอกาสนี้

ขอกราบขอบพระคุณมารดา ครูอาจารย์ และเพื่อนร่วมงานทุกท่าน ที่คอยให้คำแนะนำให้กำลังใจให้ความช่วยเหลือและให้การสนับสนุนในการทำวิจัยตลอดมา คุณงามความดีและประโยชน์ทั้งปวงที่เกิดจากการศึกษานิพนธ์นี้ ผู้วิจัยขอมอบแด่บิดา มารดา และครูอาจารย์ ซึ่งเป็นผู้วางรากฐานการศึกษาให้แก่ผู้วิจัย และผู้มีพระคุณทุกท่านที่ได้ให้กำลังใจและการสนับสนุนผู้วิจัยตลอดมา

เอกสารอ้างอิง

- กฤษฎา มั่นส. (2556). ความพึงพอใจของครูที่มีต่อการนิเทศภายในของโรงเรียนในกลุ่มเครือข่าย สถานศึกษาที่ 13 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุบลราชธานี เขต 3. (สารนิพนธ์ศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยนอร์ทกรุงเทพ)
- ชลชรัส นุกอง. (2564). ความสัมพันธ์ระหว่างบทบาทการนิเทศภายในของผู้บริหารสถานศึกษากับประสิทธิภาพการสอนของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 41 วิทยาเขตบางมูลนาก. (การค้นคว้าอิสระการศึกษามหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยนเรศวร
- ดวงใจ ศรีไชย. (2560). การศึกษาสภาพและปัญหาการนิเทศภายในสถานศึกษาตามความคิดเห็นของผู้บริหารและครูในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุบลราชธานี เขต 1. (วิทยานิพนธ์ปริญญา มหาบัณฑิต). อุบลราชธานี, มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี.
- ธัญพิชชา อุ่นรัมย์. (2564). การพัฒนาแนวทางการนิเทศภายในแบบสอนแนะโดยใช้แนวคิดชุมชน แห่งการเรียนรู้เชิงวิชาชีพ สำหรับสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 33. (วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- ธารทิพย์ คำยศ. (2561). การนิเทศภายในของผู้บริหารสถานศึกษาในโรงเรียนขนาดเล็กตามการรับรู้ของครูสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษาสุราษฎร์ธานี เขต 3. (การค้นคว้าอิสระครุศาสตรมหาบัณฑิต). สาขาวิชาการบริหารการศึกษา, มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี.
- นุชจรี จันทวาท. (2562). การนิเทศการศึกษาของผู้บริหารสถานศึกษากับการปฏิบัติงานวิชาการในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุพรรณบุรี เขต 2. วารสารศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยกรุงเทพธนบุรี.
- บุญชม ศรีสะอาด. (2553). การวิจัยเบื้องต้น. (พิมพ์ครั้งที่ 8). กรุงเทพฯ: สุวีริยาสาส์น.
- ปฏิพัทธ์ น้อมสูงเนิน. (2563). สภาพและปัญหาการนิเทศภายในของสถานศึกษาในอำเภอบุณฑริก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุบลราชธานี เขต 5. (สารนิพนธ์ปริญญา มหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี.
- กระทรวงศึกษาธิการ. (2565). แผนพัฒนาการศึกษาขั้นพื้นฐานสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา กรุงเทพมหานคร เขต 2 2565-2567. กรุงเทพฯ.

- พชรทัตชา รุ่งเลิศนันท์กุล. (2560). ความพึงพอใจของครูที่มีต่อกระบวนการนิเทศภายในโรงเรียนหนองจอกพิทยาสรรพ์. (การค้นคว้าอิสระครุศาสตรมหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยรามคำแหง, สาขาวิชาการบริหารการศึกษา.
- พัชรินทร์ ช่วยศิริ. (2554). การศึกษาการดำเนินงานนิเทศภายในของโรงเรียนวัดประดู่ฉิมพลี. (สารนิพนธ์ปริญญา มหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
- รวีสรา แป้งคุณญาติ และสมกุล ถาวรกิจ. (2563). บทบาทการนิเทศภายในของผู้บริหารสถานศึกษาในโรงเรียน ประถมศึกษา สำนักเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครปฐม เขต 1. วารสารสังคมศึกษา มมร, 1(1), 26-38.
- วัชรรา เล่าเรียนดี. (2552). การนิเทศการสอน. นครปฐม: คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- วิจารณ์ พานิช. (2556). การสร้างการเรียนรู้ สู่ศตวรรษที่ 21. กรุงเทพฯ: มูลนิธิสยามกัมมาจล.
- สายวินิตย์ ดวงสนาม. (2561). การนิเทศภายในสถานศึกษาของโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสระบุรี เขต 2. (วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี.
- สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ. (2545). พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว.
- เสาวลักษณ์ บุญมาก. (2564). บทบาทของผู้บริหารกับการนิเทศภายในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษาประถมศึกษาสุราษฎร์ธานี เขต 2. (สารนิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยหาดใหญ่.
- อภิสราร กังลำซัง. (2561). บทบาทการนิเทศภายในของผู้บริหารสถานศึกษาโรงเรียนประถมศึกษา ในอำเภอสะบ้าย้อย จังหวัดสงขลา. (สารนิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยหาดใหญ่.
- อธิกร ทาแกง. (2564). การศึกษาบทบาทการนิเทศเพื่อส่งเสริมการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของผู้บริหาร สถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเชียงราย. (การค้นคว้าอิสระการศึกษามหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยพะเยา
- สุทธนู ศรีไสย์. (2555). หลักการนิเทศการศึกษา (พิมพ์ครั้งที่ 5). กรุงเทพฯ: คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- Beach, D.M. & Reinhartz, J. (2000). *Supervision Leadership: Focus on Instruction*. Boston: Allyn and Bacon.
- Cohen, L., Minion, L., & Morrison, K. (2011). *Research methods in education* (7th ed.). New York: Routledge.
- Glickman, C.D. (2007). *Super Vision and Instructional Leadership : A Developmental Approach*. Boston: Pearson.
- Peter F. Oliva & George E. Pawlas. (2001). *Supervision for today's schools* (8th ed). New York: John Wiley & Sons, 11-12.

ผีอารักษ์เกลือ: การจัดการทรัพยากรเกลือในสภาวะสมัยใหม่
กรณีศึกษาหมู่บ้านชาวัว ตำบลพังงู อำเภอนองหาร จังหวัดอุดรธานี
Salt guardian spirit: Salt resource management in modernity:
A case study of Kha Wao village, Phang Ngu sub-district
Nong Han district, Udon Thani province

กิติมา ขุนทอง¹, นนทวรรณ แสนไพร^{2*} และพสุธา โกมลมาลย์³

Kitima Khunthong¹, Nontawan Saenprai^{2*} and Pasutha Komolmal³

¹คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร อำเภอเมือง จังหวัดสกลนคร 47000

^{2*}คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร อำเภอเมือง จังหวัดสกลนคร 47000

³คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร อำเภอเมือง จังหวัดสกลนคร 47000

¹Faculty of Humanities and Social Sciences Sakon Nakhon Rajabhat University, Mueang District, Sakon Nakhon Province 47000

^{2*}Faculty of Education, Sakon Nakhon Rajabhat University, Mueang District, Sakon Nakhon Province 47000

³Faculty of Humanities and Social Sciences Sakon Nakhon Rajabhat University, Mueang District, Sakon Nakhon Province 47000

*Corresponding author E-mail: Nontawan@snru.ac.th

Received: June 19, 2024; Revised: October 2, 2024; Accepted: October 10, 2024

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ ใช้กระบวนการสังเกตอย่างมีส่วนร่วม การสัมภาษณ์กลุ่มและสัมภาษณ์เชิงลึก กลุ่มประชากรวิจัย ได้แก่ ชาวบ้านทำเกลืออย่างเป็นทางการและไม่เป็นทางการ ผู้นำชุมชนและเจ้าจำ ผลการวิจัย พบว่า ความเชื่อเรื่องผีอารักษ์เกลือ เป็นภาพสะท้อนของระบบคิดในการจัดสรรทรัพยากรส่วนรวมและเป็นผลผลิตของโครงสร้างระบบคิดทางวัฒนธรรมร่วมของคนในชุมชนโดยเฉพาะชุมชนผลิตเกลือขนาดเล็กที่การเข้าถึงทรัพยากรอื่นเป็นไปอย่างจำกัด เกลือจึงมีความสำคัญทั้งในฐานะความมั่นคงทางอาหาร เศรษฐกิจและวัฒนธรรม ดังนั้นผีอารักษ์เกลือจึงถูกผลิตซ้ำอย่างเข้มข้นผ่านกระบวนการสร้างความศักดิ์สิทธิ์ให้กับอาณาบริเวณผ่านเรื่องเล่าชุดต่าง ๆ เพื่อจำกัดกลุ่มผู้ผลิต รูปแบบ ระยะเวลา ตลอดจนเทคนิคและเทคโนโลยีการผลิต แต่ในกรณีชุมชนที่เพิ่งเข้าสู่การผลิตเกลือในระยะ 30 ปีที่ผ่านมาจะผลิตเกลือในฐานะสินค้าและวัตถุดิบในกิจการอุตสาหกรรม สิ่งที่ควมคุมการใช้ประโยชน์ไม่ใช่แบบเดิม แต่คือรัฐที่เข้ามาแสดงตัวเป็นเจ้าของ ผ่านบังคับใช้พระราชบัญญัติแร่และกฎหมายฉบับต่าง ๆ ก่อให้เกิดการจัดรูปโครงสร้างระบบคิดทางวัฒนธรรมใหม่ คือ การสร้างผีอารักษ์ที่หลากหลายขึ้น อย่างไรก็ตามผีแบบใหม่มีลักษณะความเชื่อแบบปัจเจก ไม่ได้มุ่งเน้นที่การบริหารจัดการทรัพยากรสำหรับใช้ร่วมกัน แต่เป็นไปเพื่อเชื่อมผู้ผลิตเกลือเข้าตลาดและรัฐ

คำสำคัญ: ผีอารักษ์เกลือ, เกลือสินแร่, การจัดการทรัพยากร, สภาวะสมัยใหม่

Abstract

This research is qualitative research. Participatory observation processes, focus group and in-depth interviews, from the research population, including formal and informal salt-making villagers, were used to conduct participatory observations. Community leaders and informal leaders.

The results of the research showed that, The salt guardian spirits reflected the way local people think of allocating communal resources and is the product of a collective cultural construct within a local community, especially those small salt-production places with limited access to other kinds of resources. Salt is thus crucial for their dietary, economic and cultural security. Therefore, the salt guardian spirit is intensively reproduced through the process of sacredness of the territory through a series of tales to limit the group of producers. The form, duration, as well as the production technique and technology. As for those communities which have recently become salt manufacturing sites for less than 30 years, salt is produced as a commodity and a raw material for industrial enterprises. The traditional form of spirit is no longer used to regulate salt resource utilization. Instead, the nation state has claimed an ownership over natural resources through an enforcement of the Minerals Act and laws. Under these circumstances, a new cultural construct emerged and various kinds of guardian spirits. Nevertheless, these new spirits have sprung from individualistic beliefs, not specifically created to promote natural resource management for shared use. They are to help connect salt producers and the nation state.

Keywords: Salt guardian spirit, Rock salt, Resource management, Modernity

บทนำ

พื้นที่ภาคอีสานกว่าร้อยละ 70 มีปริมาณเกลือมหาศาลถูกปิดทับไว้ใต้ดิน รวบรวมล้านปีมาแล้วดินแดนแห่งนี้เคยเป็นทะเลหรือมีทะเลรุกเข้าออกมาหลายต่อหลายครั้ง จนส่งผลให้เกิดทะเลสาบขนาดใหญ่และมีการสะสมตะกอนเกลือและแร่ธาตุต่าง ๆ ฝังอยู่ใต้ดินเมื่อน้ำทะเลถอยร่นออกไป ต่อมา มีการยกตัวของเทือกเขาภูพานปิดกั้นตรงกลางภาค ทำให้เกิดการแบ่งดินแดนอีสานออกเป็นสองส่วน คือ แอ่งสกลนครและแอ่งสูงโคราช ทั้งสองแอ่งอุดมไปด้วยชั้นดินเกลือที่ถูกปิดทับไว้ มีปริมาณสำรองรวมประมาณ 18 ล้านล้านตัน มีความลึกเฉลี่ย 100 เมตร (บำเพ็ญ ไชยรักษ์, 2554 และปกรณ์ สุขวานิช, 2537)

ความเชื่อในสิ่งศักดิ์สิทธิ์เหนือธรรมชาติ (supernatural) นับเป็นความเชื่อดั้งเดิมของผู้คนในภูมิภาคอุษาคเนย์ นักวิชาการด้านประวัติศาสตร์อย่างสุจิตต์ วงษ์เทศ (2555) กล่าวว่า ความเชื่อเรื่องผีเป็นศาสนาที่เก่าแก่ที่สุดในโลกและเป็นศาสนาดั้งเดิมของคนในภูมิภาคนี้ ก่อนที่ศาสนาพราหมณ์ พุทธศาสนา จะเข้ามามีอิทธิพล ทั้งนี้ “ผี” ตามคติความเชื่อมีทั้งผีที่ดีและผีร้าย (malevolent spirits) “ผีดี” (benevolent spirits) หรือผีอารักษ์ คือ ผีที่ให้คุณ ค้ำครอง ดูแล ส่วนผีร้าย คือ ผีที่ให้โทษ เช่น ผีตายโหง ผีกระสือ ผีตายพราย ทำให้เจ็บป่วย แต่ในหลายกรณี “ผีดี” สามารถกลายเป็นผีร้ายได้เช่นกัน หากมีการละเมิดอำนาจของผี ไม่ปฏิบัติตามขนบธรรมเนียมหรือกฎข้อห้ามต่าง ๆ ซึ่งจะก่อให้เกิดความเดือดร้อน (ฉลาดชาย รมิตานนท์, 2545, น. 40) เจ็บป่วยและบางกรณีอาจรุนแรงถึงขั้นเสียชีวิต ซึ่งแก้ไขได้โดยการเลี้ยงผีเพื่อเป็นการขอโทษที่ล่วงละเมิด ซึ่งล้วนสัมพันธ์กับวิถีชีวิตประจำวันของผู้คนยิ่งในยุคที่มนุษย์ต้องพึ่งพิงธรรมชาติสูง หรือในยุคเกษตรกรรมที่ต้องพึ่งพาฝนในการผลิต “ผี” จะปรากฏอยู่ทุกหนแห่ง บนฟ้า (ผีแถน) ในน้ำ (ผีฝ่าย) ในป่า (ผีเจ้าป่าเจ้าเขา/นางไม้) หรือแม้กระทั่งในนาข้าว (แม่โพสพ) ในนาเกลือ (ตุ้มแม่เปลือย) “ผี” ถูกเชื่อมโยงกับเข้ากับการบันดาลและพิทักษ์รักษาทรัพยากรธรรมชาติ รวมถึงในทัศนะของนักมานุษยวิทยา เช่น เทเลอร์ (Taylor) บอกว่า ศาสนาคือ “ความเชื่อในดวงวิญญาณทั้งหลาย” (belief in spiritual beings) ที่ขยายความสัมพันธ์ของมนุษย์ออกไปสัมพันธ์กับสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่เหนือมนุษย์¹ (ฉลาดชาย

¹ ฉลาดชาย แปลคำว่า supernatural ว่า สิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่เหนือมนุษย์ ผู้เขียนจึงคงไว้ตามผู้เขียน โดยต่อไปผู้เขียนจะใช้คำว่า สิ่งเหนือธรรมชาติแทน

รมิตานนท์, 2545, น. 33) มีการประกอบพิธีกรรมเพื่ออ่อนน้อมสิ่งเหนือธรรมชาติให้คุ้มครอง ให้ประโยชน์ หรือ เพื่อแก้ไขปัญหาที่มนุษย์ไม่สามารถทำได้ ซึ่งต่างจากทัศนะของเดอริค (อภิญญา เฟื่องฟูสกุล, 2551, น. 31) ที่มองว่าแก่นแท้ของศาสนา คือ ความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับมนุษย์หาใช่กับสิ่งเหนือธรรมชาติ เป็นตัวแทนของความรู้สึกเชิงศีลธรรมของชุมชน เน้นความผูกพันร่วมทางสังคมในระดับจิตสำนึกร่วมของสังคม (collective conscience) ดังนั้นสังคมกับศาสนาเป็นสิ่งเดียวกัน ในขณะที่ ยศ สันตสมบัติ (2548) ชี้ให้เห็นว่าความเชื่อเรื่องผี เกี่ยวพันกับการจัดความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติและระหว่างมนุษย์กับมนุษย์ด้วยกัน รวมทั้งจัดความสัมพันธ์ระหว่างคนเป็นกับคนเป็น และระหว่างคนตายกับคนเป็น ด้วยลักษณะแบบนี้ ผีหรือศาสนาผี จึงเป็นกลไกสำคัญในการควบคุมสังคม เป็นพื้นฐานของการสร้างกฎเกณฑ์ และจารีตประเพณี อำนาจของผีเป็นเครื่องมือ และกลไกสำคัญในการควบคุมพฤติกรรมของมนุษย์ในการจัดระเบียบในการเข้าถึงหรือใช้ประโยชน์จากทรัพยากร ในประเภทต่าง ๆ ทั้งนี้เพื่อรักษาความสมบูรณ์และความสมดุลของการใช้ประโยชน์ ตลอดจนสร้างความเป็นธรรม และลดความขัดแย้งในการเข้าถึงทรัพยากรระหว่างมนุษย์ด้วยกันเอง

อย่างไรก็ตามช่วงราว 4 ทศวรรษที่ผ่านมาการเคลื่อนไหวในพื้นที่ภาคอีสานถูกเร่งเร้าให้มีการนำออกมาใช้ประโยชน์ในเชิงเศรษฐกิจ เคลื่อนสินเชาไว้ในพื้นที่ภาคอีสานนับเป็นหนึ่งเป้าหมายสำคัญในอุตสาหกรรมทุกประเภท รัฐไทยจึงผลักดันยุทธศาสตร์เกลืออุตสาหกรรมเพื่อลดวิกฤตเกลือทะเลแฉงจากปัญหาน้ำท่วมโกดังเกลือที่กรุงเทพฯ ช่วงปีพ.ศ.2513 ซึ่งมีราคาสูงแบบก้าวกระโดดจากตันละ 100 บาทเป็น 900-1,000 บาท การขุดและสูบน้ำเกลือในภาคอีสานกลายเป็นที่สนใจ มีนักลงทุนเข้ามาลงทุนจำนวนมาก เช่น ตั้งโรงต้มเกลือบริเวณต้นลำน้ำเสียว อำเภอบรบือ จังหวัดมหาสารคาม ก่อตั้งโรงงานเหมืองเกลือพิมาย ตำบลตลาดแค อำเภอพิมาย จังหวัดนครราชสีมา ซึ่งเป็นแหล่งอุตสาหกรรมเกลือขนาดใหญ่ และยังมีแหล่งอุตสาหกรรมเกลือขนาดเล็กที่เกิดขึ้นในช่วงเวลาเดียวกัน เช่น บ้านดุง อำเภอบ้านดุง จังหวัดอุดรธานี บ้านม่วง อำเภอบ้านม่วง บ้านกุดเรือคำและบ้านจำปาดง อำเภอวานรนิวาส จังหวัดสกลนคร

จากสถานการณ์ดังกล่าว เกลือได้ถูกสร้างความใหม่ในฐานะเป็นวัตถุดิบและเป็นสินค้าในระบบอุตสาหกรรม รัฐบาลเปิดให้มีการสัมปทานบัตรเหมืองเกลือหิน และแร่โพแทช (แทรกตัวอยู่ระหว่างชั้นเกลือหิน) ทั่วภาคอีสาน โดยคาดหวังให้อีสานกลายเป็นศูนย์การค้าเกลือหินและปุ๋ยโปแตชในภูมิภาคอาเซียน ภายใต้เงื่อนไขดังกล่าวยังทำให้เกลือหลุดลอยออกทั้งในมิติของความหมายและการจัดการจากชุมชน ซึ่งผู้วิจัยจะนำเสนอให้เห็นสถานะและการดำรงอยู่ของความเชื่อเรื่องผีอารักษ์ (Animism) ในการจัดการทรัพยากรเกลือว่าภายใต้กระบวนการเปลี่ยนแปลงเข้าสู่ระบบการค้า ความเชื่อเรื่องผีอารักษ์ยังดำรงอยู่ เปลี่ยนรูป ผิดซ้ำหรือเสื่อมสลายไปหรือไม่อย่างไร ด้วยเหตุนี้ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษา ผีอารักษ์เกลือ: การจัดการทรัพยากรเกลือในสภาวะสมัยใหม่ กรณีศึกษาหมู่บ้านขาวัว ตำบลพัง อำเภอนองหาร จังหวัดอุดรธานี

วัตถุประสงค์

เพื่อศึกษาผลกระทบของความเชื่อเรื่องผีอารักษ์ที่มีต่อการจัดการทรัพยากรเกลือในสภาวะสมัยใหม่ กรณีศึกษาหมู่บ้านขาวัว หมู่ที่ 4 ตำบลพัง อำเภอนองหาร จังหวัดอุดรธานี

วิธีดำเนินการวิจัย

บทความวิจัยนี้ ใช้กระบวนการศึกษาเชิงคุณภาพเน้นการสังเกตอย่างมีส่วนร่วม สัมภาษณ์กลุ่มและสัมภาษณ์เชิงลึกกลุ่มเป้าหมายที่เกี่ยวข้องตลอดจนการตีความสัญลักษณ์ที่เกี่ยวข้อง โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการจัดการทรัพยากรเกลือในสภาวะสมัยใหม่ กรณีศึกษาหมู่บ้านขาวัว หมู่ที่ 4 ตำบลพัง อำเภอนองหาร จังหวัดอุดรธานี โดยเก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มประชากรวิจัย ได้แก่ ชาวบ้านทำเกลืออย่างเป็นทางการจำนวน 15 คน ผู้นำชุมชนและเจ้าจำ จำนวน 3 คน และชาวบ้านที่ทำเกลือแบบไม่เป็นทางการจำนวน 7 คน ซึ่งในจำนวนกลุ่มตัวอย่างนี้มีทั้งเพศชาย-หญิง อายุตั้งแต่ 30 – 78 ปี โดยมีระยะเวลาในการเก็บข้อมูลระหว่างเดือนตุลาคม 2559 ถึงเดือนกันยายน 2560 โดยผู้ให้ข้อมูลยินยอมที่จะให้ข้อมูลกับผู้วิจัยและมีการใช้นามสมมติแทน

ผลการวิจัย

หมู่บ้านชาว ตำบลพัง อำเภอนองหาร จังหวัดอุดรธานี เป็นหนึ่งในพื้นที่ศึกษาฝักรักเกลือ ทั้งนี้หมู่บ้านแห่งนี้แหล่งผลิตเกลือโบราณอายุไม่ต่ำกว่า 150 ปี โดยการขุดดินเอียด (ชี้ทา) และนำไปต้ม มีบ่อเกลือสาธารณะพื้นที่กว่า 10 ไร่ ตั้งอยู่ท้ายหมู่บ้านติดลำห้วยเสียว การผลิตเกลือที่นี่เป็นการผลิตขนาดเล็กด้วยเทคนิคการผลิตแบบดั้งเดิม เน้นผลิตเพื่อบริโภคในครัวเรือนและจำหน่าย ปัจจุบันยังคงมีต้มเกลือทุกปีในช่วงเดือนมกราคม-เมษายน ทั้งนี้ประชากรบ้านชาวราว 862 คน ส่วนใหญ่เป็นกลุ่มชาติพันธุ์ไทยลาว นับถือศาสนาพุทธเป็นหลัก เมื่อพิจารณาจากภูมิศาสตร์พบว่าบ้านชาวตั้งอยู่บนที่ราบไม่ห่างริมฝั่งทะเลสาบน้ำจืดหนองหารกุมภวาปีมากนัก ตัวหมู่บ้านถูกล้อมด้วยหมู่บ้านน้อยใหญ่ สลับกับทุ่งนากว้าง เชื่อมต่อกันเป็นที่ราบลุ่มขนาดใหญ่ อาชีพหลักคือการทำนาข้าว มีส่วนน้อยที่ทำสวน เช่น ยางพาราและมันสำปะหลัง ในขณะที่คนหนุ่มสาวส่วนใหญ่ทำงานนอกภาคเกษตรกรรม

ประวัติการตั้งถิ่นฐานของหมู่บ้าน อาจจะต้องย้อนกลับไปกว่า 159 ปีตามคำบอกเล่าของผู้เฒ่าผู้แก่ในชุมชน ว่าราวปีพ.ศ.2400 มีคาราวานอพยพของชาวบ้านจากอุบลราชธานี ไม่ปรากฏจำนวนชาวบ้านที่เดินทางมามากน้อยเพียงใด แต่ระบุว่ามียานหลวงแก้ว เป็นผู้นำ เพื่อแสวงหาพื้นที่อุดมสมบูรณ์ เมื่อคาราวานเดินทางมาถึงบริเวณบ้านชาวในปัจจุบัน เห็นว่าเป็นทำเลที่เหมาะสมเนื่องจากเป็นที่ราบกว้างและมีลำห้วยเสียวไหลผ่าน จึงตัดสินใจลงหลักปักฐาน โดยเริ่มแรกผู้คนในร่วมกันบุกเบิกพื้นที่เพื่อทำนา ร่วมกับปลูกพืชผักสวนครัวพื้นบ้านต่าง ๆ วัวและควายนับเป็นสัตว์เลี้ยงที่แต่ละครัวเรือนมีไว้เพื่อครอบครอง ทั้งเพื่อใช้แรงงาน เพื่องานพิธีกรรมต่าง ๆ เพื่อขาย หรือกระทั่งเป็นพาหนะในการสัญจร เนื่องจากในอดีตการเข้าออกหมู่บ้านเต็มไปด้วยความยากลำบาก มีเพียงทางเกวียนเล็ก ๆ สองข้างทางเต็มไปด้วยป่าไม้หนาทึบสลัดกับต้นไม้ใหญ่ ผู้คนจึงไม่นิยมเดินทางไปต่างบ้านมากนัก จนกระทั่งหลังปีพ.ศ.2512 มีการตัดถนนลูกรังเข้าหมู่บ้าน และอีก 10 ปีต่อมา มีการปักเสาไฟฟ้าทำให้หมู่บ้านชาวยึดโยงและใกล้ชิดกับชุมชนภายนอกมากขึ้น

สำหรับการทำเกลือของบ้านชาวนั้น แม้ชาวบ้านที่อายุมากกว่า 80 ปีก็ไม่ทราบว่าเริ่มทำกันครั้งแรกเมื่อใด สันนิษฐานหลังการตั้งบ้านเรือนไม่มากนัก ผู้สูงอายุในหมู่บ้านเล่าถึงข้อสังเกตของบ่อเกลือว่า บริเวณดินจะมี “สำเกลือ” คือ เกลือที่ปนอยู่กับดินโดนน้ำชะดินละลายแล้วพอแห้งจะปรากฏเป็นคราบเกลือติดอยู่บนผิวดิน โดยนายจันทร์เผย (2560, สัมภาษณ์) เจ้าจำประจำหมู่บ้านเล่าว่า จริงแล้วพื้นที่รอบด้วยหมู่บ้านและหมู่บ้านใกล้เคียงก็ปรากฏว่าเกลือขึ้นอยู่หลายแห่ง แต่ที่บ้านชาวนับเป็นบ่อใหญ่ที่สุด การทำเกลือบ้านชาวเริ่มต้นตั้งแต่มือใดไม่มีใครทราบแน่นอน แต่ไม่น่าต่ำกว่า 150 ปี ตามอายุหมู่บ้าน² ในอดีตการต้มเกลือเป็นไปอย่างคึกคัก ทั้งเพื่อกินและเพื่อขาย แต่ส่วนใหญ่จะนำออกขายให้กับพ่อค้าคนกลางที่มารับซื้อ หรือแลกเปลี่ยนสินค้า เช่น ข้าวหรือเครื่องใช้ในครัวเรือนอื่น ถึงแม้ว่าที่ตั้งของหมู่บ้านจะมีลำห้วยและมีที่ราบสำหรับการทำนา แต่สภาวะร้อน-แล้งส่งผลให้ผลผลิตที่ได้ไม่เพียงพอต่อการบริโภคตลอดปี ไม่มีการจ้างงานนอกภาคเกษตรเหมือนปัจจุบัน อีกทั้งการเดินทางออกจากหมู่บ้านเป็นไปอย่างยากลำบาก สถานการณ์ดังกล่าวจึงทำให้เกลือกลายเป็นทรัพยากรที่สำคัญทั้งในมิติทางเศรษฐกิจและความมั่นคงทางอาหารของคนบ้านชาว

เกลือในฐานะความมั่นคงทางเศรษฐกิจ วัฒนธรรมและสังคม

เกลือสำหรับชาวบ้านที่นี่ไม่ได้ถูกมองในฐานะเป็นเครื่องปรุงอาหาร แต่ถูกให้ความหมายโยงใยสัมพันธ์กับความมั่นคงทางเศรษฐกิจ วัฒนธรรม และความสัมพันธ์ทางสังคมของผู้คนอย่างน้อย 4 ประการด้วยกัน ดังนี้

ประการแรก เกลือเป็นส่วนหนึ่งของความมั่นคงทางด้านอาหาร เกลือไม่ใช่แค่เครื่องปรุง แต่เกลือเป็นวัตถุดิบสำคัญในการถนอมอาหาร โดยเฉพาะอาหารประเภทหมักดอง เช่น ปลาซำ ส้มผัก (ผักดองพื้นบ้าน) หน่อไม้ดอง และปลาร้า ซึ่งเป็นอาหารยอดนิยมของคนอีสาน ในหนังสือของศรีศักดิ์ วัลลิโภดม (2541) เรื่องวัฒนธรรม

² การคาดการณ์ระยะเวลาการผลิตเกลือของชุมชน ประเมินการจากคำสัมภาษณ์ของชาวบ้านอายุระหว่าง 60-80 ปี ที่ให้ข้อมูลว่าตามคำบอกเล่าของผู้เฒ่าผู้แก่ บอกว่าเกิดมาก็มีการต้มเกลือเกิดขึ้นแล้ว ผู้เขียนจึงประมาณการว่าอย่างน้อย ในช่วงชีวิตคน 3 รุ่นปรากฏการณ์ต้มเกลือในชุมชนแล้ว

ปลาแดก (ปลาร้า) ซึ่งให้เห็นว่าปลาแดกเป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรมอีสาน ที่สะท้อนการจัดการความมั่นคงทางด้านอาหารภายใต้ข้อจำกัดของสภาพภูมิประเทศที่ร้อนแล้ง ในอดีตทุกระลอกในอีสานจะมีปลาแดกติดบ้าน คราวเรือนส่วนใหญ่สามารถหมักปลาแดกไว้กิน เมื่อปลาแดกสำคัญ เกลือที่ใช้ทำปลาแดกจึงสำคัญตามไปด้วย โดยเกลือนี่นี้ได้รับความนิยมอย่างมากเนื่องจากไม่ใส่สารฟอกขาว ซึ่งเกลือบ้านขาวนั้นว่าเป็นแหล่งเกลือที่ได้รับความนิยมจากทั้งคนในและนอกพื้นที่ กระทั่งทางฝั่งลาว (เวียงจันทน์) ก็ซื้อหาเกลือจากที่นี่ไว้บริโภค เนื่องจากสะอาด ไม่ใส่สารฟอกขาว และเป็นเม็ดเล็กสวยงาม

ประการที่สอง นอกจากเรื่องอาหารบนโต๊ะทานข้าว เกลือยังเป็นองค์ประกอบสำคัญในการประกอบพิธีกรรมตามความเชื่อของคนในชุมชน งานบุญที่เกี่ยวข้องกับการอุทิศส่วนบุญส่วนกุศลให้บรรพบุรุษที่ล่วงลับไป เช่น ในช่วงเดือนเก้าและเดือนสิบ จะมีงานบุญข้าวสากหรือบุญข้าวประดับดิน ชาวบ้านจะมีการเตรียมเครื่องคาวหวานเพื่อใช้พิธีกรรม คือ จะมีข้าวห่อใหญ่ 1 ห่อ ใส่พริก เกลือ ผลไม้และอาหารลงไปใส่ในใบตอง ให้พระประกอบพิธีสวด ก่อนที่จะกรวดน้ำและนำไปวางไว้ตามต้นไม้ เปิดห่อข้าวออกและฝังกลบดินเรียกให้แม่พระธรณีมารับเอาไปหรือในงานพระเวส (เทศน์มหาชาติ) ชาวบ้านจะนำห่อข้าว หรือถุงพริกและถุงเกลือใส่ไว้ในก้นหม้อเทศน์ เกลือจึงเป็นส่วนหนึ่งวิถีวัฒนธรรมของชาวบ้าน (นัฐวุฒิ สิงห์กุล, 2556)

ประการที่สาม เกลือในฐานะที่เป็นสิ่งของสำหรับการแลกเปลี่ยนสินค้า อย่างที่กล่าวไปตอนต้นในอดีตชุมชนมีข้อจำกัดในการเข้าถึงอาชีพอื่นหลังหมดฤดูทำนา นอกจากนั้นสภาพอากาศที่ร้อน-แล้ง ส่งผลให้บางปีผลผลิตข้าวได้ปริมาณน้อยไม่พอต่อการบริโภคทั้งปีของครัวเรือน เกลือจึงเป็นทั้งแหล่งความมั่นคงทางอาหารและมั่นคงทางเศรษฐกิจของชุมชน เมื่อเริ่มต้มเกลือจะมี พ่อค้าคนกลางทั้งในและนอกหมู่บ้านมาปักหลักรอซื้อถึงที่ ราคาขายจะอยู่ที่กระสอบละ 7 บาท เพื่อไปขายต่อยังพื้นที่อื่นของอุดรธานี นครนายก และเวียงจันทน์ของลาว ไม่เพียงซื้อขายด้วยเงินเท่านั้น หากแต่สินค้าหรืออาหารที่ชาวบ้านขาดแคลนก็สามารถนำมาแลกเปลี่ยนได้ ทั้งนี้ แม่บุญเรือง ทีเหลา (2560, สัมภาษณ์) เล่าว่าเมื่อยังสาว มีแม่ค้า-พ่อค้านำสินค้ามาตระเวนแลกหลากหลายมาก เช่น นำขนมลอดช่องมาแลกนำมาปลาสดสำหรับทำปลาร้ามาแลก ซึ่งได้รับการตอบรับจากชาวบ้าน ในบางครัวเรือนที่ขาดแคลนข้าวก็จะต้มเกลือตระเวนแลกข้าวไปตามหมู่บ้านใกล้เคียง โดยแลกในอัตราส่วน เกลือ 1 ถึง ต่อข้าวเปลือก 1 ถึง ซึ่งช่วยให้ผ่านพ้นช่วงเวลาแห่งความหิวโหยไปได้ แม้ปัจจุบันราคาของเกลือจะสูงขึ้นกว่าอดีต คือกระสอบละ 700-800 บาท แต่กลับพบว่าชาวบ้านส่วนใหญ่ก็จะเน้นทำพอบริโภคในครัวเรือน มีเพียง 7-8 รายที่ต้มขาย โดยได้เกลือราว 20-30 กระสอบ (กระสอบปุ๋ย) สร้างรายได้ปีละ 16,000-24,000 บาท

ประการที่สี่ เกลือในฐานะที่เป็นของกำนัล การที่หมู่บ้านมีเกลือเป็นทรัพยากรที่มีค่า เกลือถูกเปรียบเปรยมีค่าประหนึ่งข้าวและเป็นของกำนัลสำคัญ โดยในพิธีแต่งงาน บ้านไหนมีลูกสาว หลังเสร็จพิธีแต่งงานเมื่อญาติฝ่ายเจ้าบ่าวจะกลับจะต้องเอาข้าวและเกลือให้เป็นของฝาก แต่หากเป็นผู้ชาย พ่อแม่ฝ่ายชายจะต้องรับลูกสะใภ้ด้วยผ้าไหม ซึ่งการให้ความหมายเกลือของชาวบ้านอธิบายบนความสัมพันธ์ระหว่างคนและทรัพยากร และความสัมพันธระหว่างคนกับคนในฐานะผู้ใช้ทรัพยากรร่วมกัน เกลือจึงเป็นส่วนหนึ่งของระบบนิเวศสังคม-วัฒนธรรม

วิถีคนต้มเกลือข้าหา

เมื่อช่วงเข้าสู่กลางเดือนมกราคม หรือเดือนยี่ (เดือนมกราคม-กุมภาพันธ์) หลังพิธีไหว้แม่เพี้ย ชาวบ้านจะลงมาทำห้าง (ขนา) มากถึงเกือบสองร้อยหลัง เรียงรายรอบโพนเกลือหรือริมขอบบ่อเกลือ โดยพยายามเว้นที่ว่างให้มากที่สุดสำหรับขุดดินเอียงหรือข้าหา หากย้อนหลังไป 10 ปี การต้มเกลือจะทำได้กันอย่างต่อทั้งวันทั้งคืนในระยะเวลาประมาณ 2-3 เดือน (นายประยงค์ เสาร์ดี, 2560, สัมภาษณ์) ส่วนใหญ่จะย้ายมากินมานอนในห้างเพื่อเผื่อกระเพาะต้มเกลือ แต่ในปัจจุบันจำนวนคนที่ต้มลดลง ไม่ทำเข้มข้นแบบเดิม ห้างมีไว้เพียงหลบแดดในช่วงกลางวันเท่านั้น การต้มจะเริ่มตั้งแต่ตี 5 และลากยาวจนกระทั่งหมดแสงพระอาทิตย์ เมื่อได้ตามต้องการก็จะยุติการต้มเกลือในปีนั้น

กระบวนการผลิตเกลือของที่นี่ไม่ได้ซับซ้อนแต่กลับเต็มไปด้วยความละเอียด เกลือหม้อหนึ่งใช้เวลาตั้งแต่เริ่มกระบวนการผลิตจนได้เกลือประมาณ 4-5 ชม. ในช่วงทำเกลือชาวบ้านจะตื่นแต่ประมาณตีห้า ไปยังบ่อเกลือซึ่งมีลักษณะเป็นลานดินกว้าง ราบเรียบ ปราศจากต้นหญ้า มีห้างพักก่อติด ๆ กันใกล้กองดินหรือโพนเกลือ เมื่อไปถึงจะนำน้ำเกลือที่กรอกไว้ตั้งแต่เมื่อคืนมาต้ม ก่อนจะจับจอบออกไปขุดเอียงซึ่งก็คือหน้าดิน สังกะตาดตรงไหนดินแห้ง

มีคราบสีขาวปรากฏอยู่ ก็จะค่อยบรรจุขุดไม่ให้หนักมือ กองดินไว้เป็นกองสามเหลี่ยมเล็ก ๆ หลาย ๆ กอง บางคนจะหาอะไรมาปักทำสัญลักษณ์แสดงความเป็นเจ้าของ เมื่อได้ปริมาณมากพอจะตักในคุหรือถังพลาสติก ก่อนลำเลียงไปยังฮางเกลือหรือบ่อกรองน้ำเกลือซึ่งเป็นรางไม้ ทำจากไม้ตั้งต้นผ่าซีกลักษณะคล้ายเรือ วางบนนั่งร้านยกสูงประมาณ 1 เมตร ปัจจุบันนิยมใช้ท่อซีเมนต์แทน เจาะรูได้ฮางเกลือด้วยกระแกลซึ่งก็คือท่อไม้ไผ่หรือ PVC เป็นท่อส่งน้ำเกลือไปยังถังหรือโอ่งด้านล่าง ในฮางเกลือจะบรรจุแกลบไว้ชั้นล่างสุด ส่วนด้านบนจะตักดินเอียงใส่ลงไป ในอัตราส่วน 1:1 ในปริมาณ 3 ใน 4 ของบ่อ หลังจากนั้นเติมน้ำจืดลงไปให้เต็มบ่อ ปล่อยให้ น้ำซึมผ่านชั้นดินและแกลบหยดลงมายังด้านล่าง เรียกขั้นตอนนี้ว่าแช่ขี้อู เมื่อได้ปริมาณมากพอก็จะนำไปต้ม ใช้เวลาในการกรองน้ำเกลือแต่ละครั้งประมาณ 1-2 ชั่วโมง และช่วงระหว่างรอน้ำเกลือ อาจจะกลับไปขุดดินเอียง และขนมากองไว้ใกล้ ๆ หรือเผื่อกระทะต้มเกลือ ซึ่งการต้มเกลือนี้ว่าเป็นขั้นตอนสำคัญ โดยกระทะที่ต้มสามารถใช้ทั้งกระทะใบบัวหรือนำสังกะสีแผ่นเรียบมาดัดแปลงเป็นสี่เหลี่ยมผืนผ้าวางอัดลงไปบนเตาดินที่ปั้นขึ้นเอง ทั้งนี้การต้มเกลือจะนำน้ำที่ได้จากการแช่ขี้อูมาเทใส่กระทะราว 3 ใน 4 ส่วน ควบคุมระดับไฟปานกลาง ต้องหมั่นชะเง้อดูเพื่อไม่ให้ไหม้หรือไฟดับ ตั้งทิ้งไว้ประมาณ 2-2.30 ชม. น้ำเกลือเริ่มตกผลึกเป็นเมล็ด จนแห้งได้ที่ ตักด้วยฝักกระแกลใส่ไว้ในสวเกลือซึ่งทำจากไม้ตั้งต้น ผ่าและเจาะให้มีลักษณะคล้ายท้องเรือ พักไว้จนแห้งจึงตักใส่กระโทหรือกระสอบ ต้องต้มถึง 7-8 กระทะถึงจะได้ 1 กระสอบ ดังภาพที่ 1

ภาพที่ 1 แหล่งต้มเกลือบ้านขาว

ที่มา: กิตติมา ขุนทอง, 2560. (ผู้วิจัย)

กระบวนการทำเกลือเกิดขึ้นท่ามกลางแสงแดดที่ร้อนจัดจ้านในช่วงหน้าแล้งของภาคอีสาน ไร้ร่มเงาจากต้นไม้ ผู้คนหลายร้อยชีวิตค่อยขุดค่อยต้ม บ้างก็นั่งใต้เพิง บ้างยืนคุยกัน บ้างเล่นแคน ร้องลำ บ้างประชันขันฮวดว่าเกลือของใครเมล็ดสวยกว่ากัน นายสุบินทร์ เสาร์ดี (2560, สัมภาษณ์) บอกว่า แม้อยากทำให้เร็วเพราะอากาศร้อน แต่กระบวนการแต่ขั้นตอนต้องอาศัยความละเอียดละไม ดังนั้นคนต้มเกลือต้องใจเย็น และหันไป “ม่วน” คลายเครียดกับกิจกรรมอื่น หากละเมิดขั้นตอนหรืออารมณ์ร้อนจนนำไปสู่การทะเลาะวิวาทก็จะถูกแม่เพียงลงโทษ

ความเชื่อเรื่องแม่เพียงอารักษ์เกลือแห่งบ้านขาว

“แม่ตุ้ยอ้ย มื้อนี้ลูกหลานมาไหว้มาสา ลิพากันมาเอ็ดเกลือแล้วเด้อ ขอเด้อในระหว่างต้มเกลือให้ตุ้ยเพียงเบ้งเด้อ เบ้งลูกบ้านหลานเมืองเด้อ อย่าให้ฝนฟ้ามาตกมาฮ่ำ หื้อต้มเกลือได้หลาย ๆ หื้อเกลือเป็นตอน ๆ หื้อขาว ๆ เด้อตุ้ยเด้อ” (บัวพันธ์ สิงห์เสนา, 2560, สัมภาษณ์) หนึ่งในคำกล่าวของพ่อจ้าวบัวพันธ์ ในเลี้ยงแม่เพียงบ่อเกลือ ซึ่งกำหนดจัดขึ้นในวันพุธ เดือน 3 ขึ้นแรมของทุกปี ถือเป็นบอกรักกล่าว ขออนุญาตแม่เพียงที่ชาวบ้านเชื่อว่าดูแลรักษาบ่อเกลือก่อนที่ชาวบ้านจะลงไปต้มเกลือ หากไม่ทำพิธีคนที่ไปต้มเกลือจะพบกับความเดือดร้อนหรือไม่สามารถต้มเกลือเป็นเมล็ดได้ ดังที่นางสำเนา สีนวล (2560, สัมภาษณ์) บอกว่า “หากไม่บอกรักแล้วแม่เพียงนิ จะเอ็ดเกลือไม่ได้เป็นเมล็ดถึงเอ็ดได้ก็เอาขึ้นมาได้ เพล็บหื้อ” ที่ผ่านมายังไม่มีกรณีตัวอย่างที่ละเมิดกฎไม่ไหว้แม่เพียง เนื่องจากชาวบ้านจะถือปฏิบัติเป็นทุกปีไม่ขาด

เมื่อถึงเวลา 7 โมงเช้า ชาวบ้านในหมู่บ้านโดยเฉพาะคนที่ตั้งใจจะต้มเกลือในปีนั้น จะลงไปพร้อมกันที่บ่อเกลือ มีการนำพาควา พาหวานใส่ในกระตังยกล้วย ชันหมากพลู และขันธ 5 ไปวางร่วมกันก่อนจำจะเป็นผู้ทำพิธีใช้เวลาไม่นานมากนัก หลังทำพิธี หากใครพร้อมสามารถต้มเกลือได้เลยทันที หรือจะมาต้มวันหลังก็ได้ ทั้งนี้ ในวันที่จะลงมือต้มเกลือ คนที่จะต้มจะต้องทำพิธีไหว้แม่เพี้ยด้วยตนเองอีกครั้งหนึ่ง ในครั้งนั้นนอกจากเครื่องไหว้แบบเดิมแล้วสิ่งที่เพิ่มมาคือ “ดอกบัว” ซึ่งทำมาจากท่อนไม้ขนาดเล็ก เส้นผ่าศูนย์กลางประมาณ 5-8 นิ้ว ตรงหัวทำลักษณะคล้ายดินสอที่เหลาแล้วแต่กะเพาะเปลือกไม้ขึ้นมาให้ดูคล้ายดอกบัวจำนวน 3 อัน ไปวางบริเวณฮางเกลือและเตาของตนเอง ก่อนบอกกล่าวในทำนองเดียวกับจำจันทรผายช้างต้น

“ดอกบัว” ที่ชาวบ้านทำขึ้นมานั้นมีความน่าสนใจและเผยให้เห็นตัวตนของแม่เพี้ยที่ชัดเจนว่าเป็นผู้หญิงเชื่อว่าเป็นผู้หญิงสาวโสด แต่ก็ไม่มีใครทราบว่าแม่เพี้ยเป็นใคร แม้แต่ชื่อเรียกก็มีหลากหลาย แม้ชาวบ้านคนเดียวกันก็เรียกหลายชื่อ เช่น แม่เพี้ยแก้ว ตูเพี้ย แม่เพี้ย แม่นางเพี้ย แต่เชื่อว่า เป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่ดูแลรักษาบ่อเกลือแห่งนี้ทำหน้าที่คล้ายกับพระแม่ธรณีคือดูแลผืนดินบริเวณบ่อเกลือให้มีเกลือเพียงพอต่อการบริโภคสะท้อนผ่านพิธีกรรมไหว้ผีเกลือและการวางเกลือ หากคนต้มเกลือคนใดไม่ทำดอกบัวถวาย ถือเป็นการละเมิด เกลือที่ต้มไม่ขึ้นเม็ดหรือได้เกลือสีคล้ำ จากการสัมภาษณ์พบว่า “ดอกบัว” เป็นคำพูดที่สร้างใหม่เพื่อปกปิดสัญญาณที่แท้จริง เดิมเรียก ปลัดขิก ปักแบ้น ซึ่งก็คือ “อวัยวะเพศชาย” เดิมชาวบ้านจะนำสีแดงมาทาแต้มบนยอดเพื่อให้ใกล้เคียงกับองคชาตมากที่สุด เชื่อกันว่าแม่เพี้ยยังไม่มีสามี การให้อวัยวะเพศชายจะทำให้แม่เพี้ยพอใจและให้เกลือที่ขาวตอบแทน แต่ในด้านหนึ่งผู้เขียนมองว่า เป็นสัญลักษณ์ของความอุดมสมบูรณ์ การเกิดใหม่จากการมีเพศสัมพันธ์ระหว่างชายและหญิงซึ่งสอดคล้องกับข้อวิเคราะห์ของสุริยา สมุทคุปต์ และพัฒนา กิตติอาษา (2536, น. 203-205) พิธีกรรมที่มีสัญลักษณ์ของอวัยวะเพศสะท้อนโลกทัศน์ของชาวบ้านเกี่ยวกับความอุดมสมบูรณ์ และเมื่อสิ้นสุดฤดูต้มเกลือชาวบ้านก็จะทำพิธี “วานเกลือ” คือ การนำเกลือหว่านกลับไปบนพื้นดินอีกครั้ง เป็นการคืนเกลือให้แม่เพี้ย แสดงความขอบคุณและขอให้ในปีต่อไปมีเกลืออุดมสมบูรณ์

เมื่อสืบค้นเอกสารประวัติศาสตร์การปกครองของอีสานในอดีตที่ได้รับอิทธิพลจากลาวล้านช้างซึ่งมีอิทธิพลต่อภาคอีสานตอนบนอย่างมาก พบตำแหน่ง “เพี้ย” ในตำแหน่งกรรมการเมืองของระบบอาญาสี่ ซึ่งเป็นระบบการปกครองอาณาจักรลาวล้านช้างก่อนที่จะสยามจะยึดกุมอำนาจ เพี้ยเป็นตำแหน่งกรรมการเมือง สันนิษฐานว่ามาจากคำว่า “พญา” ซึ่งเป็นคำที่ชาวบ้านใช้ยกย่องผู้เป็นกรรมการเมือง (ธีรชัย บุญมาธรรม, 2547, น. 62) ตำแหน่งดังกล่าวไม่ระบุเพศของเพี้ย แต่ให้สันนิษฐานได้ว่าน่าจะเป็นผู้ชาย ซึ่งก็ขัดแย้งกับการเพศของแม่เพี้ย นอกจากนี้ยังไม่แน่ชัดว่าเกี่ยวข้องอย่างไรกับการจัดการทรัพยากรในพื้นที่ภาคอีสาน ในขณะที่สุจิตต์ วงษ์เทศ (2555) กล่าวถึงความเชื่อ เรื่องพุทธ พราหมณ์ ผี ในภาคอีสานไว้อย่างน่าสนใจว่า ความเชื่อเรื่องผีบรรพชนของคนไทลาว เป็นผู้หญิงสิงสถิตอยู่กับดิน กับฟ้า มักเรียกอย่างคุ้นเคยว่าผีฟ้า ซึ่งเป็นผีใหญ่สุดของฟ้าและดิน ทำให้ผู้เขียนสันนิษฐานว่าการผูกโยงเกลือซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของผืนดินเข้ากับอำนาจของผีผู้หญิงนั้นมีความเป็นไปได้สูง แต่ในส่วนของเพี้ยในฐานะตัวแทนอำนาจรัฐสัมพันธ์อย่างไรรั้น จำเป็นที่จะต้องหาทางคลี่คลายกันต่อไป

บ่อเกลือในฐานะพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์

บริเวณบ่อเกลือบ้านชาว่วมีขนาดกว้างประมาณ 10 ไร่ ปัจจุบันใช้เพียง 2 ไร่ เนื่องจากมีคนต้มน้อยลง บริเวณดังกล่าวเป็นที่สาธารณะประโยชน์ของหมู่บ้าน ตั้งอยู่ติดกับลำห้วยเสียวทางด้านทิศใต้และตะวันตก ส่วนทิศเหนือติดถนนและทิศตะวันออกติดที่นา ในฤดูฝนบริเวณดังกล่าวจะกลายเป็นหนองน้ำใหญ่ชาวบ้านเป็นที่จับหาปลาของคนในชุมชน ในยามแล้งกลายเป็นแหล่งต้มเกลือ อนุญาตให้ใช้ประโยชน์ได้เฉพาะคนในหมู่บ้านเท่านั้น เรียกว่าเป็นทรัพยากรที่ชุมชนเป็นเจ้าของร่วมกัน (common-pool resources) คนนอกหมู่บ้านจะไม่ได้รับอนุญาตให้เข้ามาต้ม โดยอ้างว่าเป็นทรัพยากรของบ้านชาว่ว ตูเพี้ยไม่ยินยอม จากการสอบถามนายประยงค์ เสาร์ดี (2560, สัมภาษณ์) ปรากฏว่าไม่มีคนต่างหมู่บ้านขอหรือลักลอบมาขุด “เขาย่านแม่เพี้ย จะเจ้ากะลือยายอยู่ บ่กล้ากันปานใด มันบ่ไ้ดินบ้านเจ้าของ” แต่ในช่วง 10 ปีที่ผ่านมา เริ่มมีการอนุญาตให้คนต่างหมู่บ้านเข้ามาทำได้ เนื่องจากคนในหมู่บ้านต้มน้อยลง ทั้งมีสาเหตุจากการเข้าถึงทางเลือกอาชีพอื่นที่หลากหลายมากขึ้น พินหายากและการต้มเกลือเป็นงานหนัก แต่หากจะเข้ามาต้มต้องรอให้คนในหมู่บ้านต้มเสร็จก่อนจึงเข้ามาทำได้

การที่มีคนหลายร้อยคนลงไปต้มเกลือพร้อมกัน นำไปสู่การตั้งกฎกติกาเพื่อจัดระเบียบการใช้ทรัพยากรขึ้น โดยยึดโยงกับอำนาจของตู้เพี้ย เช่น ห้ามขโมยของไม่ว่าจะเป็นเกลือหรืออุปกรณ์การต้มเกลือ ห้ามทะเลาะวิวาท ต่ำทอกัน ห้ามป่วนน้ำลาย ฉี่ หรือทิ้งสิ่งสกปรกลงบริเวณบ่อเกลือ ห้ามมีเพศสัมพันธ์ระหว่างรอต้มเกลือ และให้ใช้วิธีการชูดด้วยไม้หรือจอบ ห้ามขุดเจาะแทนการชูดหน้าดินหากมีการละเมิดจะเกิดความเดือดร้อนหรือเกิดภาวะเจ็บป่วย และอาจจะรุนแรงถึงขั้นเสียชีวิต

นางบุญเรือง ทีเหลา (2560, สัมภาษณ์) เล่าว่าเคยเห็นอิทธิฤทธิ์ของตู้เพี้ยมาด้วยตนเองอย่างน้อย 3 ครั้ง ครั้งหนึ่งเกิดขึ้นกับตนเอง โดยได้ดำสามีที่ตีแม่เหลาและไม่ยอมกลับไปดอนควายเข้าคอก และบอกว่าจะเอาเหลามาล้างหน้าสามี แม่บอกว่าเพียงชั่วจบคำดำ สามีก็ก้มหน้าลง หัวใจเต้นช้าลง เหมือนคนใกล้ตาย ต้องทำชั้น 5 และขอให้จ้มาทำพิธี “ไปอ่อน ไปยอม” หรือขอการระงับตู้เพี้ยที่ดำว่าสามี เพียงไม่นานสามีก็ก้มหน้าลงกลับมา การต่ำทอไม่ได้ห้ามระหว่างคนกับคนเท่านั้น แม้แต่สัตว์เลี้ยง สิ่งเหนือธรรมชาติต่าง ๆ ก็ต่ำทอไม่ได้ โดยเหตุการณ์ครั้งที่ 2 เกิดจากมีชาวบ้านคนหนึ่งดำและสาปแช่งสุนัข ไม่นานคนนั้นก็ยืนตัวแข็ง ร่างสั่นทำอะไรก็ไม่หายจนต้องของจ้มาทำพิธีขอขมาแม่เพี้ย ส่วนครั้งที่ 3 นั้นเหตุการณ์รุนแรงถึงขั้นเสียชีวิต มีสองแม่ลูกซึ่งคนต่างหมู่บ้านมาขโมยยางเกลือจากบ่อเพื่อนำไปขาย แต่ออกไปไม่ทันถึงบ้านก็เกิดโรคว่า ผู้เป็นแม่เสียชีวิต ส่วนลูกชายบาดเจ็บสาหัส เหตุการณ์ดังกล่าวชาวบ้านเชื่อว่าเกิดจากอิทธิฤทธิ์ของแม่เพี้ย จากเหตุการณ์ที่ประสบด้วยตนเองทำให้นางบุญเรืองและชาวบ้านที่อยู่ในเหตุการณ์ยิ่งเชื่อในอำนาจของแม่เพี้ย ในขณะที่นายประยงค์ เสาร์ดี (2560, สัมภาษณ์) เล่าถึงบทลงโทษของแม่เพี้ยต่อคนที่ขโมยเกลือคนอื่นว่า ผู้ใดที่ขโมยเกลือมักจะมีอาการฉี่ไม่ออก ปวดท้องและมักแสดงอาการให้คนอื่นรู้เหมือนเป็นการประจาน วิธีแก้ก็คือต้องยกชั้น 5 ขอขมา อาการดังกล่าวก็จะหาย ทั้งนี้ การประจานเกิดขึ้นแม้กระทั่งคนที่เบ็ดเสร็จแล้วละเมิดข้อห้ามแอบมีเพศสัมพันธ์บริเวณบ่อเกลือ บทลงโทษตกอยู่กับฝ่ายหญิงที่ขโมยไม่ยอมหุบและทำท่ากระด้างอยู่ตลอดเวลาเป็นที่อับอายจนต้องขอจ้มาทำพิธีอาบน้ำมนต์ 7 บ่อและไปอ่อนไปยอมต่อแม่เพี้ยอาการจึงหายขาด ซึ่งกรณีนี้นายประยงค์ เสาร์ดี (2560, สัมภาษณ์) ก็ไม่สามารถอธิบายได้ว่าเพราะเหตุใดถึงมีข้อห้ามไม่ให้มีเพศสัมพันธ์ นอกจากนี้มีอีกสถานการณ์หนึ่งที่น่าสนใจคือช่วงปีพ.ศ. 2548 มีเจ้าหน้าที่เข้ามาเสนอทำขุดเจาะบาดาลเพื่อสูบน้ำเกลือขึ้นมาต้มแทนการชูด ซึ่งจะช่วยให้รวดเร็วยิ่งขึ้น พบว่าชาวบ้านไม่รับข้อเสนอดังกล่าว โดยให้เหตุผลว่าแม่เพี้ยให้ดินเฝ้าดินเฝ้ามาทำเกลือ และที่ดินดังกล่าวเป็นของแม่เพี้ย หากทำแบบนั้นก็จะเท่ากับเป็นการลบหลู่อำนาจของแม่เพี้ย และท้ายที่สุดโครงการก็ถูกระงับไป

เมื่อพิจารณาข้อห้ามต่าง ๆ ไม่ได้มีบทบาทในแง่ของการการพิทักษ์อย่างเดียว แต่มีนัยยะของการควบคุมทางสังคม ควบคุมพฤติกรรมของมนุษย์ เพื่อสร้างสมดุลในการใช้ทรัพยากรที่เป็นธรรมระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติ และมนุษย์กับมนุษย์ด้วยกันเอง ทั้งนี้ชาวบ้านได้ยกให้แม่เพี้ยมีสถานะเป็นเจ้าของ เป็นผู้ดูแลทรัพยากร โดยการสร้าง “ความศักดิ์สิทธิ์” หรือ “ความมีอยู่จริง” ให้กับ “ผี” ซึ่งก็คือแม่เพี้ย ผ่านพิธีกรรมและเรื่องเล่าขานต่าง ๆ กระบวนการดังกล่าวส่งผลให้อำนาจบริเวณบ่อเกลือกลายเป็น “พื้นที่ศักดิ์สิทธิ์” ที่มีอำนาจศักดิ์สิทธิ์คุ้มครองอยู่ พื้นที่ดังกล่าวแยกออกจากพื้นที่สามัญทั่วไปที่อำนาจปกติของมนุษย์ไม่อาจมีอำนาจเหนือได้ ดังนั้นเมื่อมนุษย์ซึ่งเป็นคนธรรมดาสามัญเข้าไปอยู่ในพื้นที่ดังกล่าวจะต้องทำด้วยความระมัดระวัง นอบน้อมและอยู่ภายใต้กฎระเบียบอย่างเคร่งครัด ซึ่งการเป็นพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์นั้นไม่ได้ดำรงอยู่ตลอดเวลาแต่สัมพันธ์กับการใช้ทรัพยากรแต่ละประเภท ในช่วงหน้าฝนน้ำจากลำห้วยเสียวจะไหลท่วมบ่อเกลือกลายเป็นแอ่งน้ำขนาดใหญ่ เป็นพื้นที่จับปลาที่ไม่ได้จำกัดเฉพาะคนในหมู่บ้านและไม่ต้องทำพิธีขอต่อแม่เพี้ย เป็นพื้นที่เปิดหรือเป็นพื้นที่สามัญที่ทุกคนเข้าถึงได้ แต่เมื่อไหร่ที่เข้าถึงฤดูต้มเกลือ พื้นที่ดังกล่าวจะถูกยกสถานะและจับแยกออกจากพื้นที่สามัญทันที ในนี้ทำให้เห็นว่า แม่ผีจึงเป็น “สัญลักษณ์” (Symbol) และ “ภาพตัวแทน” (Representation) ของความไม่มีตัวตน แต่กลับมีพลังอำนาจสร้างทั้งความหวาดกลัว หรือความเชื่อมั่นและสุขสงบ (ระวีวรรณ โอฬารรัตน์มณี, 2548) ซึ่งอำนาจของผีขึ้นอยู่กับความเชื่อของมนุษย์ในการยอมรับว่า สิ่งนั้น มีอยู่จริง สามารถบันดาลความสุข ความทุกข์ ให้ผลดีหรือผลร้ายต่อการดำเนินชีวิต แม้จะไม่สามารถพิสูจน์ได้เชิงประจักษ์หรือด้วยเหตุผล แต่เป็นสิ่งที่ชุมชนยอมรับร่วมกัน (เสรีธรรมพันธุ์, 2513)

ความเชื่อเรื่องผีอารักษ์กับการจัดการทรัพยากรในบริบททุนนิยม

เมื่อพิจารณาจากข้อมูลจะพบว่า ชุมชนบ้านขาววุ่นเป็นชุมชนที่มีการผลิตเกลือแบบชุดดินเอียดหรือดินชี้ทำเป็นรูปแบบการผลิตเกลือแบบดั้งเดิมแบบหนึ่งของคนในภาคอีสาน เกลือของที่นี่ถูกให้ความสำคัญในฐานะความมั่นคงทางอาหาร ความมั่นคงทางสังคม วัฒนธรรมและความมั่นคงทางเศรษฐกิจ การเผชิญหน้ากับภาวะแห้งแล้งข้อจำกัดการพัฒนาและการเข้าถึงอาชีพทางเลือกอื่นมีจำกัด ทำให้เกลือกลายเป็นทั้งสิ่งที่มีมูลค่าและคุณค่ามีสถานะเป็นทรัพยากรร่วมของชุมชน เพื่อกระจายทรัพยากรให้ทั่วถึงและลดความขัดแย้งเชิงทรัพยากร ชุมชนได้ผลิตสร้าง “แม่เพี้ย” ในฐานะผีอารักษ์บ่อเกลือ ความศักดิ์สิทธิ์ของแม่เพี้ยถูกผลิตซ้ำอย่างเข้มข้นและต่อเนื่องผ่านพิธีกรรม เรื่องเล่า เพื่อให้การบังคับใช้ข้อห้ามและกฎกติกาต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับการทำเกลือถูกยอมรับ ทั้งนี้ข้อห้ามต่าง ๆ ไม่ได้มีนัยในการพิทักษ์ทรัพยากรเพียงอย่างเดียว แต่มีนัยของการควบคุมพฤติกรรมทางสังคมของมนุษย์เพื่อสร้างสมดุลในการใช้ทรัพยากรธรรมชาติระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติและมนุษย์ด้วยกันเอง ส่งผลให้พื้นที่บ่อเกลือกลายเป็นพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ที่มนุษย์ไม่อาจจะมีอำนาจเหนือผีอารักษ์ได้ ความเชื่อดังกล่าวไม่เพียงได้รับการยอมรับจากคนในชุมชนเท่านั้น แต่เป็นระบบโครงสร้างความคิดร่วมของคนนอกหมู่บ้านด้วย

การเปิดให้คนนอกชุมชนเข้ามาต้มเกลือได้เกิดขึ้นในระยะไม่ถึง 10 ปีที่ผ่านมา เมื่อคนในชุมชนมีทางเลือกในการเข้าถึงทรัพยากรและอาชีพที่หลากหลายมากขึ้น บวกกับข้อจำกัดในการหาพื้นที่เป็นวัตถุดิบสำคัญในการต้มเกลือ ความยืดหยุ่นของกฎกติกาทางสังคมที่ไม่ตายตัวแต่ปรับเปลี่ยนตามสถานการณ์ แต่กระนั้นก็ไม่ยอมรับข้อเสนอการพัฒนาพื้นที่เป็นแหล่งผลิตเกลือเพื่ออุตสาหกรรมโดยการสูบน้ำใต้ดินมาโดยอ้างอิงอำนาจของแม่เพี้ยในฐานะเจ้าของทรัพยากร สะท้อนให้เห็นว่าในบริบทการผลิตแบบดั้งเดิมความเชื่อเรื่องผีอารักษ์เกลียวยังคงสถานะและมีพลังท่ามกลางการหมุนรอบของระบบเศรษฐกิจแบบทุนนิยม

อภิปรายผล

การผลิตเกลือสินเธาว์บ้านขาววุ่นอยู่บนฐานความเชื่อเรื่องวิญญาณนิยม (Animism) โดยมีแม่เพี้ยเป็นสัญลักษณ์ของผีอารักษ์ประจำทรัพยากร เป็นเจ้าของบ่อเกลือและดูแลรักษาพื้นที่ เมื่อชาวบ้านจะเข้าไปประโยชน์จะต้องปฏิบัติตามกติกาที่ถูกเล่าขานว่าแม่เพี้ยได้บัญญัติขึ้น หากใครฝ่าฝืนจะถูกลงโทษแต่หากปฏิบัติตามจะได้รับการคุ้มครอง คือ จะได้เกลือคุณภาพดีเป็นการตอบแทน ทั้งนี้เมื่อพิจารณาข้อห้ามต่าง ๆ สะท้อนความสัมพันธ์ระหว่างปัจเจก สังคม และ ทรัพยากรธรรมชาติ จะเห็นว่ามีนัยของจัดความสัมพันธ์ของคนทั้งในและนอกชุมชนในเข้าใจ ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติดังกล่าวเนื่องจากเกลือเป็นทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัดทั้งปริมาณ และช่วงเวลาในการผลิต การสถาปนากฎ ระเบียบโดยอ้างอิงอำนาจของแม่เพี้ยในทางหนึ่งนับเป็น การสร้างความชอบธรรมในเหนือทรัพยากรดังกล่าวและสามารถกีดกันคนนอกชุมชนออกไป ออกแบบและจัดการให้คนในชุมชนสามารถเข้าถึงการต้มเกลือได้อย่างเป็นธรรม ดังที่ ยศ สันตสมบัติ (2548) ชี้ให้เห็นว่าความเชื่อเรื่องผีเกี่ยวพันกับการจัดความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติและระหว่างมนุษย์กับมนุษย์ด้วยกัน รวมทั้งจัดความสัมพันธ์ระหว่างคนเป็นกับคนเป็น และระหว่างคนตายกับคนเป็น ด้วยลักษณะแบบนี้ ผีหรือศาสนาผี จึงเป็นกลไกสำคัญในการควบคุมสังคม เป็นพื้นฐานของการสร้างกฎเกณฑ์ และจารีตประเพณี อำนาจของผีเป็นเครื่องมือและกลไกสำคัญในการควบคุมพฤติกรรมของมนุษย์ในการจัดระเบียบในการเข้าถึงหรือใช้ประโยชน์จากทรัพยากรในประเภทต่าง ๆ ทั้งนี้เพื่อรักษาความสมบูรณ์และความสมดุลของการใช้ประโยชน์ ตลอดจนสร้างความเป็นธรรมและลดความขัดแย้งในการเข้าถึงทรัพยากรระหว่างมนุษย์ด้วยกันเอง สอดคล้องกับธันวา ใจเที่ยงและธเรศ ศรีสถิต (2558) ซึ่งศึกษาเกี่ยวกับปัจจัยที่มี อิทธิพลต่อการอนุรักษ์ทรัพยากรชีวภาพและระบบนิเวศ โดยใช้แนวคิดนิเวศวิทยาวัฒนธรรม ในพื้นที่ ป่าจิตวิญญาณ (Spiritual Forest, Sacred Grove) ของชนเผ่าBru (Bru People) ในจังหวัดสกลนคร พบว่าชาวBruเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ที่มีความเชื่อและการนับถือจิตวิญญาณที่ส่ง ต่อมาจนถึงปัจจุบัน พวกเขาเชื่อว่าในธรรมชาติต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นตามภูเขา ป่าไม้ ต้นไม้ หนองน้ำ ต้นข้าว จะมีผีหรือเทพอาศัยและรักษาพื้นที่แห่งนั้นอยู่

นอกจากนี้การสถาปนาแม่ตู่เพีย หรือสิ่งเหนือธรรมชาติขึ้นมานั้นถือเป็นกลไกในการควบคุมและออกแบบการใช้ประโยชน์จากบ่อเกลือ อีกทั้งยังเป็นกระบวนการสถาปนา “สิทธิอำนาจ” (Authority) เหนือทรัพยากรของชุมชนโดยอาศัยระบบคิดและระบบความเชื่อในวัฒนธรรมที่เป็นปฏิสัมพันธ์ ระหว่างมนุษย์กับถิ่นที่อยู่อาศัย สภาพแวดล้อมและการดำรงชีพโดยการให้ความหมายกับสิ่งศักดิ์สิทธิ์ผ่านระบบนิเวศวัฒนธรรม ซึ่งการสถาปนาสิทธิและอำนาจผ่านแม่ตู่เพียนั้น กระบวนทัศน์ว่าด้วยโครงสร้างหน้าที่นิยมและนิเวศวัฒนธรรมไม่เพียงพอที่จะคลี่คลายให้เห็นความสลับซับซ้อนของการสถาปนาอำนาจดังกล่าว ทั้งนี้สิทธิอำนาจดังกล่าวเป็นอำนาจที่เกิดขึ้นจาก ความยินยอมพร้อมใจมอบให้ ซึ่งมีความหมายเดียวกับสิทธิอำนาจทางสังคม (Social Authority) หมายถึง สิทธิอำนาจที่มาจากการสำนึกของคนในกลุ่ม ว่าระบบคุณค่าที่กลุ่มกำหนดเป็นอุดมคติ ร่วมกันนั้น มีคุณค่าดีกว่าเหนือกว่าระบบอื่น ๆ การสำนึกหรือรับรู้นี้ นอกจากจะต้องอบรมปลูกฝังกัน แล้ว ยังต้องควบคุมกวดขันกันอย่างรัดกุมอีกด้วย (เจตนัสฤษฏี สังขพันธ์และคณะ, 2550) ด้วยเหตุนี้จึงส่งผลให้ “แม่ตู่เพีย” มีสถานะที่มั่นคงและเข้มแข็ง ในการจัดการทรัพยากรเกลือบ้านขาววัวตั้งแต่อดีตมาจนถึงปัจจุบัน

สรุป

ผิอารักษ์เกลือ เป็นภาพสะท้อนของระบบคิดในการจัดสรรทรัพยากรส่วนรวมและเป็นผลผลิตของโครงสร้างระบบคิดทางวัฒนธรรมร่วม (Cultural Construct) ของคนในชุมชนการผลิตเกลือขนาดเล็กจากข้อจำกัดในการเข้าถึงทรัพยากร ส่งผลให้บ่อเกลือกลายเป็น “พื้นที่ศักดิ์สิทธิ์” ที่มีอำนาจแม่ตู่เพียควบคุมอยู่แยกออกจาก “พื้นที่สามัญ” ทั่วไป และเรื่องเล่าต่าง ๆ เหล่านั้นไม่เพียงปฏิบัติการณ์ในกลุ่มสมาชิกบ้านขาววัวเท่านั้น แต่ยังมีผลต่อการรับรู้ของผู้คนในหมู่บ้านข้างเคียง ส่งผลให้ไม่กล้ารุกร้าในการเข้ามาต้มเกลือโดยไม่ได้รับการยินยอมพร้อมใจจากแม่เพียได้ เหตุที่เป็นเช่นนั้นส่วนสำคัญมาจากโลกทัศน์และโครงสร้างความคิดดั้งเดิมทางวัฒนธรรมพื้นบ้านของคนอีสาน (สุริยา สมุทคุปต์ และพัฒนา กิตติอาษา, 2536, น. 309) เรื่องผีและวิญญาณว่าด้วยทุกสรรพสิ่งในธรรมชาติโดยเฉพาะทรัพยากรส่วนรวมนั้นทำหน้าที่ในการดูแลรักษา ซึ่งเป็นกรอบคิดของกระบวนทัศน์โครงสร้างหน้าที่นิยมที่มองว่าความเชื่อสิ่งศักดิ์สิทธิ์ช่วยสร้างกฎเกณฑ์และระเบียบทางสังคม ตอบสนองเรื่องการทำมาหากินและการดำเนินชีวิตดังนั้นผิอารักษ์เกลือจึงถูกผลิตซ้ำผ่านกระบวนการสร้างความศักดิ์สิทธิ์ให้กับพื้นที่ผ่านเรื่องเล่าชุดต่าง ๆ เพื่อให้คนในชุมชนสามารถเข้าถึงทรัพยากรได้อย่างทั่วถึง เว้นแต่ในกรณีของชุมชนที่เพิ่งเข้าสู่การผลิตเกลือในระยะ 30 ปีที่ผ่านมาจะมีการผลิตเกลือในฐานะสินค้าและวัตถุดิบในกิจการอุตสาหกรรม สิ่งที่ควบคุมการใช้ประโยชน์ไม่ใช่ผีแบบเดิม แต่คือรัฐที่เข้ามาแสดงตัวเป็นเจ้าของ ผ่านบังคับใช้พระราชบัญญัติแร่และกฎหมายฉบับต่าง ๆ ภายใต้สถานการณ์ดังกล่าว ก่อให้เกิดการจัดรูปโครงสร้างระบบคิดทางวัฒนธรรมใหม่ คือ การสร้างผิอารักษ์ที่หลากหลายขึ้น เช่น ผีแรงงาน ผีพญานาค ผีเจ้าที่ อย่างไรก็ตาม ผีแบบใหม่มีลักษณะความเชื่อแบบปัจเจก ไม่ได้มุ่งเน้นที่การบริหารจัดการทรัพยากรสำหรับใช้ร่วมกัน แต่เป็นไปเพื่อเชื่อมผู้ผลิตเกลือเข้าตลาดและรัฐ

องค์ความรู้ใหม่และผลที่เกิดต่อสังคม ชุมชน ท้องถิ่น

สิ่งที่น่าพิจารณาจากต่อเนื่องจากบทความชิ้นนี้ คือ การผลักดันยุทธศาสตร์อุตสาหกรรมแร่และอุตสาหกรรมต่อเนื่องในภาคอีสาน ซึ่งเกี่ยวข้องการเปิดสัมปทานเหมืองโปแตชและเหมืองเกลือหิน ซึ่งเกิดการคัดค้านต่อต้านจากชุมชนท้องถิ่นที่คาดว่าหรือได้รับผลกระทบในหลายพื้นที่ เจ็อนไขประการสำคัญ คือ การอ้างสิทธิเหนือทรัพยากรของรัฐโดยใช้กฎหมายฉบับต่าง ๆ เป็นเครื่องมือได้ตัดขาดเกลือออกจากระบบนิเวศและระบบสังคม เพื่อให้ทุนสามารถเข้าใช้ทรัพยากรได้อย่างแยบยล การลดทอนความหมายของธรรมชาติให้เหลือเพียงมิติเดียวเท่ากับเป็นการเบียดขับและกีดกันและลดทอนสิทธิชุมชนในการเข้าถึงทรัพยากร ผู้เขียนไม่ได้เสนอว่าจะต้องนำความคิดเชื่อเกี่ยวกับผิอารักษ์มาผลิตซ้ำในภาวะสมัยใหม่ แต่เสนอให้พิจารณาการจัดการทรัพยากรบนฐานความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติและระหว่างมนุษย์ด้วยกันเองอย่างเท่าเทียมและเป็นธรรม โดยเปิดให้ชุมชนมีส่วนร่วมอย่างจริงจังในกระบวนการรับฟังความคิดเห็น การจัดทำรายงานผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อม

ด้านสังคมและด้านสุขภาพซึ่งเป็นรูปแบบหนึ่งของการสร้างกลไกการจัดการทรัพยากรโดยท้องถิ่นมีส่วนร่วมในสถานะสมัยใหม่

กิตติกรรมประกาศ

บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของงานวิจัยเรื่อง โครงการศึกษาสถานะภาพและการดำรงอยู่ของ “ความเชื่อเรื่องผี” กับการจัดการทรัพยากร ในบริบททุนนิยม กรณีศึกษาการผลิตเกลือสินเธาว์แอ่งสกลนคร ซึ่งได้รับการสนับสนุนจากโครงการส่งเสริมการวิจัยในอุดมศึกษาและพัฒนามหาวิทยาลัยวิจัยแห่งชาติ ภายใต้สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา ปี 2560 ผู้วิจัยใคร่ขอขอบคุณการสนับสนุนงานวิจัยมา ณ ที่นี้

ขอขอบคุณชาวบ้านหมู่บ้านชาว้าวทุกคนที่ให้ความอนุเคราะห์ข้อมูลที่เป็นประโยชน์ต่อการเก็บรวบรวมข้อมูล ขอขอบคุณมหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร ขอขอบคุณข้อมูลการอ้างอิงจากทุกเอกสาร และขอบคุณตัวเองในการเขียนผลงานเพื่อให้คนรุ่นหลังใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อไป

เอกสารอ้างอิง

- เจตน์สฤษฎี สังขพันธ์, เกตติวา บุญปรากร, ชุตินา หวังเบญหมัด, รัชดา ธรรมเจริญ, สุภาวดี ธรรมรัตน์ และนันทรัฐสุริโย. (2550). *สิทธิการเข้าถึงทรัพยากรประมงของชุมชนประมงรอบทะเลสาบสงขลา*. (รายงานผลการวิจัย). มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์, คณะศิลปศาสตร์.
- ฉลาดชาย รมิตานนท์. (2545). *ผีเจ้านาย*. (พิมพ์ครั้งที่2). เชียงใหม่: โรงพิมพ์มิ่งเมือง, 33.
- ฉันทา ใจเที่ยง และธเรศ ศรีสถิต. (2558). นิเวศวิทยาป่าแห่งจิตวิญญาณ: ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการอนุรักษ์ทรัพยากรชีวภาพและระบบนิเวศป่าแห่งจิตวิญญาณของชนเผ่ามูร ในประเทศไทย. *วารสารสมาคมนักวิจัย*, 20(1), 134-145.
- ธีรชัย บุญมาธรรม. (2547). *พัฒนาการของการเมืองสารคามพ.ศ.2408-2455*. สารคาม: โครงการจัดตั้งพิพิธภัณฑ์เมืองฯ, 62.
- นัฐวุฒิ สิงห์กุล. (2556). *เกลือและโพแทช การสร้างความรู้และอำนาจในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติใต้พื้นดินอีสาน กรณีศึกษาโครงการเหมืองแร่โพแทช จังหวัดอุดรธานี*. <http://nattawutsingh.blogspot.com>.
- บำเพ็ญ ไชยรักษ์. (2554). *บทบาทของเกลือที่มีต่อวัฒนธรรมและสุขภาพชุมชนในลุ่มน้ำสงคราม*. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขามานุษยวิทยา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- ปกรณ สุวานิช. (2537). การศึกษาและเลือกสรรพื้นที่เป็นไปได้ในการทำเหมืองแร่โพแทชชนิดซิลิเกต [เอกสารนำเสนอ]. การประชุมวิชาการเทคโนโลยีกับการพัฒนาภาคตะวันออกเฉียงเหนือ. ขอนแก่น, ประเทศไทย.
- ยศ สันตสมบัติ. (2548). *ความหลากหลายทางชีวภาพและภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืน* (พิมพ์ครั้งที่ 2). เชียงใหม่: นพบุรีการพิมพ์.
- ระวีวรรณ โอฬารรัตน์มณี. (2548). *ความเชื่อเรื่องผีกับการก่อรูปของเรือนพื้นถิ่นอุษาคเนย์*. ในหน้าจั่วว่าด้วยประวัติศาสตร์สถาปัตยกรรมและสถาปัตยกรรมไทย ฉบับที่ 8 (กันยายน2554-สิงหาคม 2555).
- ศรีศักดิ์ วลลิโกดม. (2541). *วัฒนธรรมปลาแดก*. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.
- สุจิตต์ วงษ์เทศ. (2555). *อำนาจ ของ ผี, พรหมณ์, พุทธ*. ในงานกิจกรรมแขวนเสริภาพการแสดงออกทางศิลปะและวิชาการเพื่อเสรีภาพครั้งที่ 1. <https://www.youtube.com/watch?v=tP5iHZhrxg>.
- สุรียา สมทุคุปต์ และพัฒนา กิตติอาษา. (บก.) (2536). *ยึดบ้านครองเมือง : รวมบทความทางมานุษยวิทยาว่าด้วยสังคมและวัฒนธรรมอีสาน*. นครราชสีมา: โครงการจัดตั้งพิพิธภัณฑ์ทางมานุษยวิทยาของอีสาน หอไทยศึกษานิทรรศน์ สำนักวิชาเทคโนโลยีสังคม มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี.
- เสฐียร พันธรังสี. (2513). *ศาสนาเปรียบเทียบ*. กรุงเทพฯ: แพร่พิทยา.
- อภิญา เพื่องฟูสกุล. (2551). *มานุษยวิทยาศาสนา แนวคิดพื้นฐานและข้อถกเถียงทางทฤษฎี*. เชียงใหม่: พงษ์สวัสดิ์การพิมพ์, 31.

รายชื่อผู้ให้สัมภาษณ์

นางบุญเรือง ทีเหลา อายุ 66 ปี ชาวบ้านขาว ตำบลพัง อำเภอนองหาร จังหวัดอุดรธานี สัมภาษณ์ วันที่ 21 มกราคม 2560.

นางสำเนา สีนวล อายุ 61 ปี ชาวบ้านขาว ตำบลพัง อำเภอนองหาร จังหวัดอุดรธานี สัมภาษณ์ วันที่ 21 มกราคม 2560.

นายจันทร์เผย (นามสมมุติ). ชาวบ้านขาว (เจ้าจ้ำ) ตำบลพัง อำเภอนองหาร จังหวัดอุดรธานี สัมภาษณ์วันที่ 8 กุมภาพันธ์ 2560.

นายบัวพันธ์ สิงห์เสนา.อายุ 78 ปี ชาวบ้านขาว ตำบลพัง อำเภอนองหาร จังหวัดอุดรธานี สัมภาษณ์ วันที่ 21 มกราคม 2560.

นายประยงค์ เสาร์ดี อายุ 61 ปี ชาวบ้านขาว ตำบลพัง อำเภอนองหาร จังหวัดอุดรธานี สัมภาษณ์วันที่ 7 กุมภาพันธ์ 2560.

นายสุบินทร์ เสาร์ดี อายุ 68 ปี ชาวบ้านขาว ตำบลพัง อำเภอนองหาร จังหวัดอุดรธานี สัมภาษณ์วันที่ 7 กุมภาพันธ์ 2560.

การพัฒนาแหล่งเรียนรู้ของชุมชนหม้อแกงทอง ตำบลแม่กา อำเภอเมือง จังหวัดพะเยา¹

Development the Learning resources of Mo Kaeng Thong Community, Mae Ka Subdistrict, Mueang District, Phayao Province, Thailand

ณวิญ เสริฐผล

Nawin Serthpol

คณะรัฐศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยพะเยา

School of Political and Social Sciences, University of Phayao

Corresponding author E-mail: Nawin_serth@hotmail.com

Received: April 3, 2024; Revised: September, 2024; Accepted: October 10, 2024

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาแหล่งเรียนรู้ของชุมชนหม้อแกงทอง 2) เพื่อศึกษาการพัฒนาแหล่งเรียนรู้ของชุมชนหม้อแกงทอง โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ เก็บรวบรวมข้อมูลทุติยภูมิโดยการทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง และเก็บข้อมูลปฐมภูมิด้วยการสำรวจ การสังเกต การสัมภาษณ์เชิงลึก และการสนทนากลุ่ม (focus group) กับกลุ่มเป้าหมายที่เป็นผู้รู้ที่สำคัญ (key informants) จำนวน 25 คน ผลการวิจัย พบว่า 1) แหล่งเรียนรู้ของชุมชน มี 3 ประเภท คือ (1) แหล่งเรียนรู้ที่เป็นตัวบุคคล คือ ปราชญ์ชาวบ้าน ประกอบด้วย ปราชญ์ชาวบ้านด้านการเกษตร ปราชญ์ชาวบ้านด้านหม้อพื้นบ้าน ปราชญ์ชาวบ้านด้านศิลปวัฒนธรรม และปราชญ์ชาวบ้านด้านหัตถกรรม (2) แหล่งเรียนรู้ที่เป็นสถานที่ คือ ห้วยหม้อแกงทอง ศาลาประชาคมหรือศาลาอเนกประสงค์ ป่าชุมชน วัดหม้อแกงทอง และศูนย์ส่งเสริมการเรียนรู้ (3) แหล่งเรียนรู้ที่เป็นกิจกรรม คือ กิจกรรมด้านประเพณีและวัฒนธรรมในรอบ 12 เดือน ประกอบด้วย การทำบุญข้าวใหม่ การทำบุญในวันมาฆบูชา การบวชสามเณรภาคฤดูร้อน ประเพณีสงกรานต์ การเลี้ยงผีขุนน้ำ การทำบุญในวันอาสาฬหบูชา การทำบุญในวันเข้าพรรษา วันแม่แห่งชาติ การทำบุญในวันออกพรรษา การทำบุญสลากภัต วันลอยกระทง และวันพ่อแห่งชาติ 2) การพัฒนาแหล่งเรียนรู้ของชุมชน มี 6 ประการ คือ การมีส่วนร่วม การสร้างแหล่งเรียนรู้ การสร้างปราชญ์ชาวบ้าน การกำหนดกิจกรรมการเรียนรู้ การถ่ายทอดความรู้ และการสร้างสื่อออนไลน์

คำสำคัญ: การพัฒนา, การเรียนรู้, แหล่งเรียนรู้

Abstract

The objectives of research article are 1) to study the learning resources of the Mor Kaeng Thong community 2) to study the development of the learning resources of the Mor Kaeng Thong community. The qualitative research is used methods. The secondary data were collected by reviewing relevant literature. The primary data were collected by surveying, observation, in-depth interviewing, and focus groups with the target groups which is 25 key informants. The

¹ บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของงานวิจัย “นวัตกรรมการเรียนรู้ชุมชนผ่านสื่อดิจิทัลของชุมชนหม้อแกงทอง ตำบลแม่กา อำเภอเมือง จังหวัดพะเยา” ซึ่งได้รับทุนสนับสนุนจากคณะรัฐศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยพะเยา ประจำปี 2566

research results found that; 1) Community learning resources are 3 types: (1) the person; who is local wisdom scholar in 4 dimensions; agriculture, folk medicine, in arts and culture, and handicrafts dimension, (2) the area; they are Huai Mo Kaeng Thong, multi-purpose hall, community forest, Wat Mo Kaeng Thong, and the Learning Promotion Center, (3) Activities; that is the traditional and cultural activities in the 12 month period, consisting of the Kloawmai day, Makha Bucha Day, novice ordination on summer, Songkran festival, offering the Khunnam ghosts, Asarnha Bucha Day, Buddhist Lent, Mother's Day, end of Buddhist Lent, Slakkapat festival, Loy Krathong festival, and Father's Day. 2) Development the community learning resources, There are 7 aspects: 1) participatory 2) resource 3) key informant 4) activity 5) knowledge, and 6) online media.

Keywords: Development, Learning, Learning Resources

บทนำ

การเรียนรู้เป็นกระบวนการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของมนุษย์เพื่อให้สามารถดำรงอยู่ในสังคมได้อย่างมั่นคงและยั่งยืน ซึ่งการปรับเปลี่ยนดังกล่าวคือการปรับเปลี่ยนด้านทัศนคติ ความเชื่อ แนวคิดและพฤติกรรมในการแสดงออกให้เหมาะสมในการอยู่ร่วมกันในสังคม และการพัฒนาตนเอง เพราะฉะนั้น การเรียนรู้จึงเป็นกระบวนการได้มาซึ่งความรู้ และความรู้คืออำนาจ (Knowledge is Power) ซึ่งเป็นเครื่องมือสำคัญในการดำรงอยู่ในสังคมอย่างมั่นคงและยั่งยืน ดังนั้น การเรียนรู้จึงเป็นวิธีการพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่องตลอดชีวิตที่มีลักษณะเป็นการเรียนรู้ตลอดชีวิต (Long Life Learning) ไม่ใช่การเรียนรู้ในช่วงเวลาใดเวลาหนึ่งอย่างเป็นระบบในสถานศึกษาเท่านั้น เพราะการเรียนรู้อย่างเป็นระบบในสถานศึกษามีข้อจำกัดในด้านเวลา สถานที่และเนื้อหาวิชา ซึ่งไม่สามารถตอบสนองความหลากหลายของสังคมได้อย่างทั่วถึง และที่สำคัญ การศึกษาในระบบในสถานศึกษายังคงเป็นปัญหาหลายประการ โดยเฉพาะปัญหาความเหลื่อมล้ำทางการศึกษา (กองทุนเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา, 2565)

ในปี 2565 พบว่า ช่องว่างความเหลื่อมล้ำด้านการศึกษาเพิ่มขึ้น โดยแยกเป็นกลุ่มผู้เรียนที่มีฐานะดีที่สุดกับต่ำที่สุด คิดเป็นร้อยละ 85.50 และ 1.71 ตามลำดับ เมื่อพิจารณาโอกาสในการเข้าถึงแหล่งเงินทุนเพื่อการศึกษาพบว่า มีความแตกต่างกันอย่างมาก โดยกลุ่มผู้เรียนที่มีฐานะดีที่สุด มีโอกาสในการเข้าถึงแหล่งเงินทุนได้มากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 10.06 มากกว่า กลุ่มผู้เรียนที่มีฐานะต่ำที่สุด 2.17 เท่า นอกจากนี้ ความเหลื่อมล้ำด้านการเรียนยังทำให้ผู้เรียนออกกลางคันในภาคการศึกษา 2/2565 จำนวน 52,808 คน ซึ่งสาเหตุที่ออกกลางคันเป็นเพราะปัญหาด้านเศรษฐกิจเป็นหลัก พบว่า คร่าวเรือนของกลุ่มผู้เรียนที่มีฐานะดีที่สุด มีค่าใช้จ่ายด้านการศึกษาโดยรวม จำนวน 49,937 บาท และเป็นค่าเล่าเรียนมากที่สุด (ยกเว้นค่าเดินทางและค่าแต่งกาย) มีจำนวน 40,113 บาท หรือคิดร้อยละ 80.33 ขณะที่ครัวเรือนของกลุ่มผู้เรียนที่ฐานะต่ำที่สุด มีรายจ่ายด้านการศึกษาโดยรวม จำนวน 5,892 บาท และเป็นค่าเล่าเรียนมากที่สุดคิดเป็นร้อยละ 41.26 และเมื่อพิจารณาขนาดโรงเรียน ที่ตั้ง และภูมิภาค พบว่า มีความเหลื่อมล้ำในเรื่องของคะแนนการสอบ คือ โรงเรียนขนาดใหญ่พิเศษมีคะแนนเฉลี่ยสูงสุดทุกรายวิชา รองลงมาคือโรงเรียนขนาดใหญ่ โรงเรียนขนาดกลาง และโรงเรียนขนาดเล็ก ตามลำดับ ในขณะที่ผู้เรียนในโรงเรียนในเขตเทศบาลมีคะแนนเฉลี่ยสูงกว่านักเรียนโรงเรียนนอกเขตเทศบาล โดยมีคะแนนต่างกัน 1.17 เท่า และเมื่อพิจารณาโรงเรียนในเขตกรุงเทพมหานครมีคะแนนเฉลี่ยสูงที่สุดในทุกรายวิชา คือ คะแนนเฉลี่ยรวม 43.49 คะแนน ขณะที่โรงเรียนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีคะแนนเฉลี่ยต่ำสุดอยู่ที่ 34.00 คะแนน ต่างกัน 1.28 เท่า (สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2566)

สถานการณ์ดังกล่าว จึงเป็นปัญหาการเรียนรู้ตามระบบในสถาบันการศึกษาอย่างมาก ดังนั้น การเรียนรู้จึงไม่ควรกระจุกอยู่ในระบบหรือในสถาบันการศึกษาเท่านั้น แต่ควรมีการกระจาย เพื่อลดความเหลื่อมล้ำ ซึ่งวิธีการอย่างหนึ่งที่สำคัญที่สามารถลดความเหลื่อมล้ำได้และทำให้เกิดการเรียนรู้ตลอดชีวิต คือ การจัดการเรียนรู้โดยชุมชน

โดยให้ชุมชนเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้ เพราะจะทำให้ชุมชนสามารถแสดงศักยภาพได้อย่างแท้จริง เกิดความเข้มแข็งพึ่งตนเองได้ และหลุดพ้นจากปัญหาต่าง ๆ การจัดการการเรียนรู้ตามชุมชนเกี่ยวข้องกับการใช้ชุมชนการศึกษาเพื่อส่งเสริมการพัฒนาทางวิชาการและสังคมที่เหมาะสมกับเครื่องมือเทคโนโลยีเช่นระบบการจัดการการเรียนรู้ (LMS) เพื่อปรับปรุงกระบวนการประเมินในโปรแกรมการเรียนรู้ของชุมชน การศึกษาตามชุมชนนอกสภาพแวดล้อมแบบดั้งเดิมเป็นสิ่งสำคัญสำหรับเยาวชนที่ติดชายขอบ โดยเน้นคุณค่าของแนวทางดังกล่าว ผู้สอนที่ดำเนินการ Community-Based Learning (CBL) มีจุดมุ่งหมายที่จะเชื่อมโยงเนื้อหาทางวิชาการกับการจัดตำแหน่งภาคสนามผ่านการไตร่ตรองที่สำคัญ สอดคล้องกับแนวคิดและทฤษฎีทางสังคมวิทยา การศึกษาแสดงให้เห็นผลลัพธ์เชิงบวกเมื่อการเรียนรู้ตามชุมชนรวมเข้ากับการสอนการสอนเพิ่มพารามิเตอร์การเรียนรู้และประสิทธิภาพ เพื่อปรับปรุงการจัดการการเรียนรู้ตามชุมชน จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องจัดลำดับความสำคัญของความร่วมมือระยะยาวลดพลวัตของอำนาจและชักชวนให้นักเรียนในความพยายามในการเปลี่ยนแปลงทางสังคม แต่เงื่อนไขสำคัญอย่างหนึ่งที่จะทำให้ชุมชนเกิดการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องหรือตลอดชีวิต โดยให้ชุมชนเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้ คือ แหล่งเรียนรู้ภายในชุมชน เนื่องจากความสำคัญของแหล่งเรียนรู้คือการให้โอกาสในการเรียนรู้ตลอดชีวิตให้กับบุคคลในการแสวงหาความรู้ได้อย่างอิสระ โดยไม่คำนึงถึงเพศและอายุ เพราะแหล่งเรียนรู้ของชุมชน คือ พื้นที่การเรียนรู้อย่างต่อเนื่องทั้งในระบบและนอกระบบ ผ่านกิจกรรมที่หลากหลาย ที่เกิดจากการปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่นหรือสภาพแวดล้อมในชุมชน เช่น การสนทนาระหว่างสมาชิกในชุมชน หรือสมาชิกของชุมชนกับบุคคลภายนอก การเข้าร่วมนิทรรศการ หรือเยี่ยมชมพิพิธภัณฑ์และสถานที่ทางประวัติศาสตร์ ซึ่งจะทำให้ผู้เรียนเกิดความคิดสร้างสรรค์ การคิดเชิงวิพากษ์ และตกผลึกกลายเป็นองค์ความรู้ของตนเอง ดังนั้น แหล่งเรียนรู้ของชุมชนจึงมีส่วนสำคัญในการส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ การสร้างความรู้ การปลูกฝังค่านิยมในการเรียนรู้ การสร้างอาชีพ และการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกภายในชุมชนและบุคคลภายนอก (มิ่งขวัญ คงเจริญ; 2564, นาวา วงษ์พรม; 2560, พันธุ์ประภา พูนสิน, 2555)

ชุมชนหม้อแกงทอง ตำบลแม่กา อำเภอเมือง จังหวัดพะเยา เป็นชุมชนขนาดเล็ก มีพื้นที่ทั้งหมด 5,810 ไร่ แบ่งเป็น 1) พื้นที่อยู่อาศัย จำนวน 560 ไร่ 2) พื้นที่ทำนา จำนวน 150 ไร่ 3) พื้นที่ทำไร่ จำนวน 3,200 ไร่ 4) พื้นที่ทำสวน จำนวน 1,600 ไร่ 5) ป่าชุมชน จำนวน 300 ไร่ และมีครัวเรือนทั้งหมด 479 ครัวเรือน และมีประชากรทั้งหมด 767 คน แบ่งเป็นผู้ชาย จำนวน 382 คน ผู้หญิง จำนวน 385 คน (ข้อมูลปี 2566) (คณะกรรมการหมู่บ้านหม้อแกงทอง, 2566) จากการสำรวจในเบื้องต้น พบว่า ลักษณะภูมิประเทศของชุมชนเป็นที่ราบสูงและอยู่บริเวณเชิงเขา มีภูเขาล้อมรอบทางทิศตะวันตก ทิศเหนือและทิศใต้ บริเวณที่ตั้งของชุมชนมีลักษณะเป็นเนินสูง อย่างไรก็ตาม ถึงแม้ชุมชนหม้อแกงทองเป็นชุมชนขนาดเล็ก แต่ชุมชนได้รับความสนใจและมีประชาชนจำนวนมากเข้ามาศึกษาและใช้เป็นฐานการเรียนรู้เป็นประจำอย่างต่อเนื่อง ดังนั้น ผู้วิจัยจึงมีคำถามว่า ชุมชนหม้อแกงทองมีแหล่งเรียนรู้อะไรบ้าง และมีการพัฒนาแหล่งเรียนรู้เหล่านั้นอย่างไร ภายใต้คำถามดังกล่าว จึงนำไปสู่วัตถุประสงค์การวิจัย

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาแหล่งเรียนรู้ของชุมชนหม้อแกงทอง
2. เพื่อศึกษาการพัฒนาแหล่งเรียนรู้ของชุมชนหม้อแกงทอง

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ หน่วยในการวิเคราะห์ข้อมูลเป็นระดับชุมชน ข้อมูลแบ่ง 2 ส่วน คือ 1) ข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Data) เก็บข้อมูลโดยการทบทวนวรรณกรรมเกี่ยวกับการเรียนรู้ด้วยตนเอง การพัฒนาแหล่งเรียนรู้และการจัดการแหล่งเรียนรู้ 2) ข้อมูลปฐมภูมิ (Primary Data) เก็บข้อมูลโดยการสำรวจ การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-Depth Interview) เป็นรายบุคคล และการสัมภาษณ์กลุ่ม (Group Interview) การสนทนากลุ่ม (Focus Group) และการสังเกต (Observation) ทั้งแบบมีส่วนร่วมและไม่มีส่วนร่วม กลุ่มเป้าหมาย คือ ผู้รู้

ที่สำคัญ (Key Informants) จำนวน 25 คน ซึ่งผู้วิจัยเลือกอย่างเจาะจง ประกอบด้วย ผู้ใหญ่บ้าน จำนวน 1 คน คณะกรรมการหมู่บ้าน จำนวน 5 คน ปราชญ์ชาวบ้าน จำนวน 5 คน คณะกรรมการกลุ่มอาชีพในชุมชนจำนวน จำนวน 10 คน และสมาชิกโดยทั่วไปของชุมชน จำนวน 4 คน โดยกำหนดคุณสมบัติของกลุ่มเป้าหมาย คือ 1) เป็นผู้มีความรู้เกี่ยวกับชุมชนเป็นอย่างดีจนได้รับการยอมรับจากสมาชิกในชุมชน 2) มีบทบาทในการให้ความรู้เกี่ยวกับชุมชน 3) อาศัยอยู่ในชุมชนเป็นเวลาไม่น้อยกว่า 10 ปี สำหรับการวิเคราะห์ข้อมูลใช้วิธีการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content Analysis) และนำเสนอข้อมูลโดยการพรรณนา (Descriptive) ตามความเป็นจริง การสร้างคำ (Wording) และการอ้างอิงคำพูด (Wording Quote) ของกลุ่มเป้าหมาย

ผลการวิจัย

การวิจัย พบว่า แหล่งเรียนรู้และการพัฒนาแหล่งเรียนรู้ที่สำคัญ ดังนี้

1. แหล่งเรียนรู้ที่สำคัญของชุมชน

การวิจัย พบว่า แหล่งเรียนรู้ที่สำคัญของชุมชนหม้อแกงทอง ประกอบด้วย 1) แหล่งเรียนรู้ที่เป็นตัวบุคคลหรือปราชญ์ชาวบ้าน 2) แหล่งเรียนรู้ที่เป็นสถานที่ 3) แหล่งเรียนรู้ที่เป็นกิจกรรม มีรายละเอียดดังนี้

1.1 แหล่งเรียนรู้ที่เป็นตัวบุคคล หรือเป็นปราชญ์ชาวบ้าน ซึ่งเป็นบุคคลที่มีความรู้ความสามารถและโดดเด่นเฉพาะด้าน ที่สามารถให้ความรู้ในด้านนั้นได้เป็นอย่างดี จากการวิจัยพบว่า ปราชญ์ชาวบ้านที่สำคัญในชุมชนหม้อแกงทองแบ่งออกเป็น 4 ประเภท ดังนี้

1) ปราชญ์ชาวบ้านด้านการเกษตร คือ บุคคลที่มีความรู้และความสามารถในการเกษตร ซึ่งเป็นผู้ที่ทำการเกษตรเป็นอาชีพหลักเป็นเวลาไม่น้อยกว่า 20 ปี มีจำนวน 4 คน มีอายุตั้งแต่ 55 ปีขึ้นไปและเป็นผู้ชายทั้งหมด ทำให้มีประสบการณ์ในการทำการเกษตรอย่างมาก และสามารถถ่ายทอดองค์ความรู้ให้กับสมาชิกในชุมชนหรือบุคคลภายนอกที่มีความสนใจในการทำเกษตร ซึ่งการทำเกษตรภายในชุมชนประกอบด้วย ข้าวโพด มันสำปะหลัง พักทอง ข้าว พริก และตะไคร้ เนื่องจากพื้นที่ชุมชนหม้อแกงทองอยู่ในบริเวณที่ราบสูงบนภูเขา ส่งผลให้พื้นที่การทำเกษตรมีลักษณะลาดชัน ดังนั้น การทำการเกษตรจึงต้องมีความเฉพาะ เช่น การทำหน้าดินให้เป็นชั้นบันได เพื่อชะลอการไหลของน้ำหรือไม่ให้น้ำแห้งเร็วเกินไปหรือการลดความแห้งแล้งของหน้าดิน การเลือกพืชที่เหมาะสมกับหน้าดิน และการสังเกตหน้าดินหรือพืชทางการเกษตรอย่างใกล้ชิดเพื่อแก้ปัญหาให้ทันก่อนที่พืชจะตาย

2) ปราชญ์ชาวบ้านด้านหมอพื้นบ้าน จากการวิจัย พบว่า ปราชญ์ชาวบ้านด้านหมอพื้นบ้านที่สำคัญของชุมชน มีจำนวน 2 คน นายศรีและนายพร (ทั้ง 2 คน เป็นนามสมมุติ) ซึ่งทั้ง 2 คน มีอายุมากกว่า 60 ปี สำหรับความรู้และความสามารถของทั้ง 2 คน คือ 1) นายศรี (นามสมมุติ) เป็นหมอเป่ากระดูกเพื่อต่อกระดูก ซึ่งหากสมาชิกในชุมชนหรือบุคคลภายนอกชุมชนบางคนที่มีความเชื่อในตัวนายศรี หากประสบอุบัติเหตุจนทำให้เจ็บกระดูก (กระดูกไม่ติดหัก) บุคคลเหล่านั้นเหล่านั้นก็ได้มานายศรีเพื่อรับการรักษาโดยวิธีการเป่าเป็นประจำ หรือบางครั้งบุคคลเหล่านั้นได้รับอุบัติเหตุถึงขั้นกระดูกหักหรือกระดูกแตก เมื่อไปหาหมอในโรงพยาบาลแล้วเสร็จ ยังคงกลับมาให้นายศรีเป่ากระดูกให้เหมือนเดิม เพราะบุคคลเหล่านั้นมีความเชื่อว่า หากได้รับการเป่าแล้วจะทำให้กระดูกเชื่อมต่อกันเร็วขึ้นหรืออย่างน้อยก็เพื่อความสบายใจ 2) นายพร (นามสมมุติ) เป็นหมอเป่าโรคงูสวัด ซึ่งสมาชิกหลายคนในชุมชนหรือบุคคลภายนอกชุมชน เมื่อเป็นโรคงูสวัดแล้ว ถึงแม้จะได้รับการรักษาจากโรงพยาบาลแล้ว แต่เพื่อความสบายใจ บุคคลเหล่านั้นยังคงมานายพรรักษาโรคงูสวัดอีกครั้งด้วยวิธีการเป่าหรือในอดีต สมาชิกบางคนไม่ได้ไปโรงพยาบาล เนื่องจากชุมชนอยู่ห่างไกลจากโรงพยาบาล ทำให้การเดินทางไป-กลับมีความยากลำบาก จึงได้พึ่งพาการรักษาแบบดั้งเดิม โดยการเป่า ดังนั้น ในปัจจุบัน ปราชญ์ชาวบ้านทั้ง 2 คนจึงกลายเป็นแหล่งเรียนรู้ประเภทบุคคล

3) ปราชญ์ชาวบ้านด้านศิลปวัฒนธรรม จากการวิจัย พบว่า มีจำนวน 4 รูป/คน คือ พระสงฆ์ 1 รูป นายคม นางตัน และนางพรรณ (ทั้ง 3 คนเป็นชื่อนามสมมุติ) เป็นผู้มีความรู้ด้านศิลปวัฒนธรรมภายในชุมชนเป็นอย่างดี โดยเฉพาะการทำกิจกรรมด้านวัฒนธรรมภายในชุมชน บุคคลเหล่านี้ได้มีบทบาทอย่างมากในการส่งเสริมการให้ความรู้และการดำเนินกิจกรรมตามวัฒนธรรมอย่างใกล้ชิด ซึ่งศิลปวัฒนธรรมที่สำคัญของชุมชนหม้อแกงทอง

มีลักษณะทั่วไปตามประเพณีวัฒนธรรมของภาคเหนือและยังมีการผนวกเอาวัฒนธรรมหรือวันสำคัญของไทยเข้ามาาร่วมด้วย เช่น เทศกาลปีใหม่ วันพ่อและวันแม่ ดังนั้น หากสมาชิกในชุมชนหรือบุคคลภายนอกต้องการทราบวัฒนธรรมและประเพณีที่สำคัญภายในชุมชนสามารถศึกษาได้จากปราชญ์ชาวบ้านเหล่านี้ได้โดยตรง

4) ปราชญ์ชาวบ้านด้านหัตถกรรม จากการวิจัย พบว่า ชุมชนหม้อแกงทองมีการจักสานไม้ไผ่สืบต่อกันมาอย่างยาวนาน ถึงแม้ในปัจจุบันจำนวนผู้สานไม้ไผ่ได้ลดน้อยลงเกือบหมดไป แต่ยังมีสมาชิกบางคนที่มีความรู้ความสามารถในการจักสานไม้ไผ่อย่างมากจนเป็นที่ยอมรับจากชุมชนและได้รับการยกย่องให้เป็นปราชญ์ชาวบ้านด้านหัตถกรรม จำนวน 4 คน คือ นายทอง นายเงิน นายจ้อย และนายบุญ (ทั้ง 4 คน เป็นชื่อนามสมมุติ) ซึ่งปราชญ์ชาวบ้านเหล่านี้ยังมีการจักสานไม้ไผ่อย่างต่อเนื่อง เพื่อใช้ประโยชน์ในครัวเรือนและขาย สำหรับผลิตภัณฑ์ที่ได้จากการจักสานไม้ไผ่ส่วนมาก คือ ตะกร้า และชะลอมสำหรับการห่อสินค้าในการทำกล้วยตาก แต่บางครั้งปราชญ์ชาวบ้านเหล่านี้ก็จักตอกสำหรับนำไปมัดสิ่งของต่าง ๆ โดยเฉพาะการใช้มักเกี่ยวกับผลิตผลทางการเกษตร นอกจากนี้ ปราชญ์ชาวบ้านเหล่านี้ยังมีความสามารถในการทำไม้กวาดก้านมะพร้าวด้วย โดยการนำก้านมะพร้าวมามัดเป็นไม้กวาดสำหรับขาย ดังเช่น นายบุญ กล่าวว่า “...แหม่น้อย พระครูบาบ้านต้า บ้านต๋อมกำลังมา...เป็นเอาไปบ้านเป็น แต่บ้านนี้เขาทำเอาเหมือนกัน (หมายถึงเอาชะลอม-ผู้วิจัย)...” (สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 2 กันยายน 2566)

1.2 แหล่งเรียนรู้ที่เป็นสถานที่ หมายถึง สถานที่ต่าง ๆ ทั้งที่เป็นสถานที่ทางธรรมชาติ และสถานที่ที่สมาชิกในชุมชนร่วมกันสร้างขึ้นเพื่อทำกิจกรรมร่วมกันในโอกาสต่าง ๆ โดยเฉพาะการทำกิจกรรมด้านประเพณีและวัฒนธรรม และการประชุมร่วม จากการวิจัย พบว่า สถานที่ที่เป็นแหล่งเรียนรู้ของชุมชน มี 5 ประเภท คือ 1) ห้วยหม้อแกงทอง 2) ศาลาประชาคมหรือศาลาเอนกประสงค์ 3) ป่าชุมชน 4) วัดหม้อแกงทอง 5) ศูนย์ส่งเสริมการเรียนรู้ มีรายละเอียดดังนี้

1) ห้วยหม้อแกงทอง เป็นแหล่งเรียนรู้ประวัติศาสตร์ของชุมชน โดยเฉพาะการตั้งชื่อชุมชนเป็นการตั้งตามชื่อห้วยหม้อแกงทอง เพราะฉะนั้น ห้วยหม้อแกงทองจึงเป็นแหล่งเรียนรู้ที่สำคัญของชุมชน ทั้งการเรียนรู้เชิงประวัติศาสตร์ ที่สามารถบอกถึงความเป็นมาของชุมชน การเชื่อมโยงระหว่างชุมชนกับภายนอก นอกจากนี้ ห้วยหม้อแกงทองยังเป็นแหล่งเรียนรู้ด้านวิถีชีวิตของชุมชนอย่างใกล้ชิด เพราะห้วยหม้อแกงทองเป็นแหล่งน้ำทางการเกษตรที่สำคัญของชุมชน และเป็นแหล่งอาหารของชุมชนอย่างแท้จริง ซึ่งเปรียบเสมือนห้วยหม้อแกงทองเป็นหลักประกันความมั่นคงของชุมชนหม้อแกงทองอย่างแท้จริง

2) ศาลาประชาคมหรือศาลาเอนกประสงค์ เป็นแหล่งเรียนรู้จากการทำกิจกรรมร่วมกันของชุมชน ศาลาประชาคมเป็นจุดศูนย์กลางการมีส่วนร่วมในการเรียนรู้ของชุมชนอย่างแท้จริง เพราะเป็นสถานที่ชุมชนมารวมตัวกันทำกิจกรรมร่วมกัน ทั้งเฉพาะสมาชิกภายในชุมชนและภายนอกชุมชนที่ได้เข้ามาให้ความรู้หรือมาทำกิจกรรมร่วมกับชุมชน เพราะฉะนั้น ศาลาประชาคมจึงเป็นแหล่งเรียนรู้

3) ป่าชุมชน เป็นแหล่งเรียนรู้ทรัพยากรธรรมชาติของชุมชน และวิถีการดำรงชีพแบบเกษตรกรรม ป่าชุมชนหม้อแกงทอง ซึ่งอยู่ทางทิศใต้ของชุมชน มีขนาด 300 ไร่ เป็นป่าไม้เต็งรัง คือ มีต้นเต็ง ต้นรัง ต้นจิก ต้นสะแบง ต้นยางจำนวนมากสลักกัน นอกจากนั้นยังมีพืชพันธุ์ชนิดต่าง ๆ ทั้งพืชล้มลุกและพืชยืนต้นเกิดขึ้นสลักกัน ป่าชุมชนจึงเป็นแหล่งเรียนรู้ที่สำคัญแห่งหนึ่งของชุมชน ทั้งด้านประวัติศาสตร์ ด้านวิถีชีวิตของชุมชน เพราะวิถีชีวิตของชุมชนส่วนมากมีความสัมพันธ์กับป่าอย่างใกล้ชิดตั้งแต่เช้าถึงค่ำ

4) วัดหม้อแกงทอง เป็นแหล่งเรียนรู้ด้านประเพณี/วัฒนธรรมที่สำคัญของชุมชน ด้วยความที่ชุมชนเป็นพุทธศาสนิกชน ที่มีความศรัทธาเลื่อมใสในพระพุทธศาสนาอย่างแท้จริง ทำให้ยึดถือประเพณีและวัฒนธรรมเกี่ยวกับพระพุทธศาสนาโดยตรง วัดจึงเป็นแหล่งเรียนรู้ของชุมชนตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน โดยมีเจ้าอาวาสและปราชญ์ชาวบ้านร่วมกันทำกิจกรรมเพื่อการเรียนรู้ให้กับชุมชน ตลอดถึงบุคคลภายนอกที่เข้ามาศึกษาภายในชุมชนอย่างสม่ำเสมอ วัดหม้อแกงทองจึงเป็นศูนย์การเรียนรู้ทางประเพณีและวัฒนธรรมของชุมชน นอกจากนี้ในวันสำคัญของคนไทยอื่น ๆ เช่น วันพ่อ และวันแม่ ยังมีการจัดกิจกรรมในวัดร่วมกัน ทำให้วัดกลายเป็นแหล่งเรียนรู้ของชุมชนอย่างแท้จริง

5) ศูนย์ส่งเสริมการเรียนรู้ชุมชน จากการวิจัย พบว่า ชุมชนได้สร้างศูนย์ส่งเสริมการเรียนรู้ชุมชน เพื่อให้ชุมชนเกิดการเรียนรู้ด้านต่าง ๆ ทั้งด้านศิลปะ วัฒนธรรม ประเพณีและกิจกรรมทางสังคมสมัยใหม่ ที่เป็นสมัยนิยม ซึ่งเป็นสถานที่รองรับทั้งสมาชิกภายในชุมชนและบุคคลภายนอกที่เข้ามาศึกษา โดยในเบื้องต้นผู้สนใจศึกษาสามารถเข้ามาศึกษาด้วยตนเอง แต่หากต้องการข้อมูลเพิ่มเติม สามารถสอบถามปราชญ์ชาวบ้านเพิ่มเติม โดยเฉพาะผู้ใหญ่บ้าน ซึ่งจะทำหน้าที่เป็นผู้ให้ข้อมูลเบื้องต้น หากต้องการข้อมูลภายในชุมชนเพิ่มเติมและเชิงลึก ผู้ใหญ่บ้านสามารถแนะนำผู้ที่ให้ข้อมูลเชิงลึกเพิ่มเติมได้

1.3 แหล่งเรียนรู้ที่เป็นกิจกรรม หมายถึง คือ กิจกรรมต่าง ๆ ทั้งที่เป็นกิจกรรมทางวัฒนธรรมและประเพณีของชุมชน ซึ่งเป็นประเพณีและวัฒนธรรมท้องถิ่นภาคเหนือ ได้แก่ การทำบุญข้าวใหม่ วันมาฆบูชา การบวชสามเณรภาคฤดูร้อน ประเพณีสงกรานต์ พิธีเลี้ยงผีขุนน้ำ วันอาสาฬหบูชา วันเข้าพรรษา วันออกพรรษา บุญสลากภัต และประเพณีลอยกระทง และกิจกรรมในวันสำคัญของราชการไทย เช่น วันแม่ วันพ่อ วันปียมหาราชวันเด็ก และวันครู จากการวิจัย พบว่า สมาชิกในชุมชนหม้อแกงทองยังให้ความสำคัญกับกิจกรรมเหล่านี้อย่างมาก ถึงแม้จำนวนสมาชิกที่เข้าร่วมกิจกรรมได้ลดลง แต่กิจกรรมเหล่านี้ยังได้จัดขึ้นเป็นประจำทุกปี ยกเว้นในช่วงของการแพร่ระบาดของโรคโควิด 19 (COVID-19) กิจกรรมนี้เกิดขึ้นในแต่ละเดือน ทำให้ชุมชนและบุคคลภายนอกที่มีความสนใจร่วมกิจกรรมกับชุมชนหม้อแกงทองเกิดการเรียนรู้อย่างแท้จริง ซึ่งกิจกรรมทางประเพณีและวัฒนธรรมของชุมชนหม้อแกงทองมีการสืบทอดปฏิบัติกันมาอย่างต่อเนื่องทุกปี ดังเช่น นายทองมา (นามสมมติ) กล่าวว่า “...คนที่เข้าร่วมประเพณีนี้ (การทำบุญข้าวใหม่-ผู้วิจัย) ประมาณ 150-200 คน และจะมีมาจาก 2 หมู่บ้าน คือ หมู่บ้านแม่กาท่าข้าม และหมู่บ้านแม่กาไร่เดียวที่มาทำบุญ...” (นายณวิญ เจริญผล, การสื่อสารส่วนบุคคล, 2 กันยายน 2566)

2. การพัฒนาแหล่งเรียนรู้

การวิจัย พบว่า การพัฒนาแหล่งเรียนรู้ของชุมชน ประกอบด้วย 6 เงื่อนไข คือ 1) การมีส่วนร่วม 2) การสร้างแหล่งเรียนรู้ 3) การสร้างปราชญ์ชาวบ้าน 4) การกำหนดกิจกรรมการเรียนรู้ 5) การถ่ายทอดความรู้ 6) การสร้างสื่อออนไลน์ มีรายละเอียดดังนี้

2.1 การมีส่วนร่วม (participatory) พบว่า สมาชิกในชุมชนยังมีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมอย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะกิจกรรมด้านประเพณีและวัฒนธรรม ตลอดถึงกิจกรรมอื่น ๆ เช่น การเข้าร่วมอบรม การพัฒนาพื้นที่การเรียนรู้ภายในชุมชน และกิจกรรมในวันสำคัญของไทย ซึ่งการเข้าร่วมกิจกรรมดังกล่าว ส่งผลให้เกิดการเรียนรู้ร่วมกันระหว่างสมาชิกภายในชุมชน และบุคคลภายนอกที่เข้าเข้ากิจกรรมกับชุมชน ดังเช่น นายทองมา (นามสมมติ) กล่าวว่า “...เวลามีกิจกรรมในชุมชน ก่อจะมีชาวบ้านเฮาพ่อง จาวบ้านจากที่อื่นพ่อง มาร่วม นิสิตจากมอพะเยาก่อมา บางเตื่อจะมามาถามประวัติชุมชน มาบ่อย...” (นายณวิญ เจริญผล, การสื่อสารส่วนบุคคล, 10 กุมภาพันธ์ 2566) นอกจากนี้ การมีส่วนร่วมของสมาชิกในชุมชนยังแสดงถึงตำแหน่งทางสังคม ทำให้สมาชิกในชุมชนมีบทบาทและหน้าที่ร่วมกัน เช่น การเป็นคณะกรรมการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ส่งผลให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันของสมาชิกในชุมชนอย่างต่อเนื่อง

2.2 การสร้างแหล่งเรียนรู้ (resource) พบว่า แหล่งเรียนรู้ที่สำคัญภายในชุมชน ประกอบด้วย แหล่งเรียนรู้ที่เป็นตัวบุคคล แหล่งเรียนรู้ที่เป็นสถานที่ทั้งสถานที่ทางธรรมชาติและสถานที่ที่ชุมชนสร้างขึ้น และแหล่งเรียนรู้ที่เป็นกิจกรรม ซึ่งแหล่งเรียนรู้เหล่านี้มีบทบาทสำคัญต่อกระบวนการเรียนรู้ของสมาชิกภายในชุมชนและบุคคลภายนอกอย่างยิ่ง เพราะฉะนั้น แหล่งเรียนรู้เหล่านี้เป็นกลไกการขับเคลื่อนกิจกรรมภายในชุมชนอย่างต่อเนื่อง ซึ่งแหล่งเรียนรู้เหล่านี้ถูกกำหนดขึ้นผ่านกระบวนการวางแผน (planning) โดย 1) การเลือกตัวบุคคลที่จะให้ความรู้ ซึ่งบุคคลที่จะให้ความรู้ ต้องเป็นคนที่มีความรู้ความสามารถในเรื่องใดเรื่องหนึ่ง บุคคลที่ถูกเลือกจึงอยู่ในฐานะเป็น “ปราชญ์ชาวบ้าน” 2) การเลือกสถานที่ คือ การกำหนดสถานที่ที่เหมาะสมแก่การทำกิจกรรมและสถานที่ที่มีประวัติศาสตร์ 3) การเลือกกิจกรรม คือ การเลือกกิจกรรมที่เหมาะสมต่อการถ่ายทอดองค์ความรู้ในเรื่องใดเรื่องหนึ่ง 4) การเลือกช่วงเวลาดำเนินกิจกรรม เพื่อให้สอดคล้องกับความเชื่อและความสะดวกสบายของผู้เข้าร่วมกิจกรรม เพราะฉะนั้น การวางแผนจึงเป็นส่วนหนึ่งของการพัฒนาแหล่งเรียนรู้ของชุมชน

2.3 การสร้างปราชญ์ชาวบ้าน (key informant) หรือผู้นำด้านความรู้ (knowledge leader) พบว่า ชุมชนได้กำหนดปราชญ์ชาวบ้านเพื่อเป็นแหล่งเรียนรู้ของชุมชนอย่างชัดเจน โดยกำหนดปราชญ์ชาวบ้านเป็น 4 ด้าน คือ ด้านหัตถกรรม ด้านศิลปวัฒนธรรม ด้านหมอชาวบ้าน และด้านเกษตรกรรม ซึ่งปราชญ์ชาวบ้านเหล่านี้ คือ ผู้นำด้านความรู้ที่ไม่เป็นทางการ ถึงแม้ชุมชนได้กำหนดตัวบุคคลที่เป็นปราชญ์ชาวบ้านไว้เป็นลายลักษณ์อักษร แต่ไม่ได้แต่งตั้งโดยอย่างเป็นทางการ เนื่องจากเป็นที่ทราบโดยทั่วกันว่า ปราชญ์ชาวบ้านคนใดมีความรู้ความสามารถในด้านใด การที่ชุมชนกำหนดปราชญ์ชาวบ้านไว้อย่างชัดเจน ทำให้ปราชญ์ชาวบ้านเหล่านั้นกลายเป็นผู้นำความรู้อย่างไม่เป็นทางการ เพราะปราชญ์ชาวบ้านเป็นตัวแทนในด้านความรู้ความสามารถของชุมชนในมิตินั้น ๆ ดังนั้น ปราชญ์ชาวบ้านจึงเป็นแหล่งเรียนรู้ที่สำคัญของชุมชน ที่ทำหน้าที่ในการขับเคลื่อนหรือถ่ายทอดองค์ความรู้ให้กับชุมชน และปราชญ์ชาวบ้านเหล่านี้ยังทำหน้าที่ในการเผยแพร่องค์ความรู้ของชุมชนในมิติต่าง ๆ ให้กับบุคคลภายนอกได้รับทราบอย่างต่อเนื่อง ดังเช่น นายทองคำ (นามสมมุติ) กล่าวว่า “...การเลือกปราชญ์ชาวบ้าน ก่อจากเลือกจากคนดีที่มีความรู้แท้ ๆ ว่า อันนั้นยะจาตาย เป็นสามารถยะได้ เช่น ลุงสมพร เป็นก่อกำรักษากระดูกหัก คนดีกระดูกหักก่อกำมาทือเป็นเป้ากระดูกทือ จะอ้อ...” (นายณวิญ เสรฐผล, การสื่อสารส่วนบุคคล, 2 กันยายน 2566)

2.4 การกำหนดกิจกรรมการเรียนรู้ (activity) พบว่า สื่อกลางในการเชื่อมโยงให้เกิดการพัฒนาแหล่งเรียนรู้ของชุมชน คือ กิจกรรมการเรียนรู้ในรูปแบบต่าง ๆ ทั้งกิจกรรมเชิงประเพณีและวัฒนธรรมที่เกี่ยวกับวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา เช่น วันมาฆบูชา วันวิสาขบูชา วันเข้าพรรษาและวันออกพรรษา และกิจกรรมด้านเศรษฐกิจ เช่น การเพาะปลูก ตลอดจนการรักษาพื้นบ้านด้วยการเป่า ดังนั้น กิจกรรมเหล่านี้จึงเป็นสื่อกลางการเชื่อมโยงให้เกิดการเรียนรู้ร่วมกันระหว่างสมาชิกภายในชุมชนด้วยกันและสมาชิกภายในชุมชนกับบุคคลภายนอก ดังเช่น

2.5 การถ่ายทอดความรู้ (knowledge) พบว่า ความรู้ คือ สารหลักสำคัญที่ทำให้เกิดแหล่งเรียนรู้ในรูปแบบของกิจกรรมที่มีการถ่ายทอดและสืบทอดกันอย่างต่อเนื่องตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน โดยเฉพาะองค์ความรู้ด้านประเพณีและวัฒนธรรมที่เกี่ยวกับวันสำคัญทางพระพุทธศาสนาและความเชื่อเรื่องผี ตลอดจน องค์ความรู้ด้านการเกษตร และการรักษาพื้นบ้าน ที่ทำให้สมาชิกได้มีโอกาสรวมตัวกันและแลกเปลี่ยนความรู้ซึ่งกันและกัน ทั้งระดับสมาชิกภายในชุมชนและบุคคลภายนอกชุมชน ซึ่งกระบวนการถ่ายทอดความรู้มีทั้งลักษณะที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ และผู้ที่ทำหน้าที่ในการถ่ายทอดความรู้ คือ ปราชญ์ชาวบ้านในด้านต่าง ๆ เช่น ถ้าต้องการเรียนรู้เกี่ยวกับประเพณีและวัฒนธรรมที่สำคัญของชุมชน สามารถสอบถามพระสงฆ์ได้ เนื่องจากท่านเป็นผู้มีความรู้ความสามารถด้านประเพณีและวัฒนธรรมที่แท้จริง ดังเช่น นายทองคำ (นามสมมุติ) กล่าวว่า “...จะมีปราชญ์ชาวบ้านที่ทือความรู้แต่ละด้าน คนดีเข้ามาถาม ก่อจะทือไปหาปราชญ์ชาวบ้านนั้น ๆ เลย...” (นายณวิญ เสรฐผล, การสื่อสารส่วนบุคคล, 10 กุมภาพันธ์ 2566)

2.6 การสร้างสื่อออนไลน์ (online media) พบว่า การพัฒนาสื่อออนไลน์โดยการนำข้อมูลที่ได้จากการศึกษาแหล่งเรียนรู้ภายในชุมชน จึงกลายเป็นนวัตกรรมการเรียนรู้ชุมชนผ่านสื่อออนไลน์ ซึ่งจากการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยการสำรวจ การสัมภาษณ์เชิงลึกและการสัมภาษณ์กลุ่ม พบว่า 3 ประเภท คือ 1) แหล่งเรียนรู้ที่เป็นตัวบุคคล 2) แหล่งเรียนรู้ที่เป็นสถานที่ 3) แหล่งเรียนรู้ที่เป็นกิจกรรม ซึ่งทั้ง 3 ประเภทมีความสัมพันธ์กัน คือ แหล่งเรียนรู้แต่ละประเภทมีปราชญ์ชาวบ้านเป็นผู้ให้ความรู้อย่างใกล้ชิด เพื่อประโยชน์แก่คนภายนอกหรือตลอดถึงสมาชิกภายในชุมชนที่สนใจศึกษาชุมชนอย่างละเอียด และจากการศึกษาแหล่งเรียนรู้เหล่านี้ สามารถนำมาสร้างเป็นสื่อออนไลน์เพื่อเป็นแหล่งเรียนรู้ที่สำคัญของชุมชนหม้อแกงทอง แบ่งเป็น 3 ประเภท คือ 1) แหล่งเรียนรู้บนสื่อยูทูป (YouTube) 2) แหล่งเรียนรู้บนสื่อเฟซบุ๊ก (Facebook) 3) แหล่งเรียนรู้บนสื่อการทำหนัง (MOV) ซึ่งการพัฒนาสื่อออนไลน์เหล่านี้เกิดจากการพัฒนา การพัฒนาสื่อออนไลน์ดังกล่าวจึงกลายเป็นนวัตกรรมการเรียนรู้ชุมชนผ่านสื่อดิจิทัลของชุมชน

อภิปรายผล

การพัฒนาแหล่งเรียนรู้ของชุมชนหม้อแกงทอง ตำบลแม่กา อำเภอเมือง จังหวัดพะเยา ส่งผลให้ชุมชนหม้อแกงทองเกิดการเรียนรู้ตนเอง และนำไปสู่การตระหนักถึงคุณค่าของทรัพยากรทางธรรมชาติและทรัพยากร

ทางวัฒนธรรมของตนเอง ทำให้ชุมชนหม้อแกทองรู้สึกถึงความเป็นเจ้าของและนำไปสู่การอนุรักษ์ทรัพยากรเหล่านั้น จากการวิจัย พบว่า ชุมชนหม้อแกทองมีแหล่งเรียนรู้ที่หลากหลายทั้งที่เป็นแหล่งเรียนรู้ทางธรรมชาติ แหล่งเรียนรู้ที่เป็นตัวบุคคล และแหล่งเรียนรู้ที่เป็นกิจกรรมทางประเพณีและวัฒนธรรมที่ชุมชนได้ยึดถือปฏิบัติสืบทอดต่อกันมาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน นอกจากนี้ บุคคลภายนอกยังได้ให้ความสนใจและเข้ามาเรียนรู้ในชุมชนหม้อแกทองอย่างต่อเนื่องและสม่ำเสมอ ดังนั้น การอภิปรายผลการพัฒนาแหล่งเรียนรู้ของชุมชนหม้อแกทอง จึงมีประเด็นที่สำคัญ ดังนี้

1. การมีส่วนร่วม พบว่า ชุมชนหม้อแกทองให้ความสำคัญกับประเด็นการมีส่วนร่วมอย่างสม่ำเสมอ เพราะสมาชิกในชุมชนคือเจ้าของทรัพยากรภายในชุมชนร่วมกัน ซึ่งการมีส่วนร่วมในการพัฒนาแหล่งเรียนรู้ คือ การเปิดโอกาสหรือพื้นที่ทางสังคมให้สมาชิกในชุมชนมีส่วนร่วมในการพูดคุยและแสดงบทบาทตามความเชี่ยวชาญตนเอง สอดคล้องกับงานวิจัยของ ชนันภรณ์ อารีกุล (2564), เทียนชัย พิสิฐธาดา (2565) และนวัทร แสงท้าว และคณะ (2563) ที่แสดงให้เห็นว่า การพัฒนาแหล่งเรียนรู้เกิดขึ้นด้วยเงื่อนไขของการมีส่วนร่วมของสมาชิกในชุมชนและเครือข่ายทางสังคม อย่างไรก็ตาม ความโดดเด่นของการมีส่วนร่วมในการพัฒนาแหล่งเรียนรู้ของชุมชนหม้อแกทอง คือ ความเชี่ยวชาญ (expert) ของสมาชิกในชุมชน ซึ่งคนที่มีความเชี่ยวชาญได้มีบทบาทสำคัญในฐานะเป็นตัวแทนของชุมชนในการให้ความรู้ ผู้เชี่ยวชาญเหล่านี้จึงเรียกว่า “ปราชญ์ชาวบ้าน” อย่างไรก็ตาม ปราชญ์ชาวบ้านเป็นเพียงองค์ประกอบหนึ่งของการพัฒนาแหล่งเรียนรู้ในมิติของการมีส่วนร่วม เพราะการพัฒนาแหล่งเรียนรู้ภายในชุมชนยังคงอาศัยสมาชิกคนอื่น ๆ ที่ไม่ใช่ปราชญ์ชาวบ้านร่วมตัดสินใจประเด็นที่เกี่ยวกับการพัฒนาแหล่งเรียนรู้ที่มีความซับซ้อน

2. การสร้างแหล่งเรียนรู้ พบว่า การพัฒนาแหล่งเรียนรู้ของชุมชนหม้อแกทองที่สำคัญอย่างหนึ่ง คือ การสร้างแหล่งเรียนรู้หรือการกำหนดแหล่งเรียนรู้ ทั้งที่เป็นบุคคล สถานที่และกิจกรรมสำหรับการเรียนรู้ สอดคล้องกับงานวิจัยของ ศิริสิทธิ์ วงษา (2566) พบว่า แนวทางการพัฒนาแหล่งเรียนรู้ในสถานศึกษา คือ การพัฒนาบุคลากรให้มีความรู้ ความสามารถในการพัฒนา และใช้แหล่งเรียนรู้ พัฒนาแหล่งเรียนรู้ เทคโนโลยีสารสนเทศให้มีความพร้อมและสามารถใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ และยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ ชนันภรณ์ อารีกุล (2564) พบว่า รูปแบบการพัฒนาแหล่งเรียนรู้ทางวัฒนธรรมและเครือข่ายการเรียนรู้ ประกอบด้วย การพัฒนาแหล่งเรียนรู้ทางวัฒนธรรม การพัฒนาเครือข่ายการเรียนรู้ และการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน และยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ นวัทร แสงท้าว และคณะ (2563) พบว่า แนวทางการพัฒนาแหล่งเรียนรู้ คือ การพัฒนาบุคลากรให้มีความรู้ การพัฒนาแหล่งเรียนรู้ การพัฒนาอาคารสถานที่ การส่งเสริมให้ผู้เรียนแสวงหาและร่วมกิจกรรมในแหล่งเรียนรู้ และการสนับสนุนและส่งเสริมให้ผู้เรียนที่มีส่วนเกี่ยวข้องเข้ามีส่วนร่วมในการประเมินแหล่งเรียนรู้ ดังนั้น สิ่งสำคัญอันดับแรกของการพัฒนาแหล่งเรียนรู้ คือ การสร้างแหล่งเรียนรู้ให้มีในชุมชน เพื่อการต่อยอดให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ของชุมชนต่อไป

3. การสร้างปราชญ์ชาวบ้าน พบว่า ปราชญ์ชาวบ้าน คือ ผู้ที่สำคัญในชุมชนที่ทำหน้าที่ในการถ่ายทอดองค์ความรู้ในมิติต่าง ๆ ของชุมชน ให้กับสมาชิกในชุมชนและบุคคลภายนอก และปราชญ์ชาวบ้านยังเป็นตัวอย่งที่ดี (best practice) ของการเรียนรู้ภายในชุมชน เพราะเป็นผู้มีความรู้ ความสามารถและมีทักษะ สามารถประยุกต์ใช้ความรู้ในการพัฒนาตนเอง โดยเฉพาะการพัฒนาด้านอาชีพจนมีความโดดเด่นและเป็นที่ยอมรับของสมาชิกในชุมชนและนอกชุมชน ซึ่งปราชญ์ชาวบ้านต้องได้รับการยอมรับจากสมาชิกในชุมชนอย่างเป็นทางการ โดยการเขียนไว้ในแผนพัฒนาชุมชน สำหรับกระบวนการสร้างปราชญ์ชาวบ้านต้องผ่านกระบวนการคัดเลือกจากสมาชิกในชุมชน โดยกำหนดคุณสมบัติ คือ เป็นผู้รู้อย่างแท้จริง ซึ่งเมื่อเลือกแล้วสมาชิกในชุมชนต้องยอมรับโดยไม่ขัดแย้ง เพราะปราชญ์ชาวบ้าน คือ ตัวแทนที่ของชุมชนที่ต้องทำหน้าที่ในการถ่ายทอดองค์ความรู้ภายในชุมชน ดังนั้น ปราชญ์ชาวบ้านจึงเป็นพลวัตความรู้ (knowledge dynamic) ของชุมชนอย่างแท้จริง การสร้างปราชญ์ชาวบ้านจึงเป็นเงื่อนไขสำคัญในการพัฒนาแหล่งเรียนรู้ภายในชุมชนและเป็นผู้มีบทบาทสำคัญในกระบวนการเรียนรู้ภายในชุมชน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ นิเทศ สนั่นนารี และคณะ (2563) ที่พบว่า ปราชญ์ชาวบ้านเป็นผู้มีบทบาทสำคัญในการขับเคลื่อนกระบวนการเรียนรู้ของชุมชน และสอดคล้องกับงานวิจัยของ ชนิษฐา ใจเป็ง และชัย พิศ

แสง (2566) พบว่า ประชาชนชาวบ้านเป็นกลไกหลักที่มีบทบาทสำคัญในการถ่ายทอดและสร้างกระบวนการเรียนรู้ เพราะฉะนั้น การสร้างประชาคมชาวบ้านจึงเป็นการพัฒนาแหล่งเรียนรู้ประเภทบุคคลที่สำคัญอย่างมาก เป็นแหล่งเรียนรู้ที่มีชีวิตที่สามารถสื่อสารกับผู้เรียนได้ตลอดเวลา

4. การกำหนดกิจกรรมการเรียนรู้ พบว่า กิจกรรมการเรียนรู้เป็นส่วนสำคัญอย่างยิ่งในการพัฒนาแหล่งเรียนรู้ เพราะกิจกรรมทำให้ผู้เรียนรู้มีความเข้าใจได้อย่างรวดเร็วผ่านการทำให้หรือการเข้าร่วมกิจกรรมในลักษณะของการเรียนรู้โดยการกระทำ (learning by doing) ซึ่งชุมชนหมู่บ้านหม้อแกงทองมีกิจกรรมการเรียนรู้ที่หลากหลาย ทั้งกิจกรรมเชิงประเพณีและวัฒนธรรมเกี่ยวข้องกับศาสนาหรือความเชื่อเป็นประจำเกือบทุกเดือน นอกจากนี้ยังมีกิจกรรมเชิงพัฒนาที่สมาชิกในชุมชนร่วมกันดำเนินการ เช่น การพัฒนาแหล่งสาธิตภูมิปัญญาในชุมชน ดังนั้น การกำหนดกิจกรรมการเรียนรู้จึงเป็นเงื่อนไขสำคัญสำหรับการพัฒนาแหล่งเรียนรู้ เพราะสามารถทำให้ผู้เรียนรู้มีความคิดสร้างสรรค์ และมีความสนใจที่จะเรียนรู้อีกขึ้น สอดคล้องกับงานวิจัยของ ชนาธิป บุปผามาศ (2566) พบว่า นักศึกษาครูปฐมวัยที่ได้รับการจัดการเรียนรู้โดยใช้กิจกรรมเป็นฐานมีทักษะการสร้างสรรค์นวัตกรรมโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก และมีความพึงพอใจโดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด และยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ อภิเดช ช่างชัย และคณะ (2560) พบว่า ผลการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ด้านการเกษตรโดยการมีส่วนร่วมของชุมชน พอสรุปได้ว่าการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ให้กับนักเรียนส่งผลให้นักเรียนเกิดการพัฒนาที่ดีขึ้น เพราะฉะนั้น การพัฒนาแหล่งเรียนรู้จำเป็นต้องพัฒนากิจกรรมให้เหมาะสม เพราะสามารถทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพอย่างมาก และสามารถพัฒนากระบวนการเรียนรู้ได้อย่างรวดเร็ว

5. การถ่ายทอดความรู้ พบว่า การถ่ายทอดความรู้เป็นเงื่อนไขที่สำคัญอย่างหนึ่งในการพัฒนาแหล่งเรียนรู้ของชุมชน เพราะทำให้ผู้รับการถ่ายทอดเข้าใจความรู้ได้อย่างถูกต้อง รวดเร็วและมั่นใจต่อองค์ความรู้ ซึ่งการถ่ายทอดความรู้มีลักษณะ 2 แบบแบบตรงกันข้าม คือ 1) การถ่ายทอดความรู้ที่เป็นทางการ เช่น การอบรมที่จัดขึ้นภายในชุมชน โดยมีวิทยากรจากภายนอกหรือประชาชนชาวบ้านเป็นผู้ถ่ายทอดความรู้ให้กับสมาชิกภายในชุมชน ตลอดถึงเอกสารต่าง ๆ ที่ชุมชนได้จัดบันทึก เช่น แผนพัฒนาชุมชน และหนังสือประวัติชุมชน และการถ่ายทอดความรู้ที่ไม่เป็นทางการ เช่น การเล่าเรื่องประวัติศาสตร์ของชุมชน หรือประวัติความเป็นมาของกิจกรรมในวันสำคัญทางศาสนาที่ชุมชนจัดขึ้น โดยมีพระสงฆ์หรือฆราวาสที่มีความรู้เป็นผู้ถ่ายทอด (เล่าเรื่อง) 2) การถ่ายทอดความรู้ 2 ทาง โดยผ่านการปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้ถ่ายทอดและผู้รับการถ่ายทอด ซึ่งรูปแบบการถ่ายทอดองค์ความรู้ดังกล่าวทำให้ผู้รับการถ่ายทอดมีส่วนร่วมตลอดเวลา และการถ่ายทอดความรู้ทางเดียว ซึ่งเกิดขึ้นในสถานการณ์ที่ผู้รับการถ่ายทอดความรู้เป็นผู้เรียนรู้ด้วยตนเอง เช่น การสังเกต และการสำรวจแหล่งเรียนรู้ต่าง ๆ ในชุมชน ดังนั้น การถ่ายทอดความรู้ จึงเป็นเงื่อนไขอย่างหนึ่งในการพัฒนาแหล่งเรียนรู้ภายในชุมชน

6. การสร้างสื่อออนไลน์ พบว่า การพัฒนาแหล่งเรียนรู้ภายในชุมชนไม่ได้ยึดติดกับพื้นที่ภายในชุมชนเพียงอย่างเดียวเท่านั้น แต่องค์ความรู้ภายในชุมชนยังถูกเผยแพร่ผ่านสื่อออนไลน์ (social media) ในรูปแบบต่าง ๆ ทำให้ชุมชนเป็นพื้นที่การเรียนรู้มากขึ้น โดยแบ่งออกเป็น 3 ประเภท คือ การพัฒนาสื่อออนไลน์บนช่องทางยูทูบ การพัฒนาสื่อออนไลน์บนหน้าเพจเฟซบุ๊ก และการพัฒนาสื่อออนไลน์โดยใช้โปรแกรมหนังสั้น (.MOV) ซึ่งสื่อออนไลน์เหล่านี้มีความเหมาะสมต่อการนำเสนอแหล่งเรียนรู้ของชุมชนหม้อแกงทอง และการพัฒนาแหล่งเรียนรู้บนสื่อออนไลน์จะทำให้มีการเผยแพร่สู่สาธารณะอย่างกว้างขวางและรวดเร็ว และเป็นเผยแพร่ความรู้อย่างรวดเร็วยิ่งขึ้น ซึ่งจะทำให้ผู้เรียนรู้มีความสนใจและเกิดการเรียนรู้อย่างมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น สอดคล้องกับงานวิจัยของ วรานันท์ อิศปริดา (2564) พบว่า พฤติกรรมการเรียนรู้แบบนำตนเองของนักศึกษาที่เรียนด้วยบทเรียนแสงรู้บนเว็บไซต์ผ่านสื่อสังคมออนไลน์ หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ และนักศึกษากลุ่มที่เรียนด้วยบทเรียนแสงรู้บนเว็บไซต์ผ่านสื่อสังคมออนไลน์ มีความพึงพอใจต่อบทเรียนโดยรวมในระดับมาก และงานวิจัยของ ปิยะพันธ์ พิษณุประเสริฐ และคณะ (2562) พบว่า รูปแบบการเรียนรู้โดยใช้สื่อสังคมออนไลน์ และกระบวนการเรียนรู้แบบกลุ่มสืบสอบเพื่อพัฒนาทักษะด้านสารสนเทศสื่อและเทคโนโลยีในศตวรรษที่ 21 สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด มีค่าเฉลี่ย 4.60 เพราะฉะนั้น การสร้างสื่อออนไลน์ให้เป็นแหล่งเรียนรู้ภายในชุมชน จึงทำให้การเรียนรู้มีประสิทธิภาพและมีผลกระทบในเชิงบวก

ดังนั้น เมื่ออภิปรายในภาพรวม พบว่า แหล่งเรียนรู้ที่สำคัญของชุมชนหม้อแกงทองจึงเกิดขึ้นภายใต้เงื่อนไขที่สำคัญ 3 ประการ คือ 1) การมีพื้นที่การเรียนรู้ (learning space) ที่เหมาะสมภายในชุมชน ทั้งที่เป็นสถานที่ บุคคลและกิจกรรมที่ทำให้เอื้อต่อการเรียนรู้ 2) การมีบุคคลผู้ให้ความรู้ที่เหมาะสม หมายถึง ประชาชนชาวบ้านมีความรู้ในด้านต่าง ๆ และเป็นผู้ใช้ความรู้นั้นในการดำรงชีวิตเป็นปกติ คือ การประยุกต์ใช้ความรู้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล จนสำเร็จและเป็นที่ยอมรับของสมาชิกภายในชุมชนและบุคคลภายนอก 3) การมีกิจกรรมที่เหมาะสม (กิจกรรมด้านวัฒนธรรมประเพณี) ซึ่งเกิดจากภูมิปัญญาของชุมชนตั้งแต่บรรพบุรุษ และได้ถ่ายทอดสืบต่อกันมาจนถึงปัจจุบัน เงื่อนไขทั้ง 3 ประการดังกล่าวมีความสัมพันธ์กัน ทำให้เกิดเป็นแหล่งเรียนรู้ที่เหมาะสมของชุมชนหม้อแกงทอง

สรุป

1. แหล่งเรียนรู้ที่สำคัญของชุมชน ประกอบด้วย 1) แหล่งเรียนรู้ที่เป็นตัวบุคคลหรือปราชญ์ชาวบ้าน มี 4 ด้าน คือ เกษตรกรรม หมอพื้นบ้าน ศิลปวัฒนธรรม และหัตถกรรม 2) แหล่งเรียนรู้ที่เป็นสถานที่ มี 5 อย่าง คือ ห้วยหม้อแกงทอง ศาลาประชาคมหรือศาลาเอนกประสงค์ ป่าชุมชน วัดหม้อแกงทองและศูนย์การเรียนรู้ 3) แหล่งเรียนรู้ที่เป็นกิจกรรม
2. การพัฒนาแหล่งเรียนรู้ ประกอบด้วย การมีส่วนร่วม (Participatory) การสร้างแหล่งเรียนรู้ (Resource) การสร้างปราชญ์ชาวบ้าน (Key Informant) การกำหนดกิจกรรมการเรียนรู้ (Activity) การถ่ายทอดความรู้ (Knowledge) และการสร้างสื่อออนไลน์ (Online Media)

องค์ความรู้ใหม่และผลที่เกิดต่อสังคม ชุมชน ท้องถิ่น

การวิจัย พบว่า ชุมชนหม้อแกงทองมีแหล่งเรียนรู้ที่สำคัญหลายอย่าง ทั้งเป็นแหล่งเรียนรู้ทางธรรมชาติและไม่ใช่ธรรมชาติ ซึ่งแหล่งเรียนรู้เหล่านี้สามารถสร้างคุณค่าทางสังคมและเศรษฐกิจได้อย่างเหมาะสม แหล่งเรียนรู้เหล่านี้สามารถสร้างความตระหนักรู้ตนเองของชุมชนอย่างมาก ซึ่งจะทำให้ชุมชนมีจิตสำนึกในการอนุรักษ์และประยุกต์ใช้แหล่งเรียนรู้เพื่อสร้างความเข้มแข็ง ตลอดถึงการสร้างการรับรู้การเปลี่ยนแปลงของชุมชนจากอิทธิพลของสังคมภายนอกอย่างทันทั่วทั้งที่ (Real Time) และการวิจัยยังพบว่า ชุมชนได้พัฒนาแหล่งเรียนรู้ในหลากหลายมิติ ซึ่งเป็นความร่วมมือของสมาชิกภายในชุมชน และการผสมผสานองค์ความรู้จากภายนอกเพื่อการพัฒนาแหล่งเรียนรู้ โดยเฉพาะการพัฒนาสื่อออนไลน์ (Online Media) ทำให้ชุมชนสามารถเก็บข้อมูลแหล่งเรียนรู้ภายในชุมชนและองค์ความรู้ต่าง ๆ เพื่อเป็นฐานการเรียนรู้ของชุมชนและสังคมภายนอกอย่างเป็นรูปธรรม ซึ่งสามารถเขียนเป็นแบบการพัฒนาแหล่งเรียนรู้ได้ดังนี้

ภาพที่ 1 แสดงการพัฒนาแหล่งเรียนรู้ของชุมชนหม้อแกงทอง

ข้อเสนอแนะ

1. การสร้างเครือข่ายความร่วมมือระหว่างชุมชนและสถาบันการศึกษา เสนอการสร้างความร่วมมือระหว่างชุมชนและสถาบันการศึกษาในท้องถิ่น เพื่อให้เกิดการแลกเปลี่ยนองค์ความรู้และทรัพยากร รวมถึงการนำงานวิจัยจากนักศึกษามาช่วยพัฒนาชุมชนให้มีความยั่งยืนมากขึ้น
2. การประยุกต์ใช้เทคโนโลยีในการพัฒนาแหล่งเรียนรู้ ควรศึกษาเพิ่มเติมเกี่ยวกับการนำเทคโนโลยีใหม่ๆ มาใช้ในการพัฒนาแหล่งเรียนรู้ โดยเฉพาะการใช้แพลตฟอร์มออนไลน์ในการเผยแพร่ความรู้ และการสร้างสื่อดิจิทัลให้เข้าถึงได้ง่ายและสะดวกมากขึ้น เพื่อดึงดูดให้คนรุ่นใหม่เข้ามาเรียนรู้ในชุมชน
3. การส่งเสริมการศึกษาภาคสนามในรูปแบบการเรียนรู้โดยการปฏิบัติจริง ส่งเสริมให้มีการศึกษาภาคสนามที่ให้ผู้เรียนได้เรียนรู้จากการปฏิบัติจริง (learning by doing) โดยเน้นการมีส่วนร่วมของปราชญ์ชาวบ้านในบทบาทของผู้ถ่ายทอดความรู้และให้คำแนะนำในสถานการณ์จริง เพื่อสร้างกระบวนการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ
4. หน่วยงานระดับท้องถิ่น เช่น เทศบาลตำบลแม่กา สำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัดพะเยา และสำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัดพะเยา ควรส่งเสริมและพัฒนาแหล่งเรียนรู้ของชุมชนให้เกิดเป็นรูปธรรมอย่างชัดเจน และการส่งเสริมการสร้างสื่อวัฒนธรรมบนแพลตฟอร์มออนไลน์เพื่อเกิดการเรียนรู้อย่างรวดเร็วตลอดถึงการสร้างเป็นฐานข้อมูลการเรียนรู้ชุมชนอย่างเป็นรูปธรรม

กิตติกรรมประกาศ

การวิจัยครั้งนี้สำเร็จลุล่วงตามวัตถุประสงค์ได้ เพราะความกรุณาของมหาวิทยาลัยพะเยาและคณะรัฐศาสตร์และสังคมศาสตร์ ที่สนับสนุนงบประมาณในการวิจัย ประจำปี 2566 นอกจากนี้ กระผมขอขอบพระคุณชุมชนหม้อแกงทองที่ให้ข้อมูล (ให้การสัมภาษณ์) ด้วยความเมตตาอย่างยิ่ง

เอกสารอ้างอิง

- กองทุนเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา. (2565). รายงานฉบับพิเศษสถานการณ์ความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาปี 2565. <https://www.eef.or.th/wp-content/uploads/2022/02/EEF-2022-year-report.pdf>
- คณะกรรมการหมู่บ้านหม้อแกงทอง. (2566). แผนพัฒนาหมู่บ้าน บ้านหม้อแกงทอง หมู่ที่ 1 ตำบลแม่กา อำเภอมะนัง จังหวัดยะลา. เอกสารอันสำเนา.
- ชนันภรณ์ อารีกุล. (2564). รูปแบบการพัฒนาแหล่งเรียนรู้ทางวัฒนธรรมและเครือข่ายการเรียนรู้: การวิจัยแบบพหุกรณีและการวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม. *Silpakorn University e-Journal (Social Sciences, Humanities, and Arts)*, 43(6), 106-118.
- ชนาธิป บุบผามาศ. (2566). การพัฒนาทักษะการสร้างสรรค์นวัตกรรมของนักศึกษาครูปฐมวัยที่ได้รับการจัดการเรียนรู้โดยใช้กิจกรรมเป็นฐาน. *วารสารวิชาการและวิจัยสังคมศาสตร์*, 18(3), 63-78.
- ชนิษฐา ใจเป็ง และชัย พิศแสวง. (2566). แนวทางการพัฒนาศักยภาพปราชญ์ชาวบ้านในการส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยชุมชนในตำบลร่องงั่วแดง อำเภอสันกำแพง จังหวัดเชียงใหม่. *วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏภูเก็ต*, 9(1), 355-371.
- เทียนชัย พิสิฐธาดา. (2565). กลยุทธ์การบริหารจัดการเชิงพื้นที่พหุวัฒนธรรมโดยใช้สถานศึกษาและชุมชนเป็นฐานเพื่อพัฒนาแหล่งเรียนรู้ในโรงเรียนบ้านคลองขุด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร. *วารสารสังคมศาสตร์และมนุษยวิทยาเชิงพุทธ*, 7(10), 189-209.
- นวกัทร แสงท้าว, จำเนียร พลหาญ และวรวรรณ อุบลเลิศ. (2563). แนวทางการพัฒนาแหล่งเรียนรู้ในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 2. *วารสารมหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม*, 14(2), 67-74.
- นาวา วงษ์พรม. (2560). แหล่งการเรียนรู้ในชุมชน. คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี. <https://portal5.udru.ac.th/ebook/pdf/upload/187B401A9e4A327wAbW2.pdf>.
- นิเทศ สนั่นนารี, พลเผ่า เพ็งวิภาศ, เดชา บัวเทศ, จรัส ลีกา และปณิธาน มาลีวงศ์ (2563). โสเหล่เสวนา : บทบาทปราชญ์ชาวบ้าน ในการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อสร้างความเข้มแข็งชุมชน. *วารสารบัณฑิตศึกษามหาจุฬาลงกรณ์*, 7(4), 266-282.
- ปิยะพันธ์ พิษฐ์ประเสริฐ, อัจฉรีย์ พิมพ์มูล และมาลีรัตน์ ขจิตเนติธรรม. (2562). องค์ประกอบของรูปแบบการเรียนรู้โดยใช้สื่อสังคมออนไลน์ตามแนวทฤษฎีการสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเอง แนวคิดเดอะบิกซิกและกระบวนการเรียนรู้แบบกลุ่มสืบสอบ เพื่อพัฒนาทักษะด้านสารสนเทศสื่อและเทคโนโลยีในศตวรรษที่ 21 สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น. *วารสารศึกษาศาสตร์*, 30(3), 174-184.
- พันธ์ประภา พูนสิน. (2555). ความสำคัญของแหล่งการเรียนรู้. http://punaoy.blogspot.com/2009/11/blog-post_8617.html
- มิ่งขวัญ คงเจริญ. (2564). แนวทางการพัฒนาและให้บริการแหล่งการเรียนรู้ ใน เอกสารประกอบการสอน รายวิชา ศษ431การพัฒนาแหล่งการเรียนรู้และเครือข่ายการเรียนรู้. ภาควิชาการศึกษาผู้ใหญ่และการศึกษาตลอดชีวิต คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. <https://ir.swu.ac.th/jspui/bitstream/123456789/16620/1/Edu-Book-ED431.pdf>
- วรานันท์ อิศรปริดา. (2564). การพัฒนาบทเรียนแสงสว่างบนเว็บไซต์สังคมออนไลน์ที่มีประสิทธิภาพ เพื่อส่งเสริมทักษะการคิดวิเคราะห์ การคิดเชิงประเมิน และพฤติกรรมการเรียนรู้แบบนำตนเองของนักศึกษาครู. *วารสารศึกษาศาสตร์มหาวิทยาลัยนเรศวร*, 23(4), 330-342.
- ศิริสิทธิ์ วงษา. (2566). การพัฒนาแหล่งเรียนรู้เพื่อเสริมสร้างคุณลักษณะอันพึงประสงค์ด้านใฝ่เรียนรู้ของนักเรียนโรงเรียนบ้านทัพยายปอน. *วารสารครุศาสตร์ปริทรรศน์*, 10(3), 312-325.

สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2566). รายงานวิเคราะห์สถานการณ์ความยากจนและความเหลื่อมล้ำในประเทศไทย ปี 2565. กองพัฒนาสังคมและตัวชี้วัดสังคม สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคม. กรุงเทพฯ.

อภิเดช ช่างชัย, สันติ ศรีสวนแดง และประสงค์ ตันพิชัย (2560). การพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้ด้านการเกษตรโดยการมีส่วนร่วมของชุมชน:กรณีศึกษาโรงเรียนสาธิตแห่งมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ วิทยาเขตกำแพงแสน. ฉบับภาษาไทย สาขามนุษยศาสตร์สังคมศาสตร์และศิลปะ, 10(2), 1544-1560.

การสัมภาษณ์

นายณวิญ เสริฐผล การสื่อสารส่วนบุคคล สัมภาษณ์ วันที่ 10 กุมภาพันธ์ 2566

นายณวิญ เสริฐผล การสื่อสารส่วนบุคคล สัมภาษณ์ วันที่ 2 กันยายน 2566

การพัฒนาทักษะการเขียนคำพื้นฐานภาษาไทย หมวดสัตว์ โดยใช้แบบฝึกทักษะการเขียน สำหรับนักเรียนที่มีความบกพร่องทางการได้ยิน Develop Basic Thai Word Content Skills in The Animal Category Content Exercises for Students Can be Practiced Through Exposure

พรณก สุวรรณรัตน์^{1*}, พัชยากรณ์ พูลเกตุ² และโสภณ ชัยวัฒนกุลวานิช³

Pornkanok Suwannarat^{1*}, Patchayakorn Poonkate² and Sapon Chaiwatanakulwanich³

^{1*}นักศึกษาชั้นปีที่ 4 สาขาวิชาการศึกษาศาสตร-ภาษาไทย คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา

²อาจารย์ประจำสาขาวิชาการศึกษาศาสตร-ภาษาไทย คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา

³ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ประจำสาขาวิชาการศึกษาศาสตร-ภาษาไทย คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา

¹⁴ year student in Special Education-Thai language, Faculty of Education, Songkhla Rajabhat University

²Lecturer in Special Education-Thai Language, Faculty of Education, Songkhla Rajabhat University

³Assistant Professor Dr. Department of Special Education-Thai Language, Faculty of Education, Songkhla Rajabhat University

*Corresponding author E-mail: pornkanok.suwannarat@gmail.com

Received: March 18, 2024; Revised: June 13, 2024; Accepted: November 19, 2024

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ 1. เพื่อพัฒนาทักษะการเขียนคำพื้นฐานภาษาไทยหมวดสัตว์ โดยใช้แบบฝึกทักษะการเขียน สำหรับนักเรียนที่มีความบกพร่องทางการได้ยิน ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 2. เพื่อเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์การเขียนคำพื้นฐานภาษาไทย หมวดสัตว์ ระหว่างก่อนและหลังใช้แบบฝึกทักษะการเขียน สำหรับนักเรียนที่มีความบกพร่องทางการได้ยิน ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 กลุ่มเป้าหมาย คือ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2566 โรงเรียนโสตศึกษา จังหวัดสงขลา

ผลการวิจัยพบว่า 1.นักเรียนที่มีความบกพร่องทางการได้ยินมีปัญหาด้านทักษะการเขียนคำพื้นฐานภาษาไทย หมวดสัตว์ มีทักษะในการเขียนคำพื้นฐานภาษาไทย หมวดสัตว์ หลังการเรียนรู้โดยใช้แบบฝึกทักษะการเขียน ทำให้ผลรวมจากทักษะการเขียนคำพื้นฐานภาษาไทย หมวดสัตว์ หลังการเรียนรู้เพิ่มขึ้น 2.นักเรียนที่มีความบกพร่องทางการได้ยินมีปัญหาด้านทักษะการเขียนคำพื้นฐานภาษาไทย หมวดสัตว์ มีทักษะในการเขียนคำพื้นฐานภาษาไทย หมวดสัตว์ หลังเรียนรู้โดยแบบฝึกทักษะการเขียน สูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

คำสำคัญ: แบบฝึกทักษะการเขียนคำพื้นฐานภาษาไทย, ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน, ความสามารถในการเขียนคำพื้นฐานภาษาไทย

Abstract

The objectives of this research are: 1. To develop skills in writing basic Thai words for animals. Using writing skills exercises For students with hearing impairments Grade 1 2. To compare the results of writing basic Thai words in the animal category between before and after using the writing skill practice exercises. For students with hearing impairments Grade 1, the population group is Grade 1 students, semester 1, academic year 2023, School for the Deaf, Songkhla Province.

The research results found that 1. Students with hearing impairments have problems with writing basic Thai words for the animal category. They have skills in writing basic Thai words for the animal category after studying using writing skills exercises. As a result, the total results from the skills in writing basic Thai words in the animal category after studying increased. 2. Students with hearing impairments have problems in writing basic Thai words for the animal category. They have skills in writing basic Thai words for the animal category after learning by practicing writing skills. Higher than before studying with statistical significance at the .05 level.

Keywords: Basic Thai Word Writing Skills Practice, Academic Achievement, Ability to Write Basic Thai Words

บทนำ

การศึกษาในระดับประถมศึกษาถือว่าการศึกษามีความสำคัญอย่างยิ่งที่จะส่งผลต่อตัวนักเรียน เพราะถือว่าการเริ่มต้นทักษะการเขียนที่จะใช้เป็นพื้นฐานในการต่อยอดการเรียนรู้ในระดับที่สูงขึ้น การเรียนรายวิชาภาษาไทยในระดับประถมศึกษาสามารถต่อยอดการเรียนรู้ให้นักเรียนสามารถเรียนรู้ในรายวิชาหรือศาสตร์อื่น ๆ เพื่อเชื่อมโยงความรู้ ความเข้าใจเนื้อหาการเรียนการสอน หากนักเรียนไม่สามารถเขียนสะกดคำได้ จะส่งผลให้นักเรียนไม่สามารถเข้าใจ หรือจดบันทึกเนื้อหาต่าง ๆ ในอนาคตได้ ซึ่งจะส่งผลต่อการเรียนรู้วิชาอื่น ๆ ไม่เกิดประสิทธิภาพสูงสุด

การเขียนเป็นเป็นทักษะที่สำคัญในการถ่ายทอดความรู้และความคิดออกมาเป็นลายลักษณ์อักษรให้ผู้รับสารได้เข้าใจ ซึ่งสอดคล้องกับสมบัติ ศิริจันดา (2554, น. 88) ที่ได้กล่าวไว้ว่า การเขียนมีความสำคัญในใช้ในการสื่อสาร ประกอบอาชีพ จึงจำเป็นต้องพัฒนาทักษะการเขียนให้ดีให้ทันต่อโลกต่อเหตุการณ์ ดังนั้นทักษะการเขียนของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 จึงจำเป็นต้องจัดการการเรียนรู้สำหรับนักเรียน เพราะนักเรียนต้องใช้ทักษะการเขียนในการเรียนรู้ทุกแขนงวิชา หากการเขียนของนักเรียนมีประสิทธิภาพก็จะส่งผลต่อการเรียนรู้ทำให้นักเรียนสามารถเรียนรู้ได้ในระดับที่สูงขึ้นไป และทำให้ได้รับประโยชน์จากการเรียนรู้อย่างแท้จริง นอกจากนี้ วัลภา ศศิวิมล (2531, น. 24) ทักษะภาษาไทยยังเป็นพื้นฐานสำคัญสำหรับการศึกษาวิชาอื่น ๆ จำเป็นต่อการดำรงชีวิตและการประกอบอาชีพมนุษย์จึงจำเป็นที่จะต้องใช้ ทักษะการฟัง การพูด การอ่าน และการเขียน เพื่อติดต่อสื่อสาร การสอนภาษาไทยให้มีประสิทธิภาพตามจุดหมายของหลักสูตรนั้นจำเป็นต้องมีการฝึกฝนการฟัง การพูด การอ่าน และการเขียนเพื่อให้นักเรียนมีทักษะสามารถติดต่อสื่อความหมายได้ เพราะถ้าผู้เรียนใช้ภาษาไม่ถูกต้อง ไม่ว่าจะพูดไม่ชัดหรือเขียนไม่ถูกต้องนอกจากจะทำให้สื่อความหมายไม่ตรงตามที่ต้องการแล้วยังทำให้เสียบุคลิกภาพอีกด้วย

นักเรียนที่มีความบกพร่องทางการได้ยิน คือผู้ที่สูญเสียการได้ยินหรือได้ยินน้อยกว่าบุคคลปกติทั่วไป เนื่องจากเด็กมีข้อจำกัดในการฟัง ทำให้ต้องพัฒนาในด้านทักษะการเขียน ซึ่งเป็นอีกทักษะที่สำคัญที่ส่งผลต่อการเรียนรู้ของนักเรียน (เจียมจิต ถวิล, 2550, น. 5) จะเห็นได้ว่านักเรียนที่มีความบกพร่องทางการได้ยินจะมีปัญหาด้านการเขียน เช่น การเรียงคำผิดประโยค การเขียนสลับคำ ซึ่งสอดคล้องกับที่ผดุง อารยะวิญญู (2542, น. 23-24) ได้กล่าวไว้ว่า เด็กที่มีความบกพร่องทางการได้ยินรู้คำศัพท์ในวงจำกัด เรียงคำเป็นประโยคผิดภาษา ดังนั้นปัญหาการเขียนจึงเป็นปัญหาที่สำคัญและสมควรได้รับการพัฒนาสำหรับนักเรียนที่มีความบกพร่องทางการได้ยิน

โรงเรียนโสตศึกษาจังหวัดสงขลา เปิดการสอนในระดับชั้นอนุบาลถึงชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 จากการได้ศึกษาทักษะการเขียน และการสะกดคำของนักเรียนโรงเรียนโสตศึกษาจังหวัดสงขลาชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 โดยวิธีการสังเกตจากการสอนในคาบพบว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาภาษาไทยของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 มีคะแนนเฉลี่ยอยู่ในระดับที่ค่อนข้างต่ำเมื่อเปรียบเทียบกับเป้าที่ตั้งไว้ นักเรียนเขียนคำได้ไม่เกิน 3 คำใน 20 คำ และมีนักเรียนบางคนไม่สามารถเขียนได้เลย สมรรถภาพที่มีปัญหาได้แก่ ทักษะการเขียนและการสะกดคำ ปัญหา คือ

นักเรียนไม่สามารถเขียนและสะกดคำพื้นฐานภาษาไทยได้ ซึ่งการสะกดคำเป็นเรื่องจำเป็นอย่างมากสำหรับนักเรียนที่เริ่มเรียน

ในการพัฒนาทักษะการเขียนของนักเรียนนั้นสามารถทำได้หลายวิธี วิธีหนึ่งที่สำคัญอีกวิธีหนึ่ง คือ การสอนให้เขียนพร้อมกับการสะกดคำ การเขียนพร้อมกับการสะกดคำ คือ การที่เขียนคำนั้น ๆ ไปพร้อมกับการสะกดคำไปพร้อม ๆ กันทีละตัว ว่าในคำ ๆ นั้นมีพยัญชนะต้นอะไร มีสระอะไรบ้าง มีวรรณยุกต์อะไร และมีตัวสะกดอะไร ดังที่ วารุณี ศิริมาศ (2556, น. 63) ได้กล่าวไว้ว่า แบบฝึกทักษะการเขียนเป็นสื่อการเรียนการสอนประเภทหนึ่ง ที่จัดทำขึ้นมาเพื่อให้ นักเรียนได้ฝึกทักษะการเขียนจนเกิดความชำนาญและนำความรู้ไป ใช้ได้อย่างถูกต้อง แบบฝึกทักษะจะทำให้ นักเรียนเข้าใจบทเรียนและมีพัฒนาการทางการเขียนได้ดีขึ้น ผู้วิจัยจึงคิดค้นแบบฝึกทักษะการเขียนคำพื้นฐาน เพื่อให้ นักเรียนได้ฝึกและพัฒนาทักษะการเขียนและสะกดคำ

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาทักษะการเขียน ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนโสตศึกษา จังหวัดสงขลา โดยใช้แบบฝึกทักษะการเขียน เพื่อให้นักเรียนมีการพัฒนาการเขียนสะกดคำให้ดีขึ้น และมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนที่สูงขึ้นกว่าเดิมและบรรลุตรงตามวัตถุประสงค์ สอดคล้องกับหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 (ฉบับปรับปรุง 2560) ที่กำหนดให้นักเรียนเขียนและสะกดคำได้ถูกต้อง ส่งผลให้นักเรียนเขียนคำได้ถูกต้อง เรียนได้ตามปกติกับเพื่อนในระดับชั้นเดียวกัน มีประสิทธิภาพ ประสิทธิผลและต่อยอดในการเรียนรู้ในวิชาอื่น ๆ ได้ต่อไป

วัตถุประสงค์

1. เพื่อพัฒนาทักษะการเขียนคำพื้นฐานภาษาไทยหมวดสัตว์ โดยใช้แบบฝึกทักษะการเขียน สำหรับนักเรียนที่มีความบกพร่องทางการได้ยิน ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1
2. เพื่อเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์การเขียนคำพื้นฐานภาษาไทย หมวดสัตว์ ระหว่างก่อนและหลังใช้แบบฝึกทักษะการเขียน สำหรับนักเรียนที่มีความบกพร่องทางการได้ยิน ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1

ช

วิธีดำเนินการวิจัย

เป็นการวิจัยกึ่งทดลอง (Quasi - Experimental Research) ดำเนินการทดลองตามแบบแผนการวิจัย One Group Pretest – Posttest Design

1. ประชากร

1.1 กลุ่มเป้าหมาย นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนโสตศึกษาจังหวัดสงขลา ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2566 จำนวน 7 คน

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

2.1 แบบฝึกทักษะการเขียน

2.1.1 คำศัพท์พื้นฐานชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 จำนวน 20 คำ ได้แก่ กบ แทะ กุ้ง ไก่ กระต่าย กระรอก จิ้งจอก จิงโจ้ งู เต่า ปู เป็ด แพะ ลิง หนู หมา หมี หอย เสือ นก เมื่อครูผู้สอนสอนเนื้อหาเกี่ยวกับคำศัพท์ในครั้งนั้นจบเรียบร้อยแล้ว ครูผู้สอนจะให้นักเรียนได้ทำแบบฝึกทักษะการเขียน ซึ่งในแบบฝึกทักษะการเขียนในแต่ละครั้งจะมีคำศัพท์ 2 คำ

2.2 แบบทดสอบการวัดทักษะการเขียน กลุ่มสาระการจัดการเรียนภาษาไทย เป็นแบบทดสอบที่ใช้วัดทักษะการเขียน เรื่อง คำพื้นฐานในบทเรียน ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ซึ่งใช้สำหรับทดสอบนักเรียนก่อนและหลังเรียนโดยใช้แบบฝึกทักษะการเขียน เป็นแบบทดสอบจำนวน 20 ข้อ จำนวน 1 ฉบับ มีเกณฑ์เป็นรายข้อตอบถูกได้ 1 คะแนน ตอบผิดได้ 0 คะแนน โดยจะให้นักเรียนได้ทำแบบทดสอบก่อนเรียนเป็นเวลา 50 นาที และเมื่อครูผู้สอนสอนเนื้อหาเกี่ยวกับคำศัพท์พื้นฐานชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 จำนวน 20 คำ ได้แก่ กบ แทะ กุ้ง ไก่ กระต่าย กระรอก จิ้งจอก จิงโจ้ งู เต่า ปู เป็ด แพะ ลิง หนู หมา หมี หอย เสือ นก และนักเรียนได้ทำแบบฝึกทักษะ

การเขียนเรียบร้อยแล้ว ครูผู้สอนจึงให้นักเรียนทำแบบทดสอบหลังเรียน ซึ่งเป็นฉบับเดียวกับแบบทดสอบก่อนเรียน เป็นเวลา 50 นาที

3. การสร้างและหาคุณภาพเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

3.1 แบบฝึกทักษะการเขียน ผู้วิจัยได้ดำเนินการตามขั้นตอน ดังนี้

3.1.1 ศึกษาเอกสาร แนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อนำมาสร้างเป็นแบบฝึกทักษะการเขียน

3.1.2 ศึกษาหลักสูตรกลุ่มสาระภาษาไทย พุทธศักราช 2551 ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 เอกสารหลักสูตรการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานกลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย คู่มือการสอนหนังสือเรียน แบบฝึกหัด ผลการเรียนรู้ที่คาดหวัง กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย

3.1.3 สร้างแบบฝึกทักษะการเขียน

3.1.4 นำแบบฝึกทักษะการเขียน ไปนำเสนอต่อผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 ท่าน เพื่อตรวจสอบความเหมาะสม ด้านเนื้อหาด้านสื่อหรือเทคโนโลยีและด้านการออกแบบหรือกระบวนการเรียนรู้โดยใช้แบบประเมินที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น โดยกำหนดการให้คะแนน ดังนี้

5 = ดีมาก, 4 = ดี, 3 = ปานกลาง, 2 = น้อย, 1 = ควรปรับปรุง

ซึ่งเกณฑ์การแปลผล (พิสนุ พองศรี, 2549) คะแนนความเหมาะสมตามเกณฑ์ที่กำหนด คือ 5 ซึ่งแบบฝึกทักษะการเขียนมีคะแนนเฉลี่ย 4.90 อยู่ในระดับเหมาะสมมากที่สุด

4. แผนการจัดการเรียนรู้ กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย เรื่อง คำพื้นฐานในบทเรียน ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 จำนวน 4 แผน แผนละ 2 ชั่วโมง 30 นาที ใช้สอนแผนละ 3 ครั้ง ครั้งละ 50 นาที รวมระยะเวลา 12 ชั่วโมง โดยใช้ระยะเวลา 4 สัปดาห์ สัปดาห์ละ 3 ครั้ง

5. แผนการจัดการเรียนรู้กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย เรื่อง คำพื้นฐานในบทเรียน ผู้วิจัยได้ดำเนินการตามขั้นตอน ดังนี้

5.1 ศึกษาหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน 2551 กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1

5.2 ศึกษาตัวชี้วัดและสาระการเรียนรู้แกนกลาง เรื่อง คำพื้นฐานในบทเรียน ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1

5.3 ศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้องกับแผนการจัดการเรียนรู้ เรื่อง คำพื้นฐานในบทเรียน

5.4 ศึกษาและวิเคราะห์จุดประสงค์ในหลักสูตรกลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย

5.5 กำหนดจุดประสงค์เชิงพฤติกรรมให้สอดคล้องกับจุดประสงค์ในหลักสูตรกลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย

5.6 จัดทำแผนการจัดการเรียนรู้กลุ่มสาระการเรียนรู้ เรื่อง คำพื้นฐานในบทเรียน จำนวน 4 แผน แผนละ 2 ชั่วโมง 30 นาที

5.7 นำแผนการจัดการเรียนรู้ที่สร้างขึ้นไปให้ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 ท่าน ตรวจสอบความถูกต้องความเที่ยงตรงตามเนื้อหาและวัตถุประสงค์ โดยการหาค่าเฉลี่ย ซึ่งการให้ความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ ได้กำหนดเกณฑ์ ได้ดังนี้

5 = ดีมาก, 4 = ดี, 3 = ปานกลาง, 2 = น้อย, 1 = ควรปรับปรุง

ซึ่งเกณฑ์การแปลผล (พิสนุ พงศรี, 2549) ดังนี้

ค่าเฉลี่ย	แปลผล
4.50 – 5.00	เหมาะสมมากที่สุด
3.50 – 4.49	เหมาะสมมาก
2.50 – 3.49	เหมาะสมปานกลาง
1.50 – 2.49	เหมาะสมน้อย
1.00 – 1.49	เหมาะสมน้อยที่สุด

คะแนนความเหมาะสมตามเกณฑ์ที่กำหนด คือ 5 ซึ่งแผนการจัดการเรียนรู้การเขียนประโยคมีคะแนนเฉลี่ย 4.79 อยู่ในระดับเหมาะสมมากที่สุด

5.8 แบบฝึกทักษะการเขียน ผ่านการตรวจสอบจากผู้เชี่ยวชาญและปรับปรุงแก้ไขตามเกณฑ์

6. แบบทดสอบก่อนและหลังเรียน เรื่อง การเขียนคำพื้นฐานในบทเรียน ผู้วิจัยได้ดำเนินการตามขั้นตอน ดังนี้

6.1 การศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้องกับการจัดทำแบบทดสอบก่อนและหลังเรียน เรื่อง การเขียนคำพื้นฐานใน บทเรียน

6.2 ศึกษาหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน 2551 กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทยชั้นประถมศึกษาปีที่ 1

6.3 สร้างแบบทดสอบก่อนและหลังเรียนอย่างละจำนวน 1 ฉบับ ฉบับละ 20 ข้อ

6.4 นำแบบทดสอบก่อนและหลังเรียนเสนอต่อผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 ท่าน เพื่อตรวจสอบความถูกต้อง ความเที่ยงตรงด้านเนื้อหาและวัตถุประสงค์ โดยการหาค่า IOC ซึ่งการให้ความเห็นของผู้เชี่ยวชาญได้กำหนดเกณฑ์ ดังนี้

+1 เมื่อแน่ใจว่า ข้อสอบนั้นวัดได้ตรงตามเนื้อหาและจุดประสงค์

0 เมื่อไม่แน่ใจว่า ข้อสอบนั้นวัดได้ตรงตามเนื้อหาและจุดประสงค์

-1 เมื่อแน่ใจว่า ข้อสอบนั้นวัดได้ไม่ตรงตามเนื้อหาและจุดประสงค์

6.5 ปรับปรุงแก้ไขแบบทดสอบก่อนและหลังเรียนตามข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญแล้วนำแบบทดสอบก่อนและหลังเรียน ที่มีค่า IOC ตั้งแต่ 0.50 ขึ้นไป ได้ค่า IOC เท่ากับ 1 ได้จำนวนแบบทดสอบก่อนและหลังเรียนที่ผ่านเกณฑ์จำนวน 1 ฉบับ แล้วนำมาพิมพ์ เพื่อนำไปใช้ทดสอบกับกลุ่มตัวอย่าง

ผลการวิจัย

1. นักเรียนที่มีความบกพร่องทางการได้ยินมีปัญหาด้านทักษะการเขียนคำพื้นฐานภาษาไทย หมวดสัตว์ มีทักษะในการเขียนคำพื้นฐานภาษาไทยหมวดสัตว์ หลังจากการเรียนรู้โดยใช้แบบฝึกทักษะการเขียนอยู่ในระดับดีมาก 3 คน และระดับดี 4 คน ซึ่งทำให้มีผลรวมจากทักษะการเขียนคำพื้นฐานภาษาไทย หมวดสัตว์ หลังเรียนอยู่ในระดับ ดี

2. นักเรียนที่มีความบกพร่องทางการได้ยินมีปัญหาด้านทักษะการเขียนคำพื้นฐานภาษาไทย หมวดสัตว์ มีทักษะการเขียนคำพื้นฐานภาษาไทย หมวดสัตว์ หลังเรียนโดยใช้แบบฝึกทักษะการเขียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ภาพที่ 1 แบบฝึกทักษะการเขียน
(ที่มา: พรกนก สุวรรณรัตน์, ผู้เขียน)

จากผลการวิจัยสรุปผลได้ ดังนี้

ตารางที่ 1 เปรียบเทียบทักษะการเขียนคำพื้นฐานภาษาไทย หมวดสัตว์ ก่อนและหลังเรียน โดยใช้แบบฝึกทักษะการเขียน สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1

คนที่	คะแนนหลังเรียน (คะแนนเต็ม 20 คะแนน)		ผลต่างของ คะแนน $D = Y - X$	ลำดับที่ของ ความต่าง	ลำดับตามเครื่องหมาย	
	ก่อนสอน (X)	หลังสอน (Y)			+	-
1	5	16	11	10.5	+10.5	-0
2	4	14	10	9.5	+9.5	-0
3	2	11	9	8.5	+8.5	-0
4	3	9	6	5.5	+5.5	-0
5	2	10	8	7.5	+7.5	-0
6	1	7	6	5.5	+5.5	-0

คนที่	คะแนนหลังเรียน (คะแนนเต็ม 20 คะแนน)		ผลต่างของ คะแนน	ลำดับที่ของ ความต่าง	ลำดับตามเครื่องหมาย	
	ก่อนสอน (X)	หลังสอน (Y)	$D = Y - X$		+	-
7	3	12	9	8.5	+8.5	-0
					$T = 20 \quad T = 0^*$	

*มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

อภิปรายผล

1. ผลการพัฒนาทักษะการเขียนคำพื้นฐานภาษาไทยหมวดสัตว์ โดยใช้แบบฝึกทักษะการเขียน สำหรับนักเรียนที่มีความบกพร่องทางการได้ยิน ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 มีประเด็นการอภิปราย ดังนี้

ทักษะการเขียนคำพื้นฐานภาษาไทย หมวดสัตว์ โดยใช้แบบฝึกทักษะการเขียน สำหรับนักเรียนที่มีความบกพร่องทางการได้ยิน ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนโสตศึกษาจังหวัดสงขลา อยู่ในระดับดี ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ โดยใช้แบบฝึกทักษะการเขียน ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นทำให้ทักษะการเขียนคำพื้นฐานภาษาไทย หมวดสัตว์ ของนักเรียนหลังใช้ชุดฝึกสูงขึ้น เนื่องจากผู้วิจัยมีการจัดการเรียนการสอนอย่างเป็นไปตามลำดับ คือ 1.) ชี้นำโดยครูเปิดเพลงสวนสัตว์ให้นักเรียนดู พร้อมกับแสดงท่าทางประกอบเพลง ครูและนักเรียนร่วมกันสนทนาเกี่ยวกับเพลงว่ามีสัตว์อะไรบ้าง 2.) ชี้นำสอน ครูอธิบายชื่อสัตว์แต่ละตัวพร้อมกับเขียนและสะกดคำเป็นภาษามือ ครูให้นักเรียนทำแบบทดสอบหลังเรียน 3.) ชี้นำสรุป ครูเฉลยแบบทดสอบก่อนเรียนโดยใช้สื่อ Canva ซึ่งให้นักเรียนร่วมกันเฉลยแบบทดสอบโดยให้นักเรียนออกมาเฉลยคำตอบหน้าห้องเรียนเป็นรายบุคคล ซึ่งจัดกิจกรรมให้นักเรียนได้มีการใช้ชุดแบบฝึกทักษะการเขียน ซึ่งจะเน้นให้นักเรียนปฏิบัติและกระทำซ้ำ ๆ เพื่อให้นักเรียนสามารถจำหลักการเขียนคำพื้นฐานภาษาไทย หมวดสัตว์ ได้โดยสอดคล้องกับทฤษฎีและหลักจิตวิทยาเกี่ยวกับการสร้างชุดฝึก ซึ่งสอดคล้องกับ สุวิทย์ มูลคำ และสุนันทา สุนทรประเสริฐ (2550, น. 60 -61) ได้สรุปลักษณะของแบบฝึกที่ดีควรคำนึงถึงหลักจิตวิทยาการเรียนรู้ผู้เรียนได้ศึกษาด้วยตนเอง ความครอบคลุม ความสอดคล้องกับเนื้อหา รูปแบบน่าสนใจ และคำสั่งชัดเจน และได้สรุปลักษณะของแบบฝึกไว้ ดังนี้ แบบฝึกที่ดีควรคิดได้เร็วและสนุก ปลูกความน่าสนใจเหมาะสมกับวัยและความสามารถของนักเรียนในระดับชั้นนั้น ๆ และแบบฝึกที่ดีที่ดีควรสามารถสร้างความสนใจของนักเรียนได้ตั้งแต่หน้าปกไปจนถึงหน้าสุดท้าย ควรได้รับการปรับปรุงไปคู่กับหนังสือแบบเรียนอยู่เสมอและควรใช้ได้ทั้งในและนอกบทเรียน และควรเป็นแบบที่สามารถประเมิน และจำแนกความเจริญงอกงามของเด็กได้ด้วย

2. ผลการเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์การเขียนคำพื้นฐานภาษาไทย หมวดสัตว์ ระหว่างก่อนเรียนและหลังเรียนใช้แบบฝึกทักษะการเขียน สำหรับนักเรียนที่มีความบกพร่องทางการได้ยิน ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 มีประเด็นการอภิปราย ดังนี้

ทักษะการเขียนคำพื้นฐานภาษาไทย หมวดสัตว์ โดยใช้แบบฝึกทักษะการเขียน สำหรับนักเรียนที่มีความบกพร่องทางการได้ยิน ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนโสตศึกษาจังหวัดสงขลา หลังการเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญที่สถิติที่ระดับ .05 ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ เนื่องจากการสอนโดยใช้แบบฝึกทักษะการเขียน ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นมีลักษณะเป็นแบบฝึกทักษะที่มีรูปภาพประกอบทุกคำ มีความหลากหลาย มีสีสัน ทำให้นักเรียนเกิดความสนใจและเพลิดเพลินในการเรียนรู้ เป็นวิธีการสร้างแรงดึงดูดให้นักเรียนสนใจการเรียนและมีสมาธิจดจ่อกับการเรียน การใช้สื่อประกอบหลายอย่างจะช่วยให้เด็กมีความสนใจในกิจกรรมการเรียนการสอนมากขึ้น (ธัญสินี ฐานะ, 2554) กล่าวไว้ว่า ชุดการเรียนการสอนที่ใช้เป็นสื่อการสอนที่นำนวัตกรรมและกระบวนการจัดการเรียนการสอนต่าง ๆ มาบูรณาการ โดยผู้วิจัยเป็นผู้สร้างขึ้นมีลักษณะเป็นชุดฝึกทักษะแต่ละชุดประกอบไปด้วยสื่ออุปกรณ์ กิจกรรมการเรียนการสอนที่หลากหลายและชุดฝึกทักษะที่นำมาใช้ประกอบกับการเรียน ทั้งนี้เพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมการเรียนรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งสอดคล้องกับ ดำรงค์ศักดิ์ มีวรรณ (2552, น. 17)

ชุดกิจกรรมพัฒนาทักษะทางการอ่าน ผู้วิจัยได้จัดทำแผนการสอนปรับใช้และแบบฝึกทักษะการเขียน จะเน้นให้นักเรียนเขียน เป็นขั้นตอนในการลงมือปฏิบัติซ้ำ

นอกจากนั้นความสามารถในการเขียนคำพื้นฐานภาษาไทย หมวดสัตว์ ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนโสตศึกษาจังหวัดสงขลา นั้นยังสอดคล้องกับผลการวิจัยของสุจิตตรา แก้วโต (2545, บทคัดย่อ) ได้ทำการศึกษาผลการใช้เกมการสะกดคำที่มีต่อความสามารถในการเขียนสะกดคำวิชาภาษาไทยของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 พบว่าเกมการสะกดคำวิชาภาษาไทยที่พัฒนาขึ้นมีประสิทธิภาพ 90.68/88.58 ความสามารถในการเขียนสะกดคำวิชาภาษาไทยของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ที่ได้รับการสอนโดยใช้เกมการสะกดคำสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 นักเรียนที่เรียนโดยใช้เกมการสะกดคำมี ความสามารถในการเขียนสะกดคำวิชาภาษาไทยสูงกว่าร้อยละ 80 ของคะแนนเต็มอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

สรุป

1. นักเรียนที่มีความบกพร่องทางการได้ยินมีปัญหาด้านทักษะการเขียนคำพื้นฐานภาษาไทย หมวดสัตว์ มีทักษะในการเขียนคำพื้นฐานภาษาไทยหมวดสัตว์ หลังจากการเรียนรู้โดยใช้แบบฝึกทักษะการเขียนอยู่ในระดับ ดีเยี่ยม 3 คน ดี 4 คน ซึ่งทำให้มีผลรวมจากทักษะการเขียนคำพื้นฐานภาษาไทย หมวดสัตว์ หลังเรียนอยู่ในระดับ ดี
2. นักเรียนที่มีความบกพร่องทางการได้ยินมีปัญหาด้านทักษะการเขียนคำพื้นฐานภาษาไทย หมวดสัตว์ มีทักษะกาเขียนคำพื้นฐานภาษาไทย หมวดสัตว์ หลังเรียนโดยใช้แบบฝึกทักษะการเขียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

องค์ความรู้ใหม่และผลที่เกิดต่อสังคม ชุมชน ท้องถิ่น

สร้างองค์ความรู้ความเข้าใจให้กับสังคม คุณครู และคนในชุมชน เกี่ยวกับนักเรียนที่มีความบกพร่องทางการได้ยิน และวิธีการช่วยเหลือ สนับสนุน นักเรียนที่มีความบกพร่องทางการได้ยินหรือบุคคลที่มีความบกพร่องทางการได้ยิน

กิตติกรรมประกาศ

วิจัยฉบับนี้สำเร็จได้ด้วยความอนุเคราะห์ช่วยเหลือและความกรุณาจากอาจารย์พัชยากรณ์ พูลเกตุ และผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. โสภณ ชัยวัฒนกุลวานิช อาจารย์ที่ปรึกษาวิจัยทั้ง 2 ท่าน และ นางอรอชมา ถานะยานโน ครูพี่เลี้ยงที่ปรึกษา ที่กรุณาสละเวลาเพื่อให้คำปรึกษา คำแนะนำและชี้แนะแนวทางแก่ผู้วิจัย ตลอดจนตรวจสอบแนะแนวทางการแก้ไขข้อบกพร่องต่าง ๆ ด้วย และดูแลความเอาใจใส่อย่างยิ่งตลอดมา ในทุกขั้นตอนการทำวิจัยจนเสร็จสมบูรณ์และยังเป็นแบบอย่างปูชนียบุคคลอันทรงคุณค่ายิ่งทางด้านวิชาการและเมตตาธรรม ทำให้ผู้วิจัยได้รับความรู้ ประสบการณ์ และมองเห็นถึงคุณค่าของงานวิจัยมากยิ่งขึ้น

ขอขอบพระคุณ อาจารย์พัชยากรณ์ พูลเกตุ รองศาสตราจารย์ ดร.โสภณ ชัยวัฒนกุลวานิช ที่กรุณาช่วยให้คำแนะนำและเป็นผู้เชี่ยวชาญด้านเนื้อหา ด้านเทคโนโลยี และด้านการออกแบบการเรียนรู้ หรือ กระบวนการเรียนรู้ ตลอดจนแนะแนวทางการทำงานวิจัยและแก้ไขข้อบกพร่องคุณภาพเครื่องมือให้มีประสิทธิภาพอย่างดีที่สุด

ขอขอบพระคุณคุณครูอรอชมา ถานะยานโน ครูพี่เลี้ยง โรงเรียนโสตศึกษาจังหวัดสงขลา ที่ให้ความอนุเคราะห์และช่วยเหลือในการศึกษาการทำวิจัยในครั้งนี้ ส่งผลให้ผู้วิจัยสามารถดำเนินการวิจัยได้อย่างครบถ้วนสมบูรณ์

ผู้วิจัยหวังว่า วิจัยฉบับนี้จะเป็นประโยชน์ต่อผู้ที่ศึกษาและสนใจเกี่ยวกับการสอนโดยใช้แบบฝึกทักษะการเขียนหรือผู้ที่สนใจเกี่ยวกับการแก้ปัญหาผู้เรียนที่มีความบกพร่องทางการได้ยิน เพื่อนำไปใช้เป็นแนวทางในการจัดการเรียนรู้และแก้ไขปัญหาได้

เอกสารอ้างอิง

- เจียมจิต ถวิล. (2550). ชุดเผยแพร่ความรู้ความผิดปกติของการสื่อความหมาย เรื่องหูตึงในเด็ก เล่ม 8. กรุงเทพฯ: คณะแพทยศาสตร์โรงพยาบาลรามาธิบดี.
- ธัญสินี ฐานะ. (2554). การพัฒนาชุดกิจกรรมคณิตศาสตร์เพื่อแก้ไขข้อบกพร่องทางด้านทักษะกระบวนการการคิดคำนวณของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์คุรุสภา.
- ดำรงศักดิ์ มีวรรณ. (2552). การศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิทยาศาสตร์และความสามารถในการคิดแก้ปัญหาทางวิทยาศาสตร์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 ที่ได้รับการจัดการเรียนรู้โดยชุดกิจกรรมแก้ปัญหาทางวิทยาศาสตร์. (สารนิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต (การมัธยมศึกษา)). มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, บัณฑิตวิทยาลัย.
- ผดุง อารยะวิญญู. (2542). การศึกษาสำหรับเด็กที่มีความต้องการพิเศษ. กรุงเทพฯ: แวนแก้ว.
- พิสนุ พองศรี. (2549). วิจัยทางการศึกษา “แนวคิดทฤษฎี” (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: เทียมฟ้าการพิมพ์.
- วัลภา ศศิวิมล. (2531). การสร้างแบบฝึกการเขียนตัวสะกดการันต์สำหรับนักเรียนระดับปริญญาตรีปีที่ 4 คณะมนุษยศาสตร์ และสังคมศาสตร์ วิทยาลัยครูพิษณุโลก (วิจัยสารสนเทศ). พิษณุโลก.
- วารุณี ศิริมาศ. (2556). ผลการใช้แบบฝึกทักษะการอ่านใจความตามทฤษฎีโครงสร้างประโยค ร่วมกับการเรียนรู้แบบร่วมมือที่มีต่อการคิดวิเคราะห์ เจตคติต่อวิชาภาษาไทย และผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนเทศบาล 4 "รัฐประชานุเคราะห์. (วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร.
- สุจิตตรา แก้วโต. (2545). ผลการใช้เกมการสะกดคำที่มีต่อความสามารถในการเขียนสะกดคำวิชาภาษาไทยของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4. (วิทยานิพนธ์ครุศาสตรบัณฑิต). มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์.
- สุวิทย์ มูลคำ และสุนันทา สุนทรประเสริฐ. (2550). การพัฒนาผลงานทางวิชาการสู่การเลื่อนวิทยฐานะ. กรุงเทพฯ: อีเคบุ๊กส์.
- สมบัติ ศิริจันดา. (2554). ภาษาไทยเพื่อการสื่อสาร. กรุงเทพฯ: ห้างหุ้นส่วนจำกัด ทีพีเอ็น เพรส.

แนวทางการบริหารจัดการเพื่อความเป็นเลิศด้านกีฬาของสำนักงานกีฬา มหาวิทยาลัยการกีฬาแห่งชาติ วิทยาเขตเพชรบูรณ์ Guidelines For Management For Sport Excellence Of Office Sport national Sports University Phetchabun Campus

วิไลลักษณ์ นิवासวัฒน์^{1*}, ศิริกุล พิศมัย² และพัชรินทร์ ปาวะลี³

Wilailuk Niwaswat^{1*}, Sirikun Pitsamai² and Pachcharin Pawalee³

^{1*}ผู้ช่วยศาสตราจารย์ สาขาการบริหารจัดการกีฬา คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยการกีฬาแห่งชาติ วิทยาเขตเพชรบูรณ์ อำเภอเมือง
จังหวัดเพชรบูรณ์ 67000

²อาจารย์ วิทยาศาสตร์การกีฬา คณะวิทยาศาสตร์การกีฬาและสุขภาพ มหาวิทยาลัยการกีฬาแห่งชาติ วิทยาเขตเพชรบูรณ์

³อาจารย์ สาขาการบริหารจัดการกีฬา คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยการกีฬาแห่งชาติ วิทยาเขตเพชรบูรณ์

^{1*}Asst. Prof. of Sports Management, Faculty of Liberal Arts, Thailand National Sports University Phetchabun
Campus Muang, Phetchabun, 67000, Thailand

²Lecturer, Sports Science, Faculty of Sports and Exercise Science, Thailand National Sports University Phetchabun
Campus, Thailand

³Lecturer, Sport Management Course, Faculty of Liberal Arts, Thailand National Sports University Phetchabun
Campus, Thailand

*Corresponding author E-mail: co.wilailuk@gmail.com

Received: April 1, 2024; Revised: December 17, 2024; Accepted: December 19, 2024

บทคัดย่อ

งานวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาแนวทางการบริหารจัดการเพื่อความเป็นเลิศด้านกีฬาของสำนักงานกีฬา มหาวิทยาลัยการกีฬาแห่งชาติ วิทยาเขตเพชรบูรณ์ กลุ่มตัวอย่างประกอบด้วยนักศึกษามหาวิทยาลัยการกีฬาแห่งชาติ วิทยาเขตเพชรบูรณ์ ในปีการศึกษา 2565 จำนวน 400 คน โดยใช้ตารางการประมาณขนาดกลุ่มตัวอย่างของเครซี และ มอร์แกน สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้บริหารสำนักงานกีฬา จำนวน 3 ท่าน โดยการคัดเลือกแบบเจาะจง เป็นงานวิจัยแบบผสมผสาน โดยใช้วิธีการวิจัยเชิงปริมาณ และการวิจัยเชิงคุณภาพ งานวิจัยเชิงปริมาณเก็บข้อมูลจากแบบสอบถามมีค่าความเชื่อมั่นที่ 0.99 และค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) ที่ 0.91 การวิจัยเชิงคุณภาพเก็บข้อมูลจากแบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง

ผลการวิจัยพบว่า 1) ความคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่างจำนวน 400 คน ที่มีต่อสภาพปัญหาปัจจุบันในการบริหารจัดการด้านกีฬาของสำนักงานกีฬา ภาพรวมทุกด้านอยู่ในระดับปานกลาง 2) แนวทางการบริหารจัดการตามกรอบทฤษฎี (POLC) มีการกำหนดวิสัยทัศน์ พันธกิจ เป้าหมาย วัตถุประสงค์ และโครงสร้างงานที่ชัดเจน ต้องกำกับติดตามการดำเนินงาน สร้างแรงจูงใจในการทำงาน มีนโยบายบายการปฏิบัติงาน แต่ขาดการประชุมติดตามเพื่อแก้ไขปัญหา ต้องกำหนดตัวชี้วัดเพื่อประเมินผล ต้องเพิ่มงบประมาณจากภายในและภายนอก เพื่อนำมาพัฒนาสำนักงานกีฬา ทฤษฎี (4M) ต้องบริหารกำลังคนให้เกิดประสิทธิภาพ ใช้จ่ายงบประมาณให้เกิดผลสูงสุด การบริหารวัสดุอุปกรณ์ที่เหมาะสมเกิดประโยชน์ ด้านการจัดการต้องมีการวิเคราะห์ในเชิงลึก เชิงบูรณาการ และเชื่อมโยงกับการกำหนดกลยุทธ์ นโยบาย แผนงาน 3) ควรมีการวางแผนและสร้างระบบกลไกในการทำงาน โดยกำหนดวัตถุประสงค์และขั้นตอนที่ชัดเจน ร่วมมือกับหน่วยงานภายในและภายนอก การจัดการองค์กรควรมีโครงสร้างตามระเบียบทางราชการ กำหนดบทบาท หน้าที่ ให้สอดคล้อง ราบรื่น และไม่ทับซ้อนกัน ควรมีสิ่งอำนวยความสะดวกด้านกีฬาอย่างครบถ้วน กำหนดภาระบทบาท การปฏิบัติงาน ควรจัดทำขั้นตอนและรายละเอียดของ

งานให้ชัดเจน มีการวัดผลการทำงานและแก้ไขปรับปรุงเพื่อให้ผลการดำเนินงานที่เกิดขึ้นเป็นไปตามมาตรฐานที่กำหนด

คำสำคัญ: แนวทาง, การบริหารจัดการ, ความเป็นเลิศด้านกีฬา, สำนักงานกีฬา

Abstract

This research aims to develop Guidelines For Management For Sport Excellence Of Office Sport national Sports University Phetchabun Campus. The sample consisted of 400 students of the National Sports University, Phetchabun Campus in the academic year 2022, By using Crazy andMorgan's sample size estimation table, the statistics used in data analysis were mean and standard deviation. In-depth interviews with 3 sports office executives were conducted through purposive selection. This was a mixed research method using quantitative and qualitative research. Quantitative research collected data from questionnaires with a reliability value of 0.99 and an index of consistency (IOC) value of 0.91. Qualitative research collected data from structured interviews.

The research results found that 1) The opinions of 400 students who were a sample group on the current problems in sports management of the Sports Office were at a moderate level in all aspects. 2) Management approach according to the theoretical framework (POLC) has a clear vision, mission, goals, objectives and work structure. It must supervise and monitor operations, create motivation for work, have work policies but still lack follow-up meetings to solve problems. It must set indicators to evaluate results. It must increase the budget from inside and outside to develop the sports office. Theory (4M) must manage manpower for efficiency, spend budget for maximum results, manage appropriate equipment for benefits. Management must have in-depth, integrated analysis and link with strategy, policy and plan determination. 3) There is a plan and a mechanism for working by setting clear objectives and procedures, cooperating with internal and external agencies. The organization's management should be structured according to government regulations, specifying roles and responsibilities that are consistent, smooth, and non-overlapping, with complete sports facilities, specifying responsibilities, roles, and operations. The steps and details of the work must be clearly defined, with performance measurement and corrections and improvements made so that the results of the work are in accordance with the specified standards.

Keywords: Guidelines, Management, Sports Excellence, Sports Office

บทนำ

การเล่นกีฬานับเป็นส่วนสำคัญต่อการพัฒนาสังคมและเศรษฐกิจของประเทศเพื่อให้เกิดความมั่นคง มั่งคั่ง และยั่งยืนดังคำกล่าวที่ว่า “กีฬาสร้างคน คนสร้างชาติ” ซึ่งมีนัยคือการที่ประเทศชาติจะพัฒนาได้นั้นจำเป็นต้องมีบุคลากรการกีฬาโครงสร้างพื้นฐานด้านการกีฬา กิจกรรมด้านการกีฬา องค์กรกีฬาองค์ความรู้และนวัตกรรมที่เกี่ยวข้องกับการกีฬา และนโยบายในการผลักดันกีฬาเพื่อความเป็นเลิศ เพื่อพัฒนาการกีฬาให้สามารถสร้างประชาชนที่มีคุณภาพ (เกศรินทร์ วิลธาดา และจรัสพงศ์ คลังกรณ์, 2564 น.139)

ในการพัฒนาประเทศชาติให้มีความเจริญก้าวหน้าขึ้นอยู่กับผลสมฤทธิ์ของการพัฒนาคน และสังคมใหม่ให้มีคุณภาพการพัฒนาให้ประชาชนมีสุขภาพพลานามัยที่สมบูรณ์แข็งแรงทั้งร่างกาย และจิตใจปราศจากโรคภัยไข้เจ็บสามารถเป็นกำลังสำคัญในการพัฒนาประเทศชาติได้อย่างมีประสิทธิภาพจึงเป็นสิ่งที่จำเป็นการพัฒนาคนและสังคมที่มีคุณภาพโดยการเสริมสร้างสุขภาพของ ประชาชนอย่างครบวงจรและมีคุณภาพมาตรฐาน ดังนั้น แนวคิดการพัฒนาการกีฬาให้มีความเจริญก้าวหน้าเป็นสิ่งที่สำคัญและจำเป็นอย่างยิ่งเพราะนอกจากจะทำให้ประชาชนได้ออกกำลังกายและเล่นกีฬา เพื่อส่งเสริมสุขภาพทั้งร่างกายและจิตใจ แล้วความเจริญด้านการกีฬายังเป็นสิ่งที่แสดงถึงความเจริญก้าวหน้าของประเทศด้วยทั้งด้าน คุณภาพของคนในสังคมและความเจริญก้าวหน้าทางเศรษฐกิจการพัฒนาการกีฬามีเกี่ยวข้องกับ องค์ประกอบในด้านบุคลากรด้านการกีฬารวมทั้งเกี่ยวข้องกับประชาชนทั่วไปในการเข้ามาชมกีฬา หรือใช้บริการ เพื่อการออกกำลังกายและเล่นกีฬา โครงสร้างพื้นฐานรองรับการแข่งขันและอุปกรณ์ ด้านการกีฬารวมทั้งองค์ความรู้ด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีการกีฬา จึงจำเป็นต้องมีการบริหาร จัดการองค์กรแบบบูรณาการให้ทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้องมีส่วนร่วม (กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา, 2560)

นอกจากนั้นด้านวัสดุอุปกรณ์และเครื่องอำนวยความสะดวกส่งผลในทิศทางลบต่อความเป็นเลิศด้านกีฬาของมหาวิทยาลัย ทั้งนี้จะเห็นได้ว่า การสนับสนุนวัสดุอุปกรณ์และเครื่องอำนวยความสะดวกในด้านเดียวมากเกินไปจนขาดการสนับสนุนกีฬาในด้านอื่น ๆ อาจจะทำให้ขาดความเป็นเลิศด้านกีฬาของมหาวิทยาลัย ดังนั้นควรมีการสนับสนุนกีฬาในทุกมิติเพื่อสร้างความเป็นเลิศด้านกีฬาอย่างยั่งยืน อัม แสงภักดี (2558, น. 71) กล่าวว่า การศึกษาปัจจัยด้านการบริหารที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของกีฬาเพื่อความเป็นเลิศในสถาบันอุดมศึกษาของรัฐ นับว่าการสนับสนุนวัสดุอุปกรณ์และเครื่องอำนวยความสะดวกที่มากเกินไป อาจส่งผลในทางลบต่อด้านอื่น ๆ ดังนั้นเมื่อต้องการพัฒนาความเป็นเลิศด้านกีฬาอย่างยั่งยืน ควรมีการพัฒนาทุกมิติให้รอบด้าน เพื่อสร้างความเป็นเลิศด้านกีฬาอย่างยั่งยืน

ดังนั้น แต่ละองค์การจึงต้องปรับเปลี่ยนวัฒนธรรมองค์การ รูปแบบการทำงาน และการใช้กลยุทธ์ใหม่ ๆ เพื่อขับเคลื่อนองค์การกีฬาให้มีประสิทธิภาพสูงสุด (พิระพงษ์ วรภัทร์ธีระกุล, 2564) จากลักษณะงานบริหารจึงไม่แน่นอนเสี่ยงกับสภาวะการณ์ที่เปลี่ยนแปลงและความหลากหลายต่าง ๆ แต่ในขณะเดียวกันเมื่อเกิดภาวะที่ท้าทายเหล่านี้ผู้บริหารก็ควรแสวงหาโอกาสและสร้างความสำเร็จได้เปรียบให้เกิดแก่องค์การโดยการเปลี่ยนวิกฤติให้เป็นโอกาสโดยการมุ่งเน้นพัฒนาองค์การในรูปแบบต่าง ๆ อย่างเป็นระบบ ซึ่งการพัฒนาองค์การจะมีลักษณะต่าง ๆ หลายประการที่ผู้บริหารจะต้องพิจารณา เช่น การพัฒนาจะมุ่งเน้นไปที่วัฒนธรรมขององค์การ (Organization Cultural) ค่านิยม (Value) และทัศนคติของบุคคลภายในองค์การ โดยการพัฒนาจะต้องกระทำเป็นระบบการพัฒนาองค์การจะต้องใช้เทคนิคและเทคโนโลยีใหม่ ๆ เพื่อพัฒนาความสามารถของบุคคลและมุ่งขจัดความขัดแย้งในองค์การ (พลัสสรณ์ วรภัทร์ธีระกุล, 2562)

ทั้งนี้ สำนักงานกีฬา มหาวิทยาลัยการกีฬาแห่งชาติ วิทยาเขตเพชรบูรณ์ มีวิสัยทัศน์ ในการส่งเสริมและพัฒนา นักศึกษา ให้มีความเข้มแข็งและแข็งแรงทั้งด้านร่างกายและจิตใจ ส่งเสริมนักศึกษาที่มีความสามารถทางการกีฬา ให้มีศักยภาพทัดเทียมกับนักกีฬาระดับชาติและระดับนานาชาติ จนสามารถผลิตนักกีฬาไปสู่ระดับทีมชาติ นับได้ว่ามีส่วนสำคัญอย่างยิ่งในการส่งเสริมสนับสนุนนักศึกษาก้าวไปสู่ความเป็นเลิศ และการเป็นนักกีฬาในระดับนานาชาติ แต่ยังคงพบว่าการส่งเสริมสนับสนุนด้านกีฬาของสำนักงานกีฬาฯ ยังพบเจอปัญหาที่บรรลุตามเป้าหมายและไม่บรรลุตามเป้าหมายที่วางไว้บ้างในแต่ละปี เช่น กีฬาระดับจังหวัด หรือระดับประเทศ รวมถึงกีฬาในระดับมหาวิทยาลัย ในการแข่งขันกีฬามหาวิทยาลัย “พลศึกษาเกมส์” โดยจะมีการจัดการแข่งขันในทุก ๆ ปี ซึ่งผลการแข่งขันกีฬาในครั้งนี้ของมหาวิทยาลัย อยู่ในลำดับท้าย ๆ ในผลของการแข่งขัน ซึ่งในการบริหารจัดการนักกีฬาอยู่ภายใต้การดำเนินงานของสำนักงานกีฬา ปัญหาดังกล่าวจึงต้องอาศัยทักษะในการบริหารจัดการซึ่งมีส่วนสำคัญในการผลักดันนักกีฬาให้ก้าวไปสู่ความเป็นเลิศต่อไป และสามารถสร้างชื่อเสียงให้แก่มหาวิทยาลัย นับได้ว่าแนวทางในการบริหารจัดการนักกีฬาสู่ความเป็นเลิศ ต้องอาศัยทักษะความเชี่ยวชาญในการบริหารจัดการสำนักงานเพื่อผลิตบุคลากรที่มีความเชี่ยวชาญ เพื่อพัฒนานักกีฬาไปสู่ระดับทีมชาติที่มีขีดสมรรถนะระดับโลกต่อไป

ดังนั้น ผู้วิจัยในฐานะเป็นผู้ให้ความรู้ด้านการบริหารจัดการกีฬา ซึ่งมีการเรียนการสอนด้านการบริหารจัดการกีฬา จึงมีความสนใจที่จะศึกษา แนวทางการบริหารจัดการเพื่อความเป็นเลิศด้านกีฬาของสำนักงานกีฬามหาวิทยาลัยการกีฬาแห่งชาติ วิทยาเขตเพชรบูรณ์ เพื่อนำองค์ความรู้ต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นปัจจัยสภาพการบริหารจัดการสภาพจุดอ่อน จุดแข็ง โอกาส และอุปสรรค แนวทางปฏิบัติด้านนโยบายศูนย์ฝึกกีฬา และด้านอื่น ๆ รวมถึงศึกษาและวิเคราะห์แนวทางการบริหารจัดการตามหน้าที่ ไม่ว่าจะเป็นการวางแผน การจัดองค์กร การขึ้นนำ และการควบคุมด้านต่าง ๆ จนกระทั่งด้านทรัพยากรในการจัดการ ไม่ว่าจะเป็น บุคลากร (Man) การเงิน และงบประมาณ (Money) สถานที่วัสดุอุปกรณ์ และสิ่งอำนวยความสะดวก (Materials) และการจัดการ (Management) เพื่อนำไปสู่การบริหารจัดการที่เหมาะสม รวมทั้งนำเอาองค์ความรู้ไปปรับใช้ในการเรียนการสอนต่อไป

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาสภาพปัญหาในการบริหารจัดการของสำนักงานกีฬามหาวิทยาลัยการกีฬาแห่งชาติ วิทยาเขตเพชรบูรณ์
2. เพื่อวิเคราะห์แนวทางการบริหารจัดการเพื่อความเป็นเลิศของสำนักงานกีฬามหาวิทยาลัยการกีฬาแห่งชาติ วิทยาเขตเพชรบูรณ์
3. เพื่อเสนอแนวทางการบริหารจัดการเพื่อความเป็นเลิศของสำนักงานกีฬามหาวิทยาลัยการกีฬาแห่งชาติ วิทยาเขตเพชรบูรณ์

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นแบบผสมผสาน (Mixed Method Research) โดยใช้วิธีการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) และการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ในการศึกษาสภาพปัญหาปัจจุบัน และนำเสนอแนวทางการบริหารจัดการด้านการพัฒนากีฬาเพื่อความเป็นเลิศของสำนักงานกีฬามหาวิทยาลัยการกีฬาแห่งชาติ วิทยาเขตเพชรบูรณ์ ดังนี้

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1. ประชากรที่ใช้ในการวิจัยเชิงปริมาณ ได้แก่ นักศึกษามหาวิทยาลัยการกีฬาแห่งชาติ วิทยาเขตเพชรบูรณ์ ในปีการศึกษา 2565 จำนวน 681 คน โดยใช้ผลคำนวณขนาดกลุ่มตัวอย่างเครซีเมอร์แกน (Krejcie and Morgan, 1970 อ้างถึงใน บุญชม ศรีสะอาด, 2545, น. 45) ได้กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 336 คน ที่ระดับความเชื่อมั่น 0.99 กำหนดขอบเขตความคลาดเคลื่อน 0.05 แต่เพื่อป้องกันความผิดพลาดในการเก็บข้อมูลและการตอบแบบสอบถามของกลุ่มตัวอย่างที่อาจเกิดขึ้นได้ ผู้วิจัยจึงกำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่างให้มีจำนวน 400 คน แล้วสุ่มแบบแบ่งชั้น (Stratified Random Sampling) จากกลุ่มตัวอย่างที่ศึกษามหาวิทยาลัยการกีฬาแห่งชาติ วิทยาเขตเพชรบูรณ์ คณะวิทยาศาสตร์การกีฬาและสุขภาพ คณะศิลปศาสตร์ และคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยการกีฬาแห่งชาติ วิทยาเขตเพชรบูรณ์ จำนวน 3 คณะ และเพื่อป้องกันความคลาดเคลื่อนและความไม่สมบูรณ์ของแบบสอบถาม ได้จำนวนกลุ่มตัวอย่างจึงนำมคำนวณประชากรในแต่ละคณะโดยใช้วิธีสุ่มตัวอย่างแบบชั้นภูมิตามสัดส่วนของขนาดประชากร (Proportional to size) เพื่อให้ได้ตัวแทนของนักศึกษาคณะวิทยาศาสตร์การกีฬาและเพื่อสุขภาพ คณะศิลปศาสตร์ คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยการกีฬาแห่งชาติ วิทยาเขตเพชรบูรณ์ ดังนี้

$$\text{กลุ่มตัวอย่างในแต่ละคณะ} = \frac{\text{ประชากรในแต่ละคณะ} \times \text{จำนวนกลุ่มตัวอย่าง}}{\text{ประชากรทั้งหมด}}$$

เมื่อกำหนดตามสูตรดังกล่าวจะได้คำนวณตัวอย่าง แสดงในตารางที่ 1

ตารางที่ 1 แสดงจำนวนกลุ่มตัวอย่าง

ลำดับที่	วิทยาเขต	จำนวนประชากร	กลุ่มตัวอย่าง
1	คณะวิทยาศาสตร์การกีฬาและสุขภาพ	114	67
2	คณะศิลปศาสตร์	109	64
3	คณะศึกษาศาสตร์	458	269
รวม		681	400

2. กลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลักที่ใช้ในการวิจัยเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยเลือกกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลักแบบเจาะจงซึ่งเป็นผู้บริหารที่มีส่วนเกี่ยวข้องและมีประสบการณ์ด้านการบริหารจัดการกีฬาของสำนักงานกีฬา เป็นผู้บริหารที่จบการศึกษาระดับปริญญาโทขึ้นไป โดยมีผู้ให้ข้อมูลหลักในการสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง จำนวน 3 ท่าน ดังนี้

- 1) ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สันติ สิทธิจินดา รองอธิการบดี มหาวิทยาลัยการกีฬาแห่งชาติ วิทยาเขตเพชรบูรณ์
- 2) อาจารย์ชลอ เสี่ยงใส หัวหน้างาน สำนักงานกีฬา
- 3) ผู้ช่วยศาสตราจารย์ พ.อ.อ.ทรัพย์ วิเศษรัมย์ ฝ่ายบริหารสำนักงานกีฬา

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

1. แบบสอบถามเกี่ยวกับความคิดเห็นของนักศึกษาที่มีต่อสภาพปัญหาปัจจุบันในการบริหารจัดการด้านการกีฬาของสำนักงานกีฬา จากการรวบรวมข้อมูลพื้นฐานโดยศึกษาแนวคิดทฤษฎีการบริหารจัดการจากเอกสาร ตำรา งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และศึกษาองค์ประกอบที่จำเป็นในการพัฒนาแนวทางการบริหารจัดการสำนักงานกีฬามีลักษณะเป็นแบบสอบถามชนิดมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale)

2. แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง ข้อมูลพื้นฐานผู้บริหารเกี่ยวกับแนวทางการบริหารจัดการสำนักงานกีฬาในองค์ประกอบต่าง ๆ ตามทฤษฎี (POLC) การบริหารจัดการที่ประกอบด้วย การวางแผน การจัดองค์กร การขึ้นนำ การควบคุม และทรัพยากรทางจัดการ (4M) ประกอบด้วย บุคลากร การเงินและงบประมาณ สถานที่วัสดุอุปกรณ์ และสิ่งอำนวยความสะดวก การจัดการ

3. แบบสัมภาษณ์เชิงลึก ผู้บริหารสำนักงานกีฬา โดยใช้เกณฑ์ทฤษฎีหน้าที่ทางการบริหารจัดการ POLC ที่สร้างประสิทธิภาพให้กับองค์กร มาเป็นเครื่องมือ โดยจัดทำสรุปข้อมูลจากแบบสอบถามความคิดเห็น สรุปความจากการสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง เพื่อหาข้อสรุปจากผลการวิจัย และข้อเสนอแนะจากการสัมภาษณ์เชิงลึกเพื่อประเมินแนวทางการบริหารจัดการ และนำเสนอแนวทางการบริหารจัดการด้านกีฬาของสำนักงานกีฬามหาวิทยาลัยการกีฬาแห่งชาติ วิทยาเขตเพชรบูรณ์ ต่อไป

การทดสอบคุณภาพเครื่องมือ

1. แบบสอบถาม (Questionnaire) ตรวจสอบความเที่ยงตรงของเนื้อหา (Content Validity) จากผู้เชี่ยวชาญจำนวน 3 ท่าน ได้ค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับวัตถุประสงค์ของการวิจัย (Item-Objective Congruence Index: IOC) เท่ากับ 0.91 ซึ่งถือว่าเป็นค่าที่อยู่ในเกณฑ์ยอมรับทางสถิติ จากนั้นนำแบบสอบถามที่ปรับปรุงแล้วไปทดลองใช้ (Try out) กับกลุ่มเป้าหมายที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่างจำนวน 30 คน เพื่อหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาครอนบาค (Cronbach's Alpha Coefficient) โดยได้ค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.99

2. แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง ผู้วิจัยนำผลที่ได้จากการศึกษาสภาพปัญหาและสถานการณ์ปัจจุบันในการบริหารจัดการด้านการพัฒนากีฬาเพื่อความเป็นเลิศ ที่ได้จากการศึกษาวิจัยเชิงปริมาณมาตั้งเป็นประเด็นคำถาม โดยมีปัจจัยทฤษฎีหน้าที่ทางการบริหารจัดการ (POLC) และทรัพยากรทางจัดการ (4M) มาเป็นแนวทาง จากนั้นจึงให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบความถูกต้องแล้วนำไปปรับปรุงแก้ไขเพื่อใช้กับกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลักต่อไป

3. จัดทำสรุปข้อมูลจากแบบสอบถามความคิดเห็น สรุปความจากการสัมภาษณ์เชิงลึกแบบมีโครงสร้าง เพื่อหาข้อสรุปจากผลการวิจัย เพื่อประเมินแนวทางการบริหารจัดการด้านกีฬาของสำนักงานกีฬา ใช้ปัจจัยทฤษฎีหน้าที่ทางการบริหารจัดการ (POLC) จากนั้นจึงให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบความถูกต้องแล้วนำไปปรับปรุงแก้ไขเพื่อใช้กับกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลักต่อไป

การเก็บรวบรวมข้อมูล

1. การเก็บข้อมูลด้วยแบบสอบถามผู้วิจัยขอหนังสือจากคณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยการกีฬาแห่งชาติ วิทยาเขตเพชรบูรณ์ ถึงรองคณบดีทั้ง 3 คณะ เพื่อขอเก็บข้อมูลในการทำวิจัย โดยผู้วิจัยนำแบบสอบถามจำนวน 400 ฉบับไปแจกให้นักศึกษาแต่ละคณะด้วยตนเอง ทั้ง 3 คณะ และเพื่อป้องกันความคลาดเคลื่อนและความไม่สมบูรณ์ของแบบสอบถาม ผู้วิจัยจึงคำนวณจำนวนกลุ่มตัวอย่างในแต่ละคณะโดยใช้วิธีสุ่มตัวอย่างแบบชั้นภูมิตามสัดส่วนของขนาดประชากร (Proportional to Size) จากนั้นตรวจสอบความสมบูรณ์ของแบบสอบถามที่ได้รับคืนและคัดเลือกเฉพาะฉบับที่สมบูรณ์เพื่อนำมาวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติ
2. การเก็บข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง ตามทฤษฎีหน้าที่ทางการบริหารจัดการ (POLC) และทรัพยากรทางการจัดการ (4M) มาตรวจสอบข้อมูลความถูกต้องและสอดคล้องเพื่อเป็นแนวทางการรวบรวมข้อมูลโดยใช้การจดบันทึกข้อมูล และนำเสนอด้วยในรูปแบบความเรียง
3. สรุปรูปข้อมูลจากแบบสอบถามความคิดเห็น สรุปรูปข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้บริหารสำนักงานกีฬา โดยจัดทำเป็นข้อสรุป และประเมินแนวทางการบริหารจัดการสำนักงานกีฬา เพื่อนำมาปรับปรุงเป็นแนวทางการบริหารจัดการสำนักงานกีฬา ให้เป็นฉบับสมบูรณ์

การวิเคราะห์ข้อมูล

1. วิเคราะห์ข้อมูลระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับแนวทางการบริหารจัดการสำนักงานกีฬาเพื่อความเป็นเลิศด้านกีฬาของสำนักงานกีฬา ในด้านการวางแผน ด้านการจัดองค์กร ด้านภาวะผู้นำ ด้านการควบคุม ใช้สถิติพื้นฐานได้แก่ ($\bar{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.)
2. วิเคราะห์ข้อมูล แบบมีโครงสร้างจัดทำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์เชิงลึกโดยสรุปรูปความคิดเห็น ข้อเสนอแนะ และสรุป เป็นแนวทางการบริหารจัดการ
3. นำผลข้อมูลที่ได้มา สรุป อภิปรายผลการวิจัย และข้อเสนอแนะเพิ่มเติมในการทำวิจัย และนำเสนอด้วยในรูปแบบความเรียงโดยการพรรณนาวิเคราะห์

ผลการวิจัย

1. ผลการวิจัยสภาพปัญหาปัจจุบันในการบริหารจัดการของสำนักงานกีฬา มหาวิทยาลัยการกีฬาแห่งชาติ วิทยาเขตเพชรบูรณ์ ผู้วิจัยใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลจากการสำรวจความคิดเห็นของนักศึกษา กลุ่มตัวอย่างจำนวน 400 คน ผลการวิจัยพบว่าสภาพปัญหาปัจจุบันภาพรวมในทุกด้านอยู่ในระดับปานกลาง โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.44 โดยสรุปประเด็นปัญหาปัจจุบันที่พบมากที่สุด คือ ด้านการจัดองค์กร 3.48 ด้านภาวะผู้นำ 3.47 ด้านการควบคุม 3.42 และด้านการวางแผน 3.41 โดยมีรายละเอียดตามสภาพปัจจุบัน และปัญหา ดังนี้

1.1 ด้านการจัดองค์กร พบว่า จะต้องมีการปรับปรุงแก้ไข 6 รายการ คือ ด้านมีการดำเนินการในการกำหนดคุณสมบัติของผู้ฝึกสอนนักกีฬาย่างชัดเจนเพื่อนำไปสู่ความเป็นเลิศด้านกีฬา ด้านมีการยกระดับบุคลากรในกระบวนการเรียนรู้เพื่อเส้นทางสู่ความก้าวหน้าในอาชีพของบุคลากรสายกีฬา ด้านมีการจัดทำแผนการปฏิบัติงานตามงบประมาณที่ได้รับต้นสังกัด ด้านมีการจัดสภาพแวดล้อม ด้านสถานที่วัสดุอุปกรณ์สิ่งอำนวยความสะดวกปลอดภัยให้แก่แก่นักกีฬาย่างครบครัน ด้านมีการยกย่องเชิดชูเกียรตินักกีฬาและผู้ฝึกสอนทุกครั้งภายหลังชนะการแข่งขัน และด้านมีการวางแผนต่อยอดนักกีฬาที่ชนะการแข่งขันเพื่อพัฒนาไปสู่ระดับที่สูงขึ้นในครั้งต่อไป สำหรับรายชื่อที่มีความพึงพอใจระดับมาก 3 รายการ คือ ด้านมีโครงสร้างบริหารด้านวิชาการ ภายใต้การชี้นำของมหาวิทยาลัยการกีฬาที่ใช้ในการปฏิบัติตามแนวทางนโยบายของกระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา ด้านมีการจัดโครงสร้างองค์กร ตามหน้าที่ของสำนักงานกีฬาเพื่อความเป็นเลิศ ด้านมีการจัดโครงสร้างหน่วยงานหน้าที่รับผิดชอบในการทำงาน และด้านมีการจัดทำคู่มือกฎระเบียบ ในการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่

1.2 ด้านภาวะผู้นำ ต้องมีการปรับปรุงแก้ไข 6 รายการ คือ ด้านผู้บริหาร มีวิสัยทัศน์ การสร้างแรงจูงใจในการทำงานด้านผู้บริหารมีการกำหนดนโยบาย และชี้แจง ให้ผู้ปฏิบัติงานทราบ ด้านผู้บริหารมีการ

ปรับปรุงแก้ไข การปฏิบัติงานของบุคลากร ด้านผู้บริหารมอบหมายงาน โดยคำนึงถึงความสามารถของผู้ปฏิบัติงาน ด้านมีการประสานงานกับหน่วยงานภายนอกในการสนับสนุนอุปกรณ์การฝึกซ้อมของนักศึกษา และด้านการวิเคราะห์สถานการณ์ต่าง ๆ ที่อาจเป็นความเสี่ยงทั้งปัจจัยภายในและปัจจัยภายนอกในการพัฒนาสำนักงานกีฬา สำหรับรายชื่อที่มีความพึงพอใจระดับมาก 4 รายการ คือ ด้านผู้บริหารมีกระบวนการชี้แจง ตามแผนในการปฏิบัติงานเพื่อให้บรรลุผลสำเร็จตามวัตถุประสงค์ ด้านผู้บริหารกระตุ้นเจ้าหน้าที่ ชี้แจงให้ผู้มาใช้บริการให้ปฏิบัติตามระเบียบ ด้านผู้บริหารดำเนินการตามแผนการใช้งบประมาณที่ได้รับจากต้นสังกัด และด้านเมื่อเกิดปัญหาในการดำเนินงานของสำนักงานกีฬา มีการประชุมติดตามเพื่อแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ได้อย่างทันที

1.3 ด้านการควบคุม ต้องมีการปรับปรุงแก้ไข 6 รายการ คือ ด้านผู้บริหาร มีวิสัยทัศน์ การสร้างแรงจูงใจในการทำงานด้านผู้บริหารมีการกำหนดนโยบาย และชี้แจง ให้ผู้ปฏิบัติงานทราบ ด้านผู้บริหารมีการปรับปรุงแก้ไข การปฏิบัติงานของบุคลากร ด้านผู้บริหารมอบหมายงาน โดยคำนึงถึงความสามารถของผู้ปฏิบัติงาน ด้านมีการประสานงานกับหน่วยงานภายนอกในการสนับสนุนอุปกรณ์การฝึกซ้อมของนักศึกษา และด้านการวิเคราะห์สถานการณ์ต่าง ๆ ที่อาจเป็นความเสี่ยงทั้งปัจจัยภายในและปัจจัยภายนอกในการพัฒนาสำนักงานกีฬา สำหรับรายชื่อที่มีความพึงพอใจระดับมาก 4 รายการ คือ ด้านผู้บริหารมีกระบวนการชี้แจง ตามแผนในการปฏิบัติงานเพื่อให้บรรลุผลสำเร็จตามวัตถุประสงค์ ด้านผู้บริหารกระตุ้นเจ้าหน้าที่ ชี้แจงให้ผู้มาใช้บริการให้ปฏิบัติตามระเบียบ ด้านผู้บริหารดำเนินการตามแผนการใช้งบประมาณที่ได้รับจากต้นสังกัด และด้านเมื่อเกิดปัญหาในการดำเนินงานของสำนักงานกีฬา มีการประชุมติดตามเพื่อแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ได้อย่างทันที

1.4 ด้านการวางแผนต้องมีการปรับปรุงแก้ไข 7 รายการ คือ ด้านมีการกำหนดขั้นตอน ระยะเวลาในการวางแผนให้สอดคล้องกับระยะเวลาการปฏิบัติงาน ด้านมีการกำหนดยุทธศาสตร์ ที่เป็นปัจจัยที่บรรลุวัตถุประสงค์ในการพัฒนาสำนักงานกีฬาเพื่อความเป็นเลิศ ด้านมีการกำหนดแผนที่ สอดคล้องกับแผนกีฬานานาชาติเพื่อพัฒนาสำนักงานกีฬาเพื่อความเป็นเลิศ ด้านมีการจัดทำระบบข้อมูลสารสนเทศ นำความรู้ทางวิทยาศาสตร์การกีฬามาประยุกต์ใช้ในการพัฒนาศักยภาพนักศึกษา ด้านมีการกำหนดแผนในการประเมินบุคลากรที่ปฏิบัติงานเพื่อตอบสนองความคิดเห็นและความพึงพอใจของผู้ใช้บริการ ด้านมีการกำหนดแผนการ เพื่อเสนอของบประมาณจากต้นสังกัดในการพัฒนาสำนักงานกีฬาเพื่อความเป็นเลิศ ด้านมีการกำหนดแผนการด้านสถานที่ วัสดุ อุปกรณ์เพื่ออำนวยความสะดวกสำหรับการฝึกซ้อม ด้านมีการกำหนดแผนด้านงบประมาณทั้งก่อนและหลังดำเนินการจัดการแข่งขันอย่างเป็นรูปธรรม ด้านมีการกำหนดแผนคัดตัวนักกีฬาจากสำนักงานกีฬาสู่ความเป็นเลิศในทุก ๆ ปี ส่วนรายชื่อที่มีความพึงพอใจระดับมาก 3 รายการ คือ ด้านมีการกำหนดวิสัยทัศน์ พันธกิจ เป้าหมาย วัตถุประสงค์ และแผนการดำเนินงานของสำนักงานกีฬาอย่างชัดเจน ด้านมีการกำหนดขั้นตอน ระยะเวลาในการวางแผนให้สอดคล้องกับระยะเวลาการปฏิบัติงาน ด้านมีการจัดทำระบบข้อมูลสารสนเทศ นำความรู้ทางวิทยาศาสตร์การกีฬามาประยุกต์ใช้ในการพัฒนาศักยภาพนักศึกษา

2. วิเคราะห์แนวทางการบริหารจัดการเพื่อความเป็นเลิศของสำนักงานกีฬา มหาวิทยาลัยการกีฬาแห่งชาติ วิทยาเขตเพชรบูรณ์ วิเคราะห์ตามกรอบทฤษฎีการจัดการสมัยใหม่ POLC จากการสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้างจากผู้บริหารสำนักงานกีฬา ทั้ง 3 ท่าน ในการบริหารจัดการของสำนักงานกีฬา มหาวิทยาลัยการกีฬาแห่งชาติ วิทยาเขตเพชรบูรณ์ โดยวิเคราะห์แนวทางการบริหารจัดการเพื่อความเป็นเลิศตามหน้าที่และทรัพยากรที่ใช้ในการบริหารจัดการ ดังนี้

2.1 ด้านการบริหารจัดการ ประกอบด้วย

1) ด้านการวางแผน สำนักงานกีฬาฯ ต้องกำหนด วิสัยทัศน์ โดย ส่งเสริมและพัฒนานักศึกษา ให้มีความเข้มแข็งและแข็งแกร่งทั้งด้านร่างกายและจิตใจ ส่งเสริมนักศึกษาที่มีความสามารถทางการกีฬา ให้มีศักยภาพทัดเทียมกับนักกีฬาระดับชาติและระดับนานาชาติ ร่วมมือกับหน่วยงานภายนอก สร้างเป้าหมายและวัตถุประสงค์ที่ชัดเจน เพื่อปรับปรุง พัฒนางค์ความรู้ ต้องบำรุง รักษาและปรับปรุง ด้านสถานที่ อุปกรณ์การฝึกซ้อมเพื่อนักวิทยาศาสตร์การกีฬาใช้ในการพัฒนาศักยภาพ การวิเคราะห์กลยุทธ์จุดแข็ง จุดอ่อน วิเคราะห์โอกาส-อุปสรรค การวิเคราะห์ปัจจัยต่าง ๆ ทั้งภายนอก และภายในองค์กรควรได้มีการวางแผนปฏิบัติการเพื่อให้

บรรลุเป้าหมายที่วางไว้ แนวทางการบริหารจัดการเพื่อความเป็นเลิศด้านกีฬามี 3 ระยะ คือ แผนการพัฒนานักกีฬา แผนพัฒนาผู้ฝึกสอน และแผนพัฒนานักกีฬาด้วยวิทยาศาสตร์การกีฬา

2) ด้านการจัดองค์กร สำนักงานกีฬาต้องมีโครงสร้างตามระเบียบทางราชการทำงานตามบทบาทหน้าที่ การจัดการสถานที่ด้านกีฬา และสิ่งอำนวยความสะดวก ต้องใช้ทั้งศาสตร์และศิลป์ โดยโครงสร้างการบริหารประกอบด้วย หัวหน้าสำนักงานกีฬา งานธุรการ งานแผนและงบประมาณ งานบริหารจัดการทางการกีฬา งานส่งเสริมและพัฒนานักกีฬา งานจัดการแข่งขันกีฬา งานกีฬาเพื่อความเป็นเลิศ งานฐานข้อมูลและสารสนเทศ ในการปฏิบัติตามแนวทางนโยบายของกระทรวง มีการแบ่งงานตามหน้าที่ มี กำหนดคุณสมบัติผู้ฝึกสอนตามความถนัดของแต่ละชนิดกีฬา โดยใช้ทรัพยากรทุกอย่างให้คุ้มค่า และคุ้มค่า เสนอแผนโครงสร้างองค์กรให้สอดคล้องกับการพัฒนาด้านอุตสาหกรรมการศึกษา เช่น การส่งเสริมโครงสร้างของนักวิทยาศาสตร์การกีฬา การเสริมโครงสร้างของงานบริหารจัดการกีฬา แต่ยังพบปัญหาภาระหน้าที่งานของผู้ฝึกสอนมีจำนวนมาก เป็นทั้งอาจารย์สอนและผู้ฝึกสอนกีฬา

3) ด้านภาวะผู้นำ สำนักงานกีฬาต้องสร้างการขึ้นและทิศทางการทำงาน โดยกำหนดภาระบทบาท การปฏิบัติงาน ซึ่งถึงความสำคัญของการดำเนินงาน มีการจัดทำขั้นตอนและรายละเอียดของงานประจำ และมีการแจ้งให้ทราบเกี่ยวกับนโยบายด้านต่าง ๆ ให้ชัดเจนสามารถสร้างแรงจูงใจให้ทุกคนอยากร่วมทำงานได้ รวมถึงมีทักษะในการแก้ไขปัญหาได้ดี และมีการตัดสินใจที่รอบคอบ ฉับไว ตีเยียม สามารถที่จะนำทุกคนบรรลุเป้าหมายไปสู่ความสำเร็จได้มีการกระตุ้นแรงจูงใจในการทำงาน การปรับเปลี่ยนทัศนคติ ปรับความคิด ความเชื่อ ลักษณะส่วนบุคคลให้เป็นไปในแนวทางที่ควรจะเป็น มีทัศนคติต่อสิ่งต่าง ๆ ผู้คนรอบข้างในแง่บวก เปิดใจให้กว้าง เอาใจเขามาใส่ใจเรา ฟังคนอื่นให้มาก อย่ายึดติดกับความคิดของตัวเองต้องขึ้นาทิศทางการพยายามให้มีความประสานสอดคล้องให้ดำเนินไปตามแบบแผนและมุ่งสู่วัตถุประสงค์ของภาวะผู้นำ การจูงใจ และการติดต่อสื่อสาร กำหนดแผนงาน แผนพัฒนาบุคลากร แผนงบประมาณและสถานที่ อุปกรณ์

4) ด้านการควบคุม สำนักงานกีฬาต้องสร้างระบบการทำงานให้ได้มาตรฐานเพื่อให้การทำงานราบรื่น ทั้งนี้กระบวนการของการวัดผลการทำงานและแก้ไขปรับปรุงเพื่อให้ผลการดำเนินงานที่เกิดขึ้นเป็นไปตามมาตรฐานหรือเป้าหมายที่รายงานผล ประเมินผล การติดตาม ตรวจสอบ และประเมินผลการดำเนินงานว่าเป็นไปตามเป้าหมายหรือมาตรฐานที่กำหนดหรือไม่ เพื่อจะทำการปรับปรุง พัฒนาให้การดำเนินการมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล การจัดหน้าที่รับผิดชอบในการประเมิน ควบคุมการปฏิบัติงานให้ เป็นไปตามหลักการที่กำหนดเป็นระยะมีการตรวจสอบ ประเมินผู้ดำเนินการและผู้ให้บริการเป็นระยะ ๆ โดยจัดการด้านความเสี่ยงที่จะช่วยให้ภาระงานที่ปฏิบัติอยู่เป็นไปตามเป้าหมายที่กำหนดไว้ และป้องกันโอกาสที่จะเกิดความเสี่ยงและปัญหาที่จะเป็นอุปสรรคต่อการดำเนินงาน

2.2 ทรัพยากรทางการจัดการ ประกอบด้วย

1) บุคลากร สำนักงานกีฬาต้องมีนโยบาย วิสัยทัศน์ พันธกิจ และเป้าหมาย เพื่อให้เกิดจุดเด่นจุดสูงสุด คือ การพัฒนานักศึกษา และนักกีฬาที่วิทยาเขตมีอยู่ให้สามารถเป็นตัวแทนนักกีฬาระดับชาติโดยใช้ทรัพยากรที่มีอยู่มีแผนงานบริหารบุคลากรสำนักงานกีฬา มีการประเมินบุคลากรตามหน้าที่ จัดจ้างผู้เชี่ยวชาญกีฬา และประเมินผลงานอย่างจริงจัง ไม่ว่าจะเป็นผู้ฝึกสอน นักวิทยาศาสตร์การกีฬา นักบริหารจัดการ ควรมีภาระงานที่เหมาะสมในการพัฒนานักกีฬาได้อย่างทั่วถึง

2) การเงิน และงบประมาณ สำนักงานกีฬา ต้องมีการติดตาม ตรวจสอบ ประเมินผลการใช้จ่ายงบประมาณเป็นระยะ มีการนำเสนอข้อมูลงบประมาณ และการเงินเพื่อเป็นการแสดงให้เห็นถึงผลการดำเนินงานที่เป็นข้อมูลในการตัดสินใจทางการบริหาร มีแผนงานแผนปฏิบัติการ เป็นระบบ และเป็นระยะ การบริหารการเงินและงบประมาณที่สำนักงานกีฬาได้รับให้คุ้มค่าที่ได้ เนื่องจากชนิดกีฬา จำนวนผู้ฝึกสอน และจำนวนนักกีฬาต้องมีความชัดเจน จึงทำให้งบประมาณที่วางไว้สอดคล้องกับการบริหารจัดการ

3) สถานที่วัสดุอุปกรณ์ และสิ่งอำนวยความสะดวก สำนักงานกีฬาต้องมีเจ้าหน้าที่รับผิดชอบ ดูแล ควบคุม มีการจัดทำบอร์ตและแนะนำวิธีการใช้เครื่องมือให้แก่ ผู้ใช้บริการตลอดเวลา สำนักงานกีฬาควร

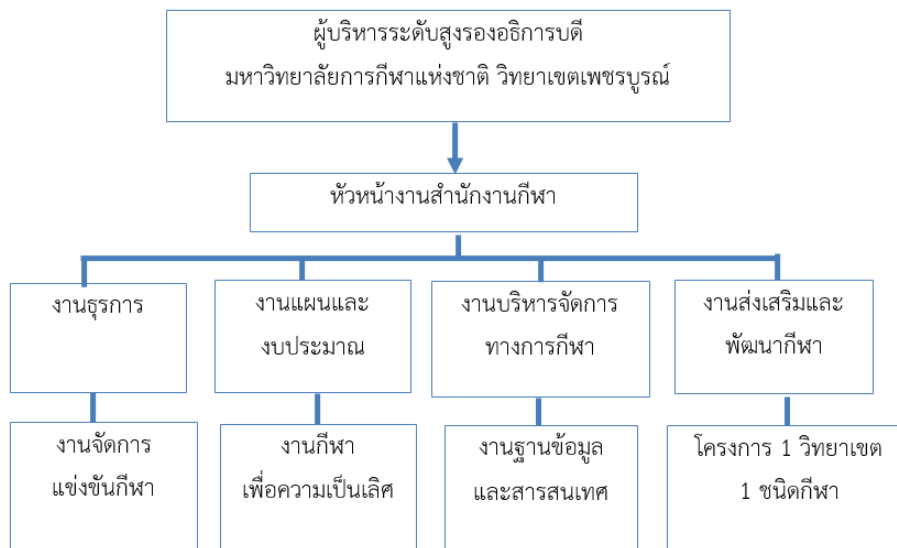
ตรวจสอบคุณภาพ ความปลอดภัย ของเครื่องมือและสถานที่ อุปกรณ์เป็นประจำ มีการตรวจสอบ บำรุงรักษา อุปกรณ์และสถานที่ให้ได้มาตรฐานปลอดภัย

4) การจัดการ สำนักงานกีฬาต้องมีกระบวนการบริหารจัดการด้านความเสี่ยงที่จะช่วยให้ภาระงานที่ปฏิบัติกรอยู่เป็นไปตามเป้าหมายที่กำหนดไว้ และป้องกันโอกาสที่จะเกิดความเสี่ยงและปัญหาที่จะเป็นอุปสรรคต่อการดำเนินงานมีการบริหารความเสี่ยงเพราะเป็นส่วนหนึ่งของการบริหารจัดการองค์กร เป็นเรื่องส่วนรวมที่ทุกคนในองค์กรต้องเกี่ยวข้อง ตั้งแต่คณะกรรมการ ผู้บริหารระดับสูง จนถึงเจ้าหน้าที่ทุกคนที่ต้องพิจารณา มีการวิเคราะห์ในเชิงลึก เชิงบูรณาการ และเชื่อมโยงกับการกำหนดกลยุทธ์ นโยบาย แผนงาน แผนปฏิบัติการกิจกรรมขององค์กร

2.3 เสนอแนวทางการบริหารจัดการเพื่อความเป็นเลิศของสำนักงานกีฬา มหาวิทยาลัยการกีฬาแห่งชาติ วิทยาเขตเพชรบูรณ์จากการวิเคราะห์และสังเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการวิจัยเชิงปริมาณ ซึ่งสำรวจความคิดเห็นของนักศึกษาเกี่ยวกับปัญหาปัจจุบันในการบริหารจัดการ และข้อมูลที่ได้จากการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยการสัมภาษณ์ผู้บริหารที่มีส่วนเกี่ยวข้องและมีประสบการณ์ในการบริหารจัดการด้านกีฬาของสำนักงานกีฬา สามารถสรุปแนวทางดังนี้

1) ด้านการวางแผน ความพึงพอใจอยู่ในระดับปานกลาง ควรประกอบด้วย วิสัยทัศน์ (Vision) พันธกิจ (Mission) เป้าหมาย (Goal) ให้สอดคล้องกับ แผนยุทธศาสตร์การพัฒนากีฬายุทธศาสตร์มหาวิทยาลัยฯ ให้เป็นลายลักษณ์อักษร และประกาศให้ทราบ ส่งเสริม สนับสนุน ประสานงาน และอำนวยความสะดวก กีฬาสู่ความเป็นเลิศกำหนดนโยบาย ทิศทาง กฎระเบียบให้ชัดเจน ด้านอาคารสถานที่ อุปกรณ์ และสิ่งอำนวยความสะดวกด้านกีฬาพร้อมให้บริการ มีการพัฒนาศักยภาพของบุคลากรสำนักงานกีฬา การให้ความรู้ อุปกรณ์ ด้านวิทยาศาสตร์การกีฬามาพัฒนากีฬาประสานงานกับองค์กรต่าง ๆ เพื่อร่วมมือกับการพัฒนากีฬาสู่ความเป็นเลิศ

2) ด้านการจัดองค์กร ด้านการจัดองค์กร ความพึงพอใจโดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง โดยมีการจัดองค์กรที่ชัดเจน ดังนี้ โครงสร้างหน้าที่การบริหารสำนักงานกีฬา มหาวิทยาลัยการกีฬาแห่งชาติ วิทยาเขตเพชรบูรณ์

ภาพที่ 2 โครงสร้างหน้าที่ของสำนักงานกีฬาที่นำมาใช้ในการปฏิบัติในปัจจุบัน

3) ด้านภาวะผู้นำ ความพึงพอใจโดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง ผู้บริหาร มีวิสัยทัศน์ การสร้างแรงจูงใจในการทำงานภาวะผู้นำและทิศทางของการทำงาน ควรประกอบด้วยความคิดสร้างสรรค์ มีคุณธรรม และจริยธรรม มีบุคลิกภาพที่ดี มีความสามารถทางการบริหารจัดการการตัดสินใจโดยตรงของผู้บังคับบัญชา นโยบาย

การปฏิบัติงาน ควรประกอบด้วยขั้นตอน รายละเอียด การปฏิบัติงานมีการชี้แจงให้เห็นถึงนโยบายด้านต่าง ๆ ให้ชัดเจนการนำใช้จ่ายงบประมาณที่ได้รับมหาวิทยาลัย มีรายละเอียดการเบิกจ่าย งบประมาณ ตามขั้นตอน เพื่อเสนอเป็นบทสรุปประจำปีหรือประจำเดือนความเสี่ยงทั้งปัจจัยภายในและปัจจัยภายนอกของสำนักงานกีฬา ควรประกอบด้วยปัจจัยภายใน สำนักงานกีฬามีโครงสร้างที่เข้มแข็ง บุคลากรมีความเชี่ยวชาญเฉพาะทางปัจจัยภายนอก มีการสนับสนุนของรัฐบาลในการใช้ประโยชน์จากการกีฬาเพื่อพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศควบคู่ไปกับการพัฒนาความร่วมมือทางเศรษฐกิจ สังคมและความมั่นคง

4) ด้านการควบคุม ความพึงพอใจโดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง การกำหนดตัวชี้วัดเพื่อประเมินผลการพัฒนาศูนย์ฝึกกีฬาแห่งชาติการติดตามตรวจสอบการปฏิบัติตามแผนการฝึกซ้อมของสำนักงานกีฬา ควรกำหนดนโยบาย ทิศทางเพื่อการพัฒนากีฬาสู่ความเป็นเลิศ การประเมินบุคลากร เจ้าหน้าที่ ผู้ฝึกสอน สำนักงานกีฬา การป้องกันข้อผิดพลาดการทำงานซ้ำและความสูญเสียที่อาจเกิดขึ้น ควรประกอบด้วย การบริหารความเสี่ยง เพราะเป็นส่วนหนึ่งของการบริหารจัดการองค์กร เป็นเรื่องส่วนรวมที่ทุกคนในองค์กรต้องเกี่ยวข้อง ร่วมกันพิจารณา วิเคราะห์ในเชิงลึก เชิงบูรณาการ และเชื่อมโยงกับการกำหนดกลยุทธ์นโยบาย แผนงาน แผนปฏิบัติการ กิจกรรมงานขององค์กรการติดตาม ตรวจสอบ ประเมินผลการนำใช้จ่ายงบประมาณ ควรประกอบด้วยติดตาม ตรวจสอบ ประเมินผลการใช้จ่ายงบประมาณเป็นระยะ การแสวงหางบประมาณจากภายนอกเพื่อนำมาพัฒนาสำนักงานกีฬาสู่ความเป็นเลิศ

อภิปรายผล

1. สภาพปัญหาในการบริหารจัดการของสำนักงานกีฬา มหาวิทยาลัยการกีฬาแห่งชาติ วิทยาเขตเพชรบูรณ์ ที่มีต่อสภาพปัญหาปัจจุบันในการบริหารจัดการด้านการพัฒนากีฬาเพื่อความเป็นเลิศ ภาพรวมทุกด้านอยู่ในระดับปานกลาง ด้านการวางแผน ด้านการควบคุม ด้านการขึ้นนำ และด้านการจัดองค์กร ต้องรู้จักหลักการสำคัญของ SWOT ก็คือการวิเคราะห์โดยการสำรวจจากสภาพการณ์ 2 ด้าน คือ สภาพการณ์ภายในและสภาพการณ์ภายนอก (Situation Analysis) ซึ่งเป็นการวิเคราะห์กลยุทธ์จุดแข็ง จุดอ่อน เพื่อให้รู้ตนเอง (รู้เรา) รู้จักสภาพแวดล้อม (รู้เขา) ชัดเจน และวิเคราะห์โอกาส-อุปสรรค การวิเคราะห์ปัจจัยต่าง ๆ ทั้งภายนอก และภายในองค์กร สอดคล้องกับ ธนภณ นิธิเชาวกุล (2562) มุมมองของผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง เพื่อได้ทั้งจุดแข็ง จุดอ่อนโอกาสและอุปสรรค โดยเรียงจากการสรุปสาระสำคัญของปัจจัยภายในและภายนอกจากการวิเคราะห์ เพื่อให้ได้จุดแข็ง จุดอ่อนโอกาส และอุปสรรค ซึ่งสามารถทำได้ 2 ลักษณะ คือ การระดมความคิดร่วมกัน และการระดมความแบบสรุปประเด็น ทั้ง 2 วิธีการ เป็นวิธีการวิเคราะห์ที่นิยมนำมาใช้ในการวิเคราะห์ SWOT Analysis ซึ่งในบางครั้งผลของการวิเคราะห์ดังกล่าวจะพบว่า มีจำนวนข้อของการวิเคราะห์จำนวนมากและไม่สามารถเลือกตัดข้อใดออกได้ ทำให้สิ่งที่ได้จากการวิเคราะห์ไม่สอดคล้องกับศักยภาพของ กิจกรรมส่งผลต่อการวิเคราะห์ในลำดับถัดไป

2. วิเคราะห์แนวทางการบริหารจัดการเพื่อความเป็นเลิศของสำนักงานกีฬา มหาวิทยาลัยการกีฬาแห่งชาติ วิทยาเขตเพชรบูรณ์ ตามหน้าที่และทรัพยากรที่ใช้ในการบริหารจัดการ POLC อย่างเคร่งครัดเนื่องจากเป็นทฤษฎีการจัดการที่ใส่ใจกระบวนการตั้งแต่เริ่มต้นจนจบ เริ่มตั้งแต่การวางแผน การปฏิบัติการ ไปจนถึงการประเมินผล POLC ตามแนวคิดของ Allen (1958) ให้ความเห็นว่าทฤษฎีการจัดการที่สร้างประสิทธิภาพให้กับองค์กรใส่ใจในกระบวนการตั้งแต่เริ่มต้นจนจบ ได้แก่ การวางแผน การจัดการองค์กร การนำ และการควบคุม ถือเป็นปัจจัยสำคัญในการบริหารจัดการ การทำงานให้มีประสิทธิภาพ การสร้างมาตรฐานในทุกรายละเอียดเน้นปฏิบัติตามมาตรฐานที่วางไว้อย่างเคร่งครัดทำให้องค์กรมีผลการประเมินที่ชัดเจนสามารถวัดประสิทธิภาพของการทำงานได้ดี ขณะที่ด้านทรัพยากรในการจัดการ 4M บุคลากร (Man) ควรมีการบูรณาการสร้างเครือข่ายความร่วมมือกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องด้านกีฬา ผู้บริหารมีส่วนร่วมในการปฏิบัติงานอย่างใกล้ชิด พัฒนาผู้ฝึกสอนกีฬาที่มีความเชี่ยวชาญตรงตามชนิดกีฬา การเงิน และงบประมาณ (Money) ควรมีการจัดทำแผนการใช้จ่ายงบประมาณ มีระบบและกลไกในการบริหารงบประมาณที่ชัดเจน ลำดับความสำคัญ จำเป็นเร่งด่วนของกิจกรรมที่ต้องใช้เงินงบประมาณ ควรกำกับติดตามการใช้จ่ายงบประมาณให้เป็นไปตามแผนที่กำหนด ควรจัดหางบประมาณ

เพิ่มเติมจากหน่วยงานภายนอกมาสนับสนุนด้านกีฬา สถานที่วัสดุอุปกรณ์และสิ่งอำนวยความสะดวก (Materials) ควรมีการให้บริการสนามกีฬา และวัสดุอุปกรณ์กีฬาควรวางแผนความต้องการใช้สนาม ควรมีเจ้าหน้าที่ดูแลบำรุงรักษาสนามกีฬา ควรมีการจัดหาเครื่องมือทางด้านวิทยาศาสตร์การกีฬาที่มีมาตรฐาน พัฒนาสมรรถภาพนักกีฬา ใช้เครื่องมือ เทคโนโลยี ทางด้านวิทยาศาสตร์การกีฬาให้มีประสิทธิภาพสูงสุด การจัดการ (Management) ผู้บริหารทางด้านกีฬา ควรมีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบาย เป้าหมาย และแผนปฏิบัติงานประจำปีในการพัฒนา กีฬาเพื่อความเป็นเลิศที่ชัดเจน ควรมีการกำกับติดตามและประเมินผลการดำเนินงาน ควรมีการบูรณาการสร้าง เครือข่ายความร่วมมือกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องด้านกีฬา สอดคล้องกับ ชีวิน อ่อนละอ และคณะ (2565) ที่ได้ศึกษา แนวทางการบริหารจัดการด้านการพัฒนา กีฬาสู่ความเป็นเลิศของกีฬาจังหวัดขอนแก่น พบว่า การพัฒนา กีฬาสู่ความเป็นเลิศ ให้มีประสิทธิภาพและยั่งยืนนั้น ต้องมีกระบวนการบริหารจัดการและการเตรียมความพร้อมในหลายด้าน เช่น ด้านบุคลากรทางการกีฬา ทั้งผู้ฝึกสอนนักกีฬา นักวิทยาศาสตร์การกีฬา ด้านงบประมาณที่ได้รับการสนับสนุน จากภาครัฐและเอกชน ด้านสถานที่และอุปกรณ์ในการฝึกซ้อม ด้านกระบวนการวางแผนการฝึกซ้อม จากที่ได้กล่าว มาจะเห็นได้ว่าการบริหารจัดการมีความสำคัญต่อการพัฒนา กีฬาเพื่อความเป็นเลิศอย่างมาก ดังนั้นจึงจำเป็นต้องมี การบริหารจัดการปัจจัยด้านต่าง ๆ ผ่านกระบวนการวิธีปฏิบัติอย่างมีระบบแบบแผนมีการบริหารงานที่ชัดเจน กำหนดวัตถุประสงค์และนโยบายการดำเนินงานอย่างเป็นรูปธรรม ส่งผลต่อประสิทธิภาพของกีฬาสู่ความเป็นเลิศ สอดคล้องกับแนวคิดทฤษฎี

3. เสนอแนวทางการบริหารจัดการเพื่อความเป็นเลิศของสำนักงานกีฬา มหาวิทยาลัยการกีฬาแห่งชาติ วิทยาเขตเพชรบูรณ์ ดังนี้

3.1 ด้านการวางแผน ควรประกอบด้วย การกำหนดวิสัยทัศน์ พันธกิจ เป้าหมาย วัตถุประสงค์ แผนการดำเนินงาน แผนปฏิบัติ ยุทธศาสตร์การพัฒนาสำนักงานกีฬาที่สอดคล้องกับแผนการแข่งขันกีฬาเพื่อความเป็นเลิศ โดยมีการจัดทำระบบข้อมูลสารสนเทศและนำความรู้ทางวิทยาศาสตร์มาเป็นกระบวนการคิดการตัดสินใจ ในแต่ละสถานการณ์ของการฝึกซ้อมและแข่งขันได้อย่างถูกต้อง มีการประเมินบุคลากรในการปฏิบัติงาน และเสนอ แผนของงบประมาณ กำหนดแผนด้านงบประมาณทั้งก่อนและหลังดำเนินการ และกำหนดแผนคัตตัวนักกีฬาจาก สำนักงานกีฬาสู่ความเป็นเลิศในทุก ๆ ปี เพื่อปิดช่องว่างในการขาดแคลนนักกีฬา สอดคล้องกับงานวิจัยของ ณัฐชนนีย ธรธรรมพานนท์ (2556, บทคัดย่อ) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง แนวทางการแก้ปัญหาการบริหารจัดการศูนย์กีฬาเพื่อความเป็นเลิศ สถาบันการพลศึกษา พบว่า ด้านการวางแผน ด้านการจัดองค์กร ด้านการนำ และด้านการควบคุมโดยรวม อยู่ในระดับปานกลางแนวทางการแก้ปัญหาศูนย์กีฬาเพื่อความเป็นเลิศ สถาบันการพลศึกษา ด้านการวางแผนให้มีการวางแผนเป็นระยะให้สอดคล้องกับระยะเวลาการปฏิบัติงานจัดทำแผนบริหารจัดการความเสี่ยง จัดทำระบบสารสนเทศให้ทันสมัย นำหลักวิทยาศาสตร์การกีฬามาประยุกต์ใช้ในการพัฒนานักกีฬา

3.2 การจัดองค์กร ควรประกอบด้วย ส่วนงานที่เกี่ยวข้องอย่างครอบคลุม และเน้นปฏิบัติตามสายงาน ไม่ว่าจะเป็นงานธุรการ งานแผนและงบประมาณ งานบริหารจัดการทางการกีฬา งานส่งเสริมและพัฒนา กีฬา งานจัดการแข่งขันกีฬา งานกีฬาเพื่อความเป็นเลิศ งานฐานข้อมูล และสารสนเทศ นอกจากนี้ควรกำหนด สมรรถนะผู้ฝึกสอนนักกีฬาของสำนักงานกีฬาเพื่อยกระดับการเรียนรู้ของบุคลากร จากการสัมภาษณ์ผู้บริหารเห็น ได้ชัดเจนว่าภาระงานของบุคลากรมีมากเกินไป ขณะที่งบประมาณที่ได้รับก็มีจำนวนน้อย จัดระบบรูปแบบหน้าที่รับผิดชอบในการจัดการอุปกรณ์ และสนาม หรืออุปกรณ์การกีฬายังขาดแคลนและควรมีการยกย่องเชิดชูเกียรติ นักกีฬาและผู้ฝึกสอนทุกครั้งภายหลังชนะการแข่งขัน และมีการวางแผนต่อยอดนักกีฬาที่ชนะการแข่งขันเพื่อพัฒนา ไปสู่ระดับที่สูงขึ้น ทั้งนี้ถึงแม้ว่าสำนักงานกีฬา ได้มีการจัดการโครงสร้างสำนักงานกีฬาอย่างชัดเจนแต่ในทางปฏิบัติ อาจจะยังจัดการองค์กรได้ยังไม่ดีพอหรืออาจจะยังไม่เหมาะสม ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ จิตติ ชนะฤทธิ์ชัย (2554, น. 6) บทความ ทำการวิจัยเรื่องการศึกษาการบริหารจัดการสนามกีฬาองค์การบริหารส่วนจังหวัดแพร่ ด้านการจัดองค์กร พบว่า การกำหนดส่วนงาน และแบ่งอำนาจหน้าที่ในการทำงานของสนามกีฬาจังหวัด จะแบ่ง หน้าที่ความรับผิดชอบตามลำดับสายงานการบังคับบัญชา ศูนย์กีฬามีหน้าที่บริหารจัดการสนามกีฬาจังหวัด

เตรียมความพร้อมของสนามไว้คอยบริการผู้มาใช้บริการซ่อมแซม บำรุงรักษา ทำความสะอาดพื้นที่ภายในสนามกีฬา จังหวัดควบคุมดูแลบริหารจัดการโดยหัวหน้าศูนย์กีฬา

3.3 ด้านการชี้แจง ควรประกอบด้วย การสร้างแรงจูงใจในการทำงาน กระบวนการชี้แจงของผู้บริหาร นโยบายการปฏิบัติงาน ความสามารถของผู้ปฏิบัติงาน ปฏิบัติตามระเบียบ เพื่อแก้ไขการปฏิบัติงานของบุคลากร การใช้จ่ายงบประมาณที่ได้รับ และประสานงานการสนับสนุนอุปกรณ์ มีการวิเคราะห์สถานการณ์ต่าง ๆ ที่อาจเป็นความเสี่ยงทั้งปัจจัยภายในและปัจจัยภายนอกในการพัฒนาสำนักงานกีฬา เมื่อเกิดปัญหาในการดำเนินงาน มีการประชุมติดตามเพื่อแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ได้อย่างทันที ผลการวิจัยไม่สอดคล้องกับ สอดคล้องกับวชิระ สุขเจริญ (2554, น. 94) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การศึกษาการจัดการศูนย์ฝึกกีฬาแห่งชาติมวกเหล็ก พบว่า ผู้บริหาร และการปฏิบัติงานของศูนย์ฝึกกีฬาแห่งชาติมวกเหล็กที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดการศูนย์ฝึกกีฬาแห่งชาติมวกเหล็กมีความคิดเห็นเกี่ยวกับกระบวนการในการจัดการของศูนย์ฝึกกีฬาแห่งชาติมวกเหล็ก ด้านการนำโดยรวมอยู่ในระดับดี กล่าวคือ ผู้บริหารปฏิบัติหน้าที่เป็นตัวอย่างแก่ผู้ใต้บังคับบัญชา มีความชัดเจนในการปฏิบัติหน้าที่ตามนโยบายและแผน สร้างแรงจูงใจในการทำงาน มอบหมายงานโดยคำนึงความสามารถของการปฏิบัติงาน เพราะผู้บริหารศูนย์ฝึกกีฬาแห่งชาติมวกเหล็กมีความมุ่งมั่นที่จะทำให้ศูนย์ฝึกกีฬา เป็นศูนย์กลางในการเก็บตัวฝึกซ้อมของนักกีฬาทีมชาติเพื่อรองรับความต้องการทางการกีฬาของประเทศไทยโดยใช้องค์ประกอบในการบริหารจัดการที่ดี เน้นการบริการที่ดี มีมาตรฐานนั่นเอง ซึ่งผู้วิจัยเห็นว่าหน้าที่ผู้บริหารมีการชี้แจงนั้นเป็นปัจจัยหนึ่งที่ทำให้การดำเนินงานขององค์กรบรรลุเป้าหมาย วัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลสามารถนำมาเป็นแนวทางการบริหารจัดการเพื่อความเป็นเลิศด้านกีฬาของสำนักงานกีฬาได้

3.4 ด้านการควบคุมควรประกอบด้วย การสร้างระบบกลไก การกำหนดตัวชี้วัดเพื่อประเมินผล การพัฒนาสำนักงานกีฬา ในการติดตาม ตรวจสอบ การฝึกซ้อม กำหนดนโยบาย ทิศทางที่เกี่ยวข้องกับการกีฬา เพื่อการพัฒนากีฬาสู่ความเป็นเลิศ การประเมินแผนการดำเนินงานของบุคลากร เจ้าหน้าที่ ผู้ฝึกสอน รวมถึงนักกีฬา เพื่อป้องกันข้อผิดพลาดการทำงานซ้ำ และความสูญเสียที่อาจเกิดขึ้น ให้มีการติดตาม ตรวจสอบ ประเมินผลการนำใช้งบประมาณ และการควบคุมด้านสถานที่ อุปกรณ์ สิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับการฝึกซ้อม แสวงหางบประมาณจากภายนอกเพื่อนำมาพัฒนา และจัดสรรงบประมาณเพื่อพัฒนานักกีฬาที่เป็นคนรุ่นใหม่เพื่อไม่ให้เกิดช่องว่างในการขาดแคลนนักกีฬาของสำนักงานกีฬา สอดคล้องกับงานวิจัยของ ณัฐชานิตย์ ธนธรรมพานนท์ (2556, น. 75) ได้ศึกษาวิจัยแนวทางการแก้ปัญหาการบริหารจัดการศูนย์กีฬาเพื่อความเป็นเลิศสถาบันการพลศึกษาว่า การที่จะบริหารจัดการศูนย์กีฬาเพื่อความเป็นเลิศในสถาบันการพลศึกษาให้ประสบผลสำเร็จนั้น มีความจำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องศึกษาสภาพและปัญหาการดำเนินงานของศูนย์ฯ เพื่อให้ทราบและนำมาพัฒนา แก้ไขปรับปรุงส่วนที่บกพร่องถึงแม้ว่าปัญหาในการบริหารจัดการจะไม่ใช่ว่าปัจจัยหลักเพียงปัจจัยเดียวที่ทำให้ศูนย์ฯ ดำเนินงานไม่ประสบผลสำเร็จเท่าที่ควรแต่การบริหารจัดการก็เป็นกลไกสำคัญที่ขับเคลื่อนให้ศูนย์สามารถดำเนินงานต่อไปได้อย่างเป็นระบบ

สรุป

แนวทางการบริหารจัดการเพื่อความเป็นเลิศด้านกีฬาของสำนักงานกีฬา มหาวิทยาลัยการกีฬาแห่งชาติ วิทยาเขตเพชรบูรณ์ ความพึงพอใจอยู่ในระดับปานกลางเมื่อนำแนวคิดทฤษฎีการจัดการสมัยใหม่ POLC ที่ครอบคลุมการปฏิบัติการอย่างครบกระบวนการตั้งแต่ต้นจนจบ ทำให้ทราบถึงปัญหาอุปสรรค ทำให้ได้แนวทางในการจัดการองค์กรตลอดจนเรื่องของบุคลากร รวมถึงการวางแผนทุกอย่าง เพื่อให้เกิดการทำงานที่มีประสิทธิภาพ Allen (1958) ให้ความคิดเห็นว่า POLC เป็นทฤษฎีการจัดการที่สร้างประสิทธิภาพให้กับองค์กรใส่ใจในกระบวนการ ตั้งแต่เริ่มต้นจนจบ ได้แก่ การวางแผน การจัดการองค์กร การนำ และการควบคุม ข้อดีของ POLC ก็คือการสร้างมาตรฐานในทุกรายละเอียดเน้นปฏิบัติตามมาตรฐานที่วางไว้อย่างเคร่งครัดทำให้องค์กรมีผลการประเมินที่ชัดเจน สามารถวัดประสิทธิภาพของการทำงานได้ดี ขณะที่ทฤษฎี 4M เป็นปัจจัยพื้นฐานที่ใช้ในการบริหาร เพราะการบริหารจะประสบผลสำเร็จตามเป้าหมายต้องอาศัยการบริหารกำลังคนอย่างไรให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุด การบริหารเงินจะจัดสรรเงินอย่างไรให้ใช้จ่ายต้นทุนน้อยแต่เกิดประสิทธิภาพ การบริหารวัสดุยังให้สิ้นเปลืองน้อย

แต่เกิดประโยชน์สูงสุด และกระบวนการจัดการบริหารควบคุมเพื่อให้งานทั้งหมดเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ ทั้งนี้ ปัจจัยสภาพการบริหารจัดการสภาพจุดอ่อน จุดแข็ง โอกาส และอุปสรรค แนวทางปฏิบัติด้านนโยบาย ศูนย์ฝึกกีฬา เมื่อต้องการพัฒนาความเป็นเลิศด้านกีฬายังยืน ควรมีการพัฒนากีฬาในทุกมิติให้รอบด้าน เพื่อสร้างความเป็นเลิศด้านกีฬายังยืน ต่อไป

ข้อเสนอแนะ

จากการวิจัยแนวทางการบริหารจัดการเพื่อความเป็นเลิศด้านกีฬาของสำนักงานกีฬา มหาวิทยาลัย การกีฬาแห่งชาติ วิทยาเขตเพชรบูรณ์ มีข้อเสนอแนะในการวิจัยดังนี้

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลวิจัยไปใช้

1.1 ผู้วิจัยสามารถนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์ในการเรียนการสอน สาขาการบริหารจัดการกีฬา คณะศิลปศาสตร์ โดยการนำแนวคิดด้าน POLC ทฤษฎีการจัดการที่สร้างประสิทธิภาพให้กับองค์กร และ 4M ซึ่งทฤษฎีนี้ให้ความสำคัญกับการจัดการองค์กรและมีความสำคัญอย่างมากในการเรียนการสอนในสาขาการบริหารธุรกิจกีฬา ทำให้นักศึกษาได้ทราบถึงแนวทางในการบริหารองค์กรกีฬาอย่างมีประสิทธิภาพ

1.2 ผู้วิจัยจะนำผลการวิจัยและองค์ความรู้ต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นปัจจัยสภาพการบริหารจัดการ สภาพจุดอ่อน จุดแข็ง โอกาส และอุปสรรค แนวทางการบริหารจัดการเพื่อความเป็นเลิศตามหน้าที่และทรัพยากร ที่ใช้ในการบริหารจัดการ (POLC) และด้านทรัพยากรในการจัดการ (4M) แนวทางปฏิบัติด้านนโยบายศูนย์ฝึกกีฬารวมถึงศึกษาและวิเคราะห์แนวทางการบริหารจัดการตามหน้าที่ ไม่ว่าจะเป็นการวางแผน การจัดองค์กร ภาวะผู้นำ และการควบคุมด้านต่าง ๆ ไปใช้เป็นแนวทางที่สำคัญในการพัฒนากีฬาส่งต่อไป

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรมีการศึกษาแนวทางการบริหารจัดการที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของสำนักงานกีฬา ตามแผน ยุทธศาสตร์การพัฒนากีฬาเพื่อเปรียบเทียบวิวัฒนาการของกระบวนการจัดการสำนักงานกีฬา

2.2 ควรมีการศึกษาวิจัยเพื่อพัฒนาองค์ประกอบการบริหารจัดการองค์กรสำนักงานกีฬา ให้มีความเหมาะสม และตามสถานการณ์การเปลี่ยนแปลงของสำนักงานกีฬา

2.3 ควรศึกษาถึงปัญหาและอุปสรรคของการควบคุมและติดตามการบริหารงานสำนักงานกีฬา ในปัจจุบัน

องค์ความรู้ใหม่และผลที่เกิดต่อสังคม ชุมชน ท้องถิ่น

การวิจัยเรื่องแนวทางการบริหารจัดการเพื่อความเป็นเลิศด้านกีฬาของสำนักงานกีฬา มหาวิทยาลัย การกีฬาแห่งชาติ วิทยาเขตเพชรบูรณ์ พบว่า ข้อมูลพื้นฐานตามสภาพการบริหารจัดการ (POLC) มีการดำเนินงานตามสภาพ จุดอ่อน จุดแข็งโอกาส และอุปสรรค (SWOT) และมีแนวทางปฏิบัติด้านนโยบายศูนย์ฝึกกีฬาความเป็นเลิศ ที่มีการดำเนินงานครบในทุกด้านซึ่งเป็นผลดีต่อการบริหารจัดการเพื่อความเป็นเลิศด้านกีฬาของสำนักงานกีฬา ที่มีสิ่งอำนวยความสะดวกทางการกีฬาสำหรับบริการประชาชนในจังหวัดเพชรบูรณ์ทั้งหน่วยงานภาครัฐ เอกชน และประชาชน ได้มาใช้ประโยชน์ได้ในระดับหนึ่ง และเมื่อวิเคราะห์แนวทางการบริหารจัดการเพื่อความเป็นเลิศตามหน้าที่และทรัพยากรที่ใช้ในการบริหารจัดการ มีการดำเนินงานด้านการจัดการองค์กร ที่สามารถพัฒนากีฬาไปสู่ การแข่งขันกีฬาระดับชาติและระดับนานาชาติรวมถึงสร้างชื่อเสียงให้กับ มหาวิทยาลัยฯ และจังหวัดเพชรบูรณ์ได้ ในบางชนิดกีฬา แต่ด้านทรัพยากรในการจัดการ ไม่ว่าจะเป็นด้านบุคลากรที่ยังขาดแคลนผู้เชี่ยวชาญกีฬาเฉพาะด้าน ด้านงบประมาณที่มีจำกัด ส่งผลให้วัสดุอุปกรณ์และสิ่งอำนวยความสะดวก ยังขาดแคลนในบางส่วนซึ่งหากมีระบบ การบริหารจัดการที่ดีได้รับเงินสนับสนุนจากหน่วยงานภายในและภายนอกมากขึ้นก็จะส่งผลให้การพัฒนา ด้านบุคลากร งบประมาณ ในการบริหารจัดการเพื่อความเป็นเลิศที่เหมาะสมในการบริหารจัดการศูนย์กีฬา ความเป็นเลิศต่อไป

กิตติกรรมประกาศ

รายงานการวิจัยฉบับนี้ได้รับทุนการวิจัยจากมหาวิทยาลัยการกีฬาแห่งชาติ กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา ประจำปีงบประมาณ 2566 ขอขอบพระคุณท่านรองอธิการบดีมหาวิทยาลัยการกีฬาแห่งชาติ ประจำวิทยาเขตเพชรบูรณ์ และผู้ให้ข้อมูลหลักที่เป็นผู้บริหารจากสำนักงานกีฬา ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สันติ สิทิจันดา รองอธิการบดีมหาวิทยาลัยการกีฬาแห่งชาติ วิทยาเขตเพชรบูรณ์ อาจารย์ชลอ เสี่ยงใส หัวหน้างาน สำนักงานกีฬา และผู้ช่วยศาสตราจารย์ พ.อ.ทรัพย์ วิเศษรัมย์ ฝ่ายบริหาร สำนักงานกีฬา รวมถึงอาจารย์ที่ปรึกษาและผู้เชี่ยวชาญทุกท่าน ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุริยา ประดิษฐ์สถานพร ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ธีรวัฒน์ สุชีสาร อาจารย์นิยนา พิชากุล ขอขอบพระคุณทุกท่านที่ได้กรุณาสละเวลาในการให้คำปรึกษาคำแนะนำ ข้อเสนอแนะและร่วมทั้งการแก้ไขข้อบกพร่องต่าง ๆ ในการวิจัยในครั้งนี้

เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา. (2560). *แผนพัฒนาการท่องเที่ยวแห่งชาติฉบับที่ 2 (พ.ศ.2560-2564)*. กรุงเทพฯ: สำนักงานกิจการโรงพิมพ์องค์การสงเคราะห์ทหารผ่านศึก.
- เกศรินทร์ วิมลธาดา และจรัสพงศ์ คลังกรณ์. (2564). การจัดการส่งเสริมการกีฬาและการท่องเที่ยวสู่การพัฒนาเมืองของจังหวัดบุรีรัมย์. *วารสารสังคมศาสตร์และมนุษยวิทยาเชิงพุทธ*, 6(2), 410-425.
- จิตติ ชนะฤทธิชัย. (2554). *การศึกษาการบริหารจัดการสนามกีฬามหาวิทยาลัยการกีฬาส่วนจังหวัดแพร่*. (ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยมหิดล.
- ชีวิน อ่อนละออง, สุชาติ บางวิเศษ และกานท์ แสนเกา (2565). แนวทางการบริหารจัดการด้านการพัฒนากีฬาสู่ความเป็นเลิศของการกีฬาจังหวัดขอนแก่น. *วารสารวิทยาลัยบัณฑิตเอเชีย*, 10(3), 154-164.
- ณัฐชานันต์ ธนธรรมพานนท์. (2556). *แนวทางการแก้ปัญหาการบริหารจัดการศูนย์กีฬาเพื่อความเป็นเลิศ สถาบันการพลศึกษา*. (วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยบูรพา, คณะวิทยาศาสตร์การกีฬา, สาขาวิชาวิทยาศาสตร์การออกกำลังกายและการกีฬา.
- ธนภณ นิธิขาวกุล. (2562). *การจัดการการตลาด: เอกสารคำสอน*. ชลบุรี: คณะการจัดการและการท่องเที่ยว มหาวิทยาลัยบูรพา.
- บุญชม ศรีสะอาด. (2545). *การวิจัยเบื้องต้น* (พิมพ์ครั้งที่ 7). กรุงเทพฯ: สุวีริยาสาส์น.
- พภัศสรณ์ วรภัทร์ธีระกุล. (2562). แรงจูงใจในการปฏิบัติงานของบุคลากรที่มีต่อการบริหารสำนักงานหลักประกันสุขภาพแห่งชาติ สาขาเขตพื้นที่ 13 (กรุงเทพมหานคร). *วารสารมหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา*, 6(1), 486-498.
- พีระพงษ์ วรภัทร์ธีระกุล. (2564). ภาวะผู้นำ และวัฒนธรรมองค์การที่มีผลต่อคุณภาพชีวิตในการทำงานของบุคลากรสำนักงานคณะกรรมการการกระจายเสียงกิจการโทรทัศน์ และกิจการโทรคมนาคมแห่งชาติ (กสทช.). *วารสารวิจัยมหาวิทยาลัย เวสเทิร์น มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์*, 7(2), 60-71.
- วชิระ สุขเจริญ. (2554). *การศึกษาการจัดการศูนย์ฝึกกีฬาแห่งชาติมวกเหล็ก*. (วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต). จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, บัณฑิตวิทยาลัย, สาขาวิชาวิทยาศาสตร์การกีฬา.
- อัส แสนภักดี. (2558). *รูปแบบของปัจจัยด้านการบริหารที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพของกีฬาเพื่อความเป็นเลิศในสถาบันอุดมศึกษาของรัฐ*. (วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต). มหาวิทยาลัยบูรพา, สาขาวิชาวิทยาศาสตร์การออกกำลังกายและการกีฬา.
- Allen L. A. (1958). *Management and Organization*. New York: McGraw-Hill
- Krejcie, R.V., & D.W. Morgan. (1970). Determining Sample Size for Research Activities. *Educational and Psychological Measurement*, 30(3), 607-610.

จริยธรรมการตีพิมพ์ (Publication Ethics)

วารสารราชภัฏเพชรบูรณ์ให้ความสำคัญกับการรักษามาตรฐานด้านจริยธรรมในการตีพิมพ์เผยแพร่บทความ ดังนั้นเพื่อรักษามาตรฐานด้านจริยธรรมในการตีพิมพ์เผยแพร่บทความ จึงได้กำหนดให้ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องต้องปฏิบัติตามหลักการและมาตรฐานด้านจริยธรรมในการตีพิมพ์อย่างเคร่งครัด ดังนี้

บทบาทหน้าที่ของผู้นิพนธ์

1. บทความที่ส่งมาเพื่อพิจารณาตีพิมพ์นั้นต้องเป็นบทความใหม่ และต้องไม่เคยตีพิมพ์หรือเผยแพร่ที่ไหนมาก่อน
2. ผู้นิพนธ์ที่มีชื่อปรากฏในบทความทุกคนต้องเป็นผู้ที่มีส่วนร่วมในการดำเนินการทำผลงานทางวิชาการนั้นจริง
3. ผู้นิพนธ์ต้องทำการอ้างอิงให้ถูกต้องทุกครั้งเมื่อนำผลงานของผู้อื่นมาใช้ในการตีพิมพ์ของตน โดยต้องจัดทำรายการอ้างอิงในท้ายของบทความ และต้องไม่คัดลอกผลงานของผู้อื่น
4. บทความต้องมีรูปแบบตามที่วารสารกำหนดไว้ในหลักเกณฑ์และรูปแบบการเตรียมต้นฉบับบทความ
5. ผู้นิพนธ์ต้องไม่นำผลงานไปเผยแพร่หรือตีพิมพ์กับแหล่งอื่น ๆ หลังจากที่ได้รับการตีพิมพ์กับวารสารราชภัฏเพชรบูรณ์แล้ว
6. บทความวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการวิจัยในมนุษย์หรือผลการวิจัยมีประเด็นที่เปราะบางต่อผู้ให้ข้อมูล ผู้นิพนธ์ควรดำเนินการตามหลักจริยธรรม ปฏิบัติตามกฎหมายและข้อบังคับที่เกี่ยวข้องอย่างเคร่งครัด โดยให้แนบหลักฐานการรับรองมาพร้อมกับบทความที่ส่งให้กับกองบรรณาธิการ (ถ้ามี)

บทบาทหน้าที่ของกองบรรณาธิการ

1. พิจารณาและตรวจสอบบทความที่รับมาเพื่อลงตีพิมพ์ในวารสารที่ตนรับผิดชอบ โดยพิจารณาความสอดคล้องกับขอบเขต ความชัดเจน ความทันสมัย และเป้าหมายของวารสาร
2. ไม่รับการตีพิมพ์บทความที่เคยได้รับการตีพิมพ์จากที่อื่น ๆ มาแล้วโดยเด็ดขาด
3. ใช้เหตุผลทางวิชาการในการพิจารณาบทความเป็นหลัก โดยปราศจากอคติที่มีต่อผู้นิพนธ์และบทความที่พิจารณา
4. ไม่มีส่วนได้ส่วนเสียกับผู้นิพนธ์บทความหรือผู้ทรงคุณวุฒิประเมินบทความ ไม่นำบทความหรือวารสารไปใช้ประโยชน์ในเชิงธุรกิจหรือนำไปเป็นผลงานทางวิชาการของตนเอง
5. ไม่ปิดกั้น ไม่แก้ไขหรือเปลี่ยนแปลงเนื้อหาบทความและผลประเมินของผู้ทรงคุณวุฒิประเมินบทความ หรือแทรกแซงข้อมูลที่ใช้แลกเปลี่ยนระหว่างผู้ทรงคุณวุฒิประเมินบทความและผู้นิพนธ์
6. ปฏิบัติตามกระบวนการและขั้นตอนต่าง ๆ ของวารสารอย่างเคร่งครัด

บทบาทหน้าที่ของผู้ทรงคุณวุฒิประเมินบทความ

1. การประเมินบทความต้องคำนึงถึงคุณภาพบทความเป็นหลัก การพิจารณาบทความอยู่ภายใต้หลักการและเหตุผลทางวิชาการโดยปราศจากอคติ และผู้ทรงคุณวุฒิประเมินบทความต้องไม่มีส่วนได้ส่วนเสียกับผู้นิพนธ์
2. การประเมินบทความต้องไม่แสวงหาประโยชน์จากผลงานทางวิชาการที่ตนเองได้ทำการประเมิน
3. การประเมินบทความต้องตระหนักว่าตนเองมีความรู้ ความเชี่ยวชาญในเนื้อหาของบทความที่ได้รับประเมินอย่างแท้จริง

4. หากผู้ทรงคุณวุฒิประเมินบทความตรวจสอบพบว่าบทความที่ประเมินเป็นบทความที่คัดลอกผลงาน
ผู้อื่น ผู้ทรงคุณวุฒิประเมินบทความต้องแจ้งให้กองบรรณาธิการทราบทันที พร้อมแสดงหลักฐานประกอบ
5. ผู้ทรงคุณวุฒิประเมินบทความต้องรักษาระยะเวลาประเมินตามกรอบเวลาที่กำหนด รวมถึงไม่เปิดเผย
ข้อมูลของบทความให้ผู้ที่ไม่มีส่วนเกี่ยวข้องทราบ

หลักเกณฑ์และรูปแบบการเตรียมต้นฉบับบทความ

1. การส่งบทความวิจัยหรือบทความวิชาการ ต้องจัดพิมพ์ตามรูปแบบที่กำหนด และต้องผ่านการพิจารณาจากผู้ทรงคุณวุฒิในสาขาวิชานั้น ๆ จึงจะได้รับการตีพิมพ์ในวารสาร ผู้นิพนธ์ต้องส่งไฟล์ต้นฉบับเป็นไฟล์ pdf. และ Microsoft Word ในระบบ ThaiJo (<https://www.tci-thaijo.org/index.php/jpcru/index>)
2. กองบรรณาธิการจะดำเนินการตรวจสอบบทความที่ได้รับว่าอยู่ในขอบเขตของวารสารหรือไม่ รวมถึงคุณภาพและประโยชน์ทางวิชาการทั้งในเชิงทฤษฎีและปฏิบัติในเบื้องต้น และจะแจ้งผลการพิจารณาให้ผู้นิพนธ์ทราบ
3. กองบรรณาธิการขอสงวนสิทธิ์การส่งบทความให้ผู้ทรงคุณวุฒิ (Peer Review) พิจารณาตามที่เห็นสมควร และทำการแก้ไขก่อนตีพิมพ์

หลักเกณฑ์การเขียนบทความวิจัยหรือบทความวิชาการ

1. บทความวิจัยหรือบทความวิชาการที่จะลงตีพิมพ์เป็นผลงานการค้นคว้าวิจัยอย่างเป็นระบบ และมีประโยชน์ต่อการศึกษาหรือการนำไปใช้ประโยชน์
2. บทความวิจัยหรือบทความวิชาการต้องไม่เคยตีพิมพ์เผยแพร่ที่ไหนมาก่อน
3. บทความวิจัยหรือบทความวิชาการต้องไม่อยู่ระหว่างการพิจารณาจากวารสารอื่น
4. บทความวิจัยหรือบทความวิชาการต้องไม่ลอกเลียนหรือดัดทอนมาจากผลงานวิจัยของผู้อื่นหรือจากบทความอื่น โดยไม่ได้รับอนุญาตหรือปราศจากการอ้างอิงที่ถูกต้อง
5. ผู้นิพนธ์ต้องเตรียมต้นฉบับตามรูปแบบที่กำหนดอย่างเคร่งครัด มิเช่นนั้นทางวารสารจะไม่รับตีพิมพ์
6. ผู้นิพนธ์ต้องแก้ไขบทความตามข้อเสนอแนะของผู้ทรงคุณวุฒิ (Peer Review) ภายในเวลาที่กำหนด

รูปแบบการเตรียมต้นฉบับ

1. จัดพิมพ์ด้วยโปรแกรม Microsoft Word for Windows
2. ต้นฉบับบทความทั้งฉบับต้องใช้แบบอักษร TH SarabunPSK
3. ต้นฉบับต้องมีเนื้อหาที่สมบูรณ์ในฉบับ จัดพิมพ์แบบหน้าเดียวด้วยกระดาษ A4 จำนวน ระหว่าง 10 – 15 หน้า
4. การตั้งค่าหน้ากระดาษ
 - ระยะขอบ บน และ ซ้าย ขนาด 1.5 นิ้ว หรือ 3.81 เซนติเมตร
 - ระยะขอบ ล่าง และ ขวา ขนาด 1 นิ้ว หรือ 2.54 เซนติเมตร
5. การใส่หมายเลขหน้า ให้ใส่ด้านบนขวา โดยใช้ตัวอักษรขนาด 14 ตัวปกติ
6. บทคัดย่อ กับ Abstract ความยาวไม่ควรเกิน 250 คำ

รายละเอียดการเตรียมต้นฉบับบทความวิจัย

บทความวิจัยต้องมีหัวข้อตามลำดับ ต่อไปนี้

1. ชื่อเรื่อง (ใช้ตัวอักษรขนาด 20 ตัวหนา จัดกึ่งกลางของหน้ากระดาษ) ต้องมีทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ

2. ชื่อ-นามสกุลผู้พิมพ์และคณะ (ใช้ตัวอักษรขนาด 12 ตัวหนา จัดกึ่งกลางของหน้ากระดาษ) ระบุรายละเอียดเป็นภาษาไทยและภาษาอังกฤษ โดยไม่ต้องระบุค่านำหน้านาม และระบุผู้พิมพ์ประสานงาน (Corresponding author) โดยใส่ “*” ไว้หลังตัวเลข กรณีที่มีผู้แต่งเกิน 1 คน

****ตัวอย่างเช่น****

ธรรมนูญชาติ วันแต่ง^{1*} และกฤษติญา มุลศรี²

Tannachart Wantang^{1*} and Kristiya Moonsri²

3. ที่อยู่ของผู้พิมพ์ (ใช้ตัวอักษรขนาด 12 ตัวปกติ จัดกึ่งกลางของหน้ากระดาษ) โดยระบุสังกัดและสถานที่ติดต่อโดยละเอียดทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ

****ตัวอย่างเช่น****

^{1*}สาขาวิชาวิศวกรรมการผลิตและการจัดการ คณะเทคโนโลยีการเกษตรและเทคโนโลยีอุตสาหกรรม

มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบูรณ์ อำเภอเมือง จังหวัดเพชรบูรณ์ 67000

²สาขาวิชาบริหารธุรกิจ คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบูรณ์ อำเภอเมือง จังหวัดเพชรบูรณ์ 67000

^{1*}Department of Production Engineering and Management, Faculty of Agricultural Technology and Industrial Technology, Phetchabun Rajabhat University, Muang, Phetchabun, 67000, Thailand

²Department of Business Administration, Faculty of Management Science, Phetchabun Rajabhat University, Muang, Phetchabun, 67000, Thailand

4. อีเมล (ใช้ตัวอักษรขนาด 12 ตัวปกติ จัดกึ่งกลางของหน้ากระดาษ) ให้ระบุเฉพาะผู้พิมพ์ประสานงาน (Corresponding author) เท่านั้น

****ตัวอย่างเช่น****

*Corresponding author E-mail: tannachart@gmail.com

5. บทคัดย่อ และ Abstract (ใช้ตัวอักษรขนาด 16 ตัวหนา จัดกึ่งกลางของหน้ากระดาษ) สำหรับเนื้อความ (ใช้ตัวอักษรขนาด 14 ตัวปกติ จัดชิดซ้ายของหน้ากระดาษ) ต้องครอบคลุมวัตถุประสงค์ วิธีดำเนินการวิจัย (กลุ่มตัวอย่างที่ใช้, เครื่องมือที่ใช้, สถิติที่ใช้ในการวิจัยตามลำดับ) และผลการวิจัยให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ทุกข้อ โดยสรุปผลการวิจัยที่กระชับ ชัดเจน และองค์ความรู้ใหม่ที่จะเกิดขึ้น รวมทั้งสิ่งที่ส่งผลกระทบต่อสังคม ชุมชน ท้องถิ่น ซึ่งเรียงลำดับความสำคัญของเนื้อหาอย่างต่อเนื่องกัน ความยาวไม่ควรเกิน 250 คำ

6. คำสำคัญ และ Keywords (ใช้ตัวอักษรขนาด 14 ตัวหนา จัดชิดซ้ายของหน้ากระดาษ) ระบุไว้ท้ายบทคัดย่อภาษาไทย และภาษาอังกฤษตามลำดับ จำนวน 3 – 5 คำ

****ตัวอย่างเช่น****

คำสำคัญ: ธุรกิจ ครอบครัว การจัดการความรู้

Keywords: Business, Family, Knowledge Management

} ระยะห่างของคำ 2 เคาะ

7. เนื้อหาในบทความ (หัวข้อใช้ตัวอักษรขนาด 16 ตัวหนา จัดชิดซ้ายของหน้ากระดาษ) สำหรับเนื้อความ (ใช้ตัวอักษรขนาด 14 ตัวปกติ) ซึ่งประกอบด้วย

7.1 บทนำ แสดงที่มาและความสำคัญของปัญหา เหตุผลที่ศึกษา หัวข้อวิจัยนี้มีความสำคัญมีคุณค่าแก่การศึกษา มีการทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับปัญหาการวิจัย หรือเกี่ยวข้องกับตัวแปรของการวิจัย เพื่อกล่าวถึงปัญหาที่ต้องได้รับการแก้ไข

7.2 วัตถุประสงค์ เป็นการบอกเป้าหมายหรือจุดมุ่งหมายที่ผู้เขียนต้องการค้นคว้าหาข้อเท็จจริง

7.3 วิธีดำเนินการวิจัย ประกอบไปด้วย ประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย วิธีดำเนินการวิจัย เครื่องมือวิจัย ขอบเขตการวิจัย การเก็บรวบรวมข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติ โดยควรเขียนให้กระชับและเป็นขั้นตอนที่เหมาะสม

7.4 ผลการวิจัย บรรยายผลการวิจัยให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ให้ครบทุกข้ออย่างกระชับ สามารถนำเสนอรูปภาพประกอบ หรือตาราง (ถ้ามี)

7.5 อภิปรายผล กล่าวเน้นถึงการค้นพบที่สำคัญตามวัตถุประสงค์ สมมติฐานของงานวิจัยและอาจเชื่อมโยงผลการวิจัยอื่น เพื่อเปรียบเทียบกับผลงานวิจัยที่เคยมีผู้ค้นคว้าไว้ก่อน

7.6 สรุป สรุปภาพรวมของงานวิจัยอย่างกระชับ ชัดเจน และอาจมีข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยในอนาคตและแนวทางการนำไปใช้ประโยชน์

7.7 องค์ความรู้ใหม่และผลที่เกิดต่อสังคม ชุมชน ท้องถิ่น เขียนสรุปองค์ความรู้ใหม่ที่เกิดขึ้นและผลที่เกิดต่อสังคม ชุมชน ท้องถิ่น

7.8 กิตติกรรมประกาศ กล่าวขอบคุณ บุคคล หน่วยงาน ที่ให้ความช่วยเหลือพอสังเขป ตลอดจนแหล่งทุนที่ให้การสนับสนุน

7.9 เอกสารอ้างอิง การอ้างอิงต้องถูกต้องตามหลักวิชาการ อ้างอิงตามแบบ APA 6th Edition เพื่อความสะดวกในการติดตามเอกสารที่ผู้แต่งได้อ้างอิงไว้ และการอ้างอิงควรใช้รูปแบบเดียวกันอย่างสม่ำเสมอ

รายละเอียดการเตรียมต้นฉบับบทความวิชาการ

บทความวิชาการ:

มีการกำหนดประเด็นที่ต้องการอธิบายหรือวิเคราะห์อย่างชัดเจน โดยมีการวิเคราะห์ประเด็น และนำเสนอตามหลักวิชาการ มีการสำรวจวรรณกรรมเพื่อสนับสนุนจนสามารถสรุปผลการวิเคราะห์ประเด็นนั้นได้ อาจเป็นการนำความรู้จากแหล่งต่าง ๆ มาประมวลร้อยเรียงเพื่อวิเคราะห์อย่างเป็นระบบ โดยที่ผู้เขียนบทความแสดงทัศนะทางวิชาการของตนไว้อย่างชัดเจน มีลำดับเนื้อหาและบทสรุปที่เหมาะสมเพื่อให้ผู้อ่านสามารถเข้าใจได้ชัดเจน

บทความวิชาการต้องมีหัวข้อตามลำดับ ต่อไปนี้

1. ชื่อเรื่อง (ใช้ตัวอักษรขนาด 20 ตัวหนา จัดกึ่งกลางของหน้ากระดาษ) ต้องมีทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ

2. ชื่อ-นามสกุลผู้พิมพ์และคณะ (ใช้ตัวอักษรขนาด 12 ตัวหนา จัดกึ่งกลางของหน้ากระดาษ) ระบุรายละเอียดเป็นภาษาไทยและภาษาอังกฤษ โดยไม่ต้องระบุคำนำหน้านาม และระบุผู้พิมพ์ประสานงาน (Corresponding author) โดยใส่ “*” ไว้หลังตัวเลข กรณีที่มีผู้แต่งเกิน 1 คน

****ตัวอย่างเช่น****

ธรรมณชาติ วันแต่ง^{1*} และกฤษติญา มุสศรี²

Tannachart Wantang^{1*} and Kristiya Moonsri²

3. ที่อยู่ของผู้พิมพ์ (ใช้ตัวอักษรขนาด 12 ตัวปกติ จัดกึ่งกลางของหน้ากระดาษ) โดยระบุสังกัดและสถานที่ติดต่อโดยละเอียดทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ

****ตัวอย่างเช่น****

^{1*}สาขาวิชาวิศวกรรมการผลิตและการจัดการ คณะเทคโนโลยีการเกษตรและเทคโนโลยีอุตสาหกรรม

มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบูรณ์ อำเภอเมือง จังหวัดเพชรบูรณ์ 67000

²สาขาวิชาบริหารธุรกิจ คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบูรณ์ อำเภอเมือง จังหวัดเพชรบูรณ์ 67000

^{1*}Department of Production Engineering and Management, Faculty of Agricultural Technology and Industrial Technology, Phetchabun Rajabhat University, Muang, Phetchabun, 67000, Thailand

²Department of Business Administration, Faculty of Management Science, Phetchabun Rajabhat University, Muang, Phetchabun, 67000, Thailand

4. อีเมล (ใช้ตัวอักษรขนาด 12 ตัวปกติ จัดกึ่งกลางของหน้ากระดาษ) ให้ระบุเฉพาะผู้พิมพ์ประสานงาน (Corresponding author) เท่านั้น

****ตัวอย่างเช่น****

*Corresponding author E-mail: tannachart@gmail.com

5. บทคัดย่อ และ Abstract (ใช้ตัวอักษรขนาด 16 ตัวหนา จัดกึ่งกลางของหน้ากระดาษ) สำหรับเนื้อความ (ใช้ตัวอักษรขนาด 14 ตัวปกติ จัดชิดซ้ายของหน้ากระดาษ) สรุปสาระสำคัญของบทความอย่างครบถ้วน และควรมีความยาวไม่ควรเกิน 250 คำ

6. คำสำคัญ และ Keywords (ใช้ตัวอักษรขนาด 14 ตัวหนา จัดชิดซ้ายของหน้ากระดาษ) ระบุไว้ท้ายบทคัดย่อภาษาไทย และภาษาอังกฤษตามลำดับ จำนวน 3 – 5 คำ

****ตัวอย่างเช่น****

คำสำคัญ: ธุรกิจ ครอบครัว การจัดการความรู้

Keywords: Business, Family, Knowledge Management

} ระยะห่างของคำ 2 เคาะ

7. บทนำ (หัวข้อใช้ตัวอักษรขนาด 16 ตัวหนา จัดชิดซ้ายของหน้ากระดาษ) สำหรับเนื้อความ (ใช้ตัวอักษรขนาด 14 ตัวปกติ) ประกอบด้วย หลักการและเหตุผล (Rationale) หรือความเป็นมาหรือภูมิหลัง (Background) หรือความสำคัญของเรื่องที่เขียน (Justification) กล่าวถึงวัตถุประสงค์ของการเขียนบทความว่า ในการเขียนบทความในครั้งนี้ต้องการให้ผู้อ่านได้ทราบเรื่องอะไรบ้าง กล่าวถึงประโยชน์ที่ผู้อ่านจะได้รับจากการอ่าน คำจำกัดความหรือนิยามต่าง ๆ ที่ผู้เขียนเห็นว่าควรระบุไว้เพื่อเป็นประโยชน์ต่อผู้อ่าน

8. เนื้อหา (Contents) (หัวข้อใช้ตัวอักษรขนาด 16 ตัวหนา จัดชิดซ้ายของหน้ากระดาษ) สำหรับเนื้อความ (ใช้ตัวอักษรขนาด 14 ตัวปกติ) นำเสนอเรื่องที่น่าสนใจในวงวิชาการและ/หรือในสังคม มีการวิเคราะห์สังเคราะห์เนื้อหา ตามสาขาที่ตนถนัดและชำนาญ การจัดลำดับเนื้อหาสาระควรมีการจัดลำดับเนื้อหาสาระให้เหมาะสมตามธรรมชาติของเนื้อหาสาระนั้น และมีความต่อเนื่องกัน เพื่อช่วยให้ผู้อ่านเข้าใจสาระนั้นได้โดยง่าย และการวิเคราะห์ วิพากษ์ วิจารณ์ ต้องเป็นไปอย่างมีหลักการ ทฤษฎี หรือมีหลักฐานอ้างอิงอย่างถูกต้องตามหลักวิชาการ มีความเป็นเหตุเป็นผลที่น่าเชื่อถือ มีการอ้างอิงข้อมูลที่เชื่อถือได้ เพื่อนำไปสู่ข้อสรุปและมุมมองของผู้เขียน

9. สรุปผล (Conclusions) (หัวข้อใช้ตัวอักษรขนาด 16 ตัวหนา จัดชิดซ้ายของหน้ากระดาษ) สำหรับเนื้อความ (ใช้ตัวอักษรขนาด 14 ตัวปกติ) บทความทางวิชาการที่ดีควรมีการสรุปประเด็นสำคัญ ๆ ของบทความนั้น ๆ ซึ่งชี้ให้เห็นถึงผลลัพธ์ว่าสิ่งที่กล่าวมามีความสำคัญอย่างไร สามารถนำไปใช้อะไรได้บ้าง หรือจะทำให้เกิดอะไรต่อไป

10. เอกสารอ้างอิง (หัวข้อใช้ตัวอักษรขนาด 16 ตัวหนา จัดชิดซ้ายของหน้ากระดาษ) สำหรับเนื้อความ (ใช้ตัวอักษรขนาด 14 ตัวปกติ) การอ้างอิงต้องถูกต้องตามหลักวิชาการ อ้างอิงตามแบบ APA 6th Edition เพื่อความสะดวกในการติดตามเอกสารที่ผู้แต่งได้อ้างอิงไว้ และการอ้างอิงควรใช้รูปแบบเดียวกันอย่างสม่ำเสมอ

การเขียนเอกสารอ้างอิงท้ายบทความ

เรียงลำดับชื่อผู้แต่งจาก ก - ฮ ตามลำดับ (กรณีเอกสารอ้างอิงเป็นภาษาไทย) แล้วตามด้วยชื่อสกุล ผู้แต่งจาก A - Z (กรณีเอกสารอ้างอิงเป็นภาษาอังกฤษ)

หนังสือภาษาไทย	
รูปแบบ	ชื่อผู้เขียน.// (ปีที่พิมพ์).// ชื่อเรื่อง.// ครั้งที่พิมพ์ (พิมพ์ครั้งที่ 2 เป็นต้นไป).// /////////สถานที่พิมพ์: สำนักพิมพ์.
ผู้แต่ง 1 คน	เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์. (2559). <i>สยามอารยณฺสตรรกชาติแบบอารยะ</i> . กรุงเทพฯ: ชัคเชส มีเดีย.
ผู้แต่ง 2 คน	สมหวัง พิธิยานุวัฒน์ และทัศนีย์ บุญเดิม. (2547). “การสอนแบบ <i>Research-Based Learning</i> ” ในแบบแผนและเครื่องมือวิจัยทางการศึกษา. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
ผู้แต่ง 3 คนขึ้นไป	แคทเธีย สุจิตร์จุล, พงษ์เพชร อ่อนม่วง และอนุชนา สัตยาภิ. (2558). <i>ระบบตรวจสอบปรนัยในระบบปฏิบัติการแอนดรอยด์</i> . นครปฐม: มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
หนังสือแปล	เคน โมกิ. (2561). <i>อิคิไก ความหมายของการมีชีวิตอยู่</i> . แปลจาก <i>The Little Book of Ikigai</i> . แปลโดย วุฒิชัย ฤทธิชัย ประกรกิจ. กรุงเทพฯ: Move Publishing.
หนังสือภาษาอังกฤษ	
รูปแบบ	ชื่อสกุล, /อักษรย่อชื่อต้น, /อักษรย่อชื่อกลาง (ถ้ามี).// (ปีที่พิมพ์).// ชื่อเรื่อง.// /////////ครั้งที่พิมพ์ (พิมพ์ครั้งที่ 2 เป็นต้นไป).// เมืองที่พิมพ์: ผู้รับผิดชอบในการพิมพ์.
	Goleman, D. (2000). <i>Working with Emotional Intelligence</i> . New York: Bantam Books.
วารสาร	
รูปแบบ	ชื่อผู้เขียน.// (ปี, /วัน/เดือน).// ชื่อบทความ.// ชื่อวารสาร, /ปีที่หรือเล่ม (ฉบับที่), เลขหน้า.
	กรณีกา เรื่องเดช ขาวสวนศรีเจริญ และไพบุลย์ ขาวสวนศรีเจริญ. (2559). ทศนคติการคล้อยตามกลุ่มอ้างอิง การรับรู้ความสามารถในการควบคุมพฤติกรรมความตั้งใจเชิงพฤติกรรมและพฤติกรรมในการป้องกันภาวะเมตาบอลิกซินโดรมของนักศึกษาของวิทยาลัยการสาธารณสุขสิรินธร จังหวัดตรัง. <i>วารสารราชภัฏเพชรบูรณ์สาร</i> , 20(1), 36-38.
งานประชุมวิชาการ	
รูปแบบ	ชื่อผู้เขียน.// (ปี, /วัน/เดือน).// ชื่อบทความ.// ใน/ชื่อผู้จัดประชุม/(หน้าที่), /////////หัวข้อการประชุม: รายละเอียดเกี่ยวกับการประชุม. สถานที่จัดประชุม.
	ศรีเสด็จ กองแกน. (2561, 23 มีนาคม). คุณภาพชีวิตของข้าราชการครูหลังเกษียณอายุราชการในเขตอำเภอชนแดน จังหวัดเพชรบูรณ์. ใน <i>มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม, Thailand 4.0 นวัตกรรมและการวิจัยเพื่อการพัฒนอย่างยั่งยืน: การประชุมวิชาการระดับชาติ พิบูลสงครามวิจัย ครั้งที่ 4 ประจำปี พ.ศ.2561</i> (น. 458-465). พิษณุโลก.

วิทยานิพนธ์	
รูปแบบ	ชื่อผู้เขียน.// (ปีที่พิมพ์).// ชื่อเรื่อง.// (วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิตหรือปริญญาคุณวุฒิ.// // // // //บัณฑิต).// ชื่อมหาวิทยาลัย, /ชื่อคณะ, /ชื่อสาขาวิชาหรือภาควิชา.
	ภัคพร กอบพิงตน. (2540). การประเมินคุณภาพการพยาบาลผู้คลอดปกติในโรงพยาบาลนครพิงค์ จังหวัดเชียงใหม่. (วิทยานิพนธ์พยาบาลศาสตรมหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, บัณฑิตวิทยาลัย, สาขาวิชาการบริหารการพยาบาล.
รายงานการวิจัย	
รูปแบบ	ชื่อผู้เขียน.// (ปีที่พิมพ์).// ชื่องานวิจัย(รายงานผลการวิจัย).// สถานที่พิมพ์:/สำนักพิมพ์.
	นุชจรี สิงห์พันธ์. (2563). การพัฒนาคุณภาพแก่นตะวัน เพื่อสุขภาพในจังหวัดเพชรบูรณ์ (รายงานผลการวิจัย). เพชรบูรณ์: มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบูรณ์
บทความจากหนังสือ	
รูปแบบ	ชื่อผู้เขียน.// (ปีที่พิมพ์).// ชื่อบทความ.// ใน/ชื่อบรรณาธิการ(บรรณาธิการ)(ถ้ามี).// // // // //ชื่อหนังสือ.(หน้า/เลขหน้า).// เมือง:/ผู้รับผิดชอบในการพิมพ์.
	สมจิต หนูเจริญกุล และประคอง อินทรสมบัติ. (2536). การประเมินผลการพยาบาลใน มยุรา กาญจนางกูร (บรรณาธิการ). เอกสารการสอนชุดวิชามนต์และกระบวนการพยาบาล หน่วยที่ 8 – 15. (น. 749 – 781). กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
คอลัมน์จากวารสาร	
รูปแบบ	ชื่อผู้เขียน.// (ปี./วัน/เดือน).// ชื่อคอลัมน์:/ชื่อเรื่องในคอลัมน์.// ชื่อวารสาร,/ปีที่หรือ// // // // //เล่มที่(ฉบับที่),/เลขหน้า.
	วิทยา นาควัชระ. (2544, 26 ตุลาคม). คู่กันเรื่องของชีวิต: ประโยชน์ของการท่องเที่ยว. สกุลไทย, 40(2047), 191 – 192.
คอลัมน์จากหนังสือพิมพ์	
รูปแบบ	ชื่อผู้เขียนบทความ.// (ปี./วัน/เดือน).// ชื่อคอลัมน์:/ชื่อเรื่องในคอลัมน์.// ชื่อหนังสือ,/ // // // //หน้า/เลขหน้า.
	นิติภูมิ เนาวรัตน์. (2546, 5 มิถุนายน). เปิดฟ้าส่องโลก : ตัวอย่างการอยู่ร่วมกัน : อียู. ไทยรัฐ, น. 2.
โสตทัศนวัสดุ	
รูปแบบ	ชื่อผู้จัดทำ,/หน้าที่ที่รับผิดชอบ.// (ปีที่จัดทำ).// ชื่อเรื่อง.// [ลักษณะของโสตทัศนวัสดุ].//
	สายหยุด นิยมวิภาต, ผู้บรรยาย. (2537). ประเด็นปัญหาการวิจัยทางการพยาบาลคลินิก. [เทปโทรทัศน์]. ขอนแก่น : คณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
สารสนเทศอิเล็กทรอนิกส์ (ฐานข้อมูล ซีดี-รอม)	
รูปแบบ	ชื่อผู้แต่ง.// (ปีที่พิมพ์/ผลิต,/วัน/เดือน).// ชื่อเรื่อง.// [ประเภทของสื่อ].// // // // //รายละเอียดทางการพิมพ์(ถ้ามี).// สารระสังเขปจาก:/แหล่งสารสนเทศ.
	นพรัตน์ เพชรพงษ์. (2545). จำนวนวันนอนโรงพยาบาลของผู้ป่วยโรงพยาบาลพิจิตร. [ซีดี – รอม]. วิทยานิพนธ์พยาบาลศาสตรมหาบัณฑิต. สาขาวิชาการบริหารการพยาบาลบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่. สารระสังเขปจาก: ฐานข้อมูลวิทยานิพนธ์ไทยแผ่นที่ 3.

สารสนเทศอิเล็กทรอนิกส์ (ฐานข้อมูลออนไลน์)	
รูปแบบ	ชื่อผู้แต่ง.// (ปีที่พิมพ์/ผลิต./วัน/เดือน).// ชื่อเรื่อง.// [ประเภทของสื่อ].// รายละเอียด /////////ทางการพิมพ์(ถ้ามี).// เข้าถึงได้จาก:/แหล่งสารสนเทศ.// /////////(วันที่ค้นข้อมูล:วัน/เดือน/ปี).
	พณณา ตั้งวรรณวิทย์. (2556). การพัฒนารูปแบบสร้างความรู้เสริมศักยภาพสุขภาพ พอเพียงในชุมชนอย่างยั่งยืน โดยใช้เทคโนโลยีเป็นฐาน. http://www.tnrr.in.th/2557/?page=result_search& record_id=256367 . (วันที่ค้นข้อมูล: 11 พฤศจิกายน 2557).
	Monchai Tiantong and Panana Tangwannawit. (2556). <i>Development of and Effective Computer-Based Classroom Participatory Action Research System</i> . https://research.pcru.ac.th/rdb/ published/index . (accessed: 11 November 2014).

การเขียนอ้างอิงแบบแทรกในเนื้อหา

1. (ผู้แต่ง, ปีที่พิมพ์, เลขหน้า) ไว้ท้ายข้อความที่อ้างอิง
 เช่น (ธรรม์ณชาติ วันแต่ง, 2565, น. 111-115)
 (Luciano and Gunnar, 2022, pp. 111-115)
 (Haidar, 2022, p. 111)
 กรณีไม่ปรากฏเลขหน้าให้ลงแค่ชื่อผู้แต่งกับปีที่พิมพ์ไว้ในวงเล็บเดียวกัน
 เช่น (ธรรม์ณชาติ วันแต่ง, 2565)
2. ผู้แต่ง (ปีที่พิมพ์, เลขหน้า) กรณีมีการระบุชื่อผู้แต่งในเนื้อหาแล้ว ไม่ต้องระบุไว้ในวงเล็บท้ายข้อความที่อ้างอิงอีก
 เช่น ธรรม์ณชาติ วันแต่ง (2565, น. 125) ได้ศึกษาถึง.....
 Tannachart Wantang (2022, p. 125) studied.....
 กรณีที่ไม่ปรากฏเลขหน้าให้ลงแค่ชื่อผู้แต่งกับปีที่พิมพ์โดยลงปีพิมพ์ไว้ในวงเล็บ เช่น
 เช่น ธรรม์ณชาติ วันแต่ง (2565)
3. ปีที่พิมพ์ ผู้แต่ง (เลขหน้า) กรณีมีการระบุปีที่พิมพ์และผู้แต่งในเนื้อหาแล้ว ให้ระบุเฉพาะเลขหน้าที่อ้างอิงไว้ในวงเล็บเท่านั้น
 เช่น ในปี 2565 ธรรม์ณชาติ วันแต่ง ได้ให้ความหมายว่า “การออกแบบและสร้างเครื่องคัดแยกขนาดละมุดแบบเพลลาหมุนวางคู่.....” (น. 12)
 In 2022, According to Maximus and Ethan, “the implementation of the Balanced.....” (p. 7)

หมายเหตุ **กรณีที่มีผู้แต่ง 2 คน**
 เช่น ธรรม์ณชาติ วันแต่ง และกฤษฎิยา มูลศรี (2565)
 (ธรรม์ณชาติ วันแต่ง และกฤษฎิยา มูลศรี, 2565, น. 15)
 Luciano and Gunnar (2022)
 (Luciano and Gunnar, 2022, p. 82)

กรณีที่มีผู้แต่ง 3 คนขึ้นไป
 เช่น ธรรม์ณชาติ วันแต่ง และคณะ (2565)
 (ธรรม์ณชาติ วันแต่ง และคณะ, 2565)
 (Luciano et al., 2022)
 Luciano et al. (2022)

ราชภัฏเพชรบูรณ์สาร

Phetchabun Rajabhat Journal

ฉบับวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบูรณ์ อำเภอเมือง จังหวัดเพชรบูรณ์ 67000
โทร. 056-717100 โทรสาร. 056-717100 E-mail : phetchabun_rajabhat_journal@outlook.com